

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

MAJ 1960

5

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA IV
Maj 1960

Urednički odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV; *članovi*: dr JOŽE BRILEJ, BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Spoljnotrgovinska arbitraža	189
Ocenjivanje javnih službenika	190—192
Matična služba	192—193
Sednica Savezne narodne skupštine	193—194
Sednice republičkih narodnih skupština	194—196
Sednice Saveznog izvršnog veća	196—197
VII Godišnja skupština Stalne konferencije gradova....	197—198

PRIVREDA

Poljoprivredna proizvodnja poslednjih godina	199—206
Stočarstvo 1957—1959	206—210

KULTURA

Gimnazija u novom školskom sistemu	211—213
Narodno pozorište u Beogradu	213—216
V Jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorje«	216

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Učešće jugoslovenskih sportista na olimpijskim igrama..	217—220
---	---------

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija i zemlje Latinske Amerike	221—236
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića nekim zemljama Azije i Afrike.....	236—238
Poseta ministra inostranih poslova Belgije	238

SPOLJNOTRGOVINSKA ARBITRAŽA

Spoljnotrgovinska arbitraža je samostalna ustanova pri Saveznoj spoljnotrgovinskoj komori, koja posluje kao stalni izabrani sud za rešavanje sporova koji nastaju u spoljnotrgovinskim odnosima domaćih privrednih preduzeća, ustanova ili organizacija sa inostranim fizičkim ili pravnim licima. To su sporovi po pitanjima transporta, osiguranja i posredovanja, kao i pomorski sporovi nastali u spoljnotrgovinskom prometu.

Spoljnotrgovinska arbitraža osnovana je 1947 pri Trgovinskoj komori FNRJ¹ u Beogradu. Njeno postojanje regulisano je Statutom Savezne spoljnotrgovinske komore i drugim zakonskim propisima.

ORGANIZACIJA I NADLEŽNOST

Spoljnotrgovinsku arbitražu sačinjavaju predsedništvo i arbitri, koje bira upravni odbor Savezne spoljnotrgovinske komore iz redova svojih članova i drugih lica stručnih za pitanja spoljnotrgovinskog poslovanja. Predsedništvo se sastoji od predsednika, potpredsednika i tri člana, među koje po svojoj funkciji ulazi i sekretar Arbitraže. Arbitri mogu biti samo državljani Jugoslavije, a njihov broj nije fiksno određen. Sada ih ima 55.

Arbitraža je u radu nezavisna, odluke donosi na osnovu zakona, ugovora i trgovačkih običaja (uzansa). Ona rešava samo one sporove za koje su parnične stranke pri zasnivanju posla, odnosno pre ili posle nastalog spora, pismeno ugovorile njenu nadležnost.

Sporovi se rešavaju u arbitražnim većima ili pred arbitrom-pojedincem. Arbitre biraju sporne stranke sa liste arbitara. Ako se stranke nisu drukčije sporazumele, sporove u vrednosti do 300.000 dinara rešava arbitar-pojedinac, koga imenuju stranke ili predsednik Arbitraže ako ga same stranke sporazumno ne izaberu. Sporovi iznad 300.000 dinara rešavaju se, po pravilu, u veću od trojice arbitara, ali se stranke mogu saglasiti da spor i iznad te vrednosti raspravi arbitar-pojedinac. Arbitražno veće od trojice arbitara obrazuje se tako što svaka stranka bira po jednog arbitra, a trećeg, kao predsedavajućeg, biraju arbitri koje su stranke izabrale. Stranke mogu zatražiti od predsednika Arbitraže da on u njihovo ime imenuje arbitre. Predsednik može imenovati arbitre i kada stranke iz bilo kojih razloga propuste da izvrše izbor arbitara ili kad se izabrani arbitri ne slože o izboru predsedavajućeg arbitra. U sporovima u kojima se kao tužilac ili kao tuženik pojavljuje više pravnih ili fizičkih lica ova lica biraju sporazumno samo jednog arbitra.

POSTUPAK

Arbitražni postupak se vodi po odredbama Pravilnika o Spoljnotrgovinskoj arbitraži, koji donosi Savezna spoljnotrgovinska komora.

Pred Spoljnotrgovinskom arbitražom mogu se voditi dve vrste postupaka: arbitražni postupak i postupak mirenja.

ARBITRAŽNI POSTUPAK počiva na principu koji važi za izabrano sudstvo i on se može pokrenuti samo ako su stranke pismeno ugovorile nadležnost Spoljnotrgovinske arbitraže (arbitražna klauzula). Arbitraža uzima spor u postupak na osnovu pismene tužbe, kojoj mora biti priložen dokaz o nadležnosti Arbitraže. U slučaju da tužena stranka ospori postojanje arbitražne klauzule ili ne odgovori na tužbu, predsedništvo Arbitraže utvrđuje da li postoji nadležnost Arbitraže ili ne, odnosno materijalno postojanje klauzule.

¹ V. čl. 21 Uredbe o Trgovinskoj komori FNRJ od 16 decembra 1946, »Službeni list FNRJ«, br. 103/46.

U arbitražnom postupku nije nužno da se zakaže usmena rasprava. Ukoliko arbitri smatraju da se na osnovu podnetog materijala spor može rešiti bez održavanja usmene rasprave, a stranke su s tim saglasne, odluka se donosi na osnovu pismenih dokumenata.

Usmene rasprave se, po pravilu, održavaju u sedištu Arbitraže, ali se mogu održavati i van sedišta ukoliko to traže stranke ili arbitri. Pomorski sporovi se, po pravilu, rešavaju na Rijeci.

Odluke Arbitraže zasnivaju se na postojećim zakonskim propisima, a donose se jednoglasno ili većinom glasova. Stranke se mogu sporazumeti da li će se primeniti jugoslovensko pravo ili pravo države čiji je državljanin stranka u sporu, odnosno pravo neke treće države.

Odluka doneta pred Spoljnotrgovinskom arbitražom ima snagu pravosnažne presude redovnog jugoslovenskog suda, ona je konačna i protiv nje se ne može izjaviti žalba. Protiv ove odluke može se pokrenuti samo tužba za poništaj kao vanredno pravno sredstvo.²

U arbitražnom postupku plaća se taksa. Stranka koja je izgubila spor plaća troškove arbitražnog postupka prema vrednosti spora, ali troškovi ne mogu preći iznos od 5% vrednosti spora.

POSTUPKOM MIRENJA Spoljnotrgovinska arbitraža može takođe da posreduje u otklanjanju nesporazuma koji nastaju u spoljnotrgovinskom prometu između domaćih i inostranih partnera. Ona time omogućuje ugovornim strankama da svoje nesporazume reše brzo i bez pokretanja parnice u cilju daljeg i uspešnog odvijanja međusobnog prometa.

Posredovanje vrši komisija sastavljena od po jednog posrednika zainteresovanih stranaka i trećeg lica koga imenuju stranke kao predsednika komisije. Poverenik inostrane stranke može biti i strani državljanin.

Postupak mirenja ima iste karakteristike koje odlikuju slične postupke pred drugim međunarodnim institucionalnim arbitražama. Ako se radi o trgovinskom ili pomorskom sporu, on može biti pokrenut nezavisno od toga da li je za rešavanje nastalog spora ugovorena nadležnost Spoljnotrgovinske arbitraže.

Postupak za mirenje stranke mogu sporazumno prekinuti bez ikakvih posledica. Stranke isto tako mogu usvojiti ili odbiti rešenje koje predloži Spoljnotrgovinska arbitraža. Usvojeni predlozi imaju snagu poravnjanja postignutog van suda i van Arbitraže.

DELATNOST

U dosadašnjem radu Spoljnotrgovinska arbitraža se afirmisala kao efikasan instrument za brzo, jeftino, objektivno i stručno rešavanje nesporazuma nastalih u spoljnotrgovinskom prometu. Pred njom se svake godine rešava sve više sporova i time smanjuje broj intervencija drugih međunarodnih trgovinskih arbitraža. Dok su, naprimer, 1948 pred Arbitražom vođena samo 4 spora, a 1953 — 20, u 1959 broj vođenih sporova se povećao na 146. Od 1948 do 1959 pred Arbitražom je vođeno ukupno 475 sporova.

Vrednost rešenih sporova zaključno sa 1958 iznosila je ukupno 2.266.110.330 din., a u 1959 prema prethodnoj proceni, vrednost rešenih sporova iznosi preko 500.000.000 din.

Broj inostranih privrednih organizacija koje traže intervenciju Spoljnotrgovinske arbitraže sve više se povećava. U 1953 sedam inostranih firmi tražilo je da se njihov spor rešava pred Spoljnotrgovinskom arbitražom u Beogradu, u 1957 — 18, a u 1959 — već 21 inostrana firma. Inostrani partneri koji su se u prvim godinama pojavljivali pred Spoljnotrgovinskom arbitražom bili su mahom iz susednih zemalja, s kojima je Jugoslavija najviše trgovala. Kasnije se krug proširio i na mnoge evropske i vanevropske zemlje.

IZVOR: Zakon o parničnom postupku, »Službeni list FNRJ«, br. 4/57, Uredba o Trgovinskoj komori FNRJ, »Službeni list FNRJ«, br. 103/46, Pravilnik o Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Saveznoj spoljnotrgovinskoj komori, »Službeni list FNRJ«, br. 28/58 i 33/58.

Dr Lj. M.

² V. čl. 450 do 452 Zakona o parničnom postupku, »Službeni list FNRJ«, br. 4/1957.

OCENJIVANJE JAVNIH SLUŽBENIKA

Sistematsko i svestrano ocenjivanje javnih službenika uvedeno je prvi put 1958 Zakonom o javnim službenicima,¹ u cilju pravilnijeg odlučivanja o napredovanju službenika, kao i »u cilju potsticanja na stručno usavršavanje i veće zalaganje u službi« (čl. 179).²

Ocenjivanje se vrši svake godine i obuhvata, po pravilu, sve službenike. Izuzeti su samo službenici najviših zvanja i službenici na određenim položajima. U državnoj upravi, naprimjer, ne ocenjuju se službenici koje postavlja izvršno veće, službenici raspoređeni od II, platnog razreda naviše, zatim pripravnici i honorarni službenici; u prosvetnim ustanovama ne ocenjuju se službenici koji imaju izborna zvanja, zatim direktori škola koji nisu obavezni da obavljaju nastavu itd.³

Ocene o radu službenika, njegovim stručnim sposobnostima, zalaganju i dr. služe kao objektivan uslov za sticanje određenih prava koja proističu iz službeničkog odnosa. Takav je slučaj, pre svega, sa napredovanjem službenika u viši platni razred ili u više zvanje, o čemu je do donošenja Zakona odlučivao starešina organa po svom nahođenju.

Ocene su, isto tako, i jedan od bitnih uslova za sticanje prava na polaganje posebnog ispita za priznanje stručne spreme višeg ranga, a takođe i jedan od kriterija prilikom odlučivanja o dodeljivanju nagrada.

ORGANI ZA OCENJIVANJE

Ocenjivanje vrše komisije za ocenjivanje i neposredni starešina.

KOMISIJE. Ocenjivanje se zasniva na podacima neposrednog starešine. Od toga se otpusta jedino prilikom ocenjivanja službenika koji su članovi komisije za ocenjivanje. Dopunskim propisima je precizirano ko sačinjava komisije za ocenjivanje u pojedinim vrstama službi i ustanova.⁴

U organima državne uprave koji po organizacionim propisima imaju kolegijum, ocenjivanje vrši kolegijum u svojstvu komisije, a u ostalim se formira komisija sastavljena od starešina organizacionih jedinica (službi, odeljenja i oteka). Komisija se sastoji od pet članova, a u manjim organima od tri člana. Nju obrazuje starešina organa, koji je istovremeno i njen predsednik.

¹ Zakon o javnim službenicima donesen je krajem 1957, a primenjuje se od 1. januara 1958. »Službeni list FNRJ«, br. 53/57. (Vidi: »Službenički sistem«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 10–13 (6–9). Odredbe Zakona o javnim službenicima koje se odnose na ocenjivanje službenika jesu: za službenike u državnoj upravi — čl. 179–184, 191, 209 i 211; za službenike prosvetnih ustanova — čl. 250–254, 258, 259 i 269; za službenike naučnih ustanova — čl. 279; za službenike u oblasti kulture — čl. 293; za službenike u zdravstvenim ustanovama — čl. 326–329 i 335; za službenike zavoda za socijalno osiguranje — čl. 366; za službenike samostalnih ustanova — čl. 373; za službenike privrednih komora i zadrugnih saveza — čl. 380.

² Propisi koji su bili na snazi pre donošenja ovog Zakona nisu sadržavali takve odredbe, što je isticano kao jedan nedostatak sistema, jer ocena o radu službenika, data po utvrđenom postupku i od strane ustanove u kojoj radi, treba da služi kao merilo prilikom donošenja odluka o napredovanju službenika.

³ Ocenjivanje tehničkog osoblja (radnika) vrši se kad starešina nađe da radnik pokazuje slab uspeh u radu i da zbog toga ne zasluži da dobije povišicu. U tom slučaju radi davanja ocene obrazuje se posebna komisija u koju ulazi i predstavnik sindikalne podružnice. Ako komisija da nepovoljnu ocenu, radnik ostaje sa istom platom još godinu dana. Po isteku ovog roka može se ponovo pokrenuti postupak za davanje ocene o radu. Lice koje nije zadovoljno ocenom, može u roku od 15 dana podneti zahtev da komisija za službeničke poslove ponovo ispita slučaj (čl. 18 Zakona o javnim službenicima).

⁴ Dopunski propisi (pravilnici i uputstva) doneti su: za službenike organa državne uprave (»Službeni list FNRJ«, br. 51/58 i 1/60); za nastavno i vaspitno osoblje (»Službeni list FNRJ«, br. 10/59 i 6/60); za službenike naučnih ustanova i ustanova u oblasti kulture (»Službeni list FNRJ«, br. 27/59 i 6/60); za službenike zdravstvenih ustanova (»Službeni list FNRJ«, br. 10/59 i 4/60); za službenike veterinarske struke (»Službeni list FNRJ«, br. 24/59 i 8/60).

Službenike opština i srezova ocenjuje komisija koju obrazuje opštinsko odnosno sresko veće narodnog odbora. Predsednik komisije je sekretar narodnog odbora. U slučaju obrazovanja više komisija za ocenjivanje, za predsednike komisija određuju se članovi opštinske odnosno sreske komisije za službeničke poslove.

Za ocenjivanje službenika u sudovima, javnim tužioštvima i zavodima za socijalno osiguranje, privrednim komorama, stručnim udruženjima, bankama i štedionicama, kao i u drugim organizacijama i ustanovama primenjuju se isti propisi koji važe i za ocenjivanje službenika državne uprave.⁵

Komisije za ocenjivanje nastavnog i vaspitnog osoblja sastoje se od tri člana. Direktor (upravitelj) škole je član i ujedno predsednik komisije. Drugi član je prosvetni savetnik odnosno stručno lice koje odredi savet sreskog odnosno opštinskog narodnog odbora nadležan za poslove prosvete, a u školama koje nije osnovao narodni odbor, drugog člana određuje savet u sporazumu sa osnivačem škole. Treći član je predsednik ili član školskog odbora odnosno odbora (saveta) ustanove koga odredi školski odbor odnosno odbor (savet) ustanove.

Komisija ocenjuje sve nastavne odnosno vaspitno osoblje, kao i osoblje privremeno dodeljeno školi odnosno ustanovi na rad, ako se nalaze na tom radu najmanje tri meseca. Nastavno i vaspitno osoblje koje radi i u drugim školama odnosno ustanovama, da bi dopunilo propisani broj časova, ocenjuje se na mestima gde je stalno zaposleno.

Na sličan način određen je i sastav komisije za ocenjivanje nastavnog osoblja koje nema izborna zvanja, a radi na izvođenju vežbi i praktičnih radova na višim školama, odnosno predaje pomoćne predmete, rukovodi vežbama i praktičnim radovima i dr. na fakultetima, visokim školama u rangu fakulteta i umetničkim akademijama, kao i univerzitetskim i fakultetskim ustanovama koje služe nastavi.

Komisija se obrazuje za svaku školu odnosno ustanovu za vaspitanje i obrazovanje. Izuzetno, za više škole na području istog narodnog odbora sa najviše četiri nastavnika u svakoj, odnosno za više manjih ustanova za vaspitanje i obrazovanje sa najviše četiri stručna službenika u svakoj, može se obrazovati jedna zajednička komisija od tri člana, koju imenuje savet za prosvetu narodnog odbora.

U zdravstvenim ustanovama, kao i u državnoj upravi, komisiju za ocenjivanje sačinjava kolegijum zdravstvene ustanove. U ustanovama u kojima je zaposleno više od 30 službenika, upravni odbor može obrazovati više posebnih komisija za ocenjivanje.

Ako komisiju za ocenjivanje ne sačinjava kolegijum, nju obrazuje upravni odbor zdravstvene ustanove iz reda službenika najstarijih po položaju u ustanovi. Za ocenjivanje službenika zaposlenih u više manjih zdravstvenih ustanova na području opštinskog narodnog odbora, savet opštinskog narodnog odbora za narodno zdravlje može iz reda službenika najstarijih po položaju a zaposlenih u tim ustanovama obrazovati komisiju od najmanje pet članova.

Odredbe koje važe za službenike zdravstvenih ustanova primenjuju se i na službenike veterinarskih ustanova.

NEPOSREDNI STAREŠINA daje podatke na kojima se zasniva ocenjivanje službenika. On prati rad i razvoj službenika, poznaje njihove pozitivne i negativne osobine, pa je u mogućnosti i da najpotpunije oceni njihove stručne i druge kvalitete. Međutim, pošto osnovnu podlogu za ocenjivanje čine podaci koje daje neposredni starešina i pošto davanje ocene o stručnim

⁵ Pravilnik o ocenjivanju službenika državne uprave primenjuje se i na službenike u predstavničkim telima i izvršnim većima, kao i službenike u sudovima, javnim tužioštvima, javnim pravobranioštvima. Za službenike Državnog sekretarijata za inostrane poslove važi poseban propis. Takođe, Zakon o javnim službenicima predviđa primenu odredaba o ocenjivanju i napredovanju službenika državne uprave i na službenike u drugim javnim službama u kojima je karakter poslova približno isti kao i u organima državne uprave. Tako se Pravilnik primenjuje i na stručne saradnike u sudovima i javnim tužioštvima, stručne saradnike u javnim pravobranioštvima, službenike zavoda za socijalno osiguranje, službenike samostalnih ustanova, službenike privrednih komora, stručnih privrednih udruženja i zadrugnih saveza, službenike banaka i štedionica i na službenike Državnog osiguravajućeg zavoda i Jugoslovenske lutrije. Odredbe o ocenjivanju službenika primenjuju se i na kancelarijske, računovodstvene i upravne službenike i u svim ostalim ustanovama i organizacijama za koje važi Zakon o javnim službenicima, ukoliko posebnim propisima o ocenjivanju nije izričito drukčije određeno.

i moralnim kvalitetima, kao i o sličnim osobinama službenika ima i direktne pravne posledice u pogledu ličnog statusa službenika, osnovni problem je kako da se što više suzbiju subjektivni momenti (oportunizam, pristrasnost, nepravilan odnos prema podređenima, površno shvatanje značaja ocenjivanja itd.) i starešini omogućiti da što objektivnije izvrši svoju dužnost.

Neposredni starešina je dužan da pažljivo prati rad i razvoj svakog službenika, kako bi se postigla potpuna objektivnost u davanju određenih podataka. U tom cilju on tokom godine prikuplja sve podatke i činjenice koji mogu biti od uticaja na davanje pravilne ocene. Starešine nadležne za popunjavanje upitnika prisustvuju obaveznim sednicama komisije za ocenjivanje, koje se održavaju neposredno pre popunjavanja upitnika i na kojima se pretresaju sva pitanja rada starešina i komisija. Starešina je dužan da pojedinačno i podrobno obrazloži podatke iz upitnika, ako prema njima službenik treba da dobije ocenu »naročito se ističe«. Ovo obrazloženje mora se zasnivati na činjenicama i potkrepiti konkretnim primerima iz rada službenika.

Obaveze koje imaju neposredne starešine u vezi sa ocenjivanjem službenika nisu samo moralne. Pristrasnost, površnost u radu ili namerno davanje netačnih podataka kvalifikuje se kao teža povreda službene dužnosti.

U organima državne uprave starešine koje popunjavaju upitnike (to su po pravilu starešine organizacionih jedinica) određuje starešina organa, i to u vreme kada se određuju i komisije za ocenjivanje. Pošto u pojedinim organima može biti i jedinica sa većim brojem službenika, što znatno otežava rad tih starešina, za starešine se mogu odrediti i druge neposredne starešine, tj. one koje rukovode radom službenika, odnosno koje im neposredno daju zadatke, i u mogućnosti su da prate njihov rad. U tom slučaju službenik treba da bude upoznat ko će davati podatke o njegovim stručnim i drugim kvalitetima.

Za službenike u ostalim javnim službama ovo pitanje je rešeno sa izvesnim modifikacijama, saglasno specifičnostima tih službi.

ELEMENTI NA KOJIMA SE ZASNIVA OCENJIVANJE

U skladu sa svrhom ocenjivanja (odlučivanje o napredovanju i potsticanje na stručno usavršavanje i veće zalaganje u službi), podaci na kojima se ono zasniva prilagođavaju se karakteru svake službe, pa čak i grupama pojedinih radnih mesta unutar službe. Stoga se svi podaci daju prema upitnicima čija se forma i sadržina određuju dopunskim propisima.

Za službenike državne uprave podaci se daju u obliku pitanja, a za nastavno i vaspitno osoblje je predviđeno da se podaci daju opisno.

Podaci koji se daju za službenike državne uprave obuhvataju: poznavanje propisa i izvršenje poslova, metod rada, tačnost i ekspeditivnost, samostalnost u radu, pravilnost rasuđivanja, zalaganje, inicijativnost, stručno uzdizanje, odnos prema službenicima odnosno pogodnost za saradnju i odnos prema strankama. Ako su u pitanju službenici na rukovodećim mestima, daju se podaci i o njihovim organizatorskim sposobnostima i odnosu prema podređenima. Ovi podaci su dati u vidu gotovih formulacija u obrascu upitnika i sastavljeni su tako da starešini olakšavaju da bolje sagleda stvarnu vrednost službenika, njegove stručne i druge kvalitete, a službeniku da vidi šta se traži za određenu ocenu.

Za nastavno i vaspitno osoblje u propisanom obrascu se traže samo podaci o zalaganju i rezultatima postignutim u nastavnom i pedagoškom radu i podaci o radu na unapređenju nastavno-vaspitanog rada i postignutim rezultatima.

POSTUPAK

Ceo postupak ocenjivanja, sve do donošenja konačne ocene, sprovodi se u okviru određenog organa odnosno ustanove. Prvo neposredni starešina daje podatke prema propisanom upitniku i o tome pojedinačno upoznaje svakog službenika. Ako se uz upitnik daje i posebno obrazloženje, starešina obaveštava službenika i o sadržini tog obrazloženja. Službenik svojim potpisom na upitniku potvrđuje da su mu podaci saopšteni. Na podatke neposrednog starešine službenik ima pravo da stavi primedbe (u pismenoj formi), koje se zajedno

sa upitnikom dostavljaju komisiji za ocenjivanje. Na traženje predsednika ili članova komisije, neposredni starešina je dužan da usmeno obrazloži podatke date u upitniku, da iznese sve druge podatke o radu službenika koji mogu da doprinesu davanju pravilne ocene. Komisija je dužna da razmotri primedbe službenika. Ona ima pravo da sama neposredno ili preko svog člana proverava tačnost datih podataka, kao i navoda iznetih u pismenoj primedbi službenika.

Na ocenu koju je dala komisija službenik nema pravo žalbe višem organu. Ako nije zadovoljan ocenom, službenik može u roku od 15 dana podneti zahtev da komisija koja je dala ocenu ponovo ispita podatke na kojima se ocena zasniva. U ovakvom slučaju rešava ista komisija samo proširena članom koga određuje nadležna komisija za službeničke poslove i članom koga određuje sindikalna organizacija organa u kome je službenik zaposlen (čl. 183 Zakona o javnim službenicima). Službenik po čijem se zahtevu ocena ponovo pretresa ima pravo i usmeno da izloži proširenoj komisiji svoje primedbe i da prisustvuje sednici komisije sve dok se ne pristupi donošenju konačne odluke.

Ovakav postupak je propisan za ocenjivanje službenika državne uprave, a on se uglavnom sprovodi i u svim drugim javnim službama. Izuzetak je učinjen samo za nastavno osoblje u prosvetnim ustanovama, i to u pogledu sastava komisije koja treba da rešava po prigovoru, a što odgovara samoj prirodi službe.

Ovakav postupak ocenjivanja odstupa od principa da viši organ rešava u slučaju žalbe. Ni drukčijim postupkom ne bi se obezbedila objektivnost odluka. O radu službenika i njegovim stručnim i drugim kvalitetima mogu dati svoj sud samo oni koji su u neposrednoj vezi s njim i koji su u mogućnosti da prate njegov rad. Zato je postavljen princip da se ceo postupak sprovede u okviru istog organa odnosno ustanove, uz obezbeđenje prava službenika da svojim aktivnim učestvovanjem doprinese da konačna odluka bude pravilna. Stoga u stvari koja se odnosi na ocenjivanje službenika ne može se voditi upravni spor (čl. 183 Zakona o javnim službenicima).

KRITERIJUMI ZA OCENJIVANJE I PRVA ISKUSTVA

Pitanje kriterijuma, koji obezbeđuje realne proporcije u broju pojedinih ocena, predstavlja najteži problem u sistemu ocenjivanja. Stoga se preduzimaju mere da se obezbede približno jednaka merila, kako bi se ocenjivanje ujednačilo u svim organima i ustanovama — od opštinskih do saveznih.

Prvobitno su postojale četiri ocene: »zadovoljava«, »ističe se« i »naročito se ističe«, dok se za službenike koji ne zadovoljavaju na poslu unosila konstatacija da nema elemenata za davanje povoljne ocene.

Prema nepotpunim podacima za 1958. u republičkim organima i ustanovama Hrvatske broj službenika koji je dobio ocenu »zadovoljava« iznosio je 62,0%, ocenu »ističe se« 32,4%, ocenu »naročito se ističe« 3,1%, a ocenu »ne zadovoljava« 2,5%. Slično stanje je bilo i u organima i ustanovama narodnih odbora, tako da su proporcije između ocena svih republičkih službenika i službenika narodnih odbora sledeće: »ne zadovoljava« 2,1%, »zadovoljava« 58,9%, »ističe se« 36,3%, a »naročito se ističe« 2,7%.

Slično stanje bilo je i u Bosni i Hercegovini: »ne zadovoljava« 2,3%, »zadovoljava« 58,9%, »ističe se« 35,9% i »naročito se ističe« 2,9%.

U Crnoj Gori broj službenika sa ocenom »ne zadovoljava« iznosio je 1,3%, sa ocenom »zadovoljava« 54,9%, sa ocenom »ističe se« 39,9%, a sa ocenom »naročito se ističe« 3,9%.

Stanje u savezним organima nešto se razlikuje od stanja u republičkim organima i organima narodnih odbora, što je uslovljeno stručnom strukturom službenika. U pojedinim organima sa većim brojem službenika stanje u tom pogledu je donekle približno kao i u republičkim organima.

Broj službenika prosvetnih ustanova sa ocenom »ne zadovoljava« iznosi 0,8%, sa ocenom »zadovoljava« 50,2%, sa ocenom »ističe se« 45,3%, a sa ocenom »naročito se ističe« 3,7%.

Ovim podacima je obuhvaćeno 75.382 službenika. Proporcije u prosvetnim ustanovama pojedinih republika u pogledu pojedinih ocena gotovo su iste.

U toku prve godine primene propisa o ocenjivanju (1958) utvrđeno je da je broj ocena nedovoljan, odnosno da bi između ocene »ističe se« i »zadovoljava« trebalo da se uvede još jedna ocena (»dobar«), kako bi se pružile veće mogućnosti za diferenciranje. U tom smislu su dopunjene odgovarajuće odredbe

Zakona o javnim službenicima i dopunskih propisa,⁶ što je uticalo da se izmene i uslovi za napredovanje u službi. Službenik u državnoj upravi koji ne zadovoljava na poslu, zaustavlja se u napredovanju za ono vreme za koje ne dobije povoljnu ocenu. Službenik sa ocenom »zadovoljava« napreduje redovno u platne razrede, ali samo do završnog platnog razreda svog zvanja, dok službenik sa ocenom »dobar« i punim godinama službe u svom zvanju dobija više zvanje. (Jedino se za dobijanje zvanja savetnika umesto ocene »dobar« traži dvaput uzastopno ocena »ističe se« i da radi na poslovima za koje se traži to zvanje.) Za službenike koji imaju ocene »ističe se« i »naročito se ističe« predviđa se mogućnost bržeg, vanrednog napredovanja, s tim što je za napredovanje po tom osnovu potrebna i prethodna saglasnost komisije za službeničke poslove.

Propisi koji su bili na snazi do kraja 1959 određivali su proporcije između pojedinih ocena, ali ne striktno već više orijentaciono, jer su bili dati kao jugoslovenski proseki. Glavni razlog za uvođenje ove mere bio je u tome što date ocene ne služe kao kriterijum, već kao uslov za napredovanje u viši platni razred i u više zvanje. Stoga je i bila predviđena mogućnost revizije ocenjivanja u pojedinim organima i ustanovama ako bi se utvrdilo da je broj najboljih ocena nerealno velik. Pri tome se polazilo od proseka da broj najboljih ocena treba da se kreće oko 30% (jugoslovenski proseki). Međutim, u praksi se takav sistem nije pokazao pogodnim, pa su ograničenja ukinuta istovremeno kada su sprovedene i izmene u pogledu broja ocena.

Za pravilno ocenjivanje službenika potrebno je da postoji određen kriterijum za davanje ocene i da se istovremeno imaju u vidu i posledice u pogledu napredovanja u viši platni razred, u više zvanje i dr., koje povlači određena ocena.

Ocena »zadovoljava«. Za davanje ove ocene uzima se u obzir izvršenje poslova koje službenik redovno obavlja na svom radnom mestu i kvalitet rada odnosno stepen samostalnosti u radu. Ako službenik izvršava zadatke i poslove

svog zvanja odnosno radnog mesta, ali ne u potpunosti i ne tako samostalno da bi se bez neke kontrole i nadzora moglo osloniti na njegov rad, dolazi u obzir samo ocena »zadovoljava«. Ocena »zadovoljava« je pozitivna, jer daje pravo službeniku za napredovanje u više platne razrede istog zvanja.

Ocena »dobar«. Novouvedena ocena »dobar« daje se službeniku takvih stručnih kvaliteta koji i po obimu i po stepenu samostalnosti u radu uspešno izvršava zadatke i poslove svoga zvanja.⁷ Ova ocena daje pravo službeniku na više zvanje ukoliko ispunjava i ostale uslove (ukoliko je za 1958 i 1959 ocenjen sa ocenom »dobar« i ako je navršio tri godine u završnom platnom razredu svoga zvanja). Ograničenje postoji u tom pogledu jedino za dobijanje zvanja savetnika.

Ocena »ističe se« daje se onim službenicima za koje se, prema postojećim podacima, može reći da se ističu čak i prema službenicima koji uspešno izvršavaju zadatke i poslove svoga zvanja (koji su ocenjeni kao dobri službenici). Tako ocenjeni službenik (ako ispunjava druge uslove)⁸ unapređuje se u više zvanje i pre vremena potrebnog za redovno napredovanje.

Ocena »naročito se ističe« daje se službenicima koji ne samo uspešno izvršavaju zadatke i poslove svoga zvanja i ističu se u pogledu kvaliteta i kvantiteta rada, već i doprinose poboljšanju službe, tj. koji svojom samoinicijativom, predlozima i sugestijama doprinose bržem i ekspeditivnijem rešavanju poslova. Službenik sa takvom ocenom stiče uslove da bude predložen za još povoljnije vanredno napredovanje od službenika koji ima ocenu »ističe se«.

IZVOR: Zakon o javnim službenicima, »Službeni list FNRJ«, br. 53/57; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima »Službeni list FNRJ«, br. 52/59, Pravilnik o ocenjivanju službenika državne uprave, »Službeni list FNRJ«, br. 1/60 i Uputstvo za popunjavanje upitnika, »Službeni list FNRJ«, br. 1/60.

J. J.

⁷ Vidi: Uputstvo za popunjavanje upitnika koje je objavljeno uz Pravilnik o izmenama Pravilnika o ocenjivanju službenika organa državne uprave, »Službeni list FNRJ«, br. 1/60.

⁸ Čl. 189 Zakona o javnim službenicima.

MATIČNA SLUŽBA

Matična služba organizuje i vodi evidencije o ličnom statusu građana. Značaj matične službe istaknut je već u Ustavu FNRJ od 1946, po kome je evidencija rođenih, venčanih i umrlih u nadležnosti države. Ovi principi razrađeni su u Zakonu o državnim matičnim knjigama¹ kojim su na celoj teritoriji Jugoslavije uvedene jedinstvene matične knjige.

U matične knjige koje vode isključivo državni organi upisuju se sve činjenice o ličnom statusu građana: rođenje, sklapanje braka, proglašenje braka nevažećim, razvod braka, smrt, proglašenje umrlih, usvojenje, pozakonjenje, priznanje odnosno odricanje očinstva i materinstva i utvrđivanje očinstva i materinstva, produženje očinske i starateljske vlasti i promena ličnog imena, kao i podaci o državljanstvu. U matične knjige se upisuju i podaci o rođenju, sklapanju braka i smrti svih jugoslovenskih državljana u inostranstvu.

Osim toga, matične knjige pružaju i podatke za ustanovljenje identiteta građana, podatke za vitalnu statistiku i druge službe.

Matične knjige imaju značaj javnih knjiga, a izvodi iz njih imaju svojstva javne isprave. One se vode u narodnim odborima opština odnosno u mesnim kancelarijama, i to odvojeno za svako naseljeno mesto. Matične knjige vodi službenik narodnog odbora opštine — matičar.

¹ Zakon o državnim matičnim knjigama donesen je 1 aprila 1946, »Službeni list FNRJ«, br. 29/46.

Starešina opštinskog organa uprave nadležnog za unutrašnje poslove vrši nadzor nad radom matičara, čuva drugi primerak matične knjige, daje odobrenje za upis u matičnu knjigu rođenja ili smrti prijavljenih posle isteka zakonskog roka, donosi rešenje o ispravkama u matičnim knjigama, rešava po zahtevima stranaka kada matičar odbije da izvrši službenu radnju i vrši druge poslove nadzora.

U predratnoj Jugoslaviji evidencija građanskih stanja nije bila ujednačena. Državne matične knjige vođene su za čitavo stanovništvo u Bačkoj, Banatu, Baranji i Međumurju, a na teritoriji Dalmacije i Slovenije samo za lica bez konfesije. U svim ostalim krajevima zemlje, matične knjige su vodili crkveni organi istovremeno sa crkveno i građansko-pravno područje. Međutim, te knjige su bile nepotpune pošto u njih nisu upisivani podaci za lica bez konfesije i lica koja nisu pripadala nijednoj priznatoj veroispovedi, jedino su za muslimane matične knjige vodili državni organi u celoj zemlji.

U toku rata matične knjige nisu uredno vođene, a neke su potpuno uništene. Pošto je takvo stanje stvaralo teškoće u pravnim odnosima građana, pristupilo se njihovoj rekonstrukciji u toku koje su evidentirana sva lica rođena posle 1 januara 1900.

Prvih godina posle rata zbog oskudice odgovarajućih službenika, u selima su dužnosti matičara obavljala lica koja su vršila drugu javnu službu (učitelj, ekonom i sl.). Od 1954, u pojedinim republikama se obrazuju kraći kursevi i seminari za stručno osposobljavanje matičara.

Niska stručna sprema matičara još uvek predstavlja poseban problem u službi građanskih stanja. Od ukupno oko 5.000 matičara, polovina je sa osnovnom školom. Neki narodni odbori ne poklanjaju još ovom kadru i ovoj službi

pažnju koju ona po svom značaju zaslužuje. Događa se da se zbog nedostataka kadrova matičari, koji su završili stručni kurs, određuju na druge dužnosti u narodnom odboru

VRSTE MATIČNIH KNJIGA

Zakon ustanovljava tri posebne matične knjige — matične knjige rođenih, venčanih i umrlih.

Matična knjiga rođenih je osnovna matična knjiga. U nju se upisuju: rođenje, usvojenje, pozakonjenje, priznanje odnosno odricanje i utvrđenje očinstva i materinstva, produženje očinske i starateljske vlasti, kao i promena ličnog imena. Pored toga, u matičnu knjigu rođenih se pribeležavaju i podaci o promeni ličnog stanja, koji su predmet upisa u dve druge matične knjige (sklapanje i razvod braka, proglašenje braka nevažećim, smrt, proglašenje umrlih i drugi naknadni upisi i pribeleške).

Zakon određuje koja su lica dužna da prijave rođenje deteta, rok i način podnošenja prijave i koji se podaci unose u matičnu knjigu rođenih.

Matična knjiga venčanih sadrži podatke o sklapanju braka, a ukoliko dođe do promene stanja, u nju se upisuju i podaci o razvodu braka i proglašenju braka nevažećim.

Brak se zaključuje kod narodnog odbora opštine u čije ime sudeluju predsednik ili određeni odbornik i matičar. Nameru za stupanje u brak verenici prethodno saopštavaju matičaru putem pismene ili usmene prijave.

Sklopljeni brak matičar odmah upisuje u matičnu knjigu venčanih. Upis potpisuju bračni drugovi, svedoci, službena lica pred kojima je brak zaključen (predsednik

odnosno odbornik i matičar), kao i punomoćnik (ako je brak sklopljen preko njega). Posle upisa, matičar izdaje bračnim drugovima izvod iz matične knjige. Ako se matične knjige rođenih za bračne drugove vode u drugom mestu, izveštaj o sklopljenom braku dostavlja se i matičaru toga mesta radi ubeležavanja braka u matičnu knjigu rođenih.

Matična knjiga umrlih. U matičnu knjigu umrlih se upisuje smrt, utvrđenje smrti i proglašenje nestalog lica za umrlo.

Smrt se upisuje na osnovu prijave, koja se podnosi najkasnije u roku od tri dana po smrti odnosno pronalazenja leša. Zakon posebno određuje krug lica koja su dužna da podnesu prijavu i način podnošenja ove prijave. Dok se smrt ne prijavi matičaru radi upisa u matičnu knjigu umrlih pogreb se ne sme obaviti.

Uz prijavu smrti podnosi se i potvrda službenog lica (lekara ili drugog ovlašćenog lica) da je smrt nastupila. Takođe je predviđeno koji se podaci unose u matičnu knjigu umrlih i određen postupak za upisivanje u ovu knjigu lica koja su proglašena za nestala.

U matičnu knjigu se unose i podaci za umrlog stranog državljanina. O takvom slučaju matičar odmah šalje izveštaj sa izvodom iz matične knjige višem organu, koji o tome izveštava nadležni organ zemlje čiji je državljanin bio umrli.

IZVOR: Zakon o državnim matičnim knjigama, »Službeni list FNRJ«, br. 29/46; Opšte uputstvo za sastav i vođenje državnih matičnih knjiga, »Službeni list FNRJ«, br. 29/46, 31/46, 49/52, 51/56 i 10/59; Uputstvo o organima za vođenje službe građanskih stanja, »Službeni list FNRJ«, br. 79/49; Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1959.

S. J.

SAVEZNA NARODNA SKUPŠTINA

SEDNICE OD 7 I 8 APRILA 1960

Na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća proizvođača Savezne narodne skupštine, 7 i 8 aprila 1960, pretresan je Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1959. U toku pretresa, izvestioči devet odbora oba doma podneli su usmeno izveštaje o pretresanju Izveštaja u odborima i njihovom stavu po pojedinim pitanjima. U diskusiji je učestvovalo nekoliko narodnih poslanika, posle čega je Izveštaj jednoglasno prihvaćen. Pored toga, na zajedničkoj sednici su predstavnici Saveznog izvršnog veća podneli ekspozu uz Predlog zakona o jugoslovenskim standardima i Predlog zakona o privrednim prestupima. Takođe su prihvaćeni Izveštaji Administrativnog odbora i Odbora za pretstavke i žalbe i dati odgovori na nekoliko poslaničkih pitanja.

Na posebnim sednicama domova usvojeno je pet zakona (od kojih jedan u isključivoj nadležnosti Saveznog veća) i šest odluka, verifikirani su mandati četiri narodna poslanika izabrana na dopunskim izborima u izbornim srezovima Virovica (Savezno veće), Ivograd, Kraljevo i Aleksinac (Veće proizvođača) i saslušani odgovori na nekoliko poslaničkih pitanja. Domovi su takođe ponovo izabrali predsednike, potpredsednike i zapisničare domova za period od naredne godine dana. Veće proizvođača je, pored toga, potvrdilo statut Udruženja dramskih saobraćaja Jugoslavije.

Na ovoj radnoj sesiji Skupština je usvojila sledeće pravne akte:

Zakon o jugoslovenskim standardima obuhvata u celosti materiju standarda i kvaliteta proizvoda i daje osnovu za donošenje daljih propisa koji će bliže regulisati odnose u ovoj oblasti. Zakon polazi sa stanovišta da je ocena ekonomske i društvene korisnosti standarda odlučujuća za njihovo usvajanje i primenu, predviđajući jednovremeno mogućnost da se primena određenih standarda, ako to naročiti interes nalaže, učini obaveznom. Standarde utvrđuje i donosi Zavod za standardizaciju, a sadržinu standarda utvrđuju stručne komisije Zavoda. Komisije su sastavljene od predstavnika zainteresovanih privrednih organizacija, njihovih stručnih udruženja, naučnih ustanova i instituta. Nacrti standarda obavezno se stavljaju na javnu diskusiju. Upravljanje zavodom postavljeno je kao društveno upravljanje, što takođe obezbeđuje poštovanje interesa proizvođača i potrošača. Kao meru za ubrzanje rada na pripremi standarda, Zakon predviđa osnivanje posebnih biroa za standardizaciju kod velikih proizvođačkih i potrošačkih organizacija. Zakon dalje sadrži odredbe o sadržini standarda, o postupku za njihovo donošenje, detaljno reguliše pitanje kvaliteta proizvoda, organizaciju Zavoda za standardizaciju i nadležnosti

njegovih pojedinih organa, primenu standarda i pitanje nadzora u oblasti primene odredaba ovog Zakona, a sadrži i kaznene odredbe za njihovu povredu;

Zakon o privrednim prestupima određuje pojam privrednog prestupa (povreda pravila o privrednom ili finansijskom poslovanju, povredu mora izvršiti pravno lice, povreda mora da prouzrokuje teže posledice i prestup mora biti određen propisom skupštine ili izvršnog veća), a zatim reguliše pitanje odgovornosti za privredne prestupe, pri čemu bliže određuje uslove za tu odgovornost. Kao kaznu za privredne prestupe Zakon određuje samo novčanu kaznu, koja može biti propisana do iznosa od najviše 5.000.000 din., pri čemu se predviđa mogućnost plaćanja kazne u otplatama kao i izricanja uslovne osude. Pored kazne, Zakon predviđa i mogućnost izricanja zaštitnih mera koje se mogu izreći samo uz osudu na kaznu (zabrane pravnim licu da se bavi određenom delatnošću, oduzimanja imovinske koristi i dr.). Zakon sadrži opsežan deo o postupku za privredne prestupe, koji je novina u našem zakonodavnom sistemu, jer su dosadašnji propisi upućivali na shodnu primenu administrativno-kaznenog postupka, a na kraju sadrži odredbe o izvršenju odluka;

Zakon o sudskim taksama sadrži opšte odredbe o plaćanju sudskih taksa, odredbe o oslobođenju od plaćanja ovih taksa, o utvrđivanju vrednosti radi naplate takse u raznim sudskim postupcima, o uslovima za povraćaj takse, odredbe o kontroli naplate taksa kao i taksenu tarifu;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na lični prihod građana sadrži odredbu kojom se određuje da se prilikom razreza ovog poreza čist prihod ostvaren po osnovu autorskog prava i od patenata, izuma i tehničkog usavršavanja umanjuje za iznos određenih troškova koji su bili nužni za ostvarenje odnosno prihoda, kao i odredbe kojom se ukida ovlašćenje opštinskim narodnim odborima za zavođenje opštinskog prireza na lične prihode građana;

Zakon o Vojnomedicinskoj akademiji legalizuje postojeće stanje u pogledu ove Akademije koja postoji od 1950 i koja se razvila u ustanovu čija je glavna delatnost nastavnog karaktera, a njen medicinski rad potčinjen nastavnim ciljevima. Zakon sadrži opšte odredbe o karakteru Akademije, o njenom upravljanju, nastavi i nastavnom osoblju, dok je donošenje bližih propisa o radu Akademije predviđeno za Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane;

Odlukom o izmenama i dopunama Odluke o minimalnim ličnim dohodcima radnika privrednih organizacija vrši se povećanje prosečnih iznosa minimalnih ličnih dohodaka lica zaposlenih u preduzećima industrije cigle i crepa, industrije betonskih prefabrikata i industrije bitumenskih proizvoda, kao i u izdavačkim preduzećima, i ovlašćuju se navedene organizacije da izvrše ponovo ispravku nivoa minimalnih ličnih dohodaka po posebnom postupku;

Odlukom o dopuni Odluke o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određenih delatnosti preduzeće »Viskoza« — Loznica uvršćuje se u grupu privrednih organizacija koje mogu koristiti 100% od uplaćene amortizacije;

Odlukom o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi Federacije dodeljuju se saveznom budžetu za 1960 sredstva za pokriće manje ostvarenog prihoda od poreza na promet zbog sniženja stopa poreza na neke industrijske artikule, i obezbeđuju se sredstva za isplatu regresa u privredi;

Odluka o ustupanju opštinskim narodnim odborima 20% od naplaćenog poreza na promet prirodnog vina i rakije sadrži odredbu o ustupanju navedenog procenta od naplaćenog poreza na promet prirodnog vina i rakije u cilju pokrivanja troškova koje ovi odbori imaju pri izvršenju zadataka u pogledu naplate i kontrole ovog poreza;

Odluka o odobrenju završnog računa Opšteg investicionog fonda za 1957 i Odluka o odobrenju završnog računa istog

fonda za 1958 sadrže odredbe o odobrenju navedenih završnih računa i odredbe o pokriću viška utrošenih sredstava nad prilikom sredstava fonda.

*

Odbori za narodnu privredu Saveznog veća i Veća proizvođača Skupštine doneli su 6 aprila 1960, na osnovu izveštaja saveznog Državnog sekretarijata za poslove robnog prometa o prometu i snabdevanju tržišta poljoprivredno-prehranbenim proizvodima u 1959 i vodene diskusije na zajedničkoj sednici oba odbora, *Preporuku o merama za unapređenje prometa poljoprivredno-prehranbenim proizvodima*. U preporuci je konstatovano stanje na tržištu navedenih proizvoda i preporučeno odgovarajućim organima donošenje mera za otklanjanje utvrdjenih nedostataka.

Lj. D.

REPUBLIČKE NARODNE SKUPŠTINE

SEDNICE SABORA NR HRVATSKE

11 I 12 APRILA 1960

Na dvanaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 11 aprila 1960, Sabor NR Hrvatske razmotrio je i usvojio Izveštaj Izvršnog veća Sabora o radu Veća i republičkih organa uprave u toku 1959. Posebne usmene izveštaje u okviru razmatranja podneli su izvestioci Odbora za organizaciju vlasti i uprave i Odbora za prosvetu, nauku i kulturu i zajednički izvestilac Odbora za narodno zdravlje i socijalnu politiku i Odbora za pitanja rada i socijalnog osiguranja. Sabor je zatim usvojio izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Sabora u prvom kvartalu 1960, izabrao jednog sudiju Okružnog privrednog suda u Rijeci i jednog Okružnog suda u Osijeku i razrešio dužnosti dve sudije Okružnog suda u Zagrebu i jednog Okružnog suda u Varaždinu.

Republičko veće Sabora, kao isključivo nadležno, usvojilo je na trinaestoj sednici, 12 aprila 1960, Zakon o zaštiti spomenika kulture, Zakon o zaštiti prirode, Zakon o izmenama i dopunama propisa o prekršajima u zakonima NR Hrvatske i Zakon o dopuni Zakona o izmeni područja opština i srezova u NR Hrvatskoj.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o osemenjivanju krava i ovaca predviđa obavezno veštačko osemenjivanje krava i ovaca, ako za to postoje uslovi odnosno ako postoje ustanove koje mogu sprovesti veštačko osemenjivanje i ako su osigurana tehnička oprema i druga materijalna sredstva. Obavezno veštačko osemenjivanje krava i ovaca uvodi narodni odbor opštine tamo gde postoje potrebni uslovi. Ako narodni odbor opštine to ne sprovede može ga sprovesti narodni odbor sreza. Zakon reguliše još nabavku i držanje priplodnih grla, zatim određuje status centra za veštačko osemenjivanje krava i ovaca, i kaznene odredbe i sankcije za prekršaje.

Zakon o zaštiti spomenika kulture. Spomenikom kulture smatraju se nepokretni i pokretni predmeti, kao i grupe predmeta, koji su zbog svoje arheološke, istoriske, sociološke, etnografske, umetničke, urbanističke i druge naučne ili kulturne vrednosti od značaja za društvenu zajednicu. Zakon ističe načelo da su spomenici kulture zaštićeni samim zakonom, određuje koja je svrha zaštite spomenika kulture, reguliše prava vlasnika odnosno imalaca spomenika. Načelno imalac spomenika snosi troškove, a društvena sredstva dolaze u obzir onda, kad troškovi održavanja spomenika prelaze ekonomsku korist, koju imalac spomenika ima od njega, odnosno kad održavanje spomenika prelazi ekonomsku snagu njegovog imaoца. Zatim dalje reguliše dužnosti lica ili organizacije koji posreduju u prometu spomenicima da obaveste nadležni zavod za zaštitu spomenika kulture o spomeniku koji su preuzeli radi prodaje; traženje dozvole za privremeno iznošenje spomenika iz zemlje u svrhu izlaganja, ekspertiza i sl.; ustanovljava zabranu prenošenja spomenika iz jednog mesta u drugo bez prethodnog odobrenja nadležnog zavoda; zabranu vršenja radnji, kojima bi se mogle prouzrokovati promene na spomeniku ili narušiti njegov integritet, bez prethodne dozvole nadležnog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Registraciju spomenika kulture vrše sreski zavodi za zaštitu spomenika, a gde ovih nema, republički zavodi. Troškove iskopavanja na zemljištu koje predstavlja arheološko nalazište snosi investitor građevine a nadoknađuje ih organ koji je obavustavo građevinske radove i tražio iskopavanje radi arheološkog istraživanja. Službu zaštite spomenika kulture vrše zavodi za zaštitu spomenika kao samostalne ustanove,

koje se organizuju na načelima društvenog samoupravljanja. Zavode mogu osnivati opštinski i sreski narodni odbori, a izvršno veće može osnovati jedan ili više republičkih zavoda. Zakonom se određuje da kao republički zavodi za zaštitu spomenika ostaju sadašnji konzervatorski zavodi u Rijeci, Splitu i Zagrebu s tim da Konzervatorski zavod u Zagrebu vodi evidenciju o svim registrovanim spomenicima u Republici;

Zakon o zaštiti prirode. Zakonom se stavljaju pod zaštitu delovi žive i nežive prirode, koji su zbog svoje naučne, istoriske ili kulturno-prosvetne vrednosti ili naročite prirodne lepote naročito značajni za društvenu zajednicu. Za obavljanje službe zaštite prirode Zakon predviđa samo jedan poseban organ — Zavod za zaštitu prirode sa sedištem u Zagrebu, kao samostalnu ustanovu organizovanu na načelima društvenog samoupravljanja. Osnivanjem ovog zavoda odvajaju se i osamostaljuje služba prirode od službe zaštite spomenika kulture. Zakon takođe predviđa da određene poslove s područja zaštite prirode vrše opštinski, sreski i republički organi. Da bi se osiguralo učešće većeg broja građana u sprovođenju zaštite i u upravljanju zaštićenim objektima. Zakon predviđa osnivanje saveta građana odnosno odbora kao organa društvenog upravljanja za jedan ili više objekata, kao i poveravanje određenih poslova zaštite društvenim i stručnim organizacijama, kojima je zadatak čuvanje i zaštita prirode. Zakonom se zatim detaljno određuju obaveze imalaca zaštićenih objekata prirode, način na koji se vrši registracija tih objekata, postupak za osnivanje Zavoda za zaštitu prirode, način finansiranja, organe upravljanja Zavodom i nadležnost saveta Zavoda i na kraju donosi kaznene odredbe;

Zakon o izmenama i dopunama propisa o prekršajima u zakonima Narodne Republike Hrvatske uskladjuje odredbe o prekršajima sa izmenama izvršenim u Osnovnom zakonu o prekršajima. Uskladjivanje odredaba o prekršajima odnosi se na visinu novčane kazne predviđene za određene prekršaje i na slučajeve u kojima je propisana alternativno novčana kazna i kazna zatvora. Zakonom su uskladene i odredbe o zaštitnim merama i izmenama izvršenim u Osnovnom zakonu o prekršajima. U Zakonu se predviđa i odgovornost za prekršaje pravnih lica u slučajevima u kojima ta odgovornost u ranijim propisima nije bila određena, a potrebe zahtevaju da se ona uspostavi. Pored toga, predviđane su i izvesne izmene i dopune materijalno-pravnih odredaba u Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira;

Zakon o dopuni Zakona o izmeni područja opština i srezova u Narodnoj Republici Hrvatskoj. U Srezu Vinkovci ukida se opština Nijemci i njeno područje pripaja opštini Otok.

30 MAJA 1960

Na trinaestoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 30 maja 1960, Sabor NR Hrvatske saslušao je ekspozice predstavnika Izvršnog veća Sabora o Predlogu zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača, ekspozice predstavnika Izvršnog veća Sabora o predlozima: zakona o sprovođenju pojedinih odredaba Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, zakona o izgradnji i iskorišćavanju hidromelioracionih sistema i zakona o zaštiti zemljišta od erozije i bujica. Osim toga, Sabor je usvojio Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Sabora NR Hrvatske, razrešio dužnosti jednog člana Izvršnog veća i doneo Odluku da se zasid ne popunjava to upražnjeno mesto. Na kraju, Sabor je za člana Komisije za tumačenje zakona izabrao Ranka Mitića, narodnog poslanika.

Republičko veće i Veće proizvođača Sabora na svojim odvojenim četrnaestim sednicama, 30 maja 1960, usvojili su: Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača, Zakon o sprovođenju pojedinih odredaba Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, Zakon o izgradnji i iskorišćavanju hidromelioracionih sistema i Zakon o zaštiti zemljišta od erozije i bujica.

Republičko veće Sabora, kao isključivo nadležno, usvojilo je na četrnaestoj sednici, 30 maja 1960, Zakon o grobljima.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Visokoj upravnoj školi u Zagrebu i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća Sabora NR Hrvatske.

Veće proizvođača Sabora, kao isključivo nadležno, usvojilo je na četrnaestoj sednici, 30 maja 1960, Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača Sabora NR Hrvatske.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača uvodi osnovno zdravstveno osiguranje za sve poljoprivredne proizvođače na području Hrvatske. Ovo osnovno zdravstveno osiguranje je obavezno, opšte i jedinstveno. Za sprovođenje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača osnivaju se fondovi s društvenim upravljanjem u okviru Zavoda za socijalno osiguranje. Zdravstveno osiguranje sprovode zavodi za socijalno osiguranje, dok zdravstvenu zaštitu pružaju osiguranim licima zdravstvene ustanove. Finansijska sredstva osiguravaju se doprinosom poljoprivrednih proizvođača po katastarskom prihodu i po osiguranoj osobi, zatim doprinosom iz opštinskih i republičkog budžeta. Osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača uvodi se od oktobra 1960;

Zakon o sprovođenju pojedinih odredaba Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta određuje sadržaj ekonomsko-tehničke dokumentacije o potrebi, mogućnostima i ekonomičnosti primene agrotehničkih i agromelioracionih mera, određuje ko izrađuje osnovni plan iskorišćavanja poljoprivrednih zemljišta, sadržaj tog plana, u kome se roku donosi i kome se dostavlja. Dalje, utvrđuju se slučajevi kad se na poljoprivrednom zemljištu u građanskom vlasništvu izuzetno ne uvodi prinudna uprava, i određuju uslovi o arondaciji;

Zakon o izgradnji i iskorišćavanju hidromelioracionih sistema. Hidromelioracioni sistem mogu izgrađivati vodne zajednice, druge privredne organizacije i političko-teritorijalne jedinice. Upravljanje sistemom je društveno, a organi upravljanja su vodne zajednice i druge privredne organizacije. Upravljanje objektima može se poveriti i posebnoj privrednoj organizaciji-korisniku. Iskorišćavanje hidromelioracionog sistema i poljoprivrednog zemljišta na području sistema vrši se prema osnovnom planu o iskorišćavanju hidromelioracionog sistema i osnovnom planu iskorišćavanja zemljišta na području ovog sistema, koje donose najviši organi organizacija koje upravljaju hidromelioracionim sistemom. Osnovne planove odobrava narodni odbor sreza odnosno narodni odbor opštine. Zakon dalje donosi odredbe kojima se ustanovljuju prava i dužnosti svih korisnika, i određuje uslove pod kojima se može vršiti arondacija zemljišta prilikom izgradnje hidromelioracionih sistema;

Zakon o zaštiti zemljišta od erozije i bujica određuje mere koje se mogu odrediti korisniku zemljišta u cilju zaštite tla, kao što su ograničenje seča ili iskorišćavanje šuma, zabrana krcenja šuma, određivanje agrotehničkih, šumsko-tehničkih i građevinskih radova u svrhu regulisanja voda ili uvršćivanja zemljišta itd. Osnovne objekte protiverozionog sistema izgrađuju političko-teritorijalne jedinice, a mogu ih izgrađivati vodne zajednice i druge privredne organizacije. Troškove osnovnih radova osigurava političko-teritorijalna jedinica, a troškove za radove na neposrednoj zaštiti pojedinih zemljišta snose korisnici zemljišta. Protiverozionim sistemom upravlja vodna zajednica, šumsko gazdinstvo ili poljoprivredna organizacija, kojoj političko-teritorijalna jedinica preda na upravljanje objekte tog sistema. Zakon donosi i odredbe o iskorišćavanju protiverozionog sistema, određuje organe koji vrše nadzor nad njegovim iskorišćavanjem i propisuje kaznene mere za neizvršavanje radova;

Zakon o grobljima određuje groblja kao komunalne objekte kojima upravljaju opštinski narodni odbori. U mestima gradskog karaktera groblja se mogu podići samo na prostoru koji je u tu svrhu predviđen urbanističkim planom, odnosno odlukom opštinskog narodnog odbora koja taj plan zamenjuje, dok u mestima seoskog karaktera mesto za groblje određuje, na predlog mesnog odbora, opštinski narodni odbor na sednicama oba veća. Da bi se sprečila spekulacija s grobovima, Zakon određuje da se ustupanje prava na korišćenje groba može izvršiti samo besplatno;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Visokoj upravnoj školi u Zagrebu. Dosadašnje funkcije direktora škole podeljene su na dva organa, na dekana i sekretara škole. Dekan obavlja poslove koji se odnose na rad nastavičkog veća, nastavu i naučni rad u školi, a sekretar škole je administrativni rukovodilac škole. Pored toga, Zakonom se određuje način izbora nastavnika, dekana i asistenata škole;

Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Sabora NR Hrvatske proširuje prava narodnih poslanika u vezi s postavljanjem poslaničkih pitanja, menja ime Odbora za društvena sredstva u Odbor za društveni nadzor i proširuje delokrug njegovog rada;

Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća Sabora NR Hrvatske i Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača Sabora NR Hrvatske proširuju nadležnost zakonodavnih odbora oba doma i prava narodnih poslanika prilikom postavljanja poslaničkih pitanja.

E. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR BOSNE I HERCEGOVINE

14 APRILA 1960

Na desetoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 14 aprila 1960, Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine pretresla je i usvojila Izveštaj Izvršnog veća NR Bosne i Hercegovine za 1959 i donela Odluku o potvrdi Odluke o izmenama i dopunama Statuta Sreza Prijedor i Odluku o potvrdi odluka narodnih odbora sreзова Banja Luka, Mostar i Prijedor o utvrđivanju njihovih organa uprave. Pored toga, na istoj sednici je izvršen izbor dve sudije Okružnog privrednog suda u Tuzli i jednog sudije Okružnog suda u Brčkom.

Republičko veće je na svojoj desetoj odvojenoj sednici 14 aprila 1960, usvojilo Zakon o smeštaju dece u druge porodice i Zakon o zaštiti spomenika kulture. Pored toga, Republičko veće je na istoj sednici izvršilo izbor časništva Veća. Izabrani su za predsednika Jozo Bakrač, za potpredsednika Novak Anđelić, a za zapisničare Hamo Čehajić, Milan Kecman i Anto Miljas.

Veće proizvođača je na svojoj desetoj odvojenoj sednici, 14 aprila 1960, takođe izvršilo izbor časništva Veća. Za predsednika je izabran Milutin Đurašković, za potpredsednika Halid Mesihović, a za zapisničare ing. Tomislav Jurišić, Alija Puzić i Vlada Stojaković. Na istoj sednici, član Izvršnog veća Pašaga Mandžić dao je odgovor na postavljeno pitanje narodnog poslanika ing. Svetozara Zimonjića u vezi sa daljom izgradnjom Željezare u Ilijašu.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o smeštaju dece u druge porodice reguliše pitanje zbrinjavanja dece koja su ostala bez roditelja ili roditeljskog staranja ili dece čiji je razvoj ometen u vlastitoj porodici. Zakonom su utvrđena prava i obaveze roditelja, usvojioca odnosno staratelja kao i prava i obaveze porodice u koju se dete smešta. Isto tako određeni su i zadaci nadležnih organa i odgovarajućih društvenih organizacija u pogledu ispitivanja uslova i mogućnosti smeštaja ove dece. Za smeštaj je potrebna saglasnost roditelja, kao i oba bračna druga porodice u koju se dete smešta. Ova porodica ima pravo na naknadu troškova za smešteno dete koji padaju na teret budžeta opštine čiji je organ odlučio o smeštaju deteta. Opština ima pravo na potpunu ili delimičnu naknadu tih troškova od lica koja su po zakonu dužna da izdržavaju smešteno dete;

Zakon o zaštiti spomenika kulture donet je u okviru načela postavljenih Opštim zakonom o zaštiti spomenika kulture. Republičkim zakonom ostvaruje se zaštita u odnosu na sve spomenike kulture bez obzira da li su registrovani ili ne, kao i bez obzira da li su u društvenoj ili privatnoj svojini. Službu zaštite obavljaju zavodi za zaštitu spomenika kulture koji posluju kao samostalne ustanove organizovane na načelu društvenog upravljanja. Zakonom su utvrđene nadležnosti pojedinih organa i obezbeđen nadzor državnih organa nad radom zavoda.

Odbori za narodnu privredu Republičkog veća i Veća proizvođača Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine doneli su, posle pretresa elaborata Izvršnog veća o dosadašnjem razvoju i predlozima za unapređenje turizma u B i H, *Preporuku o merama za unapređenje turizma u NR Bosni i Hercegovini*. Odbori preporučuju Izvršnom veću, narodnim odborima i društvenim i privrednim organizacijama da izrade perspektivne planove razvoja turizma kao i da obezbeđuju sredstva za njihovu realizaciju.

Z. H.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR CRNE GORE

15 APRILA 1960

Na osmoj zajedničkoj sednici Republičkog veća i Veća proizvođača, 15 aprila 1960, Narodna skupština NR Crne Gore razmotrila je Izveštaj Izvršnog veća za 1959. U diskusiji o ovom izveštaju usmene izveštaje su podneli izvestioci Odbora za organizaciju vlasti i upravu i Odbora za prosvetu Republičkog veća, dok su zajedničke izveštaje podneli izvestioci Odbora za narodno zdravlje i socijalnu politiku Republičkog veća i Odbora za pitanja rada i socijalnog osiguranja Veća proizvođača, oba odbora za narodnu privredu i budžet i oba zakonodavna odbora. Skupština je zatim usvojila izveštaj Administrativnog odbora o materijalno-finansijskom poslovanju Narodne skupštine za period 1. X. — 31. XII. 1959. Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore. Pretstavnik Izvršnog veća odgovorio je i na jedno pismeno pitanje poslanika.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim desetim odvojenim sednicama, 15 aprila 1960, usvojili su Zakon o merama za sprovođenje Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, Zakon o nastojnicima zgrada i Odluku o određivanju broja pretstavnika društvene zajednice u upravljanju republičkim privrednim komorama.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je na desetoj sednici Zakon o podeli Narodne Republike Crne Gore na opštine, Zakon o obavljanju privatne profesionalne zdravstvene delatnosti i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, usvojilo je na desetoj sednici Odluku o određivanju predstavnika Narodne skupštine NR Crne Gore u upravljanju republičkim privrednim komorama i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore.

Akti koje su domovi usvojili:

Zakon o podeli Narodne Republike Crne Gore na opštine ustanovljava umesto dosadašnjih 28 opština 20, od kojih je samo 11 ostalo u istim granicama. Nova političko-teritorijalna podela NR Crne Gore izvršena je sa ciljem da se novim opštinama omogući da po veličini svog područja, broju stanovnika i ekonomskoj snazi postanu sposobne za izvršavanje krupnih zadataka koji su im stavljeni u nadležnost. Zakon donosi i odredbe kojima se rešavaju pitanja sastava narodnih odbora novih opština, pitanja imovine, prava i obaveze ukinutih opština, način likvidacije poslovanja narodnih odbora ukinutih opština itd.;

Zakon o merama za sprovođenje Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta reguliše pitanja izrade ekonomsko-tehničke dokumentacije za propisivanje agrotehničkih i agromelioracionih mera, način izrade, postupak i rok za donošenje osnovnih planova iskorišćavanja poljoprivrednog zemljišta u društvenoj svojini, zatim određuje slučajeve kada se neobrađeno zemljište u građanskoj svojini ne stavlja pod prinudnu upravu, kao i procenat ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u potesu za arondacije;

Zakon o obavljanju privatne profesionalne zdravstvene delatnosti. Privatnu praksu mogu obavljati samo lekari, stomatolozi odnosno zubari koji nisu u radnom odnosu, i to uz prethodno odobrenje, na način i pod uslovima određenim ovim zakonom. Izuzetno, na područjima opština gde javna zdravstvena služba

nije u mogućnosti da obezbedi zdravstvenu zaštitu, privatnu praksu mogu obavljati lekari, stomatolozi i zubari koji su u radnom odnosu. Određivanje tih područja stavljeno je u nadležnost opštinskih narodnih odbora s tim da Svet za narodno zdravlje NR Crne Gore bližim propisima odredi kada se ima smatrati da javna zdravstvena služba nije u mogućnosti da obezbedi zdravstvenu zaštitu;

Zakon o nastojnicima zgrada reguliše radne odnose lica koja na osnovu ugovora o radu obavljaju nastojničke poslove u stanbenim zgradama. Kućni svet i nastojnik su dužni da zaključe pismeni ugovor o radu na određeno ili neodređeno vreme. Plata nastojnika je predviđena u minimalnom iznosu od 10.000 din. mesečno, a njena visina zavisi od dužine radnog staža i stručnih kvalifikacija. Ako stanarina za nastojnički stan iznosi više od 25% minimalne plate nastojnika, minimalna plata se povećava za tu razliku. Plata se kod privremenog radnog odnosa može ugovoriti i na sat. Nastojnik ima pravo na plaćeni prekovremeni rad i pravo na platu za vreme opravdane odsutnosti sa rada.

Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore menja naziv Odbora za društvena sredstva i proširuje njegovu nadležnost i razrađuje materiju koja se odnosi na poslanička pitanja;

Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća i Odluka o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore proširuju poslanička prava u odnosu na poslanička pitanja i delokrug rada zakonodavnih odbora;

Odluka o određivanju broja predstavnika društvene zajednice u upravljanju republičkim privrednim komorama određuje broj predstavnika društvene zajednice koji će u smislu člana 38 stava 1 Zakona o udruživanju u privredi učestvovati u upravljanju ovim komorama;

Odluka o određivanju predstavnika Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore u upravljanju republičkim privrednim komorama određuje koji će narodni poslanici učestvovati u upravnom odboru i skupštini pojedine komore.

A. P.

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

SEDNICA 26 APRILA 1960

Na sednici Saveznog izvršnog veća razmatran je elaborat o obrazovanju stručnih kadrova. Konstatovano je da je dosadašnji razvika privrede izazvao krupne promene u društvenoj podeli rada i metodima proizvodnje, a da dosadašnja opšta i stručna sprema postojećih kadrova nije u skladu s tim tendencijama. Polazeći od toga da je stručno usavršavanje postojećih i blagovremeno obrazovanje novih kadrova jedan od bitnih uslova za dalji društveni i privredni razvika, to je potrebno spojiti dosadašnje i. zv. školsko i vanškolsko obrazovanje u jedinstven sistem stručnog obrazovanja sa ciljem da se stručno osposobljavaju i omladina i odrasli. Širim uvođenjem vanrednog školovanja — večernje nastave, seminara i konsultacija, dopunskog školovanja i drugih odgovarajućih formi, omogućuje se svim građanima da, ne prekidajući radni odnos, stiču najviše stepene stručnog obrazovanja. Sve ovo učiniće da obrazovanje stručnih kadrova postane u većoj meri briga svih zainteresovanih društvenih faktora, a posebno privrednih organizacija koje treba da se u većoj meri angažuju u osnivanju stručnih škola i organizovanju drugih oblika stručnog obrazovanja. U tom cilju je zaključeno da se pripremi predlog rezolucije o obrazovanju stručnih kadrova koja će biti upućena na razmatranje Saveznoj narodnoj skupštini.

Savezno izvršno veće je takođe razmatralo teze za izradu propisa o reorganizaciji visokog školstva. U diskusiji su preciznije utvrdili zadaci fakulteta i drugih visokih i viših škola, promene koje se odnose na upis, sistem studija i vanredno studiranje, kao i izmene u sistemu samoupravljanja. Zaključeno je da se na osnovu prihvaćenih stavova pripremi predlog izmena i dopuna Opšteg zakona o univerzitetima i predlog rezolucije o visokoškolskom obrazovanju. Oba predloga biće upućena Saveznoj narodnoj skupštini, koja će ih razmatrati na svom prvom zasjedanju, kako bi se predviđene novine u visokoškolskom obrazovanju počele primenjivati već u narednoj školskoj godini.

Na sednici su prihvaćeni sledeći predlozi zakona:

Predlog zakona o načinu finansiranja naučnih ustanova, Predlog zakona o Saveznom fondu za naučni rad, Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o porezu na lični prihod građana i Predlog zakona o dopuni Zakona o porezu na prihode od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti.

Zatim su razmatrani i usvojeni programi i predračuni upotrebe sredstava saveznih budžetskih fondova za 1960 za unapređivanje poljoprivrede, industrijske proizvodnje i građevinarstva, kao i programi i predračuni fondova za vodoprivredu i geološko-rudarske istraživačke radove.

Savezno izvršno veće prihvatilo je više raznih uredaba i to:

Uredbu o izmenama i dopunama Tarife poreza na promet, kojom je predviđeno sniženje poreza na promet za šećer proizveden u šeceranama posle redovne kampanje od 120 dana, i to: za šećer proizveden između 120 i 130 dana za 6 din. po kilogramu, između 130 i 140 dana za 13,5 din. po kilogramu, a za šećer proizveden posle 140 dana za 20 din. po kilogramu;

Uredbu o posebnom dodatku za finansiske inspektore i određene stručne službenike službe društvenog knjigovodstva, kojom se uvodi posebni dodatak u iznosu od 7.000 din. mesečno za finansiske inspektore službe društvenog knjigovodstva i rukovodioce službe društvenog knjigovodstva u sreskim filijalama Narodne banke;

Uredbu o vrstama komunalnih objekata koji se mogu graditi iz sredstava opštinskih fondova za stanbeni izgradnja, kojom se utvrđuje da se zajmovi iz ovih fondova mogu davati samo za one komunalne objekte koji su u neposrednoj vezi sa stanbenom izgradnjom, kao što su pripremanje i osposobljavanje zemljišta, priključak komunalnih instalacija i uređaja koji služe za redovnu upotrebu stanbene zgrade, gradnje, proširenja i rekonstrukcije komunalnih objekata, uređaja i instalacija ako je to neophodno za korišćenje stanbenih zgrada itd.;

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama, kojom se, između ostalog, predviđa da i samostalne ustanove (šumska i ribarska preduzeća) mogu osnivati prodavnice za prodaju robe sopstvene proizvodnje, da mogu stovarišta, pod određenim uslovima, prodavati robu i na malo, da prodavnice proizvođačkih i samostalnih organizacija, pored svojih proizvoda, mogu prodavati i robu drugih proizvođačkih organizacija, da su trgovinska preduzeća na malo koja obavljaju i promet na veliko dužna da odvojeno iskazuju poslovanje na veliko od poslovanja na malo, da proizvođačke organizacije mogu imati trgovačke putnike itd.;

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o kontroli kvaliteta poljoprivrednih proizvoda namenjenih izvozu, kojom se, pored ostalog, poslovi kontrole kvaliteta poljoprivrednih proizvoda namenjenih izvozu prenose na Savezni tržišni inspektorat;

Uredbu o nagradama za vanredan rad i naročite uspehe u radu i o naknadama za prekovremeni rad službenika banaka i štedionica; i

Uredbu o prenošenju određenih poslova iz oblasti radio-difuzije u nadležnost Sekretarijata SIV-a za informacije.

Pored toga, Savezno izvršno veće je takođe prihvatilo sledeće odluke:

Odluku o slobodnom formiranju cena sitnog uglja i uglja u prahu, kojom se predviđa da rudnici uglja mogu slobodno utvrđivati prodajnu cenu za ove vrste uglja prema uslovima tržišta;

Odluku o korišćenju sredstava ostvarenih u prometu šećerne repe roda 1960 za unapređenje proizvodnje šećerne repe, kojom je utvrđen način uplate i korišćenje sredstava za unapređenje proizvodnje šećerne repe i za premije individualnim proizvođačima za premašenje prinosa;

Odluku o produženju trajanja mandata članova zadružnih saveta zemljoradničkih zadruga, kojom se produžava trajanje mandata članovima ovih saveta do novih izbora za zadružne savete koji će se održati 1961;

Odluku o zaključenju kratkoročnih pozajmica kod Narodne banke FNRJ radi pokrića privremenog viška rashoda nad prihodima tokom izvršenja saveznog budžeta za 1960, predlog odluke o dodeljivanju sredstava za isplatu regresa u privredi iz privrednih rezervi Federacije, Odluku o dodeljivanju stranih sredstava plaćanja za nerobna i robna plaćanja državnih organa u 1960 i Odluku o ispiranju plemenitih metala iz rečnih nanosa.

Na kraju, Savezno izvršno veće je ratifikovalo nekoliko međunarodnih sporazuma.

SEDNICA 31 MAJA 1960

Na sednici Saveznog izvršnog veća, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović izvestio je Veće o rezultatima svoje posete Avganistanu, Pakistanu, Indiji i Ujedinjenoj Arapskoj Republici, kao i o nekim aktuelnim spoljnopolitičkim pitanjima.

Prihvaćen je predlog Zakona o službi za zapošljavanje radnika i predlog izmena i dopuna Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika. Oba predloga biće upućena na razmatranje Saveznoj narodnoj skupštini.

Savezno izvršno veće je prihvatilo sledeće uredbe:

Uredbu o privremenoj carinskoj tarifi za uvoz određenih proizvoda zajedno sa Carinskom tarifom koja je sastavni deo ove Uredbe. Uredbom se ukida sadašnji režim koeficijentata i davanje prethodnih saglasnosti i uvodi carina za uvoz određene opreme i delova počev sa 1. julom 1960. Carinske stope obračunavaju se na fakturu vrednost robe preračunato u dinare po obračunskom kursu utvrđenom za pojedine valute. Za proizvode, obuhvaćene ovom Uredbom, koje uvoze građani carina će se obračunavati po osnovici utvrđenoj Uredbom o carinskoj tarifi za robu koju građani unose, odnosno primaju iz inostranstva, i Uredbom o uvozu putničkih automobila i motocikla. Pored ostalog, Uredbom je predviđeno da se mogu dati olakšice pri plaćanju carine samo za specijalnu opremu na osnovu posebnih odobrenja koje će davati nadležni savezni organi;

Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o cenama i uslovima prodaje električne energije, kojom se utvrđuje da hladnjače ubuduće plaćaju električnu energiju po nižim cenama, tj. po cenama koje plaća prerađivačka industrija kada energiju koristi u toplotne svrhe;

Uredbu o Institutu za kriminološka i kriminalistička istraživanja. Uredbom se osniva ovaj Institut kao samostalna naučna ustanova sa sedištem u Beogradu. Predviđeno je da Institut naučno proučava kriminalitet u Jugoslaviji, vrši istraživanja u oblasti preventivnog suzbijanja pojava kriminalne delatnosti, organizuje razna proučavanja u cilju razrade i primene novih metoda u borbi protiv kriminaliteta, priprema i usavršava stručne kadrove za rad u ovoj oblasti, izdaje publikacije, saraduje sa odgovarajućim naučnim ustanovama i pojedincima u zemlji i inostranstvu itd. Uredbom je takođe utvrđen način upravljanja i finansiranja ovog Instituta;

Uredbu o izmenama Uredbe o nagradama za vanredan rad i naročite uspehe u radu i o naknadama za prekovremeni rad službenika državnih organa.

Na sednici je prihvaćeno više odluka i to:

Odluka o uslovima i postupku za pripajanje poljoprivrednih preduzeća i pogona zemljoradničkim zadrugama. Odlukom je predviđeno da se preduzeća i pogoni čija je osnovna delatnost poljoprivredna proizvodnja mogu pripajati zemljoradničkim zadrugama ako su parcele obradivog poljoprivrednog zemljišta rasepkane i međusobno udaljene, a nema uslova za arondaciju, ako je usled rasepkanoosti i međusobne udaljenosti onemogućeno racionalno iskorišćavanje zemljišta i primena savremenih metoda rada, kao i ako se pripajanjem zemljoradničkoj zadrugi zemljište može racionalnije i ekonomičnije iskorišćavati. Odluku o pripajanju donosi sporazumno radnički savet preduzeća i zadrugi savet zemljoradničke zadruge, a odobrava je nadležni opštinski narodni odbor. Regulisana su takođe i ostala pitanja koja mogu proizaći pripajanjem preduzeća i pogona zemljoradničkim zadrugama;

Odluka o davanju zajmova kućnim savetima za opravke i prepravke stanbenih zgrada. Odlukom je utvrđeno da banke kod kojih su uložena sredstva fondova stanbenih zgrada mogu odobravati kućnim savetima zajmove za opravke i prepravke stanbenih zgrada koje su pod društvenim upravljanjem s rokom otplate do 5 godina. Regulisan je način na koji se određuje visina zajma, korišćenje i otplata zajma, dok će tehnička uputstva propisati Narodna banka FNRJ;

Odluka o određivanju javnih radova, akcija, funkcija i građanskih dužnosti na kojima se pretrpljene povrede priznaju kao nesreće na poslu u smislu od čl. 12 do 20 Zakona o invalidskom osiguranju i Odluka o određivanju slučajeva nesreće na poslu u vezi sa korišćenjem prava na zdravstvenu zaštitu, rehabilitaciju i zaposlenje;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o stopama doprinosa za socijalno osiguranje, kojom se predviđa da se doprinos za socijalno osiguranje iz ličnih dohodaka radnika ostvarenih radom na poljoprivrednim delatnostima u samostalnim ustanovama obračunava po stopi od 20%, i Odluka o izmenama i dopunama Odluke o rasporedu opštih stopa doprinosa za socijalno osiguranje na stope za pojedine grane osiguranja;

Odluka o odobrenju završnog računa Saveznog fonda za kadrove u privredi za 1959 i Odluka o odobrenju programa i predračuna Saveznog fonda za kadrove u privredi u 1960. Odobrenim programom predviđa se da se sredstva ovog fonda u iznosu od 1,010 miliona din. koriste za završavanje građevinskih radova, nabavku opreme i druge akcije započete u prošloj ili ranijim godinama, za dotacije republičkim fondovima za kadrove u privredi, kao i za pomoć za stručno obrazovanje omladine na autoputu »Bratstvo—jedinstvo«;

Odluka o određivanju novih dalekovoda i trafostanica koji će se finansirati iz sredstava Opšteg investicionog fonda u 1960. Odluka o dopuni Odluke o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika saveznih organa i Odluka o izmenama Odluke o određivanju ugostiteljskih radnji i preduzeća koja se smatraju manjim ugostiteljskim organizacijama.

Pored toga, na sednici je prihvaćeno Rešenje o izmeni i dopuni Rešenja o rasporedu sredstava OIF-a za finansiranje bez obaveze vraćanja investicija u oblasti saobraćaja u 1960 i Rešenje o dopuni rešenja o finansiranju nabavki železničkih vozničkih sredstava u periodu 1957—1961.

Na kraju, Savezno izvršno veće je prihvatilo Odluku o podizanju ranga Diplomatske misije FNRJ u Teheranu na stepena poslanstva na stepen ambasade, Rešenje o obnovi rada konzulata FNRJ u Singapuru u rang generalnog konzulata FNRJ i ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

J. M.

VII GODIŠNJA SKUPŠTINA STALNE KONFERENCIJE GRADOVA

Na Sedmoj godišnjoj skupštini Stalne konferencije gradova Jugoslavije, održanoj od 12 do 14 maja 1960 u Banjoj Luci, razmatrani su položaj, problemi i perspektiva uslužnih delatnosti u gradovima. Pored toga, skupština je izvršila analizu rada Konferencije u 1959, razmotrila i usvojila predračun prihoda i rashoda za 1959 i 1960, izabrala novo pretsedništvo, nadzorni odbor i pretsednike stalnih odbora Konferencije i utvrdila glavne zadatke organizacije jugoslovenskih gradova u poslovnoj 1960 godini.

Na skupštini je održan i uobičajeni konsultativni sastanak sa pretstavnicima Saveznog izvršnog veća, na kome su delegati narodnih odbora upućivali pitanja, iznosili stavove, predloge i sugestije svojih narodnih odbora iz svih oblasti života lokalnih zajednica i saslušali mišljenja i tumačenja pretstavnika Saveznog izvršnog veća o iznetim problemima.

Skupštini je prisustvovalo oko 550 delegata iz 164 narodna odbora i veći broj pretstavnika saveznih i republičkih organa vlasti, stručnih udruženja, sindikata, komora i ustanova iz cele zemlje.

Osim toga, skupštini su prisustvovali delegacija Austriskog saveza gradova, pretstavnik Saveza opština Grčke, guverner Bagdada (Irak), delegacija Lige demokratskih opština Italije, pretsednik zapadnoberlinske opštine Šarlotenburg, pretstavnici Udruženja oblasnih veća Velike Britanije i pretsednik i sekretar Udruženja gradskih korporacija Velike Britanije.

Za pretsednika Stalne konferencije gradova izabran je Đurica Jokić, pretsednik Narodnog odbora grada Beograda; za potpretsednika Velizar Škerović, pretsednik Narodnog odbora opštine Titograd. U pretsedništvo su izabrani Većeslav Holjevac (Zagreb), Grujo Novaković (Sarajevo), Naum Naumovski (Skopje), Marjan Jenko (Ljubljana), Božidar Melkus (Novi Sad), Radovan Žikić (Pristina), Vojin Mitrov (Banja Luka), Milko Krizanović (Zenica), Velibor Žikić (Zaječar), Risto Bunterski (Prilep), Rudolf Kermek (Čakovec), Albin Svorinić (Zadar), Anton Bubić (Pula), Maks Vale (Novo Mesto).

U nadzorni odbor izabrani su Riko Jerman (Celje), Rajko Ječmenica (Titovo Užice) i pretstavnik Narodnog odbora opštine Bihać.

USLUŽNE DELATNOSTI U GRADOVIMA

Diskusija o uslužnim delatnostima u gradovima vodila se na osnovu referata »Uslužne delatnosti u gradovima« i tri koreferata — »Stanbene zajednice i razvoj uslužnih delatnosti«, »Održavanje stanbenih zgrada« i »Održavanje tehničkih sredstava u domaćinstvu i motornih vozila«.

U diskusiji su, pored predstavnika narodnih odbora, učestvovali i predstavnici odgovarajućih komora, stručnih udruženja, sindikata i drugih organizacija. Poseban značaj imalo je izlaganje potpredsednika Saveznog izvršnog veća Edvarda Kardelja o problemima uslužnih delatnosti.

U diskusiji je istaknuto da razvijanje materijalne osnove svih uslužnih delatnosti, povećanje njihovih kapaciteta, opremanje savremenim sredstvima rada, obezbeđenje poslovnog prostora, unapređenje procesa rada i stručnosti radne snage i uvođenje stimulaturnih oblika nagrađivanja predstavljaju osnovne zadatke na ovom području.

Rešenje ovih zadataka zahteva značajnija izdvajanja investicionih sredstava iz fondova privrednih organizacija koje se bave uslugama, lokalnih investicionih i drugih fondova narodnih odbora i usmeravanje tih sredstava u uslužne delatnosti. Pri tome organizacijama koje nisu ekonomski sposobne da traže kredite pod istim uslovima kao ostale privredne organizacije i dalje bi trebalo pružati olakšice u pogledu uslova kreditiranja.

U oblasti komunalnih službi treba rešiti problem kreditiranja krupnih investicija, a naročito u slučajevima kad komunalne organizacije i narodni odbori nemaju potrebna početna sredstva za izvođenje potpunih rekonstrukcija i izgradnju novih kapitalnih objekata.

Posebno je potrebno da se iz lokalnih i drugih društvenih investicionih fondova izdvoje sredstva za razvijanje uslužnih kapaciteta u okviru industrije i trgovine (mreža servisa za negu, održavanje i opravke industrijskih proizvoda i sl.) kao i za industrijsku proizvodnju niza roba široke potrošnje koje se danas proizvode na zaostali zanatski način.

Da bi se izvršili ovi zadaci, nužno je ojačati materijalnu bazu uslužnih organizacija i izgraditi takve cene usluga koje im omogućuju normalan razvitak i opravdavaju ulaganja. Sve organizacije koje se bave pružanjem usluga (komunalne i zanatske, privredne organizacije, servisi stanbenih zajednica i sl.), zaključeno je na skupštini, ukoliko se bave istom vrstom delatnosti, moraju poslovati po istim ekonomskim principima, bez obzira na svoje organizacione oblike. U tom smislu potrebno je osamostaljavati postojeće zanatske servise u okviru stanbenih zajednica, odnosno radnje sa sopstvenim organima radničkog samoupravljanja. Izuzetak su samo organizacije, servisi ili službe koje po svom karakteru predstavljaju izrazito neprivredne delatnosti (vršenje usluga kao što su čuvanje dece, održavanje prostorija i objekata i sl.). Zanatske organizacije orijentisane na proizvodnju robe široke potrošnje moraju imati isti položaj u pogledu društvenih obaveza i drugih opštih uslova privređivanja, kao i svi ostali proizvođači.

Saveznim i republičkim propisima treba utvrditi samo osnovne okvire u pogledu poreske politike prema ovim organizacijama, a komunama omogućiti da same uređuju instrumente prema određenim vrstama uslužnih kapaciteta. Uslužne kapacitete u okviru industrije i trgovinskih organizacija treba postaviti tako da privredne organizacije koje ih osnivaju imaju podjednako interesovanje za njihovo razvijanje kao i za ostale oblike svoje delatnosti. Treba takođe nastojati da se u svim oblicima uslužnih delatnosti osnivaju moderni, dobro organizovani i opremljeni pogoni, koji će obezbediti potreban kvalitet i nivo usluga. U takvim uslovima i privatni zanatlije će se postepeno orijentisati na rad u organizacijama društvenog karaktera. Treba i dalje onemogućavati kapitalističke tendencije pojedinih privatnih zanatlija i sprečavati eksploataciju tuđe radne snage. U tom pravcu komune treba ovlastiti da, prema svojim prilikama, utvrđuju odgovarajuće instrumente i mere i, gde je to potrebno, da onemoguće upotrebu tuđe radne snage iznad zakonom utvrđene granice.

Pošto su uslužne delatnosti u gradovima uglavnom nedovoljno razvijene, narodni odbori moraju, uz pomoć komora i drugih stručnih organizacija, posvetiti veću pažnju podi-

zanju kadrova za ove delatnosti. Isto tako nužni su i stimulaturniji oblici nagrađivanja, kako bi se privukao veći broj sposobnih, stručnih i inicijativnih kadrova.

DELATNOST U 1959

Program rada Stalne konferencije gradova, usvojen na početku poslovne 1959/1960 godine, sadržavao je rešavanje niza zamašnih zadataka iz svih oblasti kojima se bave narodni odbori.

Ekonomsko-finansijska oblast. Najveći deo aktivnosti Konferencije u ovoj oblasti bio je posvećen budžetskom sistemu. Razmatrajući Nacrt zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova, Stalna konferencija gradova se zalagala za jedinstvene procene učešća u zajedničkim prihodima za sve srezove u jednoj republici, odnosno sve opštine u jednom srezu, kao i za posebno tretiranje rezervnog fonda političko-teritorijalne jedinice. Primedbe i predlozi Konferencije prilikom donošenja zakona u najvećoj meri su usvojeni.

Stanbena oblast. U okviru razmatranja nacrt zakona i drugih propisa o finansiranju stanbene izgradnje, sprovedena je u 30 gradova anketa o efektu koji će ovi propisi imati u praksi, posle čega su tela Konferencije stavila svoje primedbe na kvantitativne odnose u nacrtima propisa, koje su najvećim delom i usvojene.

Komunalne službe. U ovoj oblasti ispitivani su stanje i problemi električne distributivne mreže u gradovima, finansijski položaj i poslovanje komunalnih organizacija u 1958 (organizacija za javnu čistoću, gradski saobraćaj, vodovod i kanalizaciju, distribucija električne energije, prikazivanje filmova i snabdevanje gradova plinom) i problemi udruživanja sredstava za kadrove komunalnih privrednih organizacija.

U oblasti unapređenja snabdevanja gradova Stalna konferencija se bavila pitanjima društvene ishrane u gradovima; u oblasti kulturno-zabavnog života, pitanjima književnosti gradova i industrijskih centara, a na planu socijalne i zdravstvene zaštite ponovo je, posle dužeg vremena, u posebnim telima sastavljenim od stručnjaka narodnih odbora, pokrenuta izmena mišljenja o organizaciji zdravstvene službe u gradovima i o organizaciji ustanova za dnevni boravak dece.

Organizacija lokalne uprave. Konferencija je zauzela stanovište da u Zakonu o javnim službenicima nije pravilno rešeno pitanje nagrađivanja službenika narodnih odbora, što prinudjava velike teškoće narodnim odborima u vođenju kadrovske politike. Zbog toga je izabran poseban pododbor sa zadatkom da prouči problematiku kadrova u narodnim odborima i probleme u vezi s primenom sadašnjeg platnog sistema i predloži nova rešenja.

U toku 1959/60, u okviru Stalne konferencije gradova održana su i dva semina za pojedine kategorije stručnih službenika narodnih odbora.

Seminar za stručnjake-planere narodnih odbora, održan od 9 do 14 novembra 1959 u Sarajevu, bio je posvećen razmeni iskustava i stručnom raspravljanju o metodima izrade tekućih društvenih planova komunala, njihovoj sadržini, karakteru i praćenju izvršenja. U radu seminara uzelo je učešće 100 službenika-planera iz 66 gradova.

Seminar za službenike narodnih odbora koji rade na urbanističkim poslovima, održan od 21 do 24 aprila 1960 u Karlovcu, imao je za cilj stručnu razmenu mišljenja o zadacima narodnih odbora na području izgradnje gradova u kojima još ne postoje urbanistički planovi. Seminaru su prisustvovala 74 učesnika iz 61 grada.

Saradnja sa savezним organima. Kao i ranijih godina, ova saradnja bila je veoma intenzivna. Na 15 nacrta raznih zakonskih propisa Konferencija je dala svoje primedbe. Naročito uspešna saradnja ostvarena je sa sekretarijatom Saveznog izvršnog veća za socijalnu politiku i komunalna pitanja, za zakonodavstvo i organizaciju i za opštu upravu.

Međunarodne veze. U želji da predstavnici narodnih odbora omogući da se upoznaju sa sistemom lokalne samouprave, funkcionisanjem i dostignućima na polju javne uprave, komunalnih i drugih službi u raznim zemljama, Konferencija je pristupila organizovanju poseta rukovodećeg kadra narodnih odbora nekim gradovima u inostranstvu. Dve grupe predstavnika narodnih odbora su posetile Belgiju, odnosno Holandiju. Konferencija je takođe pružila pomoć grupi službenika komunalnih službi Narodnog odbora Beograda u organizovanju studijskog putovanja u Italiju i Austriju.

Stalna konferencija gradova aktivno je saradivala u Međunarodnom savezu gradova, u čiji je Izvršni komitet izabran i njen predstavnik. Delegacija Konferencije je prisustvovala XIV Kongresu Međunarodnog saveza gradova, od 18 do 24 juna u Berlinu, za koji su pripremljeni referati: »Staranje o deci i omladini« i »Briga o starim licima«. Oba referata štampana su u zbirci nacionalnih referata koju je objavio Međunarodni savez gradova. Konferenciju su posetili delegacija Sveinske federacije lokalnih vlasti i predsednik Prezidijuma Narodnog odbora grada Varšave. Kao predstavnik jugoslovenskih gradova, generalni sekretar Stalne konferencije je u jesen 1959 prisustvovao godišnjoj skupštini Udruženja gradskih korporacija Velike Britanije. Stalna konferencija gradova je učestvovala i na Trećoj evropskoj konferenciji lokalnih vlasti u Strasburgu.

ANALIZIRANJE I PRAĆENJE RAZVOJA B. N.

POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA POSLEDNJIH GODINA

S obzirom na nasledenu opštu zaostalost proizvodnih snaga, pored toga još i razorenih u toku rata, kao i na program socijalističkog preobražaja zemlje, u periodu neposredno posle rata ulagani su posebni napor, prvenstveno u cilju ubrzane industrijalizacije zemlje.¹ U tom periodu nije bilo značajnijeg povećanja poljoprivredne proizvodnje i bitnih izmena društvenih odnosa u ovoj oblasti.²

Međutim, posle 1956 počinje stalan porast poljoprivredne proizvodnje. To je pre svega bilo omogućeno brzim porastom nacionalnog dohotka u zemlji, opštim porastom proizvodnih snaga, naročito u industriji, koja je sa mnogim novim kapacitetima počela sve više da proizvodi i za potrebe poljoprivrede. Na porast poljoprivredne proizvodnje posle 1956 uticala su i povećana ulaganja u poljoprivredu. Ta su se ulaganja povećala naročito u mehanizaciji na društvenom sektoru poljoprivrede.

Na uspešno kretanje poljoprivredne proizvodnje pozitivno su uticale i mere novog privrednog sistema. Posle 1953 individualni proizvođači oslobođeni su obaveznog otkupa, a izmenjen je i raniji sistem oporezivanja. U novom sistemu, kao baza oporezivanja, uzet je objektivno utvrđeni katastarski dohodak, dok je u ranijem sistemu za bazu oporezivanja uziman realni dohodak, a visina ovog dohotka, i na osnovu toga visina poreza svake godine je ponovo utvrđivana.

Na širu primenu savremene agrotehnike a samim tim i na porast proizvodnje posebno je uticalo uvođenje radničkog samoupravljanja i stimulativnijeg sistema nagrađivanja na društvenim gazdinstvima i u opštim zemljoradničkim zadrugama, kao i mogućnosti bolje i povoljnije prodaje poljoprivrednih proizvoda uopšte.

POSLERATNA PROIZVODNJA PREMA STANJU PRE RATA

Prema prosečnom predratnom nivou (indeks 1930—1939=100) nivo poljoprivredne proizvodnje iznosio je u periodu 1948—1952 samo 92,4. Najveća proizvodnja u ovom periodu postignuta je u 1951 (indeks 106), a najniža u 1952 (indeks 75). U periodu 1948—1952 tehnologija poljoprivredne proizvodnje bila je kao i pre rata. Čak se i na društvenim gazdinstvima nije bitno razlikovala od proizvodnje na gazdinstvima individualnih proizvođača.

Između 1953 i 1956 poljoprivredna proizvodnja je počela postepeno rasti. Najveći indeks proizvodnje u periodu 1953—1956 prema predratnom proseku postignut je u 1955 (indeks 116), a najmanji u 1954 (indeks 94). Ni u periodu 1953—1956 nije bilo bitnih promena u pogledu načina proizvodnje u poljoprivredi kao celini. Međutim, mnoga društvena gazdinstva, u prvom redu organizovanja i opremljenja, uspevaju da ostvare veći intenzitet proizvodnje i veću produktivnost rada. Ova društvena gazdinstva sve više menjaju način proizvodnje prelazeći pri tome i na specijalizaciju.

Poljoprivredna proizvodnja je u ovom periodu bila nešto povećana, ali to nije moglo zadovoljiti potrebe, koje

su brzo rasle ne samo zbog visokog priraštaja stanovništva (oko 1,6% godišnje) već pre svega zbog promena socijalne strukture stanovništva,³ odnosno povećanja nepoljoprivrednog stanovništva, koje ima viši standard i kvalitetniju strukturu ishrane. U strukturi ishrane sve više opada udeo kukuruza, a raste potrošnja pšenice, šećera, mesa i drugih belančevinama bogatih hraniva. Zbog toga se i uvoz poljoprivrednih proizvoda stalno povećavao tako da je u periodu 1952—1956 vrednost uvezene hrane dostigla trećinu vrednosti ukupnog jugoslovenskog uvoza (u 1956 god. 39%).

Osetno povećanje poljoprivredne proizvodnje ostvareno je tek u periodu 1957—1959. Nivo proizvodnje u ovom periodu znatno je premašio predratno stanje. Ako se prosečna proizvodnja u periodu 1930—1939 uzme kao indeks 100, prosek za godine 1957—1959 je iznosio 141. Ovakvo ubrzano kretanje proizvodnje omogućilo je da se ishrana stanovništva u Jugoslaviji mnogo potpunije obezbedi iz domaće proizvodnje i da se donese odluka o obustavljanju uvoza žita i nekih drugih prehranbenih artikala za 1960 godinu.

Visoki stalan porast poljoprivredne proizvodnje poslednjih nekoliko godina (1957—1959) omogućen je stvaranjem potrebnih društvenih, materijalnih i drugih preduslova u toku prethodnih godina. Prema 1947 nacionalni dohodak se u 1956 povećao na indeks 152, a u 1959 prema 1952 na indeks 201 (prosečna godišnja stopa porasta nacionalnog dohotka u periodu 1952—1959 iznosi 10,5). Razvoj industrije (industrijska proizvodnja se u periodu 1952—1959 povećala za 2,38 puta) omogućio je potpunije snabdevanje poljoprivrede mašinama i oruđima iz domaće proizvodnje a spolnotrgovinska razmena — podmirenje mnogih potreba iz uvoza. Povećalo se po obimu, asortimanu i kvalitetu i snabdevanje poljoprivrede reprodukcijom materijalom. Vrednost godišnjih investiranja u opremu za poljoprivredu se povećala od prosečno godišnje 2,9 milijardi dinara u periodu 1947—1952 na 11,9 milijardi dinara u 1956 (po cenama 1956), a vrednost korišćenog reprodukcijom materijala iz industrije za 180%.

PROIZVODNJA U PERIODU 1957—1959

Poljoprivredna proizvodnja u periodu 1957—1959 se veoma brzo povećavala (tabela 1).

TABELA 1 — INDEKSI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

(Prosek 1951—1955=100)

Godina	Poljoprivreda	Ratarstvo	Voćarstvo	Vinogradstvo	Stočarstvo
1951	107	111	130	136	93
1952	75	62	68	76	89
1953	106	117	118	95	100
1957	141	163	86	102	125
1958	124	121	99	133	131
1959	160,8	184	153	105	140

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i »Indeksi« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/1960.

U tabeli 1 navedene su tri uzastopne godine iz perioda uvođenja novog privrednog sistema (1951, 1952 i 1953) i tri poslednje godine (1957, 1958 i 1959) u kojima su povećana ulaganja. U oba slučaja poljoprivredna proizvodnja, usled uticaja prirodnih klimatskih faktora, oscilira, ali u poslednjim godinama (1957, 1958 i 1959) na znatno višem nivou. Razlike u nivoima su očigledne čak i ako se uporede rodne godine 1951 ili 1953 sa nerodnom 1958 godinom.

Obim proizvodnje nekih najvažnijih poljoprivrednih proizvoda pokazuje različita kretanja (tabela 2).

¹ Vidi: »Industrija«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 277—285 (67—75) i »Rezolucija o perspektivnom razvoju industrije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 286—288 (76—78).

² Vidi: »Proizvodnja, fondovi i proizvođači u poljoprivredi«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 231—242 (55—66) i »Rezolucija o perspektivnom razvoju poljoprivrede i zadrugarstva«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 181—185 (49—53).

³ Stanovništvo Jugoslavije se povećava svake godine za oko 200.000 do 300.000. Broj zaposlenih van poljoprivrede veoma brzo raste, pa se zbog toga učešće nepoljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu Jugoslavije povećalo od 33% u 1948 na 48,3% u 1959.

Najveći obim poljoprivredne proizvodnje u istoriji Jugoslavije ostvaren je u 1959. On je veći i od obima za 1961 predviđenog Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije za period 1957—1961 i to u ratarstvu, voćarstvu i vinogradarstvu, dok se u stočarstvu uglavnom kreće u granicama koje ovaj plan predviđa.

TABELA 2 — PROIZVODNJA NEKIH NAJVAŽNIJIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

(U hiljadama tona)						
Proizvodi	1951	1952	1953	1957	1958	1959
Pšenica	2.280	1.680	2.510	3.100	2.450	4.130
Kukuruz	4.040	1.470	3.840	5.660	3.950	6.670
Šećerna repa	1.940	512	1.510	2.030	1.480	2.420
Voće*	1.616	640	1.507	939	1.097	1.785
Meso**	336	321	393	492	496	540
Mleko (u milionima l)	1.625	1.464	1.696	2.309	2.344	5.239
Jaja (u milionima komada)***	850	902	921	1.509	1.511	1.650

* Bez maslina.

** Uključena i živa stoka izvezena iz zemlje.

*** Odnosi se samo na kokošja jaja.

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959, Statistički kalendar FNRJ 1960 i »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 1/1960.

Kretanje proizvodnje u pojedinim poljoprivrednim granama je različito. Mnogo brže je rasla biljna proizvodnja nego stočarska, iako su oscilacije usled uticaja prirodnih faktora još uvek veće u biljnoj proizvodnji nego u stočarskoj, koja se umerenije razvija, ali i sa manje oscilacija.

U poslednje tri godine (1957, 1958 i 1959) ratarstvu je posvećena najveća pažnja. Za ovu granu poljoprivrede odvojeno je preko 58% ukupnih ulaganja iz društvenih sredstava u poljoprivredu, a i stručne poljoprivredne službe najviše su se angažovale na unapređenju proizvodnje u ovoj grani. Otuda su i rezultati proizvodnje u ratarstvu najveći.

U voćarstvu je u ranijim periodima kao i u periodu 1957—1959 ulagano relativno malo sredstava iz društvenih izvora a ni sva uložena sredstva, s obzirom na prirodu tih ulaganja, nisu još došla do izražaja. Povećanje proizvodnje u voćarstvu u 1959 više je rezultat povoljnih vremenskih prilika.

Sredstva uložena u vinogradarstvo u poslednje tri godine (1957, 1958 i 1959) tek počinju da se odražavaju na povećanje

proizvodnje. U tom periodu došlo je do smanjenja površina pod hibridnim vinogradima.⁴

Ulaganja u stočarstvo⁵ iz društvenih sredstava bila su sve do 1959 relativno mala (oko 22% od ukupnih ulaganja u poljoprivredu u periodu 1957—1959), a akcije u cilju povećanja ove proizvodnje još nedovoljno široko organizovane. Tek u 1959 preduzete su obimnije akcije na organizovanju tova goveda i svinja, ali bi one trebalo da daju u većoj meri rezultate tek u proizvodnji u 1960. Društvena gazdinstva nisu se ni mogla jače orijentisati na ovu granu proizvodnje sve do 1959, jer je tada znatno povećana i pojevinjena proizvodnja ratarskih proizvoda koji čine krmnu bazu, što je i omogućilo visok porast stočnog fonda na ovim gazdinstvima. Broj goveda na društvenim gazdinstvima prema januaru 1958 (indeks 100) povećao se u istom mesecu 1959 na indeks 153,1, a u januaru 1960 na indeks 265,7; svinja u januaru 1959 na indeks 162,2, a u januaru 1960 na indeks 203,4. Individualna gazdinstva zahvaljujući sve većoj potražnji stočnih proizvoda i merama preduzetim u cilju unapređenja ove proizvodnje (cene i dr.) još ranije su koristila svoje rezerve i u granicama mogućnosti razvijala stočarstvo.

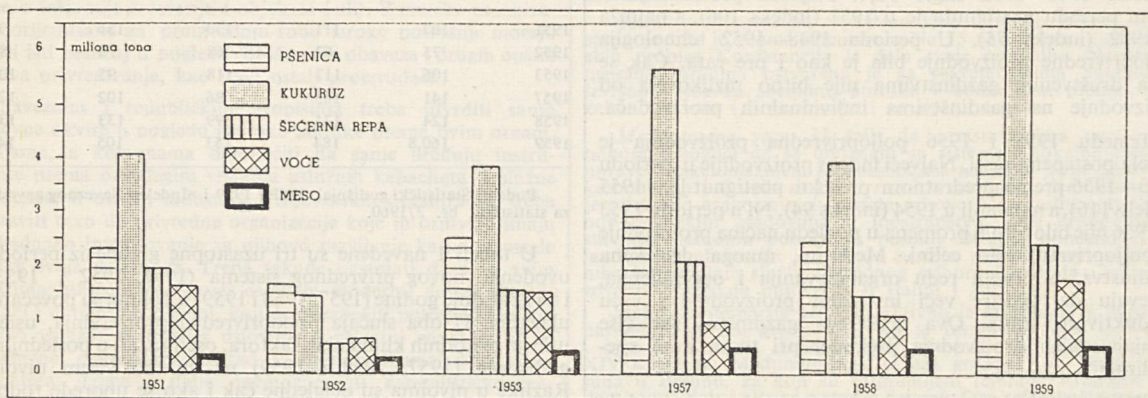
Zbog toga je u stočarstvu došlo, iako relativno sporije nego u ratarstvu, do konstantnog povećanja proizvodnje. Uporedo sa povećanjem stočne proizvodnje povećavao se i stočni fond: u januaru 1957 broj goveda iznosio je 4,947.000, svinja 3,725.000 i ovaca 10,622.000, a u januaru 1960 broj goveda je iznosio 5,309.000, svinja 6,198.000 i ovaca 11,475.000.

Različiti tempo proizvodnje u pojedinim poljoprivrednim granama, a još više u pojedinim grupama poljoprivrednih proizvoda, otvorio je nove probleme. Naime, pojavio se problem i prerade nekih proizvoda (šećerne repe, voća, grožđa), skladišnog prostora (naročito za pšenicu, ali i za kukuruz i vino) i plasmana (duvan, hmelj i vino). Iako se proizvodnja vrlo brzo razvijala, poslednjih godina (1957—1959) na tržištu nije uvek bilo u dovoljnim količinama nekih poljoprivrednih proizvoda. Takođe se u cilju punog korišćenja proizvedene krmne baze javila potreba za većim uvozom proteinske stočne hrane, iako bi se ona mogla delimično proizvoditi i u zemlji.⁶

DRUŠTVENO ORGANIZOVANA PROIZVODNJA

Znatno brži tempo porasta imao je onaj deo poljoprivredne proizvodnje koji se oslanjao na društvena sredstva za proizvodnju. To se vidi po kretanju poljoprivredne proizvodnje društvenih gazdinstava (poljoprivrednih dobara,

GRAFIKON 1 — PROIZVODNJA NEKIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA 1951 — 1959

U grafikonu 1, kod voća nisu uključene masline, a kod mesa je uključena i živa stoka izvezena iz zemlje.

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959, Statistički kalendar FNRJ 1960 i »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 1/1960.

⁴ Vidi: »Vinogradarstvo«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 16—20 (6—10).

⁵ Vidi: »Stočarstvo«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 493—500 (129—136).

⁶ U ranijim godinama proteinska stočna hrana se gotovo nije ni uvozila. U 1959 prvi put se kao veća stavka javlja u jugoslovenskom uvozu. Međutim, Savezni društveni plan za 1960 zbog povećanih potreba predvideo je povećanje uvoza proteinske stočne hrane za četiri puta prema 1959.

poljoprivrednih ustanova i škola, seljačkih radnih zadruga i ekonomija opštih zemljoradničkih zadruga), koja je prema 1955—1956 (indeks 100) povećana na indeks 148,8 u 1957, na indeks 195,9 u 1958 i na indeks 244,6 u 1959. U ratarstvu su indeksi kretanja proizvodnje prema istom periodu iznosili: u 1957 god. 171,1, u 1958 god. 163,4 i u 1959 god. 277,5,⁷ a u stočarstvu u 1957 god. 106,0, u 1958 god. 117,2 i u 1959 god. 173,1.⁷

GRAFIKON 2 — PRINOSI PŠENICE NA DRUŠTVENIM I INDIVIDUALNIM GAZDINSTVIMA 1954—1959

Podaci: Statistički bilteni br. 42, 68, 71, 129 i 151.

Poljoprivredne površine društvenih gazdinstava povećale su se od 1956 do 1959 za 256.000 ha ili za 25,2%. U 1959 društvena gazdinstva obuhvatala su 1.250.000 ha poljoprivrednih površina ili 8,3% od ukupnih poljoprivrednih površina Jugoslavije, odnosno 912.000 ha obradivih površina ili 8,8% ukupnih obradivih površina Jugoslavije.

Učešće društvenih gazdinstava u fizičkom obimu ukupne poljoprivredne proizvodnje povećalo se od oko 6,5% u 1956 na oko 11,6% u 1959, a u proizvodnji žita od oko 7,2% u 1956 na oko 15,7% u 1959.

Učešće poljoprivredne proizvodnje koja se zasniva na društvenim sredstvima za proizvodnju u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji iznosi u 1959 oko 13% ako se uz proizvodnju društvenih gazdinstava uzme u obzir i proizvodnja opštih zemljoradničkih zadruga i drugih socijalističkih poljoprivrednih organizacija u kooperaciji sa individualnim gazdinstvima.

Kretanje prinosa tri najvažnije poljoprivredne kulture (kukuruz, pšenice i šećerne repe) pokazuje da je proizvodnja koja se obavlja sa društvenim sredstvima za proizvodnju imala brži porast i istovremeno bila stabilnija, tj. manje podložna oscilacijama usled uticaja vremenskih faktora (tabela 3).

TABELA 3 — PRINOSI NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA I GAZDINSTVIMA INDIVIDUALNIH PROIZVOĐAČA

(U mte/ha)

Godina	Pšenica		Kukuruz		Šećerna repa	
	društvena	individualna	društvena	individualna	društvena	individualna
1954	9,3	7,3	18,4	11,6	175,2	153,5
1955	17,5	12,0	19,9	15,5	193	199
1956	15,0	9,5	21,4	12,7	171	160
1957	23,0	15,2	38,4	20,8	286	234
1958	22,8	11,4	40,3	14,8	258	188
1959	38,9	17,3	49,9	24,0	331	276

Podaci: Statistički bilteni br. 42, 68, 71, 129 i 151.

Razlike u prinosima između društvenih gazdinstava i individualnih gazdinstava povećale su se u toku poslednjih godina, mada su se u 1957, 1958 i 1959 apsolutno povećali i prinosi individualnih proizvođača, s obzirom da se deo proizvodnje na njihovim površinama ostvaruje uz savremenu

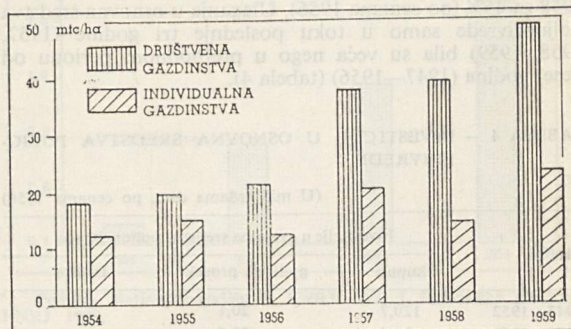
agrotehniku u kooperaciji sa opštim zemljoradničkim zadrugama i drugim socijalističkim poljoprivrednim organizacijama. Uticaj proizvodnje u kooperaciji na povećanje prinosa vidi se na primeru Srbije, u kojoj se prinos pšenice u kooperaciji u proseku povećao u 1959 prema 1957 od 16,4 mte/ha na 25 mte/ha, a u zajedničkoj proizvodnji na 39 mte/ha.⁸

Društveno organizovana proizvodnja (društvena gazdinstva i kooperacija) obuhvatala je u 1959 oko 19% ukupnih setvenih površina pretežno u najplodnijim područjima. Broj individualnih gazdinstava u ratarstvu koja su stupila u kooperaciju povećao se u 1958 prema 1957 od 24.770 na 207.849, a površine obrađene u kooperaciji od 20.561 ha na 174.931 ha. U voćarstvu i vinogradarstvu u 1957 je kooperiralo 2.230 individualnih gazdinstava sa 1.675 ha, a u 1958 godini 4.711 individualnih gazdinstava sa 2.209 ha. Broj individualnih gazdinstava koja su kooperirala u stočarstvu povećao se od 27.103 u 1957 na 70.210 u 1958.

U okviru društveno organizovane proizvodnje sprovedena je u 1959 merinizacija oko 1.000.000 ovaca ili oko 9% ukupnog broja ovaca.⁹ Za poboljšanje rasnog sastava goveda uvezeno je u 1959 oko 8.207 goveda (u 1956 uvoz goveda za poboljšanje rasnog sastava iznosio je 2.211, u 1957 godini 4.733 i u 1958 godini 9.036). Samo u Srbiji je u društveno organizovanoj proizvodnji dato u 1959 radi poboljšanja rasnog sastava oko 10.000 belih priplodnih svinja, veštački osemenjeno 170.000 krava, organizovanim tovom obuhvaćeno oko 124.000 komada goveda, 1.365.000 svinja i 70.000 ovaca.

Pitanje povećanja obrade zemljišta društvenim sredstvima je kod društvenih gazdinstava rešavano putem kupovine i zakupa zemlje, osvajanja novih površina melioracijama, krčenja i sl., a kod individualnih gazdinstava — razvijanjem proizvodne saradnje (kooperacije) na bazi obostranog ekonomskog interesa opštih zemljoradničkih zadruga i drugih socijalističkih poljoprivrednih organizacija i individualnih proizvođača.

GRAFIKON 3 — PRINOSI KUKURUZA NA DRUŠTVENIM I INDIVIDUALNIM GAZDINSTVIMA 1954—1959

Podaci: Statistički bilteni br. 42, 68, 71, 129 i 151.

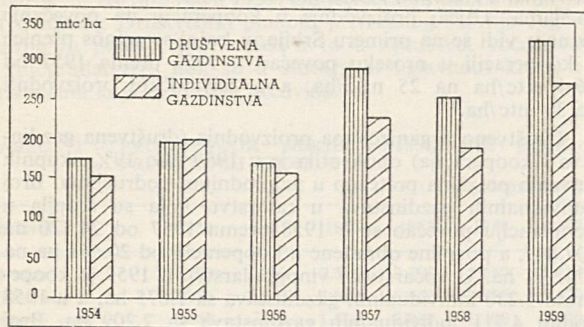
U kooperaciji socijalističke poljoprivredne organizacije (društvena gazdinstva i opšte zemljoradničke zadruge) angažuju svoja osnovna sredstva i najveći deo reprodukcijonog materijala, zemlja ostaje u privatnoj svojini, a proizvod se deli u zavisnosti od učešća u procesu proizvodnje socijalističke poljoprivredne organizacije i individualnog proizvođača. Proširenje obrade zemlje društvenim sredstvima razvija se u skladu sa povećanjem mehanizacije i drugih sredstava za proizvodnju kojima raspolažu socijalističke poljoprivredne organizacije. Na ovaj način se obrada zemlje društvenim sredstvima odvija kao deo procesa opšteg unapređenja poljoprivrede i izgradnje socijalističkih odnosa na jugoslovenskom selu.

⁸ Prema referatu na VI Redovnoj skupštini Glavnog zadružnog saveza Srbije, Beograd 1960.

⁹ Vidi: »Stočarstvo u razdoblju 1957—1959«; »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 206.

⁷ Orijentacioni obračun Saveznog zavoda za privredno planiranje.

GRAFIKON 4 — PRINOSI ŠEĆERNE REPE NA DRUŠTVENIM I INDIVIDUALNIM GAZDINSTVIMA 1954—1959

Podaci: Statistički bilteni br. 42, 68, 71, 129 i 151.

ULAGANJA U OSNOVNA I OBRтна SREDSTVA

Povećanje obima ulaganja u poljoprivredu predstavlja jedan od osnovnih faktora koji je doveo do brzog i visokog porasta proizvodnje i istovremeno do znatnog jačanja društvenog sektora u poljoprivredi.

Povećana ulaganja pretežno potiču iz društvenih fondova. Individualni proizvođači ulažu relativno malo u osnovna sredstva poljoprivrede. Ulaganja individualnih proizvođača su uglavnom ograničena na amortizaciju i prirast stočnog fonda. U 1959 iznosila su najviše 25% do 30% od ulaganja izvršenih iz društvenih fondova. Individualni proizvođači ulažu relativno više u obrtna nego u osnovna sredstva.

Učešće ulaganja u poljoprivredu u ukupnim privrednim investicijama iz društvenih fondova¹⁰ iznosilo je u periodu 1947—1952 — 7,3%, u periodu 1953—1956 — 7,6%, a u periodu 1957—1959 — 18%. Učešće poljoprivrede u ukupnim privrednim investicijama u posljednje četiri godine iznosilo je: 1956 god. 10,5%, 1957 god. 13,7%, 1958 god. 17,9% i 1959 oko 21,3%. Ulaganja u osnovna sredstva poljoprivrede povećana su u 1956 prema 1955 za 50%, u 1957 prema 1956 za 41,2%, u 1958 prema 1957 za 42,8%, a u 1959 prema 1958 za 45% (po cenama 1956). Ulaganja u osnovna sredstva poljoprivrede samo u toku posljednje tri godine (1957, 1958, 1959) bila su veća nego u prethodnom periodu od deset godina (1947—1956) (tabela 4).

TABELA 4 — INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA POLJOPRIVREDE

(U milijardama din., po cenama 1956)

Godina	Investicije u osnovna sredstva poljoprivrede		
	ukupno	godišnji prosek	indeks
1947—1952	120,7	20,1	—
1953—1956	94,4	23,6	—
1957—1959	217,3	72,4	—
1956	34,2	—	100
1957	48,3	—	141,2
1958	68,9	—	201,4
1959	100,1	—	292

Podaci: Statistički bilten Narodne banke FNRJ i publikacija: »Investicije 1947—1959« (serije bez investicionih održavanja), izdanje Narodne banke FNRJ Beograd.

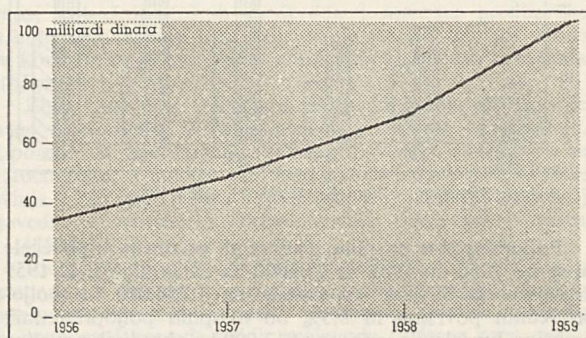
Ulaganja u osnovna sredstva poljoprivrede vršena su pretežno iz saveznih fondova koji su učestvovali u 1956 sa 51%, u 1957 sa 54%, u 1958 sa 62% i u 1959 sa 69%. Ulaganja u poljoprivredu iz Opšteg investicionog fonda povećala su se u 1959 prema 1956 za pet puta. U isto vreme ulaganja iz republičkih i lokalnih kreditnih fondova povećana su za 3,6 puta, a ulaganja iz sopstvenih fondova poljoprivrednih organizacija za 2,1 puta. Učešće ulaganja u poljo-

¹⁰ Vidi: »Investicije u privrednom razvoju Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 423—434 (121—132).

privredu u ukupnim ulaganjima iz republičkih i lokalnih fondova povećala su se od 7,7% u 1956 na 23% u 1959, a učešće poljoprivrede u ulaganjima iz Opšteg investicionog fonda od 13,2% u 1956 na 25,4% u 1959. Zastupljenost poljoprivrede u svim navedenim fondovima mnogo se povećala, te se na toj osnovi u narednim godinama ne može očekivati dalje bitnije povećanje ulaganja u poljoprivredu. Navedeni odnos između ulaganja iz Opšteg investicionog fonda i drugih izvora doveo je do toga da su se iz Opšteg investicionog fonda morale kreditirati sve namene ulaganja. Zbog toga je Opšti investicioni fond izgubio mogućnost da se jače usmeri na one prioritetne namene, pravce i objekte koji pružaju garanciju da će dati najbrže i najveće rezultate.

GRAFIKON 5 — INVESTICIJE U OSNOVNA SREDSTVA POLJOPRIVREDE 1956—1959

(U milijardama din., po cenama 1956)

Podaci: Statistički bilten Narodne banke FNRJ i publikacija: »Investicije 1947—1959« (serije bez investicionih održavanja), izdanje Narodne banke FNRJ Beograd.

Struktura ulaganja u poljoprivredu u 1957—1959 bitno je izmenjena prema ranijem periodu. Ove izmene izvršene su na bazi postavki Rezolucije Savezne narodne skupštine »O perspektivnom razviku poljoprivrede i zadrugarstva«,¹¹ koje su konkretizovane u Društvenom planu privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine.¹² Utvrđivanje proizvodne politike na relativno duži rok omogućilo je da se pravci, namene i prioriteti ulaganja što bolje sagledaju i što doslednije sprovedu. U ulaganjima u periodu 1957—1959 najveće učešće imala je oprema. Njen udeo iznosio je 47% prema 31% u periodu 1953—1956 i 14% u periodu 1947—1952. Učešće građevinskih radova u ukupnim ulaganjima u periodu 1957—1959 iznosilo je svega 33% prema 78% u periodu 1947—1952. Gradnjom tipskih objekata omogućeno je i osetno pojeftinjenje gradnje, a kod velikog broja drugih objekata napuštena je izgradnja zastarelih teških i masivnih građevina. U periodu 1957—1959 ostvaren je mnogo povoljniji odnos između namena koje se neposredno ili brzo aktiviraju u proizvodnji i onih čiji je period aktiviranja relativno dug. Ulaganja u namene čiji je period aktiviranja relativno dug svedena su u periodu 1957—1959 na najmanju meru.

Ulaganja u obrtna sredstva takođe su se relativno brzo i osetno povećavala u poslednje tri godine (1957, 1958 i 1959). Socijalističke poljoprivredne organizacije raspolagale su u 1952 sa 20,3 milijarde dinara obrtnih sredstava, u 1956 sa 38,9 milijardi dinara, u 1958 sa 62,9 milijardi dinara, a u 1959 sa 100,5 milijardi dinara.¹³

Za dobijanje kredita za obrtna i osnovna sredstva socijalističke poljoprivredne organizacije imaju povoljnije uslove nego preduzeća i organizacije iz drugih oblasti privrede. Dok ostale privredne organizacije, po pravilu,

¹¹ Vidi »Rezolucija o perspektivnom razviku poljoprivrede i zadrugarstva«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 181—185 (49—53).

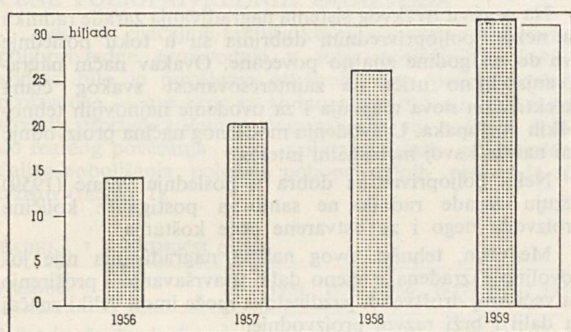
¹² Vidi: »Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 561—573 (179—191).

¹³ Kod ovih organizacija uzeta su obrtna sredstva samo za njihovu poljoprivrednu delatnost.

plaćaju 6% kamate na osnovna sredstva koja koriste, socijalističke poljoprivredne organizacije su oslobođene plaćanja ovih kamata, a plaćaju i nižu kamatu na fond obrtnih sredstava i na posebne kredite (svega 2,5%, dok, naprimjer, industrijska preduzeća plaćaju oko 5,3%). Socijalističke poljoprivredne organizacije plaćaju nižu kamatu i na kredite za osnovna sredstva koja podižu iz društvenih fondova. Ove kamate su različite, zavisno od namene u koju će kredit koristiti i kretale su se u 1959 od 2% do 3% (za melioracione radove oko 2%, za podizanje zasada oko 3%, za nabavku stoke oko 2%, za nabavku opreme oko 3% itd.). Rokovi otplate zajma su vrlo povoljni. Oni se za razne namene i korisnike utvrđuju različito (rokovi otplate za melioracione radove odvodnjavanja iznose 20 pa i više godina, za radove navodnjavanja od 5 do 15 godina, za zasade od 10 do 15 godina, za nabavku opreme od 5 do 10 godina, za nabavku rasplodne i rasne stoke 5 godina itd.).

GRAFIKON 6 — SNABDEVENOST POLJOPRIVREDE TRAKTORIMA 1956—1959

(Stanje na kraju godine)

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i Statistički kalendar FNRJ 1960.

Relativno visoka ulaganja omogućila su da se u 1957—1959 posebna pažnja posveti tehničkoj rekonstrukciji poljoprivrede odnosno njenoj mehanizaciji. Mehanizacija je postajala sve značajniji faktor u nastojanjima za sniženje cene koštanja proizvoda, za podizanje produktivnosti rada i posebno za razvijanje društvenih odnosa u poljoprivredi i na selu. U proizvodnji su se počele sve masovnije upotrebljavati različite savremene mašine, potrebne u procesu pripremanja semena, u izvršenju setve, osnovne obrade, nege i kultivacije, žetve i uskladištenja kao i mašine potrebne u stočarstvu. U 1959 se šire počela sprovoditi takozvana kompleksna mehanizacija grane, kulture ili proizvodnog procesa (tabela 5).

TABELA 5 — SNABDEVENOST POLJOPRIVREDE MAŠINAMA

Godina	Stanje na kraju godine		Druge poljoprivredne mašine u toku godine (u tonama)
	broj traktora	broj kombajna	
1956	14.696	356	16.750
1957	20.500	1.060	26.300
1958	26.500	1.850	30.600
1959	32.000	3.350	38.200

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i Statistički kalendar FNRJ 1960. Za kombajne i druge poljoprivredne mašine podaci Saveznog zavoda za privredno planiranje. Za 1959 procena Saveznog zavoda za privredno planiranje.

U 1956 jedan traktor dolazio je na oko 694 ha obradive površine, a u 1959 na oko 320 ha obradive površine. Međutim, i pored svih napora u pogledu tehničke rekonstrukcije poljoprivrede, odnosno njenog boljeg snabdevanja mehanizacijom, broj traktora u odnosu na obradive površine još uvek je relativno mali.

Značajan faktor, naročito za povećanje prinosa najvažnijih kultura u ratarstvu, predstavljala je i hemizacija poljoprivrede. Njena šira primena omogućena je pre svega

povećanjem ulaganja u obrtna sredstva i odvajanjem znatnih deviznih sredstava za obezbeđenje potrebnih veštačkih đubriva iz uvoza (tabela 6).

TABELA 6 — POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA I SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

(U tonama)

Godina	Potrošnja veštačkih đubriva		Potrošnja sredstava za zaštitu bilja
	ukupno u poljoprivredi	na društvenim gazdinstvima	
1956	448.000	165.000	23.500
1957	762.000	447.000	24.600
1958	982.000	592.000	28.000
1959	1.400.000	720.000	32.000

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i Statistički kalendar FNRJ 1960. Za 1959 procena Saveznog zavoda za privredno planiranje.

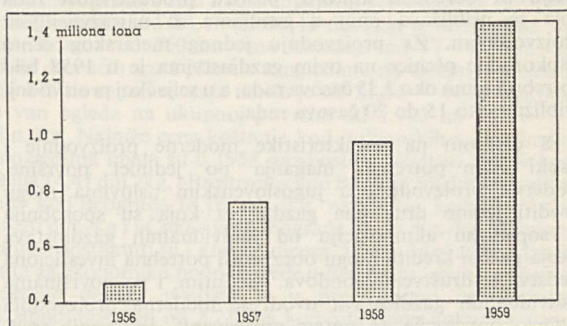
Samo u 1959 utrošeno je veštačkih đubriva više nego ukupno u 1948—1956. Po hektaru ukupne obradive površine utrošak đubriva iznosio je u 1958 oko 96 kg, a u 1959 god. 146 kg. Na društvenim gazdinstvima utrošak veštačkih đubriva po hektaru obradive površine iznosio je u 1958 god. 761 kg, a u 1959 god. 790 kg.

Takođe se stalno povećavala i upotreba raznih sredstava za zaštitu bilja i stoke, sredstava za zaštitu poljoprivrednih proizvoda u skladištima i sredstava za tretiranje semena.

U oblasti semenarstva posebna pažnja u 1957—1959 je posvećena dvema najvažnijim kulturama: pšenici (s obzirom na potrebe za ishranu stanovništva i na platni deficit, tj. na veliki uvoz) i kukuruзу (s obzirom na potrebu podizanja stočarstva i veće mogućnosti izvoza).

GRAFIKON 7 — UKUPNA POTROŠNJA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA

(U tonama)

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ 1959 i Statistički kalendar FNRJ 1960.

Prvi put je u 1957 zasejano visokorodnim sortama pšenice oko 40.000 ha, dok su se već dve godine kasnije, u 1959, površine zasejane ovim sortama pšenice povećale na 320.000 ha. Semenom hibridnog kukuruza je u 1956 zasejano oko 56.000 ha, a u 1959 oko 433.000 ha. Pored toga, ustanove naučno-istraživačke službe bave se obezbeđenjem semena visokorodnih sorti drugih poljoprivrednih kultura kao jednim od neposrednih zadataka.

PROMENE U NAČINU PROIZVODNJE

Promene u obimu i strukturi sredstava za poljoprivrednu proizvodnju omogućile su da se izvrše i izmene u samom načinu proizvodnje. Moderni tehnološki postupci su se stalno širili i obuhvatali sve veće površine i sve veći broj proizvoda. Oni su zahvatili najpre žitarice, zatim šećernu repu, krmno bilje, donekle krompir i druge poljoprivredne proizvode. Zasadi koji su u 1959 podignuti iz društvenih sredstava isključivo su visoko intenzivni na modernim

osnovama. U 1959 se i u stočarstvu i u proizvodnji mesa počeo sprovoditi širok program zasnovan na modernim postupcima u proizvodnji.

Primena savremenih sredstava za proizvodnju na individualnim gazdinstvima, u okviru seljačkog načina proizvodnje, nije dala zadovoljavajuće rezultate. Upotrebom kvalitetnog semena prinos na individualnim gazdinstvima se povećao svega za 10% do 20%, a upotrebom manjih količina (doza) veštačkih đubriva za 20% do 25%. Takvi rezultati predstavljaju ustvari gornju granicu povećanja prinosa koji se mogu postići na sitnim individualnim gazdinstvima.

U 1959 u seljačkoj proizvodnji, na individualnim gazdinstvima, po hektaru obradive površine bilo je angažovano (izraženo u nabavnoj vrednosti) prosečno oko 90.000 din. osnovnih sredstava, od čega u stoci oko 30.000 din. Međutim, u modernoj proizvodnji na društvenim gazdinstvima, angažuje se do 700.000 din. osnovnih sredstava prosečno po hektaru obradive površine, kod voćnjaka do 800.000 din., a kod vinograda i do 1.500.000 din. po hektaru.

Troškovi proizvodnje po hektaru kod pšenice iznose od 35.000 do 40.000 din. u seljačkoj proizvodnji, a od 75.000 do 120.000 din. u modernoj proizvodnji; vrednost proizvodnje pšenice u seljačkoj proizvodnji od 40.000 do 45.000 din., a u modernoj proizvodnji od 100.000 do 180.000 din. Kod kukuruza troškovi proizvodnje po hektaru iznose u seljačkoj proizvodnji od 40.000 do 55.000 din., a u modernoj proizvodnji od 140.000 do 160.000 din.; vrednost proizvodnje kukuruza po hektaru u seljačkoj proizvodnji od 50.000 do 80.000 din., a u modernoj proizvodnji od 200.000 do 250.000 din. Još veće razlike u troškovima proizvodnje i vrednosti proizvodnje javljaju se kod zasada. Slični odnosi kao u biljnoj proizvodnji postoje i u stočarstvu.

Na toj osnovi proširenjem moderne proizvodnje pružaju se mogućnosti za izvesno povećanje akumulacije u poljoprivredi.

Društvena gazdinstva koja raspolažu jačom mehanizacijom, a naročito ona koja imaju kompleksnu mehanizaciju za određenu kulturu, postižu produktivnost rada koja se približava onoj u zemljama sa najrazvijenijom proizvodnjom. Za proizvodnju jednog metarskog centa visokorodne pšenice na ovim gazdinstvima je u 1958 bilo potrebno samo oko 2,35 časova rada, a u seljačkoj proizvodnji približno oko 15 do 20 časova rada.

S obzirom na karakteristike moderne proizvodnje i visoki obim potrebnih ulaganja po jedinici površine, modernu proizvodnju u jugoslovenskim uslovima mogu uvoditi jedino društvena gazdinstva koja su sposobnija sa sopstvenu akumulaciju od individualnih gazdinstava i koja putem kredita mogu obezbediti potrebna investiciona sredstva iz društvenih fondova. Međutim, i na površinama individualnih gazdinstava uvodi se moderna proizvodnja putem kooperacije, tj. putem povezivanja društvenih sredstava sa radom i zemljištem individualnog proizvođača na bazi obostrane ekonomske zainteresovanosti.

MERE STIMULACIJE MODERNE PROIZVODNJE

Sve mere preduzimane u okviru novog privrednog sistema vrlo su se pozitivno odrazile na poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, neke od preduzetih mera imale su poseban uticaj na uvođenje modernog načina proizvodnje u poljoprivredi.

Jedan od osnovnih stimulansa za povećanje poljoprivredne proizvodnje i produktivnosti rada, a time i za bolju organizaciju rada i za uvođenje modernog načina proizvodnje, predstavlja položaj samog proizvođača na društvenom gazdinstvu i u opštoj zemljoradničkoj zadruzi.

Uvođenjem radničkog samoupravljanja proizvođač je postao nosilac društvene funkcije upravljanja proizvodnjom i istovremeno aktivni učesnik u raspodeli društvenog produkta. Tako se ostvareni čisti prihod, tj. prihod posle izvršenih obaveza prema društvenoj zajednici raspoređuje odlukom radničkog saveta na lične dohotke i fondove gazdinstva.

Ukoliko gazdinstvo boljom organizacijom rada, većim zalaganjem kolektiva i efikasnijom primenom raspoloživih sredstava postigne veći čist prihod utoliko ima veće mogućnosti za povećanje zarada radnika i za povećanje sopstvenih fondova, između ostalog, i t. zv. fonda zajedničke potrošnje koji služi za svrhe društvenog standarda radnika određenog gazdinstva.¹⁴

Prelazak na moderan način proizvodnje u poljoprivredi stimuliran je i nagrađivanjem po učinku koje je počelo da se uvodi u 1956, pri čemu je visina prinosa odlučujuća za visinu svakog člana kolektiva. Jedinstveni tarifni stav¹⁵ utvrđuje se po jedinici proizvoda bez obzira na visinu postignutog prinosa, ali ukoliko je prinos veći utoliko je i zarada radnika veća. U nekim društvenim gazdinstvima primenjuje se i obračunavanje zarada putem progresivnih tarifnih stavova koji su veći ukoliko je postignuti prinos veći. Naprimer: tarifni stav po jednoj metričkoj centi pšenice kod prinosa od 30 mtc/ha iznosi 70 din., kod prinosa od 35 mtc/ha oko 90 din., a kod prinosa od 45 mtc/ha 125 din. itd. Sličan način nagrađivanja primenjuje se i u stočarstvu.

Na osnovu ovakvog sistema nagrađivanja zarade radnika na nekim poljoprivrednim dobrima su u toku poslednje dve do tri godine znatno povećane. Ovakav način nagrađivanja bitno utiče na zainteresovanost svakog člana kolektiva za nova ulaganja i za uvođenje najnovijih tehnoloških postupaka. U uvođenju modernog načina proizvodnje oni nalaze i svoj materijalni interes.

Neka poljoprivredna dobra u poslednje vreme (1959) vezuju zarade radnika ne samo za postignute količine proizvoda nego i za ostvarene cene koštanja.

Međutim, tehnika ovog načina nagrađivanja nije još dovoljno razrađena a njeno dalje usavršavanje i proširenje na veći broj društvenih gazdinstava može imati veliki značaj za dalji i brži razvoj proizvodnje.

Potsticaj usvajanju modernog načina proizvodnje dalo je takmičenje za rekordne prinose i t. zv. proizvodno takmičenje.

Takmičenje za rekordne prinose je organizovao Savez poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije, a nagrade se isplaćuju iz saveznog budžeta. Visina nagrade iznosi i do 10.000.000 din. (naprimer u 1958 za postignuti prinos pšenice od 80 mtc/ha). Nagrada se deli između stručnjaka koji je vodio ogled, direktora preduzeća i radnog kolektiva. U takmičenju za rekordne prinose mogu učestvovati samo socijalističke poljoprivredne organizacije.

Proizvodno takmičenje organizovao je Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije. U takmičenju, pored socijalističkih poljoprivrednih organizacija, učestvuju preko opštih zemljoradničkih zadruga i individualni proizvođači. U okviru proizvodnog takmičenja isplaćene su u 1957 i 1958 nagrade ukupno od oko 1.900.000.000 din.

Rezultati dobijeni u toku takmičenja za rekordne prinose i t. zv. proizvodnog takmičenja imali su posredan uticaj na povećanje poljoprivredne proizvodnje. Afirmišući nove tehnološke procese u proizvodnji, ova takmičenja su doprinela pre svega razbijanju ranijih zastarelih shvatanja o mogućnosti povećanja prinosa u jugoslovenskim uslovima.

Proširenju moderne proizvodnje pogodovale su i garantovane cene za žitarice i tovnja goveda, svinje i ovce plemenitih rasa, kao i najviše prodajne cene za stočnu hranu industrijskog porekla. Za sve klase svinja za bekona, belih mesnatih svinja, mladih goveda i utovljenih junadi koji isključivo potiču iz organizovane proizvodnje uvedene su premije od 15 din./kg, a za utovljenu telad kvaliteta »baby beef« od 35 din./kg. Ovim se utiče na stabilizaciju proizvodnje i daje potstrek za njeno povećanje, jer su proizvođači obezbeđeni od eventualnog pada cena ispod troškova proizvodnje.

¹⁴ Vidi: »Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 11–15 (1–5).

¹⁵ Tarifne stavove utvrđuje radnički savet samog kolektiva. Na tarifne stavove koje utvrdi radnički savet mogu u određenom roku staviti primedbe nadležni sindikalni organi i narodni odbor opštine. Radnički savet je dužan da o njihovim primedbama prodiskutuje, ali nije obavezan da ih usvoji.

Moderna poljoprivredna proizvodnja se potstiče i na druge načine. U cilju proširenja upotrebe modernih sredstava za proizvodnju (raznih mašina, veštačkih đubriva, drugih hemiskih sredstava, goriva i maziva, priplodne rasne stoke iz uvoza, semena hibridnog kukuruza itd.) odobravaju se socijalističkim poljoprivrednim organizacijama prilikom kupovine regresi iz saveznog budžeta. U te svrhe je u 1957 isplaćeno 30.678 miliona din., u 1958 god. 27.214 miliona din. i u 1959 god. 32.998 miliona din. Pošto su se prodate količine sredstava, za koja se odobravaju regresi socijalističkim poljoprivrednim organizacijama stalno povećavale, to je između 1956 i 1959 došlo do smanjenja regresa po jedinici proizvoda.

Savremena sredstva za poljoprivrednu proizvodnju, koja domaća industrija ne proizvodi u dovoljnim količinama ili uopšte ne proizvodi, nabavljaju se iz inostranstva. Za uvoz ovih sredstava i za uvoz sirovina za domaću industriju, koja proizvodi sredstva za poljoprivredu (naprimer, sirove fosfate), dato je u 1957 — 17,3, u 1958 — 22,5 i u 1959 oko 23 milijarde deviznih din.

CENE POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Jedan od značajnih faktora koji je stimulirao brzi porast poljoprivredne proizvodnje u toku poslednjih nekoliko godina bilo je povećanje otkupnih cena poljoprivrednih proizvoda: — ove cene su stalno rasle, dok su cene industrijskih proizvoda gotovo stagnirale. Na taj način je došlo do realnog povećanja cena poljoprivrednih proizvoda i daljeg poboljšanja položaja poljoprivrednih proizvoda na tržištu (tabela 7).

TABELA 7 — INDEKSI CENA

Proizvodi	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Poljoprivredni (na bazi cena proizvođača)	81	90	96	110	97	100
stočarstvo	86	90	90	104	99	100
Industrijski (na bazi cena na malo)						
građevinski materijal	90	97	97	95	98	100
poljoprivredni alat i oprema	97	84	96	99	98	100
superfosfat	91	37	74	83	98	100
narodno platno	103	111	112	111	110	100
radničke cipele	89	96	97	98	98	100

Podaci: »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 5/1960.

Povećanje otkupnih cena poljoprivrednih proizvoda nije bilo jednako za sve proizvode. Najveći porast cena bio je kod proizvoda gde je tražnja brzo rasla (meso svih vrsta je najtipičniji proizvod ove grupe proizvoda). Vrlo blag porast cena zapaža se kod žita, mleka i jaja. U grupi proizvoda gde je potrošnja gotovo bila konstantna a proizvodnja brzo rasla došlo je do pada cena (crni luk, suve šljive, meka rakija itd.) (tabela 8).

TABELA 8 — OTKUPNE CENE VAŽNIJIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Proizvod	1956	1957	1958	1959
Pšenica i raž	27,7	33,2	32,6	31,9
Kukuruz	25,7	27,7	25,8	26,8
Pasulj	37,5	39,2	46,0	52,5
Crni luk	43,4	27,4	33,5	18,6
Šećerna repa	5,6	5,1	4,9	5,5
Suncokret	31,3	44,5	45,2	45,2
Suve šljive	145	110	78	81
Svinje	167	204	196	196
Goveda i telad	107	109	128	141
Ovce i jagnjad	96	115	130	133
Mleko	25,7	24,7	25,1	27,0
Jaja (dinara za 1 komad)	10,8	10,9	10,6	11,5
Sir (meki i tvrdi)	213	214	201	242
Rakija (meka)	161	147	139	94

Podaci: »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 5/1960.

Nivo cena poljoprivrednih proizvoda u 1959 osiguravao je daleko povoljniji odnos (paritet) cena prema cenama industrijskih proizvoda u celini nego u ranijim godinama i pre rata. Međutim, u periodu 1956—1959 smanjeni su regresi po jedinici proizvoda za neke vrste opreme i reprodukcioni materijal iz industrije, naročito za veštačka đubriva, pa su porasli troškovi proizvodnje u poljoprivredi uopšte a posebno kod društvenih gazdinstava koja su visoko mehanizovana i upotrebljavaju velike količine veštačkih đubriva. Između 1956 i 1959 su porasle cene superfosfata za 88%, Tomasove drozge za 66%, kalcijumcijamidima za 25%, nitromonkala za 35% i kalijumovih đubriva za 56%. Povećanje nabavnih cena za opremu i reprodukcioni materijal ne mogu još uvek da podnesu sva društvena gazdinstva s obzirom na različit stepen njihove izgrađenosti, opremljenosti i stručnosti u vođenju proizvodnje.

NEKI REZULTATI UVOĐENJA MODERNOG NAČINA PROIZVODNJE

Kao rezultat razvijanja modernog načina poljoprivredne proizvodnje došlo je do porasta uloge krupnih društvenih gazdinstava i kooperacije u snabdevanju tržišta. Povećanje proizvodnje, ostvarene kroz ove oblike omogućilo je da se Jugoslavija u 1960 oslobodi uvoza pšenice, masti i šećera. Vrednost uvoza ovih proizvoda iznosila je poslednjih godina oko 100 miliona dolara. Reduciranjem ovog uvoza poljoprivreda je doprinela uravnoteženju platnog bilansa zemlje. Puni efekti obustavljanja uvoza pšenice, masti i šećera jače će se osetiti u narednim godinama.

Dosadašnje iskustvo je pokazalo da se pravilnom primenom savremenih sredstava i metoda u proizvodnji može istovremeno povećati i prinos po hektaru i smanjiti cena koštanja po jedinici proizvoda. Tako je u 1957/1958 (pri otkupnoj ceni pšenice od 36 din./kg i pri ceni koštanja pšenice proizvedene u okviru seljačkog načina proizvodnje od 35—50 din./kg) grupa poljoprivrednih dobara — prema analizi Instituta za ekonomiku poljoprivrede u Beogradu — uspeła da na oglednim površinama od 2.380 ha uz visoki intenzitet proizvodnje kod italijanskih sorti pšenice postigne cenu koštanja od 14,47 do 36,40 din./kg, a van ogleda na površinama od 560 ha cenu koštanja od 17—40 din./kg. Kod domaćih sorti pšenice u ogledima na ukupnoj površini od 645 ha cena koštanja iznela je od 24,84 — 44,28 din./kg, a van ogleda na ukupnoj površini od 1.793 ha od 18—37 din./kg. Najniže cene koštanja kod italijanskih sorti pšenice u ogledima imala su u 1958 gazdinstva: »Zeleno Polje« kod Belja 14,47 din./kg, »Brestovac« kod Belja 15,99 din./kg, »Pionir« kod Beograda 18,16 din./kg, »Krivaja« kod Mitrovice 18,20 din./kg i »Čoka« kod Beograda 19,30 din./kg. Slični rezultati postignuti su i kod kukuruza. Prema istoj analizi Instituta za ekonomiku poljoprivrede u Beogradu, grupa poljoprivrednih dobara postigla je u proizvodnim ogledima u ukupnoj površini od 2.739 ha kod hibridnog kukuruza cenu koštanja od 14,38 — 42 din./kg, a van ogleda na ukupnoj površini od 1.600 ha cenu koštanja od 15,93 — 50,56 din./kg.

Rasponi u cenama koštanja koje su postigla pojedina društvena gazdinstva su veliki. Proizvodnja pšenice i kukuruza bila je vrlo rentabilna na onim poljoprivrednim dobrima koja su agrokomples pravilno postavila, koja su postigla visoke prinose i izvršila najcelishodnija ulaganja. Na takvim dobrima ostvarena cena koštanja je omogućila postizanje visoke dobiti (u najboljem slučaju kod pšenice do 150.000 din./ha, a kod kukuruza do 160.000 din./ha). Slični rezultati kao kod pšenice i kukuruza dobijani su u modernom načinu proizvodnje i kod šećerne repe, krompira i krmnog bilja. Veliki rasponi u cenama koštanja pokazali su da se u prvim godinama uvođenja modernog načina proizvodnje ponekad i nepotrebno eksperimentisalo, da se ponegde išlo na uvođenje modernog načina proizvodnje, iako nije bio ubeđen odgovarajući stručni kadar ili usluge poljoprivredne službe i sl. Zbog toga se kod manjeg broja društvenih gazdinstava ovako eksperimentisanje negativno odrazilo na finansijski uspeh poslovanja, koji nije bio adekvatan visokim rezultatima postignutim u povećanju fizičkog obima proizvodnje.

Kod nekih poljoprivrednih dobara vidne rezultate dalo je uvođenje visokoproduktivnih rasa stoke (goveda, svinja,

živine, pa i ovaca) i naročito njihova racionalnija i ekonomičnija ishrana (putem izmene vrsta hrane i upotrebom t. zv. kompletne koncentrovane hrane) uz primenu mehanizacije prilikom pripremanja i davanja hrane (automatske hranilice), muže, transporta i sl. Snižanju cene koštanja izvesnih vrsta mesa veoma je doprinela upotreba kompletne koncentrovane hrane. Neka poljoprivredna dobra uspešna su da kod toga svinja sa 3,5 kg ove hrane, umesto ranijih 6 do 7 kg kukuruza, postignu kilogram prirasta.

PERSPEKTIVE I MOGUĆNOSTI RAZVOJA POLJOPRIVREDE U NAREDNOM PERIODU

Ostvareni rezultati su dokazali da društveno organizovana poljoprivredna proizvodnja, koja se zasniva na savremenim sredstvima za proizvodnju, primeni modernih metoda i stimulativnom sistemu raspodele i nagrađivanja, otvara vrlo povoljne perspektive za dalji još brži razvoj i poljoprivredne proizvodnje i socijalističkih odnosa na selu.

Uz dalja intenzivna ulaganja u poljoprivredu iz društvenih fondova (što ostvareni stepen razvoja jugoslovenske privrede omogućava) obim poljoprivredne proizvodnje će se u relativno kratkom roku znatno povećati, a naročito se može očekivati izmena strukture poljoprivredne proizvodnje u pravcu bržeg razvoja stočarstva. Računa se da do 1965 Jugoslavija može stabilizovati proizvodnju pšenice i raži na oko 4,5 miliona tona, povećati proizvodnju kukuruza na oko 10 miliona tona (prema 6,7 miliona tona u 1959), šećerne repe na oko 6 miliona tona (prema 2,4 miliona tona u 1959) i mesa na preko milion tona (prema nešto preko pola miliona tona u 1959). Takođe se predviđa da će se u 1965 na društvenim gazdinstvima i u kooperaciji proizvesti 60% od ukupne proizvodnje pšenice, 75% ukupne proizvodnje kukuruza, oko 70% ukupne proizvodnje mesa i celokupna proizvodnja šećerne repe. Učešće društvenih gazdinstava i viših oblika kooperacije može u 1965, kako se računa, iznositi blizu 70% od ukupne vrednosti poljoprivredne proizvodnje i 90% od ukupnih tržišnih viškova.¹⁰

¹⁰ Prema referatu predsednika Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Josipa Broza Tita: »Izgradnja socijalizma i uloga i zadaci Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije«, održanom na V Kongresu SSRNJ, od 18 do 23 aprila 1960, u Beogradu.

Daljom primenom moderne proizvodnje moguće je u relativno kratkom roku od narednih pet godina ne samo zadovoljiti povećane potrebe za poljoprivrednim proizvodima za ličnu potrošnju i povećanje izvoza, nego istovremeno obezbediti i potpunu prevagu socijalističkih društvenih odnosa i na selu.

Perspektivni razvoj poljoprivredne proizvodnje i socijalističkih odnosa na selu zahteva još brži razvoj i onih industrijskih grana koje proizvode opremu i reprodukcioni materijal za poljoprivredu, a posebno daleko brži razvoj prehranbene industrije, trgovine poljoprivrednim proizvodima i saobraćaja — od razvoja koji je u ovim privrednim granama ostvarivan u ranijem razdoblju. Prema prvim sagledavanjima u vezi s izradom Petogodišnjeg plana privrednog razvoja Jugoslavije za period 1961 do 1965 predviđa se povećanje proizvodnje traktora od sadašnjih oko 7.500 na 22.000 komada godišnje, povećanje proizvodnje veštačkih đubriva od sadašnjih oko 400.000 t na oko 2.000.000 t godišnje, kao i povećanje i znatno proširenje asortimana drugih poljoprivrednih mašina i hemijskih sredstava potrebnih za primenu moderne tehnologije u poljoprivredi. Istovremeno se predviđa da se proizvodnja poljoprivredno-prerađivačke industrije poveća za preko dva puta prema sadašnjoj, a takođe i da se proširi njen asortiman, između ostalog, i na proizvodnju odgovarajućih količina koncentrovane stočne hrane potrebne za predviđeni razvoj stočarstva. U narednom razdoblju putem većih ulaganja treba da bude savladan i problem nedovoljnog skladišnog prostora kao i problem nedovoljnih kapaciteta za doradu poljoprivrednih proizvoda, što je u ranijem periodu uslovljavalo velike gubitke u poljoprivrednim proizvodima čak i na dosadašnjem stepenu razvoja poljoprivrede. I kapaciteti saobraćaja, naročito mreža sekundarnih puteva, treba u periodu do 1965 takođe da budu prošireni i poboljšani.

Predviđeni razvoj industrije opreme i reprodukcionog materijala, kao i poljoprivredno-prerađivačke industrije, trgovine i saobraćaja, treba sa svoje strane da doprinese boljem korišćenju kapaciteta u poljoprivredi, povećanju proizvodnosti rada i sniženju troškova proizvodnje.

Ing. Dž. D.

STOČARSTVO 1957—1959

Posle brzog razvoja ratarske proizvodnje poslednjih godina (1957—1959), modernizacija i unapređenje stočarstva postaje osnovni zadatak u daljem unapređenju poljoprivrede.

Dalji razvitak biljne proizvodnje na modernoj osnovi i stabilizacija prinosa u ratarstvu zahtevaju jaču intenzifikaciju stočarstva. Brzim razvojem stočarstva potrebno je uspostaviti ravnotežu između stočne i biljne proizvodnje i obezbediti skladan razvoj poljoprivrede na višem nivou.

Povećanje stočne proizvodnje omogućuje poboljšanje ishrane stanovništva i obezbeđenje dovoljnih količina namirnica animalnog porekla.

Snabdevanje domaće industrije sirovinama animalnog porekla je na sadašnjem nivou stočne proizvodnje nedovoljno. Prema podacima za razdoblje 1957—1959 stočarstvo podmiruje oko 50% potreba domaće industrije kože i oko 25% do 30% potreba tekstilne industrije za vunom.

Kako postoje velike mogućnosti za jugoslovenski izvoz stoke i stočnih proizvoda, to je neophodno dalje razvijati specijalizaciju stočarske proizvodnje i uvoditi nove tehnološko-proizvodne metode da bi se proizvodnja saobrazila zahtevima i standardima stranog tržišta (bacon, baby-beef i dr.).

NEKE KARAKTERISTIKE RAZVOJA DO 1957

Razvoj stočarstva u Jugoslaviji bio je donedavno spor.¹ Broj stoke kretao se do 1957 na predratnom nivou, sa slabijim ili jačim oscilacijama. Sem na društvenim gazdinstvima i u nekim krajevima kod individualnih proizvođača (Slovenija, severozapadna Hrvatska, deo Vojvodine i Pomoravlje), osnovne karakteristike gajenja stoke bile su ekstenzivnost i skućena krma baza.

Izuzet na društvenim gazdinstvima gajene su u ogromnoj većini primitivne, slaboproduktivne rase stoke. Prema procenama, u govedarstvu su u 1956 bile zastupljene sledeće rase: domaće — kratkorogo (buša) sa oko 48%, simentalsko (domaće šareno) sa 24%, pinzgavsko sa 13%, radno goveče (podolsko i dr.) sa 7%, sivo-smeđe sa 7% i ostale rase sa 1%. Svinjarstvo je takođe bilo daleko ispod mogućnosti. Gajile su se isključivo tovnje, kasno-stasne rase svinja. Rasni sastav svinja u 1956 bio je sledeći: od domaćih rasa mangulica je bila zastupljena sa oko 30%, šumadinka sa 15%, moravka sa 10%, crna sremsko-slavonska svinja (fajferica) sa 6%, krško-poljska i turo-poljska sa 3,5%, a od stranih rasa: berkšir sa 6%, veliki jorkšir sa 6%, nemačka oplemenjena sa 4%, kornval sa nekoliko stotina komada (0,5%) i međurasni mezezi sa 19%.

Čak i na društvenim gazdinstvima stočarstvo je, a naročito govedarstvo, brojno stagniralo. U pogledu povećanja

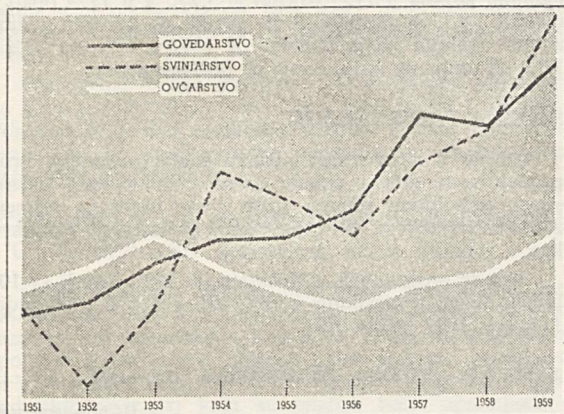
¹ Vidi: »Stočarstvo«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 493—500 (129—136).

produktivne sposobnosti stoke nisu postizani vidniji rezultati na širem planu. Mlečnost po kravi se kretala od 2.000 do 4.000 l po krmnom hektaru, a proizvodnja mesa iznosila je po krmnom hektaru do 1000 kg. Po hektaru obradive površine dolazilo je u proseku 0,24 uslovnih grla od 500 kg.

UNAPREĐENJE U RAZDOBLJU 1957—1959

Zahvaljujući merama društvene zajednice i proizvođačkih organizacija, poslednjih godina (1957—1959) postignuti su bolji rezultati na unapređenju stočarstva.²

GRAFIKON 1 — INDEKS STOČARSKJE PROIZVODNJE 1951—1959
(Prosek 1951—1955 = 100)

Podaci: Statistički bilten br. 152.

Na društvenim gazdinstvima, u prvom redu na poljoprivrednim dobrima, počela je da se uvodi moderna stočarska proizvodnja. Putem kooperacije socijalističkih poljoprivrednih organizacija i individualnih proizvođača poboljšao se kvalitetan sastav stoke i širi se savremeni uzgoj stoke i na individualna gazdinstva. Zahvaljujući napretku proizvodnje u ratarstvu stvara se stabilnija i kvalitetnija krmna baza. Ovi početni uspehi označavaju prekid stagnacije u razvitku stočarstva Jugoslavije i stvaraju uslove za dalji napredak u toj grani poljoprivrede.

Najbolji rezultati u unapređenju stočarstva poslednjih godina postignuti su u govedarstvu i svinjarstvu, najznačajnijim granama jugoslovenskog stočarstva. Početkom 1960, zabeleženo je dosada najveće povećanje broja stoke u odnosu na prethodnu godinu, a ujedno je postignut dosada najveći broj goveda i svinja u Jugoslaviji.

TABELA 1 — BROJNO STANJE STOKE 1931—1960

(U hiljadama komada)

Godina	Goveda	Svinje	Ovce	Konji	Živina	Indeks 1931=100	
						Goveda	Svinje
1931	4.718	4.457	10.934	1.333	19.900	100	100
1958	4.860	4.226	10.626	1.296	28.508	103,0	94,8
1959	5.038	5.657	11.249	1.274	27.721	106,7	126,9
1960	5.309	6.198	11.475	1.273	30.200	112,5	139,1

Podaci: Statistički bilten, br. 152. Za 1960 »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/1960.

Svi podaci se odnose na stanje 15 januara.

Pored povećanja brojnog stanja stoke, poboljšava se i sastav stočarstva po nameni: broj produktivne stoke je u porastu, dok broj radnih grla opada (konji, volovi, mazge, mule).

POBOLJŠANJE RASNOG SASTAVA

Poslednjih godina (1957—1959) menja se i rasni sastav stoke, u pravcu potiskivanja primitivnih pasmina. Uvozom visokoproduktivnih rasa, sopstvenom reprodukcijom na društvenim gazdinstvima i organizovanom proizvodnjom kvalitetnog rasplodnog materijala na individualnim gazdinstvima, prošireno je gajenje specijalizovanih rasa goveda (za mleko i tov) i belih rasa svinja.

Naročito je značajan uvoz visokoproduktivnih rasa stoke.

TABELA 2 — UVOZ KRAVA PO RASAMA 1957—1959

(U komadima)

Rasa	1957	1958	1959
Istočno-friziska	2.794	6.067	3.484
Crveno-bela	31	274	523
Crvena danska	496	1.959	2.116
Simentalska	572	584	520
Montafonska	135	—	87
Oberintalska	109	—	99
Džerzej	59	34	206
Heraford	20	50	207

Podaci: Dokumentacija Saveza poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije.

Uvezena stoka smešta se na društvenim gazdinstvima, koja sve više postaju centri proizvodnje priplodnog materijala za ostala gazdinstva.

Povećava se i broj *priplodnih grla* (krave i steone junice, krmače i suprasne nazimice, ovce za priplod). Povećanje broja krava još uvek je sporo, iako je njihov broj na društvenim gazdinstvima porastao. Broj krava u odnosu na ukupan broj goveda iznosi oko 46%.

TABELA 3 — BROJ KRAVA, KRMAČA I PRIPLODNIH OVACA 1949—1960

(U hiljadama komada)

	Krave i steone junice		Krm. i suprasne nazim.		Ovce za priplod	
	broj	% od ukupnog broja goveda	broj	% od ukupnog broja svinja	broj	% od ukup. broja ovaca
1949	2.191	41,5	722	17,5	7.326	62,8
1955	2.496	47,2	730	15,3	8.203	68,5
1957	2.562	51,7	743	20,0	7.665	72,2
1959	2.495	49,5	900	15,9	7.727	68,7
1960	2.522	47,5	937	15,1	8.019	70,0

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1959. Za 1960 »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/1960.

Preko stanica i centara za veštačko osemenjavanje stoke sprovodi se široka akcija poboljšanja pasminske strukture stada i selekcija po produktivnosti grla. U 1957 veštački je osemenjeno oko 250.000 krava, a već u 1959 oko 420.000.

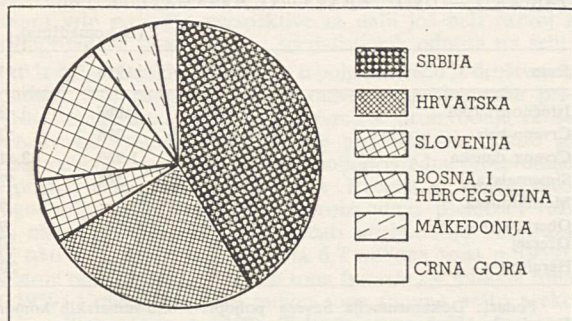
Gajenje belih mesnatih svinja u stalnom je porastu. Početkom 1956 bilo je oko 400.000 belih mesnatih svinja, a krajem 1959 taj broj je povećan na preko 650.000 komada. Gajenje belih mesnatih svinja osigurava racionalno korišćenje stočne hrane i veću produktivnost u svinjogojstvu. Takođe se povećao broj krmača oplemenjenih rasa.

² Uspešan razvoj stočarstva u ovom periodu rezultat je agrarne politike i mera koje je društvena zajednica preduzela na unapređenju ove grane proizvodnje. Prema podacima Jugoslovenske investicione banke, bruto ulaganja u stočarstvo povećana su od 14,5 milijardi din. u 1956 na 25 milijardi u 1959. Pored povećanih ulaganja iz opštih fondova, i same proizvođačke organizacije izdvajaju znatna sredstva za nove investicije. Takođe je izmenjena i tehnička struktura ulaganja. Učešće građevinskih radova u ukupnim investicijama u stočarstvo svedeno je u 1959 na oko 40% (za period od 1951—1955 iznosilo je 47%) i time je proporcionalno povećano ulaganje u ostale fondove koji daju brži efekat u proizvodnji (oprema, stoka). Za nabavku stoke u 1959 utrošeno je 9,5 milijardi din. Investicije u ratarstvo, industriju za proizvodnju stočne hrane, prehrambenu industriju i saobraćaj doprinele su sa svoje strane sadašnjim uspesima u podizanju stočarstva. Pored toga, i druge mere agrarne politike (povoljniji uslovi kreditiranja društvenih gazdinstava i opštih zemljoradničkih zadruga, sređivanje tržišta stokom i povoljnije cene stočnih proizvoda, uspešan razvitak prerađivačke industrije i dr.) povoljno su uticale na stvaranje osnove za brži razvitak stočarstva.

Akcija *merinizacije* široko je zahvatila ovčarstvo. Broj merino meleza povećao se od 400.000 komada u 1958 (3,8% od ukupnog broja ovaca u toj godini) na oko 800.000 komada početkom 1960 (7,0% od ukupnog broja ovaca u toj godini). Merinizirane ovce daju veće količine i bolji kvalitet vune po grlu. Postojeći broj merino meleza može osigurati već sada tekstilnoj industriji oko 1.200 tona kvalitetne vune godišnje (finoće od 20 do 28 mikrona). Centri za reprodukciju (Makedonija, Srbija, Bosna) uspeći su da proizvedu sopstveni rasplodni materijal za veštačko osemenjavanje ovaca, čime se smanjuje uvoz ovaca za priplod. U 1959 veštački je osemenjeno oko 850.000 ovaca.

GRAFIKON 2 — BROJ USLOVNIH GRLA STOKE PO REPUBLIKAMA 1959

(1 uslovno grlo = 500 kg)

Podaci Saveznog zavoda za statistiku

ISHRANA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA STOKE

U razdoblju 1957—1959 učinjeni su takođe naponi na poboljšanju *ishrane stoke* i uvođenju savremenih metoda u odgajivanju. Rekordnim prinosima kukuruza (glavne zrnaste stočne hrane), proširenjem setvenih površina i povećanjem prinosa krmnog bilja, naročito u rejonima intenzivnog stočarenja, stvorena je osnova za povećanje stočne proizvodnje. Pored toga, poboljšana je melioracija pašnjaka i livada, napredovala je izgradnja fabrika i mešaonica stočne hrane, a takođe su preduzete mere za poboljšanje proizvodnje kvalitetne kabaste hrane i njene pripreme za zimsku ishranu (siliranje).

TABELA 4 — RASPOLOŽIVE KOLIČINE STOČNE HRANE 1957—1959

(U hiljadama tona)

Vrsta hrane	1957	1958	1959
Kukuruz	2.617	2.977	3.155
Ovas	342	227	278
Ječam	365	320	449
Detelina (seno)	789	767	994
Lucerka (seno)	888	865	1.355
Mekinje	592	605	660
Seno s livada	3.590	3.010	4.138

Podaci: Bilansi Saveznog zavoda za statistiku.

Povećane količine stočne hrane i novi kapaciteti fabrika i mešaonica za spravljanje stočne hrane (u 1959 kapacitet ovih fabrika iznosio je 854.000 tona godišnje proizvodnje) doprinose smanjenju opšteg deficita stočne hrane. Ublažavanje kvalitetnog deficita stočne hrane (većom proizvodnjom ribljeg i koštanog brašna, proširenjem gajenja soje, zabranom izvoza: mekinja, uljane sačme, uljanih pogača, rezanaca šećerne repe i uvozom potrebnih količina proteinske stočne hrane) pruža mogućnost za spravljanje krmnih smesa u skladu sa uzrastom i tipom gajenja stoke. Industrija za proizvodnju stočne hrane raspolaže kapacitetima sposobnim za proizvodnju vitaminsko-antibiotsko-mineralnih smesa (Premix) i belančevinastih koncentrata.

Mere za ublažavanje opšteg deficita i kvalitetnog deficita stočne hrane doprinele su poboljšanju uslova za razvoj stočarstva. Gubici u kondiciji i mlečnosti u toku zimskih meseci, koji su ranije iznosili i do 15%, osetno su smanjeni. Pravilna i ravnomerna ishrana omogućila je sniženje troškova proizvodnje, naročito u svinjarstvu. Pojedina društvena gazdinstva postižu kilogram prirasta kod svinja s 3,5 kg krmnih koncentrata, što je znatno jeftinije od uzgoja na individualnom gazdinstvu, koje troši od 6 do 7 kg koncentrata.

Primena mera *zdravstvene zaštite stoke*, preko sve razgranatije mreže veterinarskih ustanova doprinosi sve efikasnijoj zaštiti stočnog fonda od invazija parazitarinih i zaraznih oboljenja, čime se održavaju proizvodne mogućnosti stočarstva. Uginuće stoke u stalnom je opadanju: procenat uginulih goveda u 1955 iznosio je 5,2%, a u 1959 opao je na oko 3,5% od ukupnog broja goveda na početku godine, a broj uginulih svinja opao je od 25% u 1955 na 23% u 1959 od ukupnog broja svinja na početku godine.

STOČNA PROIZVODNJA

Izmene u kvalitetnom sastavu stada, povećanje broja produktivnih grla i širenje savremenih metoda gajenja stoke, poboljšana ishrana stoke i sve uspešnija primena zoomera odrazili su se i u povećanju proizvodnje stočarstva kao i robnosti stočne proizvodnje.

Ako se proizvodnja u stočarstvu u 1956 označi sa 100, indeks stočne proizvodnje u 1957 iznosi 111, u 1958 godini 112, a u 1959 godini 124.

TABELA 5 — STOČNA PROIZVODNJA 1955—1959

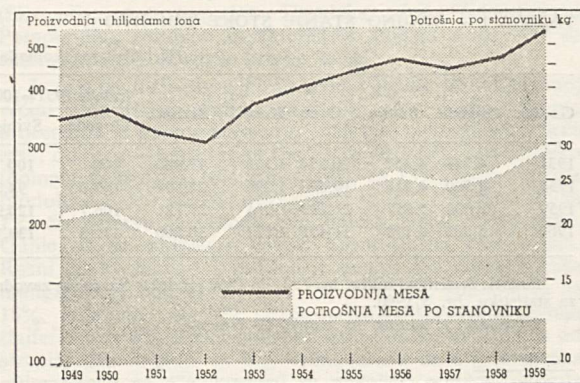
(U hiljadama tona)

Godina	Meso	Sirove masnoće	Mleko (u milionima l) ukupno	kravlje	Vuna	Jaja (u milionima komada)
1955	433	118	1.861	1.650	16,3	1.260
1957	449	131	2.309	2.094	14,0	1.509
1958	469	137	2.344	2.126	14,1	1.511
1959	546	177	2.451	2.231	14,3	1.527

Podaci: Statistički bilten, br. 152. Za 1959 Bilansi Saveznog zavoda za statistiku.

Proizvodnja mesa, mleka i jaja postignuta u 1959 blizu je nivoa proizvodnje predviđenog za 1961 Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957—1961 godine. Proizvodnja mesa u 1959 pretstavlja 92,7% od planom predviđene količine za 1961, proizvodnja mleka 100,0%, a proizvodnja jaja 61,1%.

GRAFIKON 3 — PROIZVODNJA MESA I POTROŠNJA PO STANOVNIKU 1949—1959

Statistički bilten br. 152. Za 1959 Bilansi Saveznog zavoda za statistiku.

Težište u proizvodnji mesa je na svinjarstvu, kao grani sa bržim obrtom i velikim efektom uz relativno manja ulaganja.

Boljom ishranom i savremenim metodima proizvodnje povećana je i *produktivnost* stoke. Prosečna bruto težina zaklanih goveda porasla je od 193 kg. u 1957, na 215 kg u 1959, a težina svinja od 102 kg u 1957, na 104 kg u 1959. U strukturi klanja stoke nastale su značajne promene: smanjeno je klanje mršave stoke i podmlatka, a sve više se kolju tovljena i odrasla grla. Zaklanih teladi u 1956 bilo je 57% od ukupnog klanja goveda, a u 1959 godini 42%. Do još većih promena je došlo u strukturi klanja svinja: broj zaklanih mršavih svinja iznosio je u 1956 godini 31% od ukupno zaklanih svinja na klanicama, a u 1959 samo 16%.

Društvena gazdinstva i individualni proizvođači isporučili su iz organizovanog tova u 1959 oko 1,500.000 utovljenih belih svinja. Planom tova stoke za 1960 predviđeno je tovljenje 750.000 goveda, 3,500.000 svinja i oko 950.000 ovaca.

Proizvodnja mleka postepeno raste: prosek mlečnosti po kravi u 1956 bio je 1.062 l, a u 1959 godini 1.122 litra. Pojedina društvena gazdinstva postižu prinose mleka po kravi koji su iznad proseka mlečnosti u poljoprivredno najrazvijenijim zemljama.³

STOČARSTVO NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA I U KOOPERACIJI

Orijentacija na jačanje društvenih gazdinstava kao rešavajućeg faktora u unapređenju poljoprivrede dala je rezultate i u unapređenju stočarstva. Društvena gazdinstva (poljoprivredna dobra, seljačke radne zadruge, gazdinstva poljoprivrednih ustanova i škola i ekonomije opštih zemljoradničkih zadruga) koja su znatno bolje opremljena i organizovana, postala su osnovne ćelije modernizacije stočarstva kao i unapređenja poljoprivrede uopšte.

Povećanje ukupnog broja goveda i svinja ostvareno je zahvaljujući povećanju stočnog fonda na društvenim gazdinstvima i u široj kooperaciji sa individualnim proizvođačima u odgoju rasne stoke za priplod.

TABELA 6 — STOČNI FOND NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA 1957 i 1960

	1957	1960	Indeks 1957=100
Goveda	150.856	403.000	267
Svinje	268.458	548.000	204
Ovce	503.319	501.000	99,5
Živina	415.287	501.000	121

Podaci: Statistički bilteni, br. 139 i 144. Za 1960 »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/1960.

Učešće društvenog sektora u ukupnom stočnom fondu iznosilo je početkom 1960 — kod goveda 7,6% a kod svinja 8,8% (procenat učešća u 1957 bio je — goveda 3% a svinja 5%). Neka poljoprivredna dobra već sada imaju 5 do 6 goveda po krmnom hektaru, što je dovoljno za osiguranje vlastite proizvodnje stajnjaka, uz jeftiniju proizvodnju mleka i mesa. Društvena gazdinstva koja imaju veći broj stoke po jedinici površine daju visoke prinose u ratarstvu.

Raznovrsni oblici *kooperacije* zahvatili su izvestan broj individualnih gazdinstava i u onim krajevima gde je oduvek preovlađivao »seljački« uzgoj stoke (ekstenzivan). Uspesna saradnja između socijalističkih poljoprivrednih organizacija i individualnih proizvođača ostvarena je naročito na uzgoju rasne stoke i u proizvodnji podmlatka. Time je stvorena solidna osnova za dalje kvalitativno poboljšanje stočarstva u širim razmerama.

³ Prema podacima Saveza poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije u 1959 na gazdinstvu »Beograd« postignut je u ogledima prinos od 5.100 l po kravi godišnje (660 krava), na gazdinstvu »Božjakovina« 4.000 l (333 krave), na gazdinstvu »Belje« 3.500 l (329 krava) i na gazdinstvu »Osijek« 3.300 l (368 krava). Prema podacima FAO za 1955, prosek mlečnosti po kravi u Danskoj iznosi godišnje 3.420 l u Holandiji 3.890 l i u Belgiji 3.760 litara.

TABELA 7 — KOOPERACIJA U ODGOJU RASNE STOKA ZA PRIPLOD 1957—1959

Godina	Kooperanti u govedarstvu		Kooperanti u svinjarstvu		Kooperanti u ovčarstvu	
	broj	broj grla u kooperaciji	broj	broj grla u kooperaciji	broj	broj grla u kooperaciji
1957*	2.598	2.831	18.036	21.645	858	6.713
1958*	6.333	7.635	54.119	85.578	2.265	21.484
1959**	45.316	55.954	256.808	1,252.533	4.955	35.381

* U 1957 i 1958 broj grla koja su individualna gazdinstva primila od opšte zemljoradničke zadruge na osnovu ugovora o kooperaciji.

** U 1959 broj grla koja su individualna gazdinstva isporučila opštoj zemljoradničkoj zadrugi na osnovu ugovora o kooperaciji.

Podaci: Za 1957 Statistički bilten, br. 144. Za ostale godine: Podaci Saveznog zavoda za statistiku.

Društvena gazdinstva su u 1959 raspolagala sa oko 5,9% od ukupnog broja uslovnih grla stoke. Proizvodnja mleka na njima iznosila je oko 9,7%, a proizvodnja mesa oko 1,2% od ukupne proizvodnje u 1959. Proizvodnost po grlu stoke na društvenim gazdinstvima je znatno iznad opšteg proseka: za mleko 101,6% više, za vunu 40,7% i za jaja 52,1%. Na 1 ha obradive površine društvenih gazdinstava u 1959 dolazilo je 0,38 uslovnih grla stoke.

TABELA 8 — STOČNA PROIZVODNJA NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA 1958—1959

	Kravlje mleko		Vuna		Jaja	
	ukupna proizvodnja (hiljada litara)	po kravi litara	ukupna proizvodnja (tona)	po ovcu kg	ukupna proizvodnja (hiljada komada)	po kokoški komada
Poljoprivredna dobra	1958	111.840	2.568	499	1,9	9.651
	1959	150.981	2.471	509	2,1	9.478
Seljačke radne zadruge	1958	32.367	2.008	234,0	2,0	279
	1959	34.926	1.918	190	2,0	269
Gazdinstva poljoprivrednih ustanova i škola	1958	9.610	2.621	38	2,3	947
	1959	8.691	2.656	34	2,3	1.149
Ekonomije opštih zemljoradničkih zadruga	1958	11.910	1.947	179	1,4	927
	1959	21.188	1.654	194	1,5	1.184

Podaci: »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 2/1960

Povećanje produktivnosti stoke i smanjenje troškova proizvodnje omogućili su da društvena gazdinstva postanu značajan faktor u povećanju tržišnih viškova stočnih proizvoda (naročito mleka i mesa). Društveni sektor davao je u proseku 1956—1957 oko 20% svih tržišnih viškova, a u 1959 oko 26,3%.

Kooperacija socijalističkih poljoprivrednih organizacija sa individualnim proizvođačima u stočarstvu, iako nije uzela takve razmere kao u ratarstvu, postepeno uključuje proizvodne i radne kapacitete individualnog gazdinstva u moderan proces proizvodnje, omogućujući na toj osnovi na individualnom gazdinstvu ekonomski najcelishodniju proširenu reprodukciju.

U kooperaciji socijalističke poljoprivredne organizacije sa individualnim gazdinstvima u stočarstvu,⁴ postignuti su značajni uspjesi u organizovanom tovu stoke (goveda i bele svinje) kao i odgoju rasne stoke. Individualni proizvođač je u kooperaciji ekonomski zainteresovan i njegova vezanost za socijalističku poljoprivrednu organizaciju je posle prvih postignutih rezultata postala jača.

IZVOZ

U strukturi jugoslovenskog izvoza stoke i stočnih proizvoda zapaža se smanjenje izvoza stoke u živom stanju a povećanje izvoza mesa i prerađevina. Problemi povećanja izvoza vezani su za standardizaciju proizvodnje prema međunarodnim uzansama, bez kojih je šira ekspanzija na inostranom tržištu otežana.

TABELA 9 — IZVOZ STOKE I STOČNIH PROIZVODA 1955—1959

	(U hiljadama komada)				
	1955	1956	1957	1958	1959
Stoka za klanje:					
goveda	52	88	114	66	87
svinje	37	84	21	26	45
ovce	164	182	499	259	257
konji	12	22	45	26	26
Meso (u hiljadama tona)	18	24	25	28	33
Kokošja jaja (u hiljadama tona)	14	18	10	14	7,9

Podaci: Godišnjaci spoljne trgovine FNRJ za odgovarajuće godine.

DALJI RAZVOJ

Rezultati u unapređenju stočarstva postignuti poslednjih godina (1957—1959) predstavljaju tek početne uspehe.

U narednim godinama predviđa se jače angažovanje socijalističkih poljoprivrednih organizacija kao i materijalnih snaga na rešavanju problema povećanja stočne proizvodnje, kako sa ekonomsko-društvenog tako i sa tehnološko-proizvodnog aspekta.

Perspektivni ciljevi u stočarstvu kretace se, kako se očekuje, u pravcu povećanja brojnog stanja proizvodne stoke, poboljšanja proizvodnih svojstava grla i intenziviranja proizvodnje uz povećanje i poboljšanje krmne baze, stabilizacije tržišta i sniženje troškova proizvodnje. Očekuje se da će već u 1965 godini (na bazi novog Petogodišnjeg plana privrednog razvoja Jugoslavije za period 1961—1965, koji se sada razrađuje) biti moguće dostići proizvodnju od preko 1,000.000 tona mesa (prema 540.000 tona u 1959), kao i povećati ostalu stočnu proizvodnju za preko 50%.

Osnova za ostvarenje ovakvih ciljeva je jačanje stočarstva na društvenim gazdinstvima koja imaju najviše uslova da, uz širenje proizvodne kooperacije i jača ulaganja iz društvenih fondova i sopstvene akumulacije, ostvare dalji razvoj stočarstva u Jugoslaviji.

Ing. D. T.

⁴ Kooperacija socijalističkih poljoprivrednih organizacija sa individualnim proizvođačima u uzgoju stoke ima raznovrsne oblike: proizvodnju i isporuku po ugovorenim rokovima, cenama i kvalitetu pojedinih vrsta stoke, snabdevanje individualnih proizvođača stočnom hranom od strane socijalističke poljoprivredne organizacije, tov stoke na bazi podele prihoda i sl.

GIMNAZIJA U NOVOM ŠKOLSKOM SISTEMU

Gimnazija u novom školskom sistemu,¹ utvrđenim Opštim zakonom o školstvu, jeste četvorogodišnja opšte-obrazovna škola u koju se upisuju učenici sa završenom osnovnom školom u osmogodišnjem trajanju. Gimnazija daje prošireno opšte obrazovanje, priprema za studije, a omogućuje i sticanje određenih znanja za pojedine praktične delatnosti. Jedan od zadataka gimnazije je i da organizuje tečajeve preko kojih i odrasli mogu da steknu viši nivo opšteg obrazovanja nego što ga daje osnovna škola.

Obrazovno-vaspitni rad u gimnaziji odvija se u nastavi, proizvodnom radu, slobodnim aktivnostima i fakultativnim praktičnim tečajevima kao i u radu učeničkih zajednica. Na kraju školovanja umesto dosadašnjeg višeg tečajnog ispita (mature) polaže se završni ispit. U gimnaziji se mogu polagati vanredni (privatni) ispiti, a mogu se formirati i večernja odeljenja za obrazovanje odraslih.

Zakone o gimnaziji donose republičke narodne skupštine. Osnove nastavnog plana i programa gimnazije utvrdio je Prosvetni savet Jugoslavije juna 1959, a nastavne planove i programe donose republički saveti za prosvetu.

Pre II Svetskog rata gimnazija u Jugoslaviji je imala centralno mesto u školskom sistemu. Ona je bila osnovni tip škole prema kome se utvrđivao rang svih drugih škola i kvalifikacija. Školske 1938/39 radilo je 205 gimnazija sa 125.098 učenika u nižim i višim razredima, odnosno 35.611 samo u višim razredima. Srednjih stručnih škola bilo je samo 53 sa 10.689 učenika, a nižih stručnih škola 770 sa 69.872 učenika (uključujući i škole učenika u privredi).

Posle II Svetskog rata zadržala se ranija gimnazija, s tim što su u njoj izvršene neke izmene: novi vaspitni cilj, idejnost i naučnost u nastavi, novi sadržaji u književnosti, istoriji, filozofiji, uvođenje nastave istorije NOB, osnova društvenog i državnog uređenja, nauke o evoluciji itd. Ove izmene su je delimično približile novim društvenim potrebama. Međutim, i pored toga gimnazija je imala izvesnih slabosti. U prvim diskusijama o školskoj reformi (1952—1953) gimnazija je bila najviše kritikovana zbog intelektualizma, odvojenosti od života, zastarelih nastavnih sadržaja, preopterećenosti učenika nepotrebnim znanjima, nedovoljnih mogućnosti za razvijanje njihovih sklonosti i posebnih interesovanja, zbog odsustva tehničkog obrazovanja i praktičnog rada, kao i zbog odnosa između učenika i nastavnika. Gimnazija je, osim toga, bila jedina škola iz koje se moglo ići na fakultete, čime se posebno učvršćivao njen položaj centralne škole u školskom sistemu i najmasovnije škole za uzrast omladine od 15 do 19 godina. Još školske 1954/55 u gimnazijama je bilo 86.818 učenika (tabela 1 dok su iste školske godine u svim tehničkim i drugim školama za privredu i javne službe bila 34.743 učenika.

Poslednjih godina društveno-ekonomski razvitak, posebno brzi razvitak proizvodnih grana i društvenih službi, zahteval su dalji razvitak stručnih škola. Uporedo s tim, povećavao se i broj učenika u stručnim školama u odnosu na broj učenika gimnazija. Školske 1958/59 u gimnazijama je bilo 77.574 učenika (tabela 1), a u tehničkim i drugim stručnim školama 76.257 učenika.

TABELA 1 — GIMNAZIJE OD 1938/39 DO 1958/59

	Škole		Učenici	
	broj	indeks	broj	indeks
1938/39	205	100	35.611	100
1954/55	278	136	86.818	244
1958/59	234	114	77.574	218

¹ O gimnaziji do njene reforme vidi »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 347—348 (49—50).

Interesovanje omladine za stručne škole poraslo je, pored ostalog, i zbog toga što je i učenicima stručnih škola data mogućnost da studiraju na fakultetima.

Istovremeno se u praksi pojedinih gimnazija pokušavalo da se neke slabosti otklone, naročito razvijanjem opštetehtičkog obrazovanja i uvođenjem novih oblika i metoda nastavno-vaspitnog rada, pri čemu je značajnu ulogu imao aktivan položaj učenika u životu i radu škole (rad školskog odbora, učešće učenika u upravljanju školom, seminari, slobodne aktivnosti, proizvodni i drugi društveno-korisni rad itd.).

Promene u sistemu školstva, naročito pojačana uloga stručnih škola i delimične izmene u gimnaziji omogućili su da se odredi novo mesto, uloga i zadaci gimnazije u sistemu obrazovanja i vaspitanja.

Osnovne smernice za reformu gimnazije date su u »Prijedlogu sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ« koji je 1958 podnela Saveznoj narodnoj skupštini Komisija za reformu školstva. Položaj i zadaci gimnazije u novom školskom sistemu određeni su Opštim zakonom o školstvu (čl. 35—39).

VASPITNO-OBRAZOVNI RAD

Vaspitno-obrazovno delovanje gimnazije sastoji se iz nastave, fakultativnih praktičnih tečajeva, slobodnih aktivnosti i proizvodnog rada. U životu i vaspitanju učenika značajnu ulogu ima i samouprava u okviru njihovih zajednica.

Nastava u gimnaziji, prema Osnovama nastavnog plana i programa, ima dva smera: društveno-jezički i prirodno-matematički, a može razviti i klasični smer (klasična gimnazija), kao i druge smerove. Ona se u prvom razredu izvodi za sve učenike po istom nastavnom planu i programu, a razlikuje se po smerovima počevši od drugog razreda. U školskoj 1959/60 po novom programu radilo se samo u prvom razredu.

Za razliku od ranijih planova, novim planom uvode se u oba smera sociologija sa osnovama političke ekonomije, umetnost i tehničko obrazovanje; društveno uređenje Jugoslavije i latinski jezik uče se u prva dva razreda u oba smera umesto u završnim; kao obavezan uči se samo jedan strani jezik (ranije dva), ali se omogućuje i fakultativno učenje drugog; fizičkoj kulturi obraća se znatno veća pažnja.

Prema orijentacionom nastavnom planu rada škole, koji je kao uzorak dat u Osnovama nastavnog plana i programa, pojedini predmeti imaju, po razredima (I—IV), sledeći broj časova:

u društveno-jezičkom smeru: Maternji jezik s književnošću: 4, 4, 4, 4; Istorija: 3, 3, 3, 3; Sociologija sa osnovama političke ekonomije: —, —, 2, 3; Društveno uređenje Jugoslavije: 2, 1, —, —; Logika i psihologija: —, —, 2, —; Filozofija: —, —, —, 3; Umetnost: 2, 1, 1, 2; Strani jezik: 3, 4, 4, 5; Latinski jezik: 2, 2, —, —; Geografija: 3, 2, —, 2; Biologija: 2, 2, 2, —; Fizika: 2, 2, 2, —; Matematika: 4, 3, 2, 2; Tehničko obrazovanje 1, 2, 2, 2; Predvojnička obuka: —, —, 2, 2; Fizičko vaspitanje: 3, 3, 3, 3;

u prirodnomatematičkom smeru: Maternji jezik s književnošću: 4, 3, 3, 3; Matematika: 4, 4, 4, 5; Fizika: 2, 3, 3, 3; Hemija: —, 2, 3, 2; Biologija: 2, 2, 2, 2; Nacrtna geometrija: —, 2, 2, 2; Tehničko obrazovanje: 1, 1, 2, 2; Geografija: 3, 2, —, 2; Istorija: 3, 2, 2, —; Sociologija sa osnovama političke ekonomije: —, —, —, 2; Društveno uređenje Jugoslavije: 2, 1, —, —; Logika i psihologija: —, —, 2, —; Filozofija: —, —, —, 1; Umetnost: 2, 1, —, —; Strani jezik: 3, 3, 3, 2; Latinski jezik: 2, 2, —, —; Predvojnička obuka: —, —, 2, 2; Fizičko vaspitanje: 3, 3, 3, 3.

U oba smera ukupni broj časova iznosi po 31 nedeljno.

U društveno-jezičkom smeru daje se istaknuto mesto istoriji sa osnovama sociologije i političke ekonomije i filozofiji, a jugoslovenska književnost, umetnost i strani jezik uče se u širem obimu, dok je u prirodno-matematičkom smeru naročita pažnja posvećena matematici (uključiv i nacrtnu geometriju) i fizici, kao osnovnim disciplinama za izučavanje prirodnih nauka.

Nova organizacija nastave u gimnaziji podelom na dva smera ima znatnih prednosti u odnosu na dosadašnju nastavu u ovoj školi. Ona omogućuje učenicima da u doba

kada se izrazitije ispoljavaju njihove individualne sposobnosti i sklonosti proširuju i produbljuju znanja u oblastima za koje se opredele, što im omogućuje i neposredniju spremu za studije.

PRAKTIČNI TEČAJEVI imaju cilj da učenike osposobe za vršenje određenih poslova u privredi i raznim društvenim službama. Iako je dobrim delom pripremna škola za fakultete, gimnazija priprema učenike i za neposredno uključivanje u život, dajući im opšta praktična znanja. Novi nastavni programi, posebno uvođenje praktičnih tečajeva, omogućuju da se učenici gimnazije mogu pripremati, a u izvesnoj meri i osposobljavati za obavljanje raznih poslova u administrativnim službama i privredi. U tom smislu, gimnazija je donekle i završna škola. Ona organizuje one praktične tečajeve koji najviše odgovaraju opštim i lokalnim privrednim i društvenim potrebama. Praktični tečajevi su fakultativni i organizuju se, po pravilu, u završnim razredima.

Praktični tečajevi su najrasprostranjeniji u gimnazijama u Bosni i Hercegovini. U školskoj 1958/59 radila su ukupno 43 tečaja u 25 gimnazija i to: stenografije 8, knjigovodstva 14, daktilografije 4, bibliotekarstva 7, poštanske službe 2, kancelarijskog poslovanja 7 i 1 preparatorski tečaj. Osim toga, u gimnazijama u Sarajevu i Tuzli držani su tečajevi za rukovanje kino-aparaturom, a u gimnaziji u Jajcu šoferski tečaj.

SLOBODNE AKTIVNOSTI UČENIKA omogućuju učenicima gimnazije da povezuju i proširuju znanja stečena u razredu aktuelnim i praktičnim sadržajima iz oblasti nauke i tehnike, kao i privrednog, društveno-političkog, kulturnog i sportskog života. One razvijaju inicijativu učenika u stvaranju omladinskih organizacija u školi i omogućuju njihovo aktivno učestvovanje u lokalnom društvenom životu.

Slobodne aktivnosti u gimnaziji razvijaju se u okviru dobrovoljnih učenčkih organizacija koje deluju na principu učeničkog samoupravljanja. Ovim organizacijama pomažu nastavnici i organizacije Narodne omladine.

U gimnaziji postoje ove grupe organizacija slobodnih aktivnosti učenika: naučne grupe, učenčke zadruge i privredna društva i radne brigade, tehničke organizacije, društva za fizičku kulturu, kulturno-umetničkih i kulturno-prosvetne organizacije i ogranci odnosno podmladak pojedinih vanškolskih društvenih organizacija: »Partizana«, »Narodne tehnike«, Saveza izviđača, Ferijalnog saveza, Crvenog krsta i drugih.

Prema prethodnim podacima Saveznog zavoda za statistiku, u školskoj 1958/59 u gimnazijama je bilo:

naučnih grupa — ukupno 1.151 (istorijskih 330, geografskih 85, fizikalnih 108, matematičkih 135, hemijskih 89, bioloških 123, za strane jezike 207 i ostalih 74);

učenčkih zadruga i privrednih društava — ukupno 57 (14 poljoprivrednog, 2 industrisko-zanatskog, 3 nabavno-prodajnog, 1 mešovitog tipa i 37 ostalih zadruga i privrednih društava);

organizacija za tehničko obrazovanje — ukupno 391 (organizacija mladih tehničara 48, klubova Narodne tehnike 182, klubova Vazduhoplovnog saveza 20, ostalih tehnički usmerenih organizacija 141); i

društva za fizičku kulturu — ukupno 594 (raznih sportskih sekcija kao samostalnih organizacija ili u okviru društva);

kulturno-umetničkih odnosno kulturno-prosvetnih sekcija — ukupno 1.397 (literarnih 276, dramske 264, muzičkih 177, folklorne 93, likovnih 146, filmskih 35, redakcije đачkih listova 74, novinarskih 13, đачkih univerziteta 70, debatnih klubova 150 i ostalih 99).

PROIZVODNI RAD organizuje se s ciljem da se učenici upoznaju sa osnovnim elementima (tehničkim, organizacionim, ekonomskim, sociološkim) društvene proizvodnje, da steknu određene radne navike, kao i pravilan odnos prema radu uopšte. Ovim radom učenici se upoznaju sa osnovnim tehnološkim procesima i tehnikom u raznim

granama proizvodnje, sa tehničkim i ekonomskim principima i organizacijom društvene proizvodnje i njenim značajem. Njegovo trajanje, kako predviđaju Osnove nastavnog plana i programa, iznosi najmanje 15 dana u školskoj godini. Škola u saradnji sa komunom i privrednim organizacijama koristi razne oblike organizacije i učešća učenika u proizvodnom radu.

Učešće učenika gimnazija u proizvodnom radu je tek u začetku i razvile su ga samo neke škole.

U nekim školama proizvodni rad odvija se u određeni dan u toku nedelje, a u drugima odjednom, u dužem vremenskom periodu (3—15 dana). Učenici rade u privrednim preduzećima u komuni. U preduzeću učenici prethodno razgledaju sve pogone i dobijaju objašnjenja o proizvodnom procesu, a zatim se raspoređuju kao pomoćni radnici na razna radna mesta. Ukoliko se u istom preduzeću radi nekoliko dana neprekidno, radna mesta se menjaju. Poslednje časove radnog dana u preduzeću učenici obično koriste da se upoznaju sa pojedinostima tehnološkog procesa, funkcionisanja mašina, rada tehničkih biroa, administracije, organa upravljanja i sl.

Učenici prisustvuju i sednicama radničkih saveta.

O utiscima s rada u preduzeću učenici pojedinačno ili grupno podnose pismene ili usmene referate na seminaru.

PRAĆENJE RAZVOJA I OCENJIVANJE UČENIKA

U II polugodištu školske 1959/60 uveden je i novi način praćenja, proveravanja i ocenjivanja rezultata koje učenici postižu.² Ocena opšteg uspeha se izvodi iz ocene uspeha u nastavi i ocene iz vladanja, ali ne aritmetičkim postupkom. Ocena uspeha u nastavi sastoji se iz dva dela: opisne ocene koja se izražava zasebnim formulacijama iz kojih se može videti u kojoj meri je učenik zadovoljio i brojčane ocene koja se izražava skalom od 1 do 5. Ocenom iz vladanja izražava se odnos prema radu, obavezama u školi i van nje, prema školskoj i opštedruštvenoj imovini, opšte ponašanje učenika u školi i van nje, njegov odnos prema kolektivnu, drugovima i nastavnicima. Kao instrument praćenja razvoja učenika uvodi se dosije, u koji se tokom školovanja unose podaci značajniji za njegov opšti razvoj.

Završni ispit, kojim se proverava krajnji rezultat njihovog obrazovanja, polažu na kraju školovanja svi učenici koji s uspehom završe IV razred gimnazije. Ispit se znatno razlikuje od ranijeg višeg tečajnog ispita (ispita zrelosti, mature) na kome se polagao pismeni i usmeni ispit iz maternjeg jezika, stranog jezika i matematike, a samo usmeni iz istorije i fizike (u nekim republikama učenici su, izuzetno, mogli da biraju umesto fizike geografiju ili biologiju). Završni ispit sastoji se sada iz domaćeg rada koji učenik radi tokom završne godine, iz pismenog rada iz maternjeg jezika pred ispitnom komisijom, i iz usmenog ispita u vezi sa domaćim radom. Teme odnosno zadaci za domaći rad uzimaju se iz osnovnih nastavnih oblasti odgovarajućih smerova. Kao zadatak učenik može izraditi neki tehnički rad, skicu, model, preparat i slično, koji, takođe, mora biti pismeno obrazložen. Za pismeni rad iz maternjeg jezika pred ispitnom komisijom daju se šire teme iz društvenog života, nauke i kulture. Na usmenom ispitu kandidat obrazlaže svoj domaći rad i odgovara na pitanja članova komisije u vezi s njim.

Na završnom ispitu kandidat se ocenjuje jednom ocenom koja obuhvata celokupni uspeh učenika na tom ispitu.

ŠKOLE, UČENICI, NASTAVNICI

Od školske 1955/56 broj gimnazija je u stalnom opadanju (vidi tabelu 1), da bi školske 1958/59 iznosio 234 (tabela 2).

² Opšte uputstvo o načelima za ocenjivanje i o uslovima napredovanja u osnovnoj školi i gimnaziji, »Službeni list FNRJ«, br. 7/60.

TABELA 2 – GIMNAZIJE U ŠKOLSKOJ 1958/59
PO REPUBLIKAMA

	Škola	Učenici	Nastavnici	
			ukupno	od toga stalni
Jugoslavija	234	77.574	4.894	4.134
Srbija	81	29.115	1.909	1.685
Hrvatska	59	22.816	1.288	1.119
Slovenija	31	6.769	530	441
Bosna i Hercegovina	37	9.316	582	428
Makedonija	17	5.479	365	262
Crna Gora	9	4.079	220	199

U odnosu na školsku 1957/58 broj gimnazija je smanjen za 3,7%, a učenika za 3,9%. Ovo smanjenje rezultat je pojačanog interesovanja omladine za stručne škole (u školskoj 1958/59 školovanje u stručnim školama nastavilo je 56.508 učenika sa završenom osnovnom školom u osmogodišnjem trajanju, što predstavlja povećanje od 20,5% u odnosu na prethodnu godinu).

*

Pošto uvođenje novih nastavnih planova i programa i drugih novina koje zahtevaju nove metode rada, pretpostavlja i solidniju pedagoško-psihološku pripremu nastavnog kadra, u svim republikama pristupilo se etapnom sprovođenju reforme gimnazije. Školske 1959/60 uveden je novi nastavni plan i program samo u početni, prvi razred gimnazije, dok su u ostale razrede unete izvesne novine u duhu opštih koncepcija reforme.

U vezi s tim svi republički organi prosvete preduzimaju odgovarajuće mere da se nastavni kadar što bolje upozna sa reformom i osposobi za praktičnu primenu niza novina. U tom cilju drže se savetovanja direktora, seminari i savetovanja s nastavnicima pojedinih struka.

U procesu postepenog ostvarivanja reforme gimnazije, naročitu ulogu imaju eksperimentalne odnosno ogledne gimnazije. Ove škole, zasad vrlo malobrojne (u Zagrebu, Beogradu, Bečeju, Skopju), posebnim metodama ispituju uspešnost pojedinih oblika i metoda rada i utvrđuju efikasnost novina koje se unose u gimnaziju njenom reformom.

Međutim, u sadašnjim uslovima nedovoljne opremljenosti škola za izvođenje savremene nastave, nedostatka udžbenika i priručnika, u uslovima eksperimentalne faze primene novih nastavnih programa nije moguće potpuno ostvariti intencije reforme gimnazije i celovito izmeniti njen karakter i društvenu funkciju. Unošenje niza novina u nastavno-vaspitni rad reformisane gimnazije otvara i niz organizacionih, metodoloških, psiholoških i drugih problema, koje treba pažljivo pratiti i proučavati. Pedagoška teorija ima značajan zadatak teorskog upošavanja niza novina, koje će se u gimnazijama sprovesti sledećih godina. Na dalji razvoj gimnazije neposredno će uticati i mere koje se sprovedu na području organizacije stručnog obrazovanja i na reformi visokog školstva.

IZVOR: Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, »Stanje i razvoj gimnazija«, dokumentacija uz predloge Komisije za reformu školstva, Beograd 1957; Opšti zakon o školstvu, »Službeni list FNRJ«, br. 28/1958; Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, »Gimnazija«, izd. Savremene škole, Beograd 1959; Osnove nastavnog plana i programa gimnazije, »Službeni list FNRJ«, br. 26/1959, dodatak; Statistički godišnjak 1959, Beograd 1959; Prethodni podaci Saveznog zavoda za statistiku o broju škola i učenika u školskoj godini 1958/59; Savezna narodna skupština, »Prijedlog sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ« — elaborat Komisije za reformu školstva, izd. »Kulture«, Beograd 1958; Opšte uputstvo o načelima ocenjivanja i o uslovima napredovanja u osnovnoj školi i gimnaziji, »Službeni list FNRJ«, br. 7/1960.

M. S.

NARODNO POZORIŠTE U BEOGRADU

Narodno pozorište u Beogradu osnovano je 1868.¹ Njegovom osnivanju prethodilo je više gostovanja raznih pozorišnih grupa iz drugih gradova u kojima su već postojala oformljena pozorišta (Novi Sad, Zagreb). Ali uslovi za rad pozorišta još uvek nisu postojali. Iako je 1869 dobilo svoju stalnu zgradu na Trgu Republike (zgrada je otvorena pretstavom »Posmrtna slava Kneza Mihaila« od Đ. Maletića), Narodno pozorište je zbog čestih ratova, ekonomske, društvene i kulturne situacije nepovoljne za održanje jedne takve kulturne institucije, više puta zatvarano, i tek od završetka Prvog svetskog rata nastavilo sa kontinuiranim radom.

U razvoju Narodnog pozorišta mogu se izdvojiti tri perioda: od osnivanja do 1919, između dva svetska rata i period posle završetka Drugog svetskog rata.

OSNIVANJE I DELATNOST DO 1919

UPRAVLJANJE. Prvi upravnik pozorišta bio je Jovan Đorđević. Do 1900 na dužnosti rukovodilaca pozorišta smenili su se mnogi značajni kulturni radnici: Đ. Maletić, M. Simić, M. Šapčanin, J. Jovanović-Zmaj, M. Glišić. Kasnije, od 1900 do zatvaranja uoči I Svetskog rata: B. Nušić, J. Veselinović, D. Janković, N. Petrović, M. Marković, R. Odavić, M. Grol i M. Predić.

GLUMCI I REDITELJI. Tek pred kraj ovog perioda formira se pozorišni reditelj u današnjem značenju te reči. Tu funkciju vršili su do 1913: J. Đorđević, A. Bačvanski, L. Popović, A. Mandrović, T. Jovanović, M. Cvetić, A. Fijan, S. Dinulović, M. Gavrilović, Đ. Rajković, S. Todorović i S. Stanojević.

¹ Prvu pozorišnu pretstavu u Beogradu, dramu J. St. Popovića »Smrt Stefana Dečanskog«, dala je 4 decembra 1841 u »Teatru na Đumruku« grupa glumaca iz Kragujevca.

Prva glumačka trupa Narodnog pozorišta brojala je 1869 godine sedam žena i četrnaest muškaraca. Već u prvoj grupi nalaze se velika imena: M. Grgurova, M. Jelenska, Lj. Kolarović, J. Jovanović, A. Bačvanski, A. Mandrović, N.-Neca Nedeljković, L. Popović, T. Jovanović, M. Cvetić, L. Peleš i D. Kolarović.

Od osamdesetih godina pristizhe nova generacija: M. Gavrilović, R. Pavlović, I. Stanojević, V. Nigrinova, Z. Todosić, E. Popović, Lj. Stanojević, S. Todorović i M. Petrović. Još kasnije nastupaju S. Dinulović i V. Miljković na čelu nove grupe u kojoj se ističu S. Đorđević, J. Petković-Milutinović, O. Ilić, D. Milutinović, B. Rucović, K. Ilić, M. Stojičević i drugi.

Pojavom komada s pevanjem, oko 1907 godine, javljaju se glumci-pevači: D. Ružić, T. Arsenović, V. Turinski, uz čije je učestvovanje, kao i pevača iz drugih opera, izvedeno do 1919 godine 27 muzičkih dela, između ostalih, Masneov »Verter«, Verdijev »Trubadur«, »Travijata«, i »Rigoletto«, Pučinijeva »Toska«, »Madam Beterflaj«, »Boemi«, kao i druge dela.

Smjena generacija vršila se postepeno. Pred Prvi svetski rat poznatu komičarku P. Pavlović pomalo zamenjuje A. Paranos, iz Novog Sada dolazi u Beograd P. Dobrinović, a čitava generacija mladih ljudi počinje već tada da radi u pozorištu: A. i Z. Zlatković, S. Petrović, V. Dragutinović, R. Vesnić, V. Bogić i drugi.

REPERTOAR. Za prvih pedeset godina postojanja Narodnog pozorišta, od 1868 do 1919, izvedene su drame 392 strana i 115 domaćih pisaca. U ovom velikom broju bilo je takvih koje ni po čemu ne zaslužuju pomen, drugih, koje su u trenutku odigrane najčešće nacionalnu i patriotsku ulogu, ali koje su bez stvarne umetničke vrednosti, i dobar deo dela jugoslovenskih i svetskih klasika. Od jugoslovenskih pisaca dela: J. Sterije-Popovića, J. Vujića, Đ. Jakšića, L. Kostića, K. Trifkovića, B. Nušića, M. Glišića, M. Šapčanina, S. Matavulja, V. Ilića, S. Čorovića, A. Šantića, J. Veselinovića, B. Stankovića, I. Vojnovića, M. Begovića, I. Kukuljevića-Sakcinskog, J. Frojdenrajha i drugih, čija su imena danas manje poznata: J. Đorđevića, Đ. Maletića, M. Bana, J. Subotića, J. Dragaševića, S. Stefanovića, A. Nikolića, itd. Svetski klasici

takođe se prikazuju na pozornici Narodnog pozorišta u ovom periodu: Sofokle, Gete, Šiler, Tolstoj, Bomarše, Gogolj, Lesing, Turgenjev, Ostrovski, Rostan, Dima otac i sin, Goldoni, Strindberg, Ibsen, Vajld i drugi.

Broj pretstava u periodu do 1919 znatno je varirao. U prvim godinama posle osnivanja pozorišta bilo je tri pretstave nedeljno, što je sasvim zadovoljavalo potrebe Beograda od 23.000 stanovnika. Godine 1879 uvodi se četvrta pretstava, a tada Beograd ima već oko 33.000 stanovnika. 1894 daje se i peta pretstava, što je posledica ne samo naglog porasta broja stanovnika (pred Prvi svetski rat Beograd je imao oko 90.000 stanovnika), već i afirmacije pozorišta i višeg kulturnog standarda grada, emancipacije njegovog stanovništva.

Osnivanje pozorišta u Beogradu, i porast ove institucije u prvom periodu njenog razvitka, obeležen je izrazito jugoslovenskim karakterom i jugoslovenskim idejama. Za postanak pozorišta u Beogradu izvanredno je važna bila saradnja glumaca i pozorišnih radnika iz Novog Sada (J. Đorđević i Zagreba (A. Mandrović), dok se rad pozorišnih kuća u ovim mestima ne može zamisliti bez saradnje beogradskih pozorišnih umetnika, zatim dobar deo nacionalnog repertoara protkan je i jugoslovenskim duhom. Na širenju jugoslovenstva u rasparčanoj zemlji izloženoj stranim uticajima, pozorište je bilo jedan od vema važnih faktora.

U toku devedeset godina postojanja, zgrada Narodnog pozorišta je u nekoliko mahova proširivana i renovirana. Današnji oblik zgrada je dobila 1948. Najvažniji radovi izvedeni su 1913, a zatim 1919. Radovi su trajali tri godine i završeni su tek 1922. Tada je broj mesta od 714, koliko je pozorište prvobitno imalo, povećan na 900.

AKTIVNOST IZMEĐU DVA RATA 1919—1941

UPRAVLJANJE. Posle Prvog svetskog rata pozorištem su rukovodili M. Grol kao upravnik i M. Predić kao direktor Drame. Njih su smenili V. Živojinović i P. Golija. Zatim dolazi ponovo M. Predić, sada kao upravnik, sa dr B. Gavelom kao direktorom Drame. Kasnije se smenjuju na ovim dužnostima D. Ilić, B. Vojnović, da bi pred Drugi svetski rat ponovo došao M. Predić.

Opera Narodnog pozorišta osnovana je 11 februara 1921. Tada je počeo sistematski rad na operi pod rukovodstvom S. Biničkog, zatim S. Hristića, J. Bandura, I. Brezovšeka i L. Matačića.

FINANSIRANJE. Finansisko poslovanje u ovom periodu pokazuje da je ono u svom razvitku zahtevalo sve veće izdatke, dok prihodi nisu rasli u istoj srazmeri. U sezoni 1924/25 rashodi su iznosili 14 miliona dinara, a prihodi 7 miliona; u sezoni 1937/38 rashodi iznose 18 miliona, a prihodi oko 5 miliona din. Ovu razliku treba tumačiti i činjenicom da su se u razvijanjem Beograda, pored pozorišta, pojavila i druga sredstva umetničke rekreacije.

GLUMCI I REDITELJI. Negovanje režije kao posebne i jasno definisane discipline pozorišnog rada vezuju se za dolazak A. I. Andrejeva i drugih ruskih umetnika u Beograd i prilivom naših, mladih, školovanih umetnika. U ovom periodu značajniji reditelji su: B. Gavela, J. Rakitin, V. Živojinović, M. Isailović, A. Vereščagin, D. Ginić, M. Milošević, R. Plaović, R. Vesnić, J. Kulundžić, V. Dragutinović, D. Gošić, P. Pavlov, B. Stupica, dr E. Hecel, V. Grečova.

Uz glumce koji su delovali i pre Prvog svetskog rata došla je 1919 i sledećih godina generacija novih. Izdvajaju se: D. Ginić, D. i N. Gošić, B. Nikolić, V. Jovanović, D. Dugalić, M. Vere, R. Plaović, D. Radovanović-Milošević, L. Dugalić-Petrović i M. Bošnjaković. Do početka Drugog svetskog rata svake sezone pojavljivalo se poneko novo ime od kojih su najznačajnija: Lj. Bobić, M. Popović, Ž. Stokić, M. Ajvaz, M. Milošević, D. Sotirović, Z. Markovac, N. Riznić, A. Vrbanić, P. Bogatinčević, D. Radenković, M. Marinković, N. Urbanova, M. Dušanović, N. Popović, N. Mikulić, V. Starčić, B. Katalinić, F. Novaković, M. Živanović, J. Gec, S. Severova, S. Nikačević, B. Drnić i drugi.

U ovom periodu pojavljivali su se kao dirigenti S. Hristić, I. Brezovšek, I. Slatin, L. Matačić, K. Baranović, J. Bandur, P. Milošević, A. Pordes i drugi. Kao reditelji opere u ovom periodu deluju T. Pavlovski, J. Kulundžić i E. Hecel.

U prvim godinama po osnivanju opere, pored domaćih umetnika V. Pisarevića, M. Jovanovića, J. Tucakovića, D. Petrovića, Ž. Tomića, M. Milutinovića, E. Pinterovićeve, N. Stajićeve, D. Spasićeve i drugih, vidnu ulogu odigrali su i ruski pevači P. Holotkov, G. Jurenjev, L. Zinovjeva, I. Lovšinska, E. Valjani i drugi. Njih postepeno smenjuje nova generacija domaćih pevača: J. Rijavec, B. Nikolić, B. Mitrović, A. Trifunović, M. Pihler, Z. Đundenac, S. Janković, S. Drabik, Ž. Cvejić, B. Nuri-Hadžić, K. Ninković-Grožan, M. Bugari-nović, B. Kezer, K. Jovanović, A. Meze, V. Popović, R. Ertl, Lj. Ljubičić, L. Popova, V. Ilić, Z. Zikova, K. Ivić, S. Malbaški, N. Cvejić, A. Marinković i drugi.

Balet je počeo da se razvija prvo kao sastavni deo Opere, a zatim su davane i samostalne pretstave. Za osnivanje i razvijanje baleta od značaja su ruski umetnici A. Fortunatov, M. i M. Froman, N. Kirsanova, J. Poljakova, S. Strešnjeva, B. Knjazev-Romanov, A. Žukovski, M. Olenjina kao igrači, koreografi i baletski pedagozi. Od domaćih umetnika u međuratnom periodu ističu se N. Bošković, A. Prelić, D. Živanović, M. Ristić, S. Laketić i drugi.

REPERTOAR. Karakteristika repertoara između dva rata je njegovo veliko šarenilo. Često prinuđeno da izlazi u susret željama i zahtevima publike, još češće da pravi kompromise sa njenim ukusom zbog finanskog efekta, pozvano da zadovolji raznovrsne i često suprotne potrebe Beograda koji se naglo razvija ekonomski, društveno i kulturno, — pozorište ima repertoar koji ponekad ne zadovoljava standarde ozbiljnog kriterijuma. U tom, međuratnom repertoaru, međutim, nalaze mesta i mnoga klasična dela domaće i svetske literature. Od domaćih pisaca najigraniji su B. Nušić i M. Krleža. Izvanredan uspeh imala je Nušićeva »Gospoda ministarka« (Ž. Stokić u naslovnoj ulozi) i Krležina drama »Gospoda Glembejci« (R. Plaović u glavnoj ulozi). Od pretstava stranih dela najuspešnije su Šekspirov »Hamlet« (R. Plaović u naslovnoj ulozi), »Otelo« (D. Milutinović), kao i čitav niz drugih.

Operski repertoar već od osnivanja obuhvata i sva klasična operska dela: Pučinja, Čajkovskog, Verdija, Masnea, Smetane, Donicetija, Rimskog-Hodakova, Bizea, Rosinija, Halevija, Ofenbaha, Leonkavala, Gunoa, Maskanjija, Musorgskog, Borodina, Šarpantjea, D'Albera, Janačeka, Mocarta, Dvoržaka, Betovena, Vebera, Sen-Sansa, Defalje, Vagnera, a od domaćih kompozitora J. Gotovca, I. Zajca, P. Konjovića, S. Hristića i druge.

Do Drugog svetskog rata izveden je na sceni Narodnog pozorišta znatno veći broj klasičnih baletskih dela: »Labudovo jezero« Čajkovskog, »Kopelija« Deliba, »Žizela« Adama, »Petruška« Čajkovskog, »Bolero« Ravela, »Žar pitca« Stravinskog, a od domaćih »Licitarsko srce« i »Imbrek z nosom« K. Baranovića, Lotkin »Đavo na selu« i dr.

PRETSTAVE I POSETIOCI. U ovom periodu ansambl Narodnog pozorišta igrao je, osim u matičnoj, u još nekoliko zgrada u Beogradu, kao u dvorani bioskopa »Kasina (današnji bioskop »Kozara«), a zatim u zgradi »Manježa« (na mestu današnjeg Jugoslovenskog dramskog pozorišta). Od 1922. sa manjim prekidima, pretstave su davane u dve dvorane. Igranje na dve pozornice omogućilo je Narodnom pozorištu da znatno poveća broj pretstava. Tako su u sezoni 1924/25 davane 544 pretstave (309 u matičnoj zgradi i 235 u Manježu), a u sezoni 1937/38 620 pretstava (300 u zgradi na Trgu Republike i 320 u Manježu).

POSLERATNA AKTIVNOST 1944—1959

Narodno pozorište je počelo sa radom neposredno posle oslobođenja, radi u novim uslovima i ima pred sobom nove i više ciljeve. Pozorište je postalo institucija o čijem se nesmetanom radu brine zajednica, polazeći od ideje da je ono žarište kulture, značajno za estetsko obrazovanje ljudi. Iz ovog proizilaze ciljevi pozorišta, koje u neposrednoj vezi sa publikom uskladuje svoj repertoar i način delovanja sa društvenim i estetskim potrebama vremena.

UPRAVLJANJE. Godine 1944 za upravnika Narodnog pozorišta dolazi M. Predić. Posle njega ovu dužnost preuzima V. Gligorić, a od 1949 do danas obavlja je M. Bogdanović. Dužnost direktora Drame posle oslobođenja prvi je vršio J. Popović, zatim V. Gligorić, od 1947 do 1960 M. Đoković, a od aprila 1960 M. Pavlović.

Posle oslobođenja (1944), Beogradskom operom rukovodio je petnaest godina O. Danon. Od 1959 direktor Opere je B. Pivnički.

Od 1956 u Narodno pozorište uvedeni su organi samoupravljanja. Upravni odbor izabran je prvi put u sezoni 1956/57 iz redova umetnika, tehničara i službenika Narodnog pozorišta. Direktori sektora i upravnik pozorišta po svom položaju su članovi Upravnog odbora, dok se ostali članovi biraju svake dve godine. Pozorišni savet, kao organ društvenog upravljanja, čine dve trećine građana koje imenuje Narodni odbor, dok jednu trećinu bira kolektiv Narodnog pozorišta iz svojih redova. Pozorišni savet bira se na dve godine.

Na čelu svakog sektora, dramskog i operskog, stoji Umetnički savet, koji biraju članovi tog sektora između sebe. Osim toga, na čelu tehničkog sektora, kao savetodavni organ stoji Tehničko veće, koje članovi tehničkog sektora biraju među sobom.

FINANSIRANJE. Danas društvena zajednica ulaže u pozorište više nego ikada ranije. U 1959 rashodi Narodnog pozorišta izneli su 303 miliona din., a pozorište je ostvarilo prihod od oko 43 miliona din.

TABELA 1 — PRIHODI I DOTACIJE 1957—1959

Godina	Prihodi	Dotacije
1957	33,052.541	147,282.000
1958	33,034.256	188,768.227
1959	42,536.635	259,452.950

Podaci: Iz dokumentacije Narodnog pozorišta

Pozorište u svom sastavu ima Dramu, Operu i Balet. Danas u sezoni 1959/60, kolektiv pozorišta broji 472 člana, od kojih 288 umetničkog osoblja (Drama 45, solisti Opere 45, operski hor 70, orkestar 55, Balet 59, slikari 7 i umetničko rukovodstvo 7).

GLUMCI I REDITELJI. — Posle 1944 u Narodnom pozorištu i dalje rade kao reditelji R. Plaović i D. Gošić, koji su radili i u periodu između dva rata. Pored njih, u ovom pozorištu režiraju i M. Milošević (u periodu neposredno posle rata, docnije odlazi u Jugoslovensko dramsko pozorište), zatim H. Klajn, B. Borozan, M. Đoković, M. Misailović, a od sezone 1959/60 i B. Stupica. Pored ovih stalnih reditelja, posle oslobođenja režirali su kao gosti B. Gavela, S. Jan, O. Miličević i drugi.

Veliki broj glumaca iz predratnog perioda nastavio je da radi u Narodnom pozorištu i posle oslobođenja. Ansambl je popunjen i glumcima iz Pozorišta narodnog oslobođenja: Lj. Jovanović, J. i I. Rutić, B. i N. Borozan, S. Repak i drugi. Pored ovih, posle 1944 pojavljuju se na sceni Narodnog pozorišta O. Spiridonović (danas u Jugoslovenskom dramskom), D. Đoković, N. Škrinjar, S. Bjelić, V. Pantelić, M. Puzić, M. Petrović, M. Dapčević i drugi, a u sezoni 1959/60 M. Stupica i Lj. Tadić. U ovom pozorištu sada radi i čitav niz sasvim mladih glumaca, među kojima se ističu P. Minčić, D. Bojanić, S. Jerinić, M. Bobić, P. Baničević i drugi.

U ovom periodu kao dirigenti nastupaju u Operi O. Danon, K. Baranović, P. Milošević, D. Županić, B. Babić, D. Miladinović, S. Krstić i B. Pašćan. Kao reditelji rade J. Kulundžić i M. Sabljic.

Posle 1944, pored velikog broja umetnika koji su nastupali i između dva rata, kao solisti pojavljuju se i M. Čangalović, V. Hejbalova, Z. Sesardić, J. Gligorićević, D. Starc, D. Popović, D. Đurđević, R. Bakočević, B. Cvejić i drugi.

Značajan napredak doživeo je u ovom periodu Balet Narodnog pozorišta. R. Parnel, D. Trninić, D. Sifnios, K. Obradović, M. Sanjina, J. Bjegejević, B. Marković i D. Parlić su umetnici koji su najzaslužniji za uspehe Baleta Narodnog pozorišta.

REPERTOAR. Pomoć koju zajednica ukazuje pozorištu, potpuno izmenjena društvena i kulturna klima, nova publika koja je svojom socijalnom emancipacijom doživela i kulturnu — faktori su koji su posredno ili neposredno, ali u znatnoj meri, uticali na repertoar Narodnog pozorišta. Osnovna ambicija sastavljača repertoara je izbor onih dela koja po svojim kvalitetima zadovoljavaju visoke umetničke kriterijume. Uz učešće organa društvenog upravljanja, repertoar dobija fizionomiju koja uvek teži da sačuva onaj izgled i onu funkciju koju pozorište treba da ima u socijalističkom društvu. Od oslobođenja do danas na pozornici Narodnog pozorišta izvedena su dela 41

stranog i 28 domaćih pisaca. Od domaćih igrani su J. Sterija-Popović, J. Veselinović, M. Glišić, K. Trifković, J. Jakšić, S. Sremac, M. Bojić, I. Cankar, I. Vojnović, B. Nušić, M. Krleža, M. Pavlović, B. Čopić, M. Đoković, B. Čosić, J. Horvat, D. Grbić i B. Borozan. U dramskoj obradi R. Plaovića izveden je Njegošev »Gorski vijenac«. Od stranih dela igrani su: Sofokle, Euripid, Šekspir, Molijer, Šo, Vajld, Gorki, Gogoli, Ostrovski, Rostan, Golsvordi, Pristli, Kornejčuk, Simonov, Leonov, Katajev, Vouk, Indž, Vildrak, Helman, Ratigan i mnogi drugi.

Opera je posle oslobođenja obnovila standardni repertoar, ali je na scenu postavila i nova i modernija dela. Izvedeni su Menotijev »Konzul«, Prokofjeva »Ljubav za tri narandžek«, dok su neka standardna dela data na nov način (Gunov »Faust«, Masneov »Don Kihot«). Od domaćih kompozitora izvedena su u ovom razdoblju sledeća dela: »Nevesta od Cetin-grada« K. Baranovića, »Seljaci« i »Koštana« P. Konjovića, »Ero s onoga svijeta« J. Gotovca, »Šuton« S. Hristića, »Analfabeta« J. Lotke-Kalinskog, »Gorski vijenac« N. Hercigonje i »Pokondirena tikva« M. Logara.

Pored klasičnih baleta, izvedeni su posle oslobođenja i »Romeo i Julija« Prokofjeva, »Čudesni mandarin« Bartoka, »Kraljica ostrva« Tirijea kao i niz drugih modernih baleta.

PRETSTAVE I POSETIOCI. Mada ne postoje podaci koj bi govorili o strukturi publike, ona se u posleratnom razdoblju znatno izmenila. Globalno ocenjujući publiku koja dolazi u pozorište nailazi se na tri osnovna izvora: publika koja je i pre rata dolazila u pozorište, normalno dozrevanje omladine do stepena na kome počinje da se interesuje za pozorište, i treći, suštinski nov, i zato najzanimljiviji — publika koja dolazi iz socijalnih sredina ranije nezainteresovanih za ovu umetnost. Uključivanje radnika u upravljanje privredom, podizanje kulturnog standarda najširih slojeva naroda dovelo je i do podizanja njihovog opštekulturnog nivoa i do interesovanja za umetnost uopšte pa i za pozorište. Interesi i zahtevi ove publike i direktno su zastupljeni u rukovođenju pozorištem preko predstavnika koji se biraju u društveni organ — Pozorišni savet. Broj posetilaca pozorišta izvanredno je porastao posle oslobođenja, naprimer, u sezoni 1947/48 Narodno pozorište je posetilo 308.037 gledalaca.

Umesto jednog pozorišta u Beogradu koje je radilo na dve scene pre rata, danas postoje pet pozorišta koja rade na sedam scena. Poslednjih godina ustalila se praksa gostovanja svih pozorišta po raznim pozornicama Beograda i okoline. Krug posetilaca pozorišta mnogo se proširio.

TABELA 2 — BROJ PRETSTAVA I POSETILACA U RAZDOBLJU 1952/53 — 1958/59

Sezona	Broj pretstava	Broj posetilaca
1952/53	343	229.262
1953/54	358	247.256
1954/55	326	217.086
1955/56	336	237.330
1956/57	336	249.917
1957/58	354	231.976
1958/59	369	225.569

Podaci: Iz dokumentacije Narodnog pozorišta.

GOSTOVANJA. Prvi put u istoriji Narodnog pozorišta njegovi članovi su gostovanjima u inostranstvu doživeli afirmaciju i izvan granica zemlje. Niz turneja Baleta i Opere Narodnog pozorišta u inostranstvu, kao i niz gostovanja stranih umetnika na pozornici Narodnog pozorišta omogućili su porednika koja rečito uključuju naše umetnike u svetske kulturne tekovine. U periodu 1945—1959 u Narodnom pozorištu gostovala su sledeća pozorišta:

iz zemlje: Hrvatsko narodno kazalište iz Zagreba (1945, 1947 i 1958), Makedonski narodni teatar iz Skopja (1946 i 1955), pozorišta iz Zaječara, Prištine i Kragujevca (1950), Drama Narodnog pozorišta iz Novog Sada (1947, 1959 i 1960), Opera Narodnog pozorišta iz Novog Sada (1954), Slovensko narodno gledalište iz Ljubljane (1949), Mestno gledalište iz Celja (1954), Slovensko narodno gledalište iz Trsta (1952), zatim opere iz Ljubljane (1951), Skopja (1952), Zagreba (1953) i druge;

iz inostranstva: trupa Šekspirovog Memorial-teatra iz Stratforda (1957), Old-Vika iz Londona (1959), Burgteatra iz

Beča (1955), američka trupa »Porgi i Bes« (1954), baletsko pozorište i trupa Džeroma Robinsa iz Njujorka (1959), Kineska opera iz Pekinga (1956), Praško divadlo, bugarsko pozorište »Krstó Sarafov« iz Sofije (1957), kao i mnoge druge trupe i pojedinci.

Opera i balet Narodnog pozorišta gostovali su u Edinburgu (1951), Salcburgu i Atini (1952), Visbadenu (1953, 1956, 1957, 1958), u Ženevi i Cirihiu (1953), Firenci i Beču (1955), Parizu (1957), na Svetskoj izložbi u Brislu i Holandskom festivalu (1958), Veneciji (1959, 1960) i Monte Karlu (1960).

Osim toga, Narodno pozorište iz Beograda gostovalo je u više navrata u drugim republičkim centrima Jugoslavije, dok su pozorišta iz ovih centara gostovala u Narodnom pozorištu. Ova razmena pokazala se kao veoma korisna, pa svakom godinom postaje sve intenzivnija.

NAGRADE I PROSLAVE. Pedesetogodišnjicu umetničkog rada proslavio je član Narodnog pozorišta B. Nikolić

1950 godine, F. Novaković 1952 godine i T. Arsenović 1956 godine. Veliki broj umetnika iz Drame, Opere i Baleta slavio je 30-godišnjicu i 40-godišnjicu.

Saveznu nagradu za 1949 godinu dobilo je 19 umetnika iz Narodnog pozorišta: R. Plaović, H. Klajn, Lj. Jovanović, Lj. Bobić, M. Đoković, K. Baranović, O. Danon, N. Cvejić, Z. Zikova, L. Jovanović, V. Hejbalova, M. Bugarinović, S. Janković, Ž. Cvejić, A. Mezetova, A. Marinković, S. Beložanski, D. Parlić i R. Parnel. Oktobarsku nagradu grada Beograda dobili su dosad Lj. Jovanović i M. Čangalović (1955), Melanija Bugarinović (1956) i Raša Plaović (1959). Raša Plaović dobio je na »Sterijinom pozorju« 1956 i 1960 nagrade za glumu, a B. Drnić na »Sterijinom pozorju« 1959 nagradu časopisa »Naša scena« za dikciju.

IZVOR: Dokumentacija Narodnog pozorišta

D. M. — S. S.

V JUGOSLOVENSKE POZORIŠNE IGRE »STERIJINO POZORJE«

V Jugoslovenske pozorišne igre, održane od 14 do 28 maja 1960 u Novom Sadu, bile su posvećene savremenoj domaćoj drami i ujedno proslavi Laze Kostića povodom 50-godišnjice njegove smrti.

Za V Igre, 26 jugoslovenskih pozorišta prijavilo je 41 domaću dramu (nova originalna dramska dela ili dramatizacije raznih tekstova). Četiri komisije su obišle ta pozorišta i izabrale 10 pretstava koje su prikazane na Igrama, i to dve u izvođenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada, a ostale u izvođenju pozorišta iz Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Maribora i Trsta.

V »Sterijino pozorje« pokazalo je još jednom da ova najznačajnija jugoslovenska pozorišna manifestacija uporedo registruje najviša umetnička dostignuća već afirmisanih zrelih umetnika i pojave novih mladih snaga.

Aleksandar Obrenović je svojim »Varijacijama« ponovo potvrdio da spada u red najtalentovanijih mladih dramskih pisaca.

I među interpretatorima dela mladima je dato znatno više prilika da pokažu svoje mogućnosti.

Pored reditelja kao što su Mata Milošević, Bojan Stupica ili Slavko Jan, afirmišu se i mladi reditelji kao Dimitrije Đurković, Juro Kislinger ili Bora Grigorović, čija aktivnost čak i nije vezana za tri glavna jugoslovenska pozorišna centra.

Uz plejadu velikih glumaca — Rašu Plaovića, Ljubišu Jovanovića, Blaženku Katalinić, Josipa Petričića, Božanu Kraljevu, Lojzu Potokara, Stana Severa i druge — publika V pozorišnih igara videla je i niz mladih talentovanih glumaca kao što su Đorđe Jelišić, Ljubiša Kovačević, Mirjana Banjac, Boris Kralj, Jurij Souček, Slavka Glavinova, Boris Buzančić, Zdenka Heršak, Ljubica Jović, Fahro Konjodžić, Ljubica Golubović, Silvij Kopal, Bogdana Bratuževa, Olga Savić, Radmila Đurićin i druge.

U okviru »Sterijinog pozorja«, 20 i 21 maja, održano je savetovanje na kome je odlučeno da se osnuje organizacija dramskih pisaca bilo kao samostalna ili u okviru Saveza književnika.

PRETSTAVE. Na V »Sterijinom pozorju« prikazane su drame:

»Pera Segedinac« od Laze Kostića — u režiji Bore Hanauske i izvođenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada;

»Aretej ili legenda o svetoj Ancilji« od Miroslava Krleža — u režiji Bojana Stupice u izvođenju Narodnog pozorišta iz Beograda;

»Mrtvi Kurent« od Mihe Remeca — u režiji Jure Kislingera i izvođenju Slovenskog narodnog gledališta iz Maribora;

»Pesma« — dramatizacija istoimenog romana Oskara Davića — u dramatizaciji i režiji Dimitrija Đurkovića i izvođenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada;

»Zvezde su večne« od Matej Bora — u režiji Slavka Jana i izvođenju Slovenskog narodnog gledališta iz Ljubljane;

»Svilene papuče« od Mirka Božića — u režiji Mladena Škiljana i izvođenju Zagrebačkog dramskog kazališta;

»Varijacije« od Aleksandra Obrenovića — u režiji Tomislava Durbešića i izvođenju Komorne pozornice Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba;

»Večiti mladoženja« — dramatizacija istoimenog romana Jaše Ignjatovića — u dramatizaciji Petra S. Petrovića, režiji Bore Grigorovića i izvođenju Narodnog pozorišta iz Sarajeva;

»Niki — zlatni dečak« od Josipa Tavčara — u režiji Jože Babića i izvođenju Slovenskog gledališta iz Trsta;

»Sabinjanke« od Rastka Petrovića — u režiji Mate Miloševića i izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda.

NAGRADE. 28 maja izvršena je svečana podela nagrada, koje su po odluci Umetničke komisije dobili:

Slovensko narodno gledalište iz Ljubljane za najbolju pretstavu u celini (»Zvezde su večne«) — diplomu i zlatnu plaketu;

Miroslav Krleža za najbolji dramski tekst (»Aretej ili legenda o svetoj Ancilji«) — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 350.000 din.;

Mata Milošević za najbolju režiju (»Sabinjanke«) — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 250.000 din.;

Đorđe Jelišić za ulogu Miće u »Pesmi« — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 200.000 din.;

Blaženka Katalinić za ulogu leđi Džesmin u »Sabinjankama« — diplomu, zlatnu značku i nagradu od 200.000 din.;

Josip Petričić za ulogu Starca u »Varijacijama« — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 200.000 din.;

Raša Plaović za ulogu dr Morgensa u »Areteju« — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 200.000 din.;

Olga Savić za ulogu Gejl Meri u »Sabinjankama« — diplomu, zlatnu značku i novčanu nagradu od 200.000 din.;

Aleksandar Obrenović za specijalan dramski žanr kamernog karaktera ostvaren u tekstovima »Varijacija« — specijalnu nagradu u iznosu od 150.000 din.

Umetnička komisija je odlučila da se ne dodele nagrade za dramatizaciju, scenografiju i kostimografiju.

Ostale nagrade dobili su:

Ljubica Golubović za najbolju epizodnu ulogu (Lula u »Večitim mladoženjama«) — 50.000 din. od redakcije beogradskih »Večernjih novosti«;

Blaženka Katalinić za najbolje glumačko ostvarenje — 50.000 din., od Narodnog univerziteta u Novom Sadu (nagrada na osnovu glasanja publike);

Raša Plaović za govorno najbolje interpretiranu ulogu — zlatan prsten i diplomu od uredništva »Naše scene«;

Boris Kralj za ulogu Mokerela u drami »Zvezde su večne« — umetničku sliku Milana Kečića od redakcije novosadskog »Dnevnika«; i

Đorđe Jelišić za najuspešnije realizovanu ulogu mladog glumaca — umetničku sliku Alekse Čelebonovića od Tribine mladih.

U toku V »Sterijinog pozorja« održan je i niz drugih kulturnih manifestacija.

Na kraju Igara, posle predaje nagrada, prikazano je veće velikih monologa pod imenom »Medu javom i med' snom«, posvećeno uspomeni na Lazu Kostića — u režiji Predraga Bajčetića i izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda.

U foajeu Srpskog narodnog pozorišta otvorena je izložba »Život i delo Laze Kostića«, a u Galeriji Matice srpske izložba »Scenografija i kostim u jugoslovenskim pozorištima posle Drugog svetskog rata«.

Pored publike iz Novog Sada i mnogih gostiju iz raznih krajeva Jugoslavije, V Jugoslovenskim pozorišnim igrama prisustvovali su i gosti iz Austrije, Bugarske, Italije, Mađarske, Poljske, Rumunije i SSSR.

S. B.

UČEŠĆE JUGOSLOVENSKIH SPORTISTA NA OLIMPISKIM IGRAMA

»U Olimpijskim igrama nije važno pobediti — važno je učestvovati. Životna vrednost nije osvajati — prava životna vrednost je dobro se boriti.« To su reči obnavljača modernih olimpijskih igara Francuza Pjera Kubertena (Pierre de Couberten) i u njima su iskazani smisao i cilj Olimpijskih igara — najvećeg sportskog svetskog amaterskog takmičenja.

Prve moderne Olimpijske igre održane su 1896 godine u Atini, postojbini antičkih olimpijskih igara i otada se održavaju svake četvrte godine. Zbog Prvog i Drugog svetskog rata nisu održane VI Olimpijske igre koje je trebalo da budu održane u Berlinu 1916, kao i XII 1940 u Helsinkiju i XIII 1944 u Tokiju.

PREGLED OLIMPIJSKIH IGARA

I	1896	Atina	Grčka
II	1900	Pariz	Francuska
III	1904	Sent Luis	SAD
IV	1908	London	V. Britanija
V	1912	Štokholm	Švedska
VI	1916	Berlin	Nemačka (nisu održane)
VII	1920	Anvers	Belgija
VIII	1924	Pariz	Francuska
IX	1928	Amsterdam	Holandija
X	1932	Los Andelos	SAD
XI	1936	Berlin	Nemačka
XII	1940	Helsinki	Finska (nisu održane)
XIII	1944	Tokio	Japan (nisu održane)
XIV	1948	London	V. Britanija
XV	1952	Helsinki	Finska
XVI	1956	Melburn	Australija

Od jugoslovenskih sportista prvi su nastupili na Olimpijskim igrama srpski atletičari Tomašević Dragutin i Milošević Dušan na V Olimpijskim igrama u Štokholmu 1912, a ekipno fudbalska reprezentacija na VII igrama u Anversu 1920.

REZULTATI¹ JUGOSLOVENSKIH TAKMIČARA

V OLIMPIJSKE IGRE

Štokholm, 1912
(Prethodnici Kraljevine Srbije)

Atletika

100 m — kvalifikacije VIII grupa

3 Milošević Dušan

Maraton

36 Tomašević Dragutin

VII OLIMPIJSKE IGRE

Anvers, 1920

Fudbal — kvalifikacije

Jugoslavija* : Čehoslovačka 0:7 (0:3)

(Vrduka Dragutin, Župančić Vjekoslav, Šifer Jaroslav, Tavčar Stanko, Cindrić Slavin, Rupec Rudolf, Vragović Dragutin, Dubravčić Đuro, Perška Emil, Granec Ivan, Ružić Jovan)

VIII OLIMPIJSKE IGRE

Pariz, 1924

¹ Brojka ispred imena takmičara ili ekipe označava mesto koje su zauzeli u plasmanu, znak »*« iza imena takmičara ili ekipe da se nisu plasirali za dalje takmičenje, a znak »**« da se nisu plasirali u finale.

Ako ispred imena takmičara ili ekipe nema brojke ili iza imena stoji oznaka »bez rezultata« znači da rezultat nije meren.

Atletika

200 m — kvalifikacije XI grupa

3 Perpar Stane* — bez rezultata

Kugla

12 Narančić Veljko 13,21

Disk — kvalifikacije

8 Narančić Veljko** 37,35

Petoboj

24 Spahić Aleksa*

dalj 6,32, koplje 31,00, 200 m 25,0

Desetboj

18 Ferković Peroslav (11,8, 6,17; 10,56; 150; 55; 20,4; 25,00—330—36,59; 4:37,7.)

Gašpar Đuro (odustao zbog povrede posle 5 disciplina).

Biciklizam

Drumska trka 188 km

35 Đukanović Đuro 7:17:23,6

36 Kosmatin Josip 7:18:24,0

41 Sović Koloman 7:21:35,0

50 Truban Milan 7:53:40,0

Ekipni plasman

10 Jugoslavija 21:57:22,6

(Đukanović, Kosmatin, Sović)

Gimnastika

Konačan pojedinačni plasman

Višeboj

1 Štukelj Leo 110,340 bodova

20 Porenta Ivan 100,172 „

29 Zilić Stane 95,523 „

30 Derganc Stane 95,293 „

36 Osvald Mika	91,066 bodova
44 Hlastan Slavko	81,259 „
45 Poljšak Rastko	77,665 „
47 Primožić Josip	77,393 „

Plasman po vežbama

	Vratilo	Razboj	Krugovi	Uže	Konj uzduž	Konj u širinu	Konj sa hvatalj- kama	Plasman
Štukelj Leo	1 20	4 10	4 17	10 1				
Porenta Ivan	44 41	21 6	6 19	18 20				
Zilić Stane	28 37	28 5	39 34	38 29				
Derganc Stane	58 40	27 24	26 5	6 30				
Osvald Mika	42 57	23 24	28 38	37 36				
Hlastan Slavko	38 36	38 66	62 4	36 44				
Poljšak Rastko	47 51	50 45	61 58	42 45				
Primožić Josip	48 34	55 47	49 45	51 47				

Štukelj Leo je osvojio zlatnu medalju i u vežbama na vratilu.

Ekipni plasman

4 Jugoslavija 762,101 bod

Jahanje

Dresura

24 Seunig Vojko 167,6 bodova

Plivanje

100 m slobodno — kvalifikacije I grupa

5 Smokvina Vlado* 1:11,6

400 m slobodno — kvalifikacije I grupa

3 Venturini Atilije* 6:28,0

II grupa

4 Sederdi D*. 6:41,4

1.500 m slobodno — kvalifikacije III grupa

Roje Ante (odustao)

200 m prsno — kvalifikacije

6 Pavelić Ivo* 3:28,4

4x200 m slobodno — kvalifikacije I grupa

3 Jugoslavija* 12:02,4

(Arčanić Ivo, Roje Ante, Smokvina Vlado, Venturini Atilije)

Rvanje

Srednja

4 Grbić Nikola

Poluteška

14 Nađ Stevan

Fudbal — kvalifikacije

Jugoslavija* : Urugvaj (3:0) 0:7

(Vrduka Dragutin, Vrbanić, Dasović Eugen, Marjanović Nikola, Rupec Rudolf, Rodin Janko, Babić Dragutin, Petković Dušan, Perška Emil, Vinek Vladimir, Plazerijano Eugen)

IX OLIMPIJSKE IGRE

Amsterdam, 1928

Atletika

1.500 m — kvalifikacije III grupa

9 Predanić Franjo* 4:27,0

Maraton

53 Stefanović Dimitrije 3h:11:35,0

Bacanje koplja — kvalifikacije IV grupa

6 Mesner Vilim* 53,70

Desetboj

24 Kalaj Branko 5210,65 bodova

Biciklizam

Drumska trka 168 km

Pojedinačni plasman

37 Solar Josip 5:25:37,0

48 Ljubić Stjepan 5:37:02,0

53 Škrabl Josip 5:46:14,0

60 Banek Anton 5:55:27,0

Ekipni plasman

12 Jugoslavija 16:48:53,0

(Solar, Ljubić, Škrabl)

Gimnastika

Konačni pojedinačni plasman

Višeboj

3 Štukelj Leo	244,875	bodov
5 Primožić Josip	244,000	"
25 Malej Anton	228,875	"
26 Antosijević Eduard	228,000	"
33 Gregorka Boris	221,000	"
34 Porenta Ivan	220,250	"
43 Derganc Stane	211,875	"
45 Cioti Dragutin	210,000	"

Krugovi

1 Štukelj Leo	57,75
---------------	-------

Razboj

2 Primožić Josip	55,50
------------------	-------

Preskok preko konja

3 Derganc Stane	28,375
-----------------	--------

Ekipni plasman

3 Jugoslavija	1.648,500	bodova
---------------	-----------	--------

Mačevanje

Floret — kvalifikacije I kolo

6 Frajnd Gjurta*	
------------------	--

Sablja — kvalifikacije II kolo

5 Freljh Franjo*	
------------------	--

Rvanje

Bantam — kvalifikacije — serije

Sabo Julio*	
-------------	--

Perolaka — kvalifikacije I kolo

Milovančev Iso*	
-----------------	--

Laka — I kolo

Mesner Fric*	
--------------	--

Srednja III kolo

Palković Franjo*	
------------------	--

Poluteška — II kolo

Juhas Bela*	
-------------	--

Boroš Mirko — (odustao)

Fudbal

Kvalifikacije II grupe

Jugoslavija*: Portugalija (1:1) 1:2	
(Šifliš Geza, Ivković Milutin, Mitrović Milorad, Arsenijević Milorad, Premrl Danijel, Đorđević Ljubiša, Sotirović Kuzman, Bek Ivica, Bonačić Mirko, Cindrić Slavin, Giler Joža)	

X OLIMPIŠKE IGRE

Los Andelos, 1932

Atletika

Bacanje diska

17 Narančić Veljko	36,51
--------------------	-------

XI OLIMPIŠKE IGRE

Berlin, 1936

Atletika

100 m — kvalifikacije II grupa

5 Bauer Julije*	bez rezultata
-----------------	---------------

800 m — kvalifikacije II grupa

5 Goršek Emil*	1:59,5
----------------	--------

1.500 m — kvalifikacije II grupa

10 Goršek Emil*	4:13,0
-----------------	--------

5.000 m — kvalifikacije

10 Krevs Ive*	15:40,0
---------------	---------

Maraton

42 Šporn Stane	3h 30:47,0
----------------	------------

110 m prepone — polufinale

4 Ivanović Ivan** (bez rezultata u polufinalu)	
--	--

400 m prepone — kvalifikacije II grupa

6 Banščak August*	1:01,5
-------------------	--------

400 m prepone — kvalifikacije V grupa

3 Ivanović Ivan*	54,7
------------------	------

Skok uvis — kvalifikacije

Mor Hans*	1,70
-----------	------

Skok motkom — kvalifikacije

Bakov Jaša	3,70
------------	------

Skok u dalj — kvalifikacije

Buratović Ivo*	
----------------	--

Troskok

21 Mikić Jovan*	13,90
-----------------	-------

Bacanje kugle — finale

11 Kovačević Aleksa	14,74
---------------------	-------

Bacanje diska

Narančić Veljko*	
------------------	--

Kleut Nikola*	
---------------	--

Bacanje koplja

Markušić Rudolf*	
------------------	--

Bacanje kladiva

ing. Stepišnik Milan*	
-----------------------	--

Gojić Petar	
-------------	--

Žene

100 m — kvalifikacije II grupa

5 Hofman Flóra*	bez rezultata
-----------------	---------------

100 m — kvalifikacije V grupa

4 Romanić Vera*	bez rezultata
-----------------	---------------

80 m prepone — kvalifikacije IV grupa

6 Stefanini Zulejka*	bez rezultata
----------------------	---------------

Bacanje koplja

12 Stanojević Jelica	29,88
----------------------	-------

Bacanje diska

17 Neferović Vera	33,02
-------------------	-------

Biciklizam

Drumska trka 100 km

13 Prosenik Avgust	2h 33:07,2
--------------------	------------

16 Gartner Alojz	2h 33:08,0
------------------	------------

37 Valant Ivan	bez rezultata
----------------	---------------

Pokupec Josip	bez rezultata
---------------	---------------

Gimnastika

Konačan pojedinačni plasman

25 Grile Konrad	103,632	boda
-----------------	---------	------

31 Primožić Josip	102,367	"
-------------------	---------	---

32 Štukelj Leo	102,300	"
----------------	---------	---

46 Forte Miro	99,200	"
---------------	--------	---

56 Vadvov Jože	95,934	"
----------------	--------	---

61 Pristov Janez	94,933	"
------------------	--------	---

63 Merzlikin Dimitrije	94,568	"
------------------------	--------	---

78 Gregorka Boris	90,233	"
-------------------	--------	---

Krugovi

2 Štukelj Leo	18,867
---------------	--------

Ekipni plasman

6 Jugoslavija	598,366	bodova
---------------	---------	--------

Žene

Pojedinačni plasman

25 Radivojević Dušica	62,30	bodova
-----------------------	-------	--------

26 Rupnik Lidija	62,25	"
------------------	-------	---

28/29 Pustišek Marta	62,00	"
----------------------	-------	---

28/29 Rajković Olga	62,00	"
---------------------	-------	---

30 Đorđević Dragana	61,00	"
---------------------	-------	---

35 Kopurenko Angelina	60,75	"
-----------------------	-------	---

36 Hribar Katarina	60,60	"
--------------------	-------	---

46 Kerzan Anča	58,65	"
----------------	-------	---

Ekipni plasman

4 Jugoslavija	485,60	bodova
---------------	--------	--------

Jedrenje na vodi

Olimpiska jola

19 Bauman Karlo	
-----------------	--

Kajak

Sklopivi skif 10.000 m

11 Vicens Mirko	54:41,5
-----------------	---------

Sklopivi dvojac 10.000 m

11 Gabršek—Savnik	50:36,4
-------------------	---------

Kajak-skif 10.000 m

10 Zidarn Josif	50:31,0
-----------------	---------

Mačevanje

Floret II kolo

5 Marion Emil*	
----------------	--

I kolo II grupa

6 Koršić Milan*	
-----------------	--

I kolo IV grupa

6 Pengov Marjan*	
------------------	--

Mač

I kolo V grupa

7 Mažuranić Vladimir*	
-----------------------	--

I kolo VIII grupa

8 Tretinjak Branko*	
---------------------	--

Sablja

I kolo IV grupa

8 Tretinjak Branko	
--------------------	--

I kolo 9 grupa

7 Radović Milivoj*	
--------------------	--

I kolo VI grupa

7 Pintarić Pavao*	
-------------------	--

Floret ekipno

Jugoslavija : Brazilijska	9 : 7
---------------------------	-------

Jugoslavija : Mađarska	2 : 14
------------------------	--------

Jugoslavija* : Francuska	1 : 9
--------------------------	-------

(Tretinjak Branko, Marion Emil, Koršić Milan, Pengov Marjan, Nikolić Aleksandar)

Sablja — ekipno

Jugoslavija : Turska	7 : 9
----------------------	-------

Jugoslavija : Švajcarska	7 : 9
--------------------------	-------

Jugoslavija je treća u svojoj VII grupi.*

(Tretinjak Branko, Radović Milivoj, Jakobčič Eugen, Pintarić Pavao)

Žene

Floret II kolo

5 Kristijan Margita*	
----------------------	--

I kolo

5 Tavčar Ivana*	
-----------------	--

Plivanje

100 m slobodno — polufinale

5 Vilfan Draško**	1:00,5
-------------------	--------

100 m leđno — polufinale

6 Vilfan Draško**	1:13,3
-------------------	--------

4x200m slobodno — kvalifikacije III grupa

4 Jugoslavija*	9:40,3
----------------	--------

(Vilfan Draško, Gazati Toni, Defilipis Zmaj, Cerer Tone)

Skokovi u vodu

Daska

10 Ziherl Boris	125,26	bodova
-----------------	--------	--------

Toranj

20 Ziherl Boris	72,28	bodova
-----------------	-------	--------

Vaterpolo

Jugoslavija* : Mađarska	1 : 4 (0:2)
-------------------------	-------------

Jugoslavija : Engleska	3 : 4 (3:3)
------------------------	-------------

Jugoslavija : Malta	7 : 0 (5:0)
---------------------	-------------

(Mihovilović Miro, Tarana Mirko, Cvjetković Vinko, Roje Ante, Bonačić Filip, Ciganović Luka, Tošović Bata)

Rvanje

Bantam II kolo

Tot Karlo*	
------------	--

Perolaka II kolo

Šestak Tomislav*	
------------------	--

Velter

7—10 Fišer Anton

Srednja

8—10 Kiš Kalman

Teška II kolo

Nađ Stevan*	
-------------	--

Veslanje

Skif — kvalifikacije

Jelaska Davor*	8:05,2
----------------	--------

Dvojac sa kormilom — Finale

6 Fabris—Mrduljaš	9:19,4
-------------------	--------

Dubl skul — kvalifikacije

Repešaž

4 Fasačić—Matulj*	8:22,8
-------------------	--------

Četverac sa kormilarom — kvalifikacije

Repešaž II grupa
4 Jugoslavija* 8:25,1
(Krnčević Stipe, Sunara Rade, Jurišić, Ban
Čiril, kormilar Ljubičić Lino)*

Osmerac — kvalifikacije II grupa

3 Jugoslavija** 6:47,3
(Ban Čiril, Blaće Mile, Gubičić Špiro, Krnj-
čević Stipe, Zaninović Marijan, Jakšić Vice,
Sunara Rade, Bujas Linardo, kormilar Lju-
bičić Lino)

XIV OLIMPIJSKE IGRE

London, 1948

Atletika

400 m

1/4 finale III grupa

6 Račić Marko* 52:1

1/4 finale I grupa

5 Sabolović Zvonko* 49,5

3.000 m sa preprekama (stipler)

6 Šegedin Petar 9:20,4

Kvalifikacije I grupa

5 Stefanović Đorđe** 9:39,6

4×400 m — kvalifikacije III grupa

4 Jugoslavija** 3:25,4

(Bulić Jerko, Račić Marko, Čosić Aleksandar,
Sabolović Zvonko)

Bacanje diska — kvalifikacije

14 Žerjal Danilo** 43,07

Bacanje koplja

7 Vujačić Mirko 64,85

Kvalifikacije

Vujačić Dušan** 57,62

Bacanje kladi — finale

2 Gubijan Ivan 54,27

Desetoboj

18 Marčelja Davorin 6.141 bod

32 Rebula Oto (odustao) 3.126 bodova

Žene

100 m — kvalifikacije 8 grupa

5 Butja Alma*

200 m

Butja Alma** — bez rezultata

Bacanje kugle

7 Radosavljević Marija 12,35

Bacanje diska

18 Matej Julija 32,50

Biciklizam

Drumska trka 195 km

Poredski Milan (odustao)

Prosenik August (odustao)

Strain Anton (odustao)

Zorić Aleksandar (odustao)

Veslanje

Skif — repešaž III grupa

3 Petrovečki Dragutin* 7:48,0

Dvojac sa kormilarom

polufinale III grupa

2 Jugoslavija** 8:07,9

(Ristić Vladeta, Horvatin Marko, kormilar
Đorđević Dušan)

Četverac bez kormilara — repešaž I grupa

3 Jugoslavija** 6:59,4

(Ozretić Petar, Lipanović Ivo, Mojtić Mate,
Alujević Klement)

Četverac sa kormilarom — repešaž II grupa

2 Jugoslavija** 7:13,5

(Bujas Šime, Krnčević Stipe, Labora Jakov
Krnčević Dane, kormilar Đorđević Dušan)

Osmerac — repešaž I grupa

3 Jugoslavija** 6:19,1

(Petrović M., Novičić S., Drenovac S., Bešić B.,
Telismanić I., Pavlenc K., Jovanović S., Siro-
tanović B., kormilar Sarić Predrag)

Gimnastika

Pojedinačni konačni plasman

46 Grile Konrad 213,05 bodova

54 Kujundžić Josip 208,9 „

71 Longika Miro 200,4 „

75 Jelić Drago 191,8 „

76 Jelić Ivan 191,75 „

78 Boltižar Stjepan 188,9 „

85 Subelj Jerko 178,5 „

103 Janež Karel 152,45 „

Ekipni plasman

10 Jugoslavija 1.194.bodova

Žene

Ekipni plasman

7 Jugoslavija 397,9 bodova

(Gerbec Vida, Đorđević Dragana, Vosjk Ruža,
Đipalović Draginja, Zutić-Kober Tanja, Basle-
tić Dragica, Mijatović Zlatica, Černe Neža)

Plivanje

400 m — polufinale

I grupa

5 Stipetić Marjan** 4:58,6

7 Vidović Branko** 4:59,4

II grupa

6 Puhar Ivan** 4:58,7

1.500 m slobodno

Kvalifikacije I grupa

6 Ilić Vanja** 21:17,0

II grupa

5 Puhar Ivan** 21:45,1

Finale

5 Stipetić Marjan 20:10,7

200 m prsno — finale

5 Cerer Tone 2:46,1

4×200 m slobodno — finale

5 Jugoslavija 9:14,0

(Ilić Vanja, Puhar Ivan, Pelhan Čiril, Vidović
Branko)

Vaterpolo

Jugoslavija : Australija 12 : 3 (4:2)

Jugoslavija : Italija 4 : 4 (2:4)

Jugoslavija : Mađarska 1 : 3 (0:2)

Jugoslavija je zauzela III mesto u grupi*

(Kovačić Zdravko, Bakašun Veljko, Giovanelli
Ivo, Kurtini Ivo, Brainović Marko, Ciganović
Luka, Grkinić Božo, Amšel Jure, Štakula Ivo)

Fudbal

Jugoslavija : Luksemburg 6 : 1 (0:1)

Jugoslavija : Turska 3 : 1 (1:1)

Jugoslavija : V. Britanija 3 : 1 (1:1)

Jugoslavija : Švedska -finale 1 : 3 (1:1)

Konačan plasman

2 Jugoslavija

(Šoštarić Franjo, Brozović Miroslav, Stanko-
vić Branko, Čajkovski Zlatko, Jovanović
Miodrag, Atanacković Aleksandar, Mihajlović
Prvoslav, Mitić Rajko, Velfl Franjo, Bobek
Stjepan, Čajkovski Željko, Tomašević Kosta,
Lovrić Ljubomir, Cimermančić Zvonko, Vukas
Bernard)

XV OLIMPIJSKE IGRE

Helsinki, 1952

Atletika

1.500 m — kvalifikacije IV grupa

6 Otenhajmer Andrija* 3:57,8

5.000 m — kvalifikacije

I grupa

13 Pavlović Stevan* 14:59,2

II grupa

14 Ceraj Zdravko* 15:17,8

III grupa

12 Ilić Velimir 14:51,6

10.000 m — finale

18 Mihalić Franjo 30:53,2

110 m prepone — polufinale II grupa

4 Lorgier Stanko** 14,9

3.000 m sa preprekama

— kvalifikacije

I grupa

8 Štritof Drago** 9:28,0

II grupa

10 Đurašković Božidar** 9:23,2

III grupa

9 Šegedin Petar** 9:40,2

Maraton

Krajcar Franjo — odustao u toku trke

Skok uvis — finale

20—23 Dimitrijević Mihajlo 1,80

Skok motkom — finale

13 Milakov Milan 4,10

Troskok — kvalifikacije II grupa

13 Radovanović Rade** 14,13

Bacanje koplja — finale

5 Dangubić Branko 70,55

Bacanje kladi — finale

9 Gubijan Ivan 54,54

17 Galin Rudolf 51,37

Desetoboj

15 Rebula Oto 5.648 bodova

Žene

Bacanje kugle — finale

7 Radosavljević Marija 13,30

14 Kotlušek Nada 11,98

Boks

Perolaka — kvalifikacije II kolo

Redli Stevan*

Poluvelter — kvalifikacije II kolo

Šovljanski Pavle*, diskvalifikovan,

Teška — 1/4 finale

Krizmanić Tomislav*

Veslanje

Četverac bez kormilara — finale

1 Jugoslavija 7:16,0

(Bonačić Duje, Valenta Velimir, Trojanović
Mate, Segvić Petar)

Osmerac — polufinale I grupa

2 Jugoslavija** 6:12,0

(Despot Stanko, Pavlenč Karlo, Husjak
Drago, Belačić Branko, Matetić Ladislav,
Beljak Boris, Šeravić Vojko, Horvat Vlado,
kormilar Bego Zdenko)

Gimnastika

Ukupan pojedinačni plasman

88 Furlan Dušan 102,70

136 Madar Edo 95,30

138 Stefanović Sreten 94,65

139—140 Jelić Ivan 94,30

144 Čaklec Ivan 93,95

149 Jurjević Franjo 92,10

175 Kropivšek Anton 82,45

176 Janež Karel 81,05

Ekipni plasman

19 Jugoslavija 503,00 bodova

Žene

Pojedinačni ukupni plasman

61 Rozman Sonja 69,50

70 Zutić Tanja 68,48

74 Drinić Anka 68,33

84 Spasić Nada 67,78

90 Rozman Milica 67,14

91—92 Smolnikar Ada 66,91

96 Ivandekić Marica 66,61

130 Kočiš Tereza 60,15

Ekipni plasman

11 Jugoslavija 477,34 bodova

Jedrenje na vodi

Klasa »Star«

20 Primorka 1.218 bodova

(Fafangle Mario, Bašić Karlo)

Klasa »Fin«

23 Bauman Karlo 1.709 bodova

Kajak

K-1 1000 m — kvalifikacije II grupa

6 Lipokatić Josip** 4:35,2

K-1 10.000 m

13 Lipokatić Josip 51:01,3

Plivanje

100 m leđno — finale

7 Škanata Boris 1:08,1

200 m prsno — polufinale II grupa

7 Trojanović Nikola** 2:41,8

Kvalifikacije IV grupa

5 Barbijeri Blago* 2:47,3

Vaterpolo

Jugoslavija : Australija 10 : 2 (5:1)

Jugoslavija : Argentina 9 : 1 (4:1)

Jugoslavija : Holandija 2 : 3 (0:1)

(na žalbu Jugoslavije utakmica poništena)

Jugoslavija : Švedska 9 : 1 (4:1)

Jugoslavija : SSSR 3 : 3 (2:1)

Jugoslavija : Mađarska 2 : 2 (1:1)

Jugoslavija : Holandija 2 : 1 (2:0)

(ponovljena utakmica)

Jugoslavija : SAD 4 : 2 (2:1)

Jugoslavija : Italija 3 : 1 (0:1)

Konačan plasman

2 Jugoslavija

(Kovačić Zdravko, Štakula Ivo, Bakašun

Veljko, Kurtini Ivo, Vuksanović Boško,

Ivković Vlado, Ježić Zdravko, Radonjić

Lovro, Brainović Marko)

Streljaštvo

Olimpiski pištolj

21 Delorenco Edo 521 krug

23 Vuk Rudolf 521 krug

Vojnička puška 3×40

14 Krathovil Jovan 1.073

16 Prauhardt Stevan 1.065

Precizna puška malog kalibra — ležeći stav

43 Marković Nemanja 387

47 Mašek Zlatko 386

Precizna puška malog kalibra 3×40

25 Mašek Zlatko 1.129

26 Marković Nemanja 1.127

Teška atletika

Rvanje grčko-rimski stil

Muva

7 Vukov Borivoje

Perolaka — kvalifikacije II kolo

Torma Bela*

Velter — kvalifikacije II kolo

Čuzdi Bela*

Fudbal

Jugoslavija : Indija 10 : 1 (5:0)

Jugoslavija : SSSR 5 : 5 (3:0)

Jugoslavija : SSSR 3 : 1 (2:1)

Jugoslavija : Danska 5 : 3 (3:0)

Jugoslavija : Nemačka 3 : 1 (3:1)

Jugoslavija : Mađarska 0 : 2 (0:0)

Konačan plasman

2 Jugoslavija

(Beara Vladimir, Stanković Branko, Crnković

Tomislav, Čajkovski Zlatko, Horvat Ivan,

Boškov Vujadin, Ognjanov Tihomir, Mitić

Rajko, Vukas Bernard, Bobek Stjepan, Zebec

Branko)

XVI OLIMPIJSKE IGRE

Melburn, 1956

Atletika

5.000 m — polufinale I grupa

2 Mugoša Veliša 14:25,6

(odustao u finalnoj treći)

Maraton

2 Mihalić Franjo 2h 26:32,0

110 m prepone — finale

5 Lorgier Stanko 14,7

Bacanje diska — finale

8 Radošević Dako 51,69

Bacanje kladiva — finale

6 Račić Krešimir 60,36

Žene

Bacanje kugle — finale

8 Kotlušek Nada 14,56

9 Usenik Milena 14,49

Bacanje diska — finale

12 Kotlušek Nada 42,16

Biciklizam

Drumska vožnja

26 Petrović Veselin 5h 26:58

Veslanje

Skif — polufinale II grupa

3 Vlašić Perica** 9:32,2

Plivanje

Žene

200 m prsno — finale

4 Jeričević Vinka 2:55,8

Vaterpolo

Jugoslavija : Australija 9 : 1 (4:0)

Jugoslavija : Rumunija 3 : 2 (2:2)

Jugoslavija : SAD 5 : 1 (3:0)

Jugoslavija : SSSR 3 : 2 (2:1)

Jugoslavija : Nemačka 2 : 2 (1:2)

Jugoslavija : Italija 2 : 1 (0:1)

Jugoslavija : Mađarska 1 : 2 (0:2)

NOSIOCI MEDALJA

Najveće uspehe i olimpijske medalje su osvojili sledeći jugoslovenski takmičari:

VIII OLIMPIJSKE IGRE — PARIZ, 1924

Gimnastika

Višeboj 1 — Štukelj Leo 110,34 zlatna medalja

Vratilo 1 — Štukelj Leo 19,73 zlatna medalja

IX OLIMPIJSKE IGRE — AMSTERDAM, 1928

Gimnastika

Krugovi 1 — Štukelj Leo 57,75 zlatna medalja

Razboj 2 — Primožić Josip 55,50 srebrna medalja

Preskok 3 — Derganc Stane 28,375 bronzana medalja

Višeboj 3 — Štukelj Leo 244,875 bronzana medalja

Ekipno 3 — Jugoslavija 1.648,500 bronzana medalja

XI OLIMPIJSKE IGRE — BERLIN, 1936

Gimnastika

Krugovi 2 — Štukelj Leo 18,867 srebrna medalja

XIV OLIMPIJSKE IGRE — LONDON, 1948

Atletika

Bacanje kladiva 2 — Gubijan Ivan 54,27 srebrna medalja

Fudbal 2 — Jugoslavija srebrna medalja

XV OLIMPIJSKE IGRE — HELSINKI, 1952

Četverac bez kormilara 1 — Jugoslavija 7:16,0 zlatna medalja

Vaterpolo 2 — Jugoslavija srebrna medalja

Fudbal 2 — Jugoslavija srebrna medalja

XVI OLIMPIJSKE IGRE — MELBURN, 1956

Atletika

Maraton 2 — Mihalić Franjo 2h 26:32,0 srebrna medalja

Vaterpolo 2 — Jugoslavija srebrna medalja

Fudbal 2 — Jugoslavija srebrna medalja

IZVOR: Dokumentacija Saveznog zavoda za fizičku kulturu; The Official report of The Organising Committee for the XIV Olympiad — London, 1948; The Official report of The Organising Committee for the XV Olympiad — Helsinki, 1952; The Official report of The Organising Committee for the XVI Olympiad — Melbourne, 1956.

O. A.

JUGOSLAVIJA I ZEMLJE LATINSKE AMERIKE

Jugoslavija održava diplomatske odnose sa 14 od ukupno 20 zemalja Latinske Amerike: Argentinom, Bolivijom, Brazilijom, Čileom, Ekvadorom, Hondurasom, Kostarikom, Kubom, Meksikom, Panamom, Paragvajem, Peruom, Urugvajem i Venecuelom. Jugoslovenska diplomatska predstavništva postoje u Argentini, Braziliji, Čileu, Kubi, Meksiku, Urugvaju i Venecueli. Kod ostalih vlada akreditovani su šefovi jugoslovenskih diplomatskih predstavništava iz susednih zemalja Latinske Amerike. Izuzetak predstavlja jedino Peru sa kojim diplomatski odnosi postoje još od pre rata, ali gde nije otvoreno ni predstavništvo niti je akreditovan diplomatski predstavnik iz koje druge zemlje.

Jugoslavija ne održava diplomatske odnose sa Dominikanskom Republikom, Gvatemalom, Haitima, Kolumbijom, Nikaragvom i Salvadorom. Međutim, prilikom posete jugoslovenske Misije dobre volje Kolumbiji jula 1959 postignuta je saglasnost o uspostavljanju konzularnih odnosa i otvaranju jugoslovenskog Generalnog konzulata u Bogoti. Savezno izvršno veće donelo je februara 1960 odluku u tom smislu.

Isto tako Savezno izvršno veće februara 1960 donelo je odluku o otvaranju stalne jugoslovenske diplomatske misije u Boliviji.

U Jugoslaviji postoje stalna diplomatska predstavništva Argentine, Brazilijske, Čilea, Kube, Meksika i Urugvaja, a Venecuela je akreditovala kod jugoslovenske vlade šefa svoje misije u Bernu.

Obnova postojećih i uspostavljanje novih diplomatskih odnosa omogućili su postepeno ali stalno razvijanje međusobne saradnje na političkom, ekonomskom, kulturnom i ostalim poljima.

Pored stalne delatnosti predstavništava, dolazilo je s obe strane i do drugih oblika aktivnosti u cilju boljeg međusobnog upoznavanja i ispitivanja mogućnosti za produbljavanje i proširenje međusobne saradnje.

Prva zvanična jugoslovenska delegacija koja je posetila 1946 zemlje Latinske Amerike bila je Misija dobre volje na čelu sa ambasadorom Ljubom Ilićem. Ona je upoznala službene krugove i javnost latinsko-američkih zemalja sa borbom jugoslovenskih naroda i s težnjama i politikom nove Jugoslavije.

Drugu delegaciju, koja je krajem 1949 i početkom 1950 posetila Braziliju, Urugvaj, Argentinu, Paragvaj i Meksiko u cilju zaključenja trgovinskih i platnih sporazuma, predvodio je načelnik Ministarstva spoljne trgovine Nikola Popović.

Državna privredna delegacija, koju je predvodio član Saveznog izvršnog veća i predsednik Izvršnog veća Narodne Republike Hrvatske Jakov Blažević, posetila je 1954 Braziliju, Argentinu, Urugvaj, Paragvaj, Čile, Boliviju, Ekvador, Kolumbiju, Peru, Venecuelu i Meksiko. Delegacija je imala političko-privrednu misiju. Pored političkih razgovora, zaključeni su sa Argentinom, Brazilijom, Bolivijom i Čileom trgovinski sporazumi koji su predviđali znatno proširenje trgovinske razmene s tim zemljama.

U 1958 privredna delegacija na čelu sa tadašnjim generalnim sekretarom Spoljnotrговinske komore Ivanom Barbalićem posetila je niz zemalja Latinske Amerike u cilju upoznavanja latinsko-američkog tržišta i ispitivanja mogućnosti za proširenje trgovinske razmene.

Posle zasedanja Interparlamentarne unije, jula 1958 u Rio de Žaneiru, jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa predsednikom Spoljnotrговinskog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom, učinila je posete predstavničkim telima Argentine, Brazilijske, Čilea i Urugvaja.

Sredinom 1959 jedna državna delegacija, na čelu sa članom Saveznog izvršnog veća Vladimirom Popovićem, kao Misija dobre volje posetila je neke zemlje Latinske Amerike sa kojima Jugoslavija nema diplomatske odnose ili su diplomatski odnosi uspostavljeni ali u njima nema stalnih misija. U ovu posetu uključeni su Meksiko i Venecuela, gde su već postojala i stalna jugoslovenska predstavništva. Misija je imala zadatak da sa odgovornim državniciima ovih zemalja razmotri mogućnost uspostavljanja, proširenja i učvršćenja bilateralne saradnje na diplomatsko-političkom, ekonomskom i kulturnom polju i proširenja i učvršćenja saradnje između Jugoslavije i ovih zemalja u pogledu otvorenih međunarodnih pitanja, a naročito u Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama. Misija dobre volje bila je u svim zemljama koje je posetila srdačno primljena nailazeći na razumevanje i spremnost za produbljivanje saradnje sa FNRJ.¹

Pored ovih, bilo je i drugih poseta jugoslovenskih delegacija i istaknutih ličnosti.

Jugoslaviju je takođe posetio veliki broj istaknutih političkih ličnosti i delegacija iz zemalja Latinske Amerike, među kojima su najznačajnije posete: potpredsednika Sjedinjenih Država Brazilije Kafe Filja (Cafe Filho) 1951; bivšeg potpredsednika Sjedinjenih Država Meksika Portes Hila (Portez Gil) 1958; bivšeg potpredsednika Republike Bolivije Viktora Paz Estensora (Victor Paz Estensoro) 1959; Misije dobre volje Republike Kube na čelu sa komandantom Ernestom Gevarom (dr Ernesto Guevara); vladine delegacije Republike Venecuele na čelu sa ministrom ruda Alfonsom Peresom (Alfonso Perez) i vladine delegacije Republike Kube koju je predvodio ministar inostranih poslova Raul Roa Garsija (Raul Roa Garcia).

Jugoslaviju je posetilo i nekoliko parlamentarnih delegacija iz zemalja Latinske Amerike: Brazilijske (1957), Perua (1958), Čilea (1959) i Meksika (1960).

Sve ove i druge posete znatno su doprinele međusobnom upoznavanju i produbljivanju odnosa.

Saradnja FNRJ i zemalja Latinske Amerike na političkom planu odvija se i u međunarodnim organizacijama, u prvom redu Ujedinjenim nacijama, gde je dolazilo do sličnih stavova i zajedničkih inicijativa po nizu problema, a posebno u pitanjima pomoći nerazvijenim zemljama, razoružanja, kolonijalnom pitanju itd., zatim do zajedničkih isticanja i međusobnog podržavanja kandidatura u međunarodnim organizacijama.

Spoljna politika Jugoslavije, zasnovana na principima aktivne miroljubive koegzistencije, predstavlja čvrstu osnovu za produbljivanje saradnje sa zemljama Latinske Amerike. Kretanja i previranja u latinsko-američkim zemljama u pravcu likvidiranja preostalih diktatura i savlađivanja ekonomske zaostalosti stvaraju uslove za dalje učvršćenje i proširenje međusobnih odnosa.

Potencijalne ekonomske snage i prirodna bogatstva latinoameričkih zemalja, njihovi naponi da prevaziđu zaostalost, njihove inicijative i aktivnosti u cilju ekonomskog razvika, iskorišćavanje sopstvenih izvora, želja i nužnost da na tom planu sarađuju s drugim zemljama — otvaraju široke perspektive za saradnju na ekonomskom polju.

EKONOMSKI ODNOSI. U 1947—1958 trgovinska razmena između Jugoslavije i zemalja Latinske Amerike iznosila je 156 miliona dolara u uvozu i 78 miliona dolara u izvozu, tako da je godišnji prosekn izvoza bio oko 6,5 miliona dolara, a uvoza 13 miliona dolara. Od ukupno 78 miliona dolara pasive trgovinskog bilansa 62 miliona otpada na zemlje sa kojima se plaćanja vrše u obračunskim dolarima, a 16 miliona na zemlje sa kojima se razmena odvijala na bazi slobodnog dolara. Razmena se do 1952 naglo povećavala, a zatim se znatno smanjila. To je usledilo uglavnom zbog zavođenja oštih uvoznih ograničenja i nereguliranih ugovornih odnosa s Argentinom. Od 1954 ponovo dolazi do uspona i u 1955 razmena dostiže 39,2 miliona dolara u oba pravca zahvaljujući u najvećoj meri

¹ Vidi: »Poseta jugoslovenske Misije dobre volje nekim zemljama Latinske Amerike«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 364—365 (36—37).

naglom porastu razmene sa Brazilijom. Poslednje tri godine razmena se uglavnom zadržala na istom nivou mada pokazuje izvesnu tendenciju porasta u oba pravca (tabela 1).

TABELA 1 — KRETANJE TRGOVINSKE RAZMENE IZMEĐU JUGOSLAVIJE I LATINSKE AMERIKE 1947—1959

(U milionima dolara*)

Godina	Uvoz iz Latinske Amerike	Izvoz u Latinsku Ameriku	Trgovinski bilans
1947	8,6	1,8	— 6,8
1948	8,2	1,4	— 6,8
1949	20,2	6,1	— 14,1
1950	18,7	9,8	— 8,9
1951	16,6	4,9	— 11,7
1952	1,9	4,4	+ 2,5
1953	4,3	3,0	— 1,3
1954	13,5	10,6	— 2,9
1955	21,1	18,1	— 3,0
1956	18,7	11,2	— 7,5
1957	12,0	2,3	— 9,7
1958	12,5	4,4	— 8,1
1959	15,4	9,0	— 6,4

* U svim tabelama u vrednost uvoza uračunati su troškovi podvoza i osiguranja, a u vrednost izvoza troškovi do granice ili luke.

Razmena je bila orijentisana najvećim delom na nekoliko najvažnijih partnera. Na zemlje sa kojima Jugoslavija ima klirinške aranžmane, kao što su Argentina, Brazilija, Urugvaj, Paragvaj i Čile, dolazi 90% celokupne razmene sa Latinskom Amerikom (od toga samo na Argentinu i Braziliju 80%, a na svih ostalih 15 zemalja — oko 10% razmene. Poslednjih godina razmena pokazuje nešto jaču tendenciju proširenja na više zemalja. Međutim, u tom pogledu postoje još uvek teškoće, između ostalog, i zbog nedovoljnog poznavanja latinsko-američkih tržišta i nepostojanja odgovarajuće trgovačke organizacije.

Osnovni uvozni proizvodi su koža, vuna, kafa, kakaovac, šećer, nafta, bakar, šalitra, pamuk, sisal, ulja i dr.

U strukturi uvoza iz Latinske Amerike nije bilo bitnih promena. Širina strukture uvoza zavisi u prvom redu od mogućnosti stvaranja deviznih sredstava izvozom u Latinsku Ameriku.

Struktura izvoza iz Jugoslavije ograničavala se uglavnom na cement, drvo i druge sirovine. U poslednje vreme zapaža se tendencija većeg učešća industrijskih proizvoda, uključujući mašine, elektropostrojenja, traktore, brodove itd.

Stalnu pasivu trgovinskog bilansa u razmeni sa Latinskom Amerikom moguće je, između ostalog, pokriti, kako dosadašnja praksa pokazuje, uglavnom proširenjem strukture jugoslovenskog izvoza, posebno industrijskim robom i investicionom opremom. U tom pravcu ulažu se odgovarajući napori koji poslednjih godina počinju da daju prve rezultate.

KULTURNA SARADNJA. Razvijanje diplomatsko-političkih i ekonomskih odnosa sa zemljama Latinske Amerike bilo je praćeno sve življom i intenzivnijom kulturnom i naučnom saradnjom. Obe strane sve češće pristupaju organizovanju izložbi, međusobnim posetama umetnika, razmeni i stipendiranju studenata, prevođenju naučnih i umetničkih dela, učešću na festivalima itd.

Jugoslavija je zaključila konvencije o kulturnoj saradnji sa Čileom (1958), Meksikom (1960) i Kubom (1960), a vrše se pripreme za zaključenje konvencija sa Urugvajem i Venecuelom.

Velika geografska udaljenost pretstavlja objektivnu smetnju ostvarenju onog nivoa kulturne saradnje za koji postoji obostrana zainteresovanost i želja.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije uspostavio je kontakte sa socijalističkim partijama i progresivnim pokretima zemalja Latinske Amerike. Došlo je do

ličnih kontakata istaknutih rukovodilaca i razmene delegacija koje su ispitivale mogućnosti aktivnije saradnje.

Oktoobra 1959 pretsednik Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije i član Pretsedništva Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Svetozar Vukmanović prisustvovao je II Kongresu Socijalističke partije Čilea. Tom prilikom razmatrana je mogućnost dalje saradnje Socijalističke partije Čilea sa SSRNJ. Vukmanović je istovremeno vodio razgovore sa rukovodstvom Jedinstvenih sindikata Čilea (Central Unica de Trabajadores de Chile) o produbljenu saradnje sa Savezom sindikata Jugoslavije. Posle Čilea, Vukmanović je posetio Argentinu, Braziliju i Urugvaj, gde je sa predstavnicima socijalističkih partija i sindikata ovih zemalja razmenjao mišljenja o daljem razvoju postojećih odnosa. U Braziliji je Svetozar Vukmanović učinio posetu pretsedniku Republike Žuselinu Kubičku (Juscelino Kubitshek de Oliveira).

V Kongresu SSRNJ, održanom aprila 1960 u Beogradu, prisustvovalo je 8 delegacija iz zemalja Latinske Amerike: Socijalističke partije Argentine (Partido Socialista de Argentina), Socijalističke partije Brazilije (Partido Socialista Brasileiro), Radničke partije Brazilije (Partido Trabalhista Brasileiro), Socijalističke partije Čilea (Partido Socialista de Chile), Partije nacionalnog oslobođenja Kostarike (Partido di Liberation Nacional de Costa Rica), Pokreta »26 jul« iz Kube (Movimento 26 de Julio), Socijalističke partije Urugvaja (Partido Socialista de Uruguay) i Demokratske akcije Venecuele (Accion Democratica).

ISELJENICI. Između dva svetska rata, a i ranije, u zemlje Latinske Amerike iselio se veliki broj Jugoslovena, pre svega iz Hrvatske, zatim Slovenije i ostalih republika. Danas u svim zemljama Latinske Amerike ima ukupno oko 200.000 Jugoslovena, najviše u Argentinu, Braziliji, Boliviji, Čileu i Urugvaju. Oni održavaju međusobne veze, imaju svoja udruženja, domove i štampu. Neprekidno su u kontaktu sa svojom zemljom, bilo putem neposrednih veza s rodbinom ili preko iseljeničkih matica. Patriotski se odnose prema staroj domovini, što se posebno manifestovalo za vreme rata kroz moralnu i materijalnu pomoć koju su pružali Narodnooslobodilačkoj borbi.

ARGENTINA²

Argentina (Republica Argentina) ima površinu od 2.808.602 km², na kojoj je naseljeno 20.200.000 stanovnika. Argentina je pretežno poljoprivredna zemlja. Njeni glavni proizvodi su žitarice, pamuk i stočarski proizvodi. Poslednjih godina pridaje se veliki značaj podizanju industrije. U tom pogledu već su postignuti izvesni rezultati, naročito u podizanju tekstilne industrije i industrije za proizvodnju artikala široke potrošnje.

Zemlja je podeljena na 16 provincija, 2 teritorije i jedan federalni srez (Buenos Aires). Na čelu svake provincije nalazi se guverner sa provincijskim parlamentom i vladom. Zakonodavnu vlast vrši Kongres, sastavljen od Senata i Poslaničkog doma. Na čelu izvršne vlasti nalazi se pretsednik Republike, koji se bira na 6 godina.

Važnije političke partije su: Radikalna (podeljena na Nepomirljive radikale i Narodne radikale), Konzerativna, Socijalistička, Demokratsko-progresivna, Demokratsko-hrišćanska, Peronistička i Komunistička (dvema poslednjim zabranjena je javna delatnost). Pored navedenih partija, postoje veliki broj manjih političkih partija i grupa. Od 1. maja 1958 na vlasti se nalazi partija Nepomirljivih radikala.

Argentina je stekla nezavisnost 25. maja 1810.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Argentine uspostavljeni su 1927 i nikada nisu bili prekinuti. 19. septembra 1946 izvršena je razmena nota između šefa Misije dobre volje ambasadora Ljube Ilića i ministra inostranih poslova Argentine o produženju odnosa. Poslanstvom Jugoslavije u Buenos Airesu rukovodio je do jula 1947 otpravnik poslova, a tada je bio akreditovan prvi izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar sa sedištem

² Napisi o pojedinim zemljama Latinske Amerike slede abecednim redom. Prvo dolaze zemlje sa kojima Jugoslavija održava diplomatske odnose, a zatim ostale.

u Buenos Airesu. Argentina je januara 1947 imenovala privremenog odpravnika poslova u Beogradu, a aprila 1949 akreditovala svog prvog poslanika sa sedištem u Beogradu. U Argentini postoje i dva jugoslovenska počasna konzulata: u Rosariju i Roke Saens Penji (Roque Saenz Peña).

Diplomatska pretstavništva obe zemlje — u Beogradu i Buenos Airesu — podignuta su februara 1956 na rang ambasada.

Do II Svetskog rata, odnosi između Argentine i Jugoslavije bili su normalni i srdačni.

Pre II Svetskog rata u Argentinu se iselilo oko 100.000 Jugoslovena.

U prvim posleratnim godinama odnosi između Jugoslavije i Argentine uglavnom su se svodili na trgovinu i kontakte na kulturnom polju. Politički odnosi bili su zategnuti, prvenstveno zbog aktivnosti i propagande raznih reakcionarnih i prema novoj Jugoslaviji neprijateljskih elemenata u Argentini. Ustaše i četnici, koji su zbog zločina i saradnje sa okupatorom napustili zemlju i našli utočište u Argentini, kao i katolička crkva, koja ih je podržavala, nastojali su da otežaju i spreče svako unapređenje i proširenje bilateralne saradnje između dve zemlje.

Poslednjih godina došla je do izražaja obostrana težnja za jačanjem i proširenjem odnosa između dve zemlje.

Jugoslovenska privredna delegacija, koju je predvodio član SIV-a i pretsednik Izvršnog veća NR Hrvatske Jakov Blažević, posetila je 1954 Argentinu.

Februara 1958 Jugoslaviju je posetila argentinska privredna delegacija, na čelu sa pomoćnikom ministra za industriju ing. Raul Augustin Ondartsom (Raul Augustin Ondarts). Za vreme boravka delegacija je posetila više industrijskih preduzeća i vodila pregovore o daljem unapređenju trgovinske razmene.

Maja 1958, na poziv argentinske vlade, preuzimanju dužnosti pretsednika Republike dr Arturo Frondizija u ime Jugoslavije prisustvovao je član SIV-a Peko Dapčević, koji je za vreme boravka u Argentini imao razgovore sa najvišim rukovodiocima zemlje.

Augusta 1958 jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa pretsednikom Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom, koja je učestvovala na zasedanju Interparlamentarne unije u Rio de Žaneiru, posetila je Argentinu. Jugoslovenski parlamentarci su bili srdačno primljeni u argentinskom Parlamentu. Prilikom posete vođeni su razgovori o daljoj saradnji između argentinskog Kongresa i Savezne narodne skupštine i o unapređenju bilateralne saradnje između dve zemlje.

Među značajnije posete Jugoslaviji spada i poseta pretsednika Spoljnopolitičkog odbora argentinskog Kongresa Huan Lopesa (Juan Lopez) od 14 do 17 aprila 1959. On je u pratnji direktora Instituta za međunarodnu politiku i privredu partije Nepomirljivih radikala dr Horhe Greko (Jorge Greco) imao razgovore u Saveznoj narodnoj skupštini, gde se upoznao sa parlamentarnim i privrednim sistemom i društvenim uređenjem Jugoslavije. Na kraju posete Lopes je u izjavi za štampu rekao da je veoma zadovoljan što je posetio Jugoslaviju, založio se za što češće uzajamne posete vladinih i drugih pretstavnika Jugoslavije i Argentine i istakao da su dve zemlje na mnogim međunarodnim konferencijama imale po nekim pitanjima istovetne poglede, iako među njihovim pretstavnicima ranije nisu vođeni razgovori o međunarodnoj politici. Lopes je na kraju izjavio da Argentina želi da se razvije šira ekonomska saradnja između dve zemlje.

Augusta 1959 u Argentini je nezvanično boravila Misija dobre volje Saveznog izvršnog veća na čelu sa članom SIV-a Vladimirom Popovićem. Za vreme boravka u Buenos Airesu Misiju je primio pretsednik Republike Argentine dr Arturo Frondizi.

Decembra 1959 Argentinu je posetila delegacija koju je predvodio generalni direktor Jugoslovenske banke za spolnu trgovinu Tomo Granfil. Delegacija je vodila razgovore sa visokim privrednim ličnostima o mogućnostima jugoslovenskog učešća u isporuci investicionih dobara Argentini. Utvrđeno je da za to postoje dobri uslovi.

Aprila 1960 Jugoslaviju je posetio pretsednik Posla- ničkog doma argentinskog Kongresa Federico Ernan- des de Monhardin (Federico Hernandez de Monjardin) i bio gost pretsednika Savezne narodne skupštine Petra Stambolića.

Na poziv argentinske vlade proslavi 150-godišnjice neza- visnosti Republike Argentine 25 maja 1960 prisustvovala je delegacija na čelu sa članom Saveznog izvršnog veća i pretsednikom Izvršnog veća NR Slovenije Borisom Kraj- gerom.

Dve zemlje razvile su saradnju i u Ujedinjenim nacijama, a naročito u pitanjima ravnopravnosti malih i velikih naroda, ekonomske pomoći nerazvijenim zemljama i prava na samoopredeljenje kolonijalnih naroda, kao i u nekim drugim pitanjima.

EKONOMSKI ODNOSI. Argentina je bila prva zemlja Latinske Amerike s kojom je Jugoslavija posle rata reguli- sala ugovorne odnose.

Prvi trgovinski sporazum i sporazum o plaćanju zaklju- čeni su 7 juna 1948. Oni su predvideli kontingentirane robne liste uvoza i izvoza u količinama, plaćanje 70% jugoslovenskog uvoza iz Argentine putem kliringa, a 30% u slobodnim dolarima, neograničen manipulativni kredit i način likvidacije eventualnog dugovnog salda. Argentina je takođe odobrila komercijalni kredit za kožu i vunu u visini od 5,6 miliona dolara.

Novi trgovinski i platni sporazum potpisan je 20 janu- ara 1950. Robnim listama predviđena je vrednost izvoza jugoslovenskih proizvoda od 21,6 miliona i uvoza od 23,1 miliona dolara. Ranije predviđen procenat plaćanja u slobodnim dolarima smanjen je od 30% na 10% i ograničen na plaćanje uvoza kože i vune, a ne na celokupan uvoz, kao ranije. Ostala plaćanja vršena su u obračunskim dola- rima. Ugovoreni manipulativni kredit ograničen je na 9 miliona dolara, a otpлата dugovnog salda po ranijem sporazumu predviđena je isporukom jugoslovenskih pro- izvoda.

Zbog privrednih teškoća, pooštavanja uvoznih ogra- ničenja i činjenice da nije postignut sporazum o novim robnim listama razmena je 1952/53 bila gotovo paralisana.

Ugovorni odnosi su ponovo regulisani potpisivanjem novog trgovinskog i platnog sporazuma 13 avgusta 1953. Manipulativni kredit ograničen je na 3 miliona dolara, ali je ukinuta odredba o plaćanju 10% u slobodnim dola- rima, tako da se sva razmena odvijala na bazi obračunskih dolara preko kliringa. Vrednost robnih lista smanjena je na 10,2 miliona dolara u oba pravca pre svega zbog sma- njenog kontingenta drveta i neprihvatanja uvoza cementa, koji je ranije bio značajan. Utvrđeno je da 30% vrednosti jugoslovenskog izvoza u Argentinu ide na račun otplate pasivnog salda dok se ne likvidira u potpunosti. To je istovremeno prvi trgovinski i platni sporazum kojim se utvrđuje način plaćanja u slučaju nabavke jugoslovenske investicione opreme od strane Argentine. Ovaj sporazum dopunjen je 20 septembra 1954 novim robnim listama od 13,6 miliona dolara u oba pravca, koje prvi put obu- hvataju i indikativnu listu jugoslovenske investicione opreme u orijentacionom iznosu od 10 miliona dolara.

27 februara 1958 zaključen je novi trgovinski i platni sporazum u cilju usklađivanja normi trgovinske razmene i plaćanja s novom deviznom i spolnotrговinskom poli- tikom Argentine. Sporazumom su predviđene indikativne robne liste sa orijentacionom vrednošću od 8,5 miliona dolara u oba pravca i plaćanje u obračunskim dolarima preko klirinškog računa, ali je kurs klirinškog dolara izjednačen sa kursom slobodnog dolara, koji se u Argentini formira na slobodnom deviznom tržištu prema ponudi i potražnji. Manipulativni kredit je smanjen na 1 milion dolara, a godišnja otpлата salda i prekoračenja kredita vrše se u konvertibilnim devizama. Poseban deo sporazuma odnosi se na jugoslovenska investiciona dobra i njihovo plaćanje od strane Argentine, kojim je predviđeno da se u slučaju prestanka važnosti platnog sporazuma plaćanje jugoslovenske investicione opreme i kupovina argentinskih proizvoda vrše preko posebnog klirinškog računa sve dok se operacije ovog karaktera, koje su zaključene u vreme važnosti ovog sporazuma, ne završe u potpunosti.

Sledeći novu politiku liberalizacije trgovine i plaćanja, Argentina je 12 decembra 1959 otkazala trgovinski i platni sporazum od 1958, čija je važnost prestala 13 marta 1960. U toku su pripreme za ponovno regulisanje trgovinskih odnosa.

Trgovinska razmena. Od svih zemalja Latinske Amerike Argentina je najznačajniji partner u jugoslovenskoj spoljnotrgovinskoj razmeni. Od 1947 do 1958 razmena s Argentinom dostigla je 98 miliona dolara, od čega na jugoslovenski izvoz otpada 31, a na uvoz argentinskih proizvoda 67 miliona dolara. U ukupnoj posleratnoj spoljnotrgovinskoj razmeni Jugoslavije sa zemljama Latinske Amerike Argentina učestvuje sa 41%. Međutim, dok je u razdoblju 1947—1951 bila ispred ostalih zemalja Latinske Amerike, 1952—1958 zauzimala je drugo mesto s relativno znatnim smanjenjem obima razmene (tabela 2).

TABELA 2 — KRETANJE RAZMENE IZMEĐU JUGOSLAVIJE I ARGENTINE 1947—1959

(U milionima dolara)			
Godina	Uvoz iz Argentine	Izvoz u Argentinu	Trgovinski bi'ans
1947	5,7	0,8	— 4,9
1948	7,2	1,4	— 5,8
1949	15,9	5,4	—10,5
1950	13,6	8,1	— 5,5
1951	12,4	4,0	— 8,4
1952	0,3	2,6	+ 2,3
1953	0,5	0,4	— 0,1
1954	1,8	2,7	+ 0,9
1955	2,9	2,7	— 0,2
1956	1,3	1,2	— 0,1
1957	2,4	0,6	— 1,8
1958	3,0	1,0	— 2,0
1959	6,1	1,9	— 4,2

Povoljni uslovi u prvim posleratnim godinama imali su za posledicu relativno visok nivo razmene. Obim razmene u narednim godinama smanjio se iz više razloga. U 1951—1952 nisu bili regulisani ugovorni odnosi; Argentina je zbog privrednih teškoća zavodila sve oštrija privredna ograničenja; konkurencija ostalih zemalja, posebno evropskih, postajala je sve jača.

Smanjenje jugoslovenskog izvoza drveta i nemogućnost plasmana cementa, koji su prvih posleratnih godina bili osnovne izvozne stavke, i postepen i težak put izvesne preorijentacije strukture na nove, naročito industrijske proizvode, odrazili su se na smanjenje razmene od 1952.

Trgovinski debalans ukazuje na činjenicu da jugoslovenske potrebe za uvozom argentinskih proizvoda premašuju dosadašnji izvoz. Razmena poslednjih godina, međutim, pokazuje ponovnu tendenciju porasta uz određenu izmenu strukture jugoslovenskog izvoza (tabela 3).

TABELA 3 — STRUKTURA JUGOSLOVENSKOG IZVOZA U ARGENTINU 1955—1959

(U % od ukupne vrednosti)					
	1955	1956	1957	1958	1959
Prehrambeni artikli	4	4	8	25	30
Sirovine	83	75	57	35	6
Hemiski proizvodi	3	13	8	22	7
Finalni proizvodi	9	8	13	15	25
Mašine i transportna sredstva	—	—	—	—	31
Goriva i maziva	—	—	14	—	—
Razno	1	—	—	3	1

Povoljna tendencija promene izvozne strukture poslednjih godina ogleda se naročito u opadanju učešća sirovina i povećanju finalnih proizvoda, mašina i transportnih sredstava kao i prehrambenih proizvoda. Prodaja dizelagregata u iznosu od 2,3 miliona dolara u 1958 i odluka o isporuci

6 teretnih brodova u vrednosti od oko 24 miliona dolara u 1959 znatno doprinose povoljnijoj strukturi i stvaranju sredstava za uvoz argentinske robe.

Osnovni uvozni artikli iz Argentine su sirovine (koža i vuna), dok je uvoz ostalih proizvoda neznatan (tabela 4).

TABELA 4 — STRUKTURA UVOZA IZ ARGENTINE 1955—1959

(U % od ukupne vrednosti)					
	1955	1956	1957	1958	1959
Prehrambeni artikli	2	2	2	11	—
Sirovine	94	82	94	84	90
Hemiski proizvodi	4	12	2	1	—
Biljna ulja i masti	—	—	—	—	9
Razno	—	4	2	4	1

I pored prilično otežanih uslova razmene na argentinskom tržištu, stanje poslednjih godina pokazuje da je moguće dostići viši nivo razmene sa Argentinom na bazi izmene strukture izvoza u pravcu većeg plasmana gotovih proizvoda jugoslovenske industrije i investicione opreme.

KULTURNA SARADNJA. Kulturna saradnja sastojala se dosad uglavnom u organizovanju raznih izložbi, festivala i gostovanju kulturno-umetničkih kolektiva i pojedinaca.

Među najvažnije jugoslovenske izložbe koje su posle rata organizovane u Argentini spadaju: 1955 izložba moderne jugoslovenske grafike u Buenos Airesu i nekim drugim gradovima Argentine; 1958 izložba »Jugoslavija u fotografijama« u Buenos Airesu i Kordobi; i 1959 izložba filmskih časopisa i publikacija u Mar Del Plati.

Jugoslovenska filmska preduzeća učestvovala su na *filmskim festivalima* u Mar Del Plati 1954, 1959 i 1960.

Posle rata, a naročito poslednjih godina, razvila se i *naučna saradnja*. Vrši se stalna razmena naučnih materijala i informacija između pojedinih jugoslovenskih i argentinskih naučnih ustanova. Neki od jugoslovenskih materijala prevedeni su na španski. U toku 1959 izdate su i dve knjige: »Istina o Jugoslaviji« od argentinskog publiciste R. Puigrosa i »Kako smo vodili rat« od Peka Dapčevića.

U 1959 Jugoslaviju je posetio istaknuti specijalista za plastičnu hirurgiju dr Ernesto F. Malbec (dr Ernesto F. Malbec). On je u argentinskom medicinskom časopisu »Orientacion Medica« napisao nekoliko članaka o dostignućima jugoslovenske plastične hirurgije.

U Jugoslaviju je novembra 1959 boravila grupa od 14 profesora, apsolenata i diplomiranih arhitekata sa Univerziteta u La Plati. Ova grupa je u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani obišla nekoliko građevinskih i arhitektonskih objekata, projektantske biroa i drugo.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Uspostavljeni su stalni kontakti između niza društveno-političkih organizacija i pojedinaca dve zemlje. Naročito su dobre veze između SSRNJ i Socijalističke partije Argentine, Saveza sindikata Jugoslavije i Generalne konfederacije rada Argentine, omladinskih i drugih organizacija.

Prilikom povratka sa kongresa Socijalističke partije Čilea, oktobra 1959, predsednik Saveza sindikata Jugoslavije i član Pretsedništva Saveznog odbora Socijalističkog saveza Jugoslavije Svetozar Vukmanović se zadržao u Argentini i vodio razgovore s rukovodstvom Socijalističke partije Argentine. Februara 1959 predsednik Republičkog odbora Saveza sindikata Slovenije Stane Kavčič, pri povratku sa kongresa Konfederacije radnika Čilea, takođe se zadržao nekoliko dana u Buenos Airesu, gde je imao kontakte sa rukovodstvom Generalne konfederacije rada Argentine i nekim rukovodiocima Socijalističke partije Argentine.

Na poziv Saveza sindikata Jugoslavije 1959 prisustvovao je IV Kongresu SSJ delegat Generalne konfederacije rada Argentine (Confederacion General del Trabajo de Argentina) dr Hose Peljisioti (Jose Pelliciotti), koji je za vreme

svog boravka imao prilike da se upozna sa ulogom i zadacima sindikata i društvenim sistemom u Jugoslaviji.

V Kongresu SSRNJ prisustvovao je član Izvršnog odbora Socijalističke partije Argentine David Tifenberg (David Tifenberg).

SPORTSKA SARADNJA između Jugoslavije i Argentine posle rata bila je dosta razvijena. Jugoslovenska košarkaška reprezentacija učestvovala je 1950 na prvenstvu sveta u Buenos Airesu. Nekoliko jugoslovenskih fudbalskih klubova gostovalo je u Buenos Airesu i nekim većim gradovima Argentine: »Hajduk« 1953, »Partizan« 1954 i »Crvena zvezda« 1955. Od argentinskih klubova u Jugoslaviji su gostovali fudbalski klubovi »Boka« i »Rapid«.

Nekoliko najpoznatijih jugoslovenskih *šahista*, među kojima Svetozar Gligorić, Bora Ivkov i Petar Trifunović, gotovo redovno učestvuju na šahovskim turnirima u Mar Del Plati i Buenos Airesu.

ISELJENICI. U Argentini ima preko 100 hiljada jugoslovenskih iseljenika sa porodicama. Najviše je Hrvata sa dalmatinskih ostrva i Slovenaca, zatim Crnogoraca, Makedonaca i Srba, dok je veoma mali broj iz drugih krajeva Jugoslavije. Glavni iseljenički centri su grad i provincija Buenos Aires, zatim provincije Santa Fe, Čako (Chaco), Kordoba (Córdoba) i Komodoro Rivadavia (Komodoro Rivadavia). U nekim mestima provincije Čako naseljenici su gotovo samo Jugosloveni. Oni su bili i prvi stanovnici tih mesta.

Iseljenici se bave pretežno zemljoradnjom ili stočarstvom, od kojih većina radi na tuđoj zemlji (državnoj ili privatnoj). Veliki broj zaposlen je i u raznim fabrikama, poljima nafte, građevinskim preduzećima, železnicama i raznim pomorskim kompanijama. Izvestan broj se bavi trgovinom (uglavnom sitni trgovci).

Jugoslovenski iseljenici u Argentini imaju razvijen društveni život. Značajnija iseljenička društva su: »Slovenačko podporno društvo« u Buenos Airesu, »Jugoslovensko-argentinsko kulturno-sportsko društvo« na Dok Sudu, »Slovenačko podporno društvo — Edinost« i »Jugoslovensko kulturno društvo« u Kordobi, »Jugoslovensko kulturno-podporno društvo« u Čaku i »Jugoslovensko podporno društvo« u Komodoro Rivadavia. Neka od ovih društava, kao u Buenos Airesu i Čaku, imaju i svoje radio-emisije preko kojih daju narodnu muziku i razne vesti iz Jugoslavije kao i o radu i životu svojih kolonija. Gotovo sva društva imaju neposredne kontakte sa iseljeničkim maticama u zemlji.

BOLIVIJA

Bolivija (Republica de Bolivia) ima površinu od 1.099.000 km², na kojoj je naseljeno 3.300.000 stanovnika. Privredu Bolivije karakteriše nerazvijena poljoprivreda. Glavni prihodi zemlje potiču od rudarstva, naročito od kalaja. Posle revolucije 1952 nacionalizovani su svi rudnici.

Zakonodavnu vlast ima predstavničko telo, sastavljeno od Senata i Skupštine. Na čelu izvršne vlasti nalazi se predsednik Republike.

Vodeća partija u zemlji je Nacionalni revolucionarni pokret, koji se nalazi na vlasti od 1952.

Bolivija je postala nezavisna 1825, a do tada je bila španska kolonija.

Diplomatski odnosi sa Bolivijom uspostavljeni su 14. avgusta 1952, a prvi jugoslovenski izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar u Boliviji predao je akreditivna pisma 3. decembra 1952. U svojstvu poslanika bio je akreditovan jugoslovenski ambasador u Čileu.

Od 1957 Jugoslavija ima u Boliviji i dva počasna konzula sa sedištem u La Pazu i u Kočabambi.

Savezno izvršno veće donelo je 24. novembra 1959 odluku o otvaranju diplomatskog predstavništva u Boliviji sa sedištem u La Pazu.

Bolivija dosada nije imala svoje diplomatsko predstavništvo u Jugoslaviji, niti je bio akreditovan njen pret-

stavnik iz neke druge evropske zemlje. Bolivija, međutim, ima u Splitu svog počasnog konzula.

Odnosi između Jugoslavije i Bolivije do 1952 bili su veoma skućeni i nerazvijeni. Docnije dolazi do saradnje na političkom i ekonomskom polju. Tako je Jugoslavija 1953 podržala inicijativu Bolivije u UN da svaka nacija suvereno raspolaže svojim privrednim bogatstvima.

Delegacija koju je predvodio član SIV-a i predsednik Izvršnog veća Hrvatske Jakov Blažević posetila je na svom putu po Latinskoj Americi i Boliviju. Tom prilikom su razmotrene mogućnosti međusobne saradnje, posebno na ekonomskom polju.

1956 jugoslovenski izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar Dragutin Đurđev predstavljao je, u svojstvu ambasadora u specijalnoj misiji, jugoslovensku vladu na svečanostima prilikom preuzimanja dužnosti predsednika Republike Bolivije.

Juna 1959 posetio je Jugoslaviju bivši predsednik Republike Bolivije i predsednik MNRO (Revolucionarni nacionalni pokret radnika) Viktor Pas Estensoro (Victor Paz Estensoro), koji je vodio razgovore sa istaknutim jugoslovenskim rukovodiocima. Pas Estensoro je primio i predsednik Tito. Ova poseta bila je veoma korisna za razvoj odnosa između dve zemlje, jer je Estensoro jedna od najistaknutijih savremenih političkih ličnosti Bolivije.

Avgusta 1959 Boliviju je posetila jugoslovenska Misija dobre volje. Misija je imala razgovore sa sadašnjim predsednikom Republike dr Erman Siles Suasom (dr Herman Siles Suazo) i gotovo svim članovima vlade. Razmatrane su mogućnosti unapređenja bilateralnih odnosa između dve zemlje i izražena je obostrana želja za što svestranijom bilateralnom saradnjom na svim poljima.

EKONOMSKI ODNOSI. Prvi trgovinski sporazum zaključen je sa Bolivijom 8. oktobra 1954. On obuhvata klauzulu najvećeg povlašćenja, indikativne robne liste od 500.000 dolara u oba pravca i plaćanje u slobodnim dolarima. Sporazum je još na snazi.

Mada je robna razmena skromnog obima i počela se odvijati tek 1953, ona je od značaja s obzirom da je poslednjih godina izvoz obuhvatio bušilice, telefonske aparate, elektroaparate itd. U 1958 izvoz u Boliviju iznosio je 36.000, a 1959 86.000 dolara, dok uvoza nije bilo.

ISELJENICI. U Boliviji ima oko 2.000 Jugoslovena, koji su se iselili uglavnom pre 30—50 godina. Jugosloveni svojom radnošću i solidnošću uživaju veliki ugled.

BRAZILIJA

Sjedinjene Države Brazilije (Estados Unidos do Brazil) imaju površinu od 8.514.000 km², na kojoj su naseljena 63 miliona stanovnika. Brazilija je poljoprivredna zemlja, a njeni glavni izvozni proizvodi su kafa i kakao. Poslednjih godina ulažu se veliki napor za izgradnju industrije. Najviše je napredovala industrija crne metalurgije, a zatim neke grane metalne industrije (proizvodnja železničkog materijala, automobila itd.) kao i tekstilna industrija.

Zakonodavnu vlast ima Parlament sastavljen od Senata i Skupštine. Na čelu izvršne vlasti nalazi se predsednik Sjedinjenih Država Brazilije.

Važnije partije su Socijal-demokratska, Radnička, Republikanska, Radnička nacionalna, Socijalno-radnička, Nacionalna demokratska, Oslobođilačka, Socijalistička, Komunistička i Demokratsko-hrišćanska. Pored ovih, postoje i neke druge manje grupe. Na vlasti je koalicija Socijal-demokratske i Radničke stranke.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Brazilije postojali su još pre II Svetskog rata. Vlada Sjedinjenih Država Brazilije zvanično je priznala FNRJ 30. jula 1946. Jugoslovenskim poslanstvom u Rio de Žaneiru (Rio de Janeiro) rukovodio je do 14. januara 1947 otpravnik poslova, kada je akreditovan prvi izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar. Brazilijska vlada je juna 1947 akreditovala svog poslanika u Beogradu.

Poslanstva dve zemlje marta 1952 podignuta su na rang ambasada.

Saradnja između Jugoslavije i Brazilijske odvijala se uspešno, naročito na ekonomskom i kulturnom polju. Vlada i javnost Brazilijske pozitivno su ocenili nezavisnu politiku Jugoslavije i njenu ulogu u svetu. Kao rezultat nastojanja dve vlade da se međusobni odnosi što više unaprede i razviju, došlo je do sve većeg proširenja saradnje i na ostalim sektorima bilateralnih odnosa.

U Ujedinjenim nacijama dve zemlje su često zauzimale slične stavove o pojedinim pitanjima, naročito pitanjima od obostranog interesa, kao što su ekonomska pomoć nedovoljno razvijenim zemljama, ravnopravna saradnja između malih i velikih država i naroda i nemešanje u unutrašnje poslove drugih država, pravo kolonijalnih naroda na nezavisnost, borba za mir i dr. Vlade Jugoslavije i Brazilijske često su se uzajamno podržavale pri izboru njihovih predstavnika u pojedine organe UN i sl.

Avgusta 1951 bivši potpredsednik Republike Kafe Filjo (Cafe Filho) posetio je Jugoslaviju.

Januara 1956, na poziv brazilijske vlade, član SIV-a dr Pavle Gregorić u ime Jugoslavije prisustvovao je preuzimanju dužnosti novoizabranog predsednika Republike Žuselina Kubičeka.

Maja 1956, na poziv Savezne narodne skupštine, u Jugoslaviji je boravila brazilijska parlamentarna delegacija na čelu sa narodnim poslanikom Ivete Vargas Tačom (Ivette Vargas Tatch). Brazilijski parlamentarci vodili su razgovore u Saveznoj narodnoj skupštini, kao i sa nizom državnih rukovodilaca, a zatim obišli Hrvatsku i Sloveniju, gde su imali prilike da se upoznaju sa industriskim razvojem. Parlamentarnu delegaciju primio je i Predsednik Republike. Ova delegacija bila je ujedno prva parlamentarna delegacija iz Latinske Amerike koja je posetila Jugoslaviju.

Jula 1957 u poseti Jugoslaviji bili su bivši kandidat za predsednika Republike na izborima 1955 i istaknuti političar Brazilijske general Huanes Tavora (Juares Tavora) i poslanik brazilijskog Parlamenta Paulo Nogueiro Filjo (Paulo Nogueiro Filho). Oni su u toku boravka imali kontakte sa jugoslovenskim državnim rukovodiocima i posetili neka industriska preduzeća. Iste godine Jugoslaviju su posetili i istaknuti član brazilijskog Parlamenta Roberto Moreno (Roberto Moreno) i spoljnopolitički urednik brazilijskog lista »Diario de Noticias« Paulo de Kastro (Paulo de Castro), koji je po povratku u Braziliju objavio knjigu o društveno-političkom uređenju i spoljnoj politici Jugoslavije.

Avgusta 1958 boravila je u Braziliji jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa predsednikom Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom. Za vreme boravka naši parlamentarci posetili su Rio de Žaneiro i Sao Paulo.

Jula 1959 kao gost predsednika Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Aleša Beblera bio je u Jugoslaviji narodni poslanik i kandidat za predsednika Republike na prestojećim izborima, oktobra 1960, dr Žaneio Kvađros (Janeio Quadros). Za vreme boravka u Jugoslaviji dr Kvađros je posetio Hrvatsku i Sloveniju, gde je obišao nekoliko industriskih preduzeća i upoznao se sa privrednim razvojem i društvenim uređenjem uopšte. Narodni poslanik Kvađros vodio je razgovore sa predsednikom Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom i predsednikom Komiteta za spoljnu trgovinu Ljubom Babićem kao i drugim državnim rukovodiocima, a primio ga je i Predsednik Republike.

Septembra 1959 Jugoslaviju je posetio član Privrednog saveta brazilijske vlade Hose Garido Tores (Jose Garrido Torres) i vodio razgovore sa predstavnicima Komiteta za spoljnu trgovinu, Savezne spoljnotrgovinske komore, Narodne banke i dr.

Oktobra 1959 predsednik Saveza sindikata Jugoslavije Svetozar Vukmanović, prilikom prolaska kroz Braziliju, zadržao se u Rio de Žaneiru i vodio razgovore s visokim državniciima ove zemlje. Vukmanovića je primio i predsednik

Brazilijske Žuselino Kubiček i tom prilikom je došla do izražaja obostrana želja da se odnosi između dve zemlje dalje unaprede.

U novembru 1959 Braziliju je posetila jugoslovenska privredna delegacija, na čelu sa generalnim direktorom Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu Tomom Granfilom. Tom prilikom potpisan je međubankarski aranžman sa Nacionalnom bankom za privredni razvoj Brazilijske o tehnič i formi plaćanja investicione robe, koju bi Brazilija uvozila iz Jugoslavije. Vođeni su razgovori i o povećanju trgovinske razmene, isporuci brodova i druge investicione opreme.

EKONOMSKI ODNOSI. Ugovorni odnosi sa Brazilijom prvi put su regulisani 7 februara 1950 potpisivanjem trgovinskog i platnog sporazuma. Sporazum obuhvata robne liste od 2,7 miliona dolara u oba pravca, klirinški račun i manipulativni kredit od milion dolara. U toku 1951 vrednost novih robnih lista povećana je na 4 miliona dolara u oba pravca. Drugi trgovinski i platni sporazum od 11 juna 1952 sadržavao je robne liste od 7,5 miliona dolara u oba pravca. Juna 1954 zaključeni su novi trgovinski i platni sporazumi. Indikativne liste obuhvatile se proizvode jugoslovenske elektroindustrije, metalurgije i mašingradnje. Posebna lista odnosila se na investicionu opremu koju Brazilija može nabaviti u Jugoslaviji. Platni sporazum je predviđao manipulativni kredit od 3,5 miliona dolara. Rok važnosti ovih instrumenata nije bio produžen, tako da je septembra 1956 nastupilo bezugovorno stanje.

Prvog aprila 1958 zaključen je novi trgovinski i platni sporazum, koji predviđa manipulativni kredit od 2 miliona dolara i klirinška plaćanja. Prema odredbama novog sporazuma kurs jugoslovenskog klirinškog dolara kotira na deviznim berzama u Braziliji kao dolar Haškog kluba. Ranije taj kurs je bio za oko 15% do 20% povoljniji. Ukidanje ove prednosti, odrazilo se i na obim razmene, tim više što istu meru Brazilija nije primenila i na ostale bilateralne partnere. 10 septembra 1959 Brazilija je odredila za sve klirinške dolare, uključujući jugoslovenske, jednak kurs, koji je za 15% povoljniji u odnosu na konvertibilne valute.

U pogledu kapitalnih dobara predviđeno je plaćanje preko klirinškog računa, a ukoliko prestane važnost redovnog sporazuma, otvoriće se specijalan račun za kapitalna dobra. Sporazum je i danas na snazi.

Trgovinska razmena. Brazilija je u razdoblju 1947—1958 zauzimala drugo mesto u jugoslovenskoj spoljnoj trgovini sa Latinskom Amerikom (39% vrednosti jugoslovenske razmene sa područjem Latinske Amerike), a u 1954—1956 prvo, dok je pre i posle toga razmena bila relativno ograničenog obima (tabela 5).

TABELA 5 — KRETANJE RAZMENE IZMEĐU JUGOSLAVIJE I BRAZILIJE 1947—1959

(U milionima dolara)

Godina	Uvoz	Izvoz	Trgovinski bilans
1947	—	0,1	+ 0,1
1948	0,4	—	— 0,4
1949	1,4	0,1	— 1,3
1950	2,6	1,1	— 1,5
1951	3,0	0,7	— 2,3
1952	1,2	1,7	+ 0,5
1953	3,4	1,8	— 1,6
1954	9,9	7,2	— 2,7
1955	13,5	14,8	+ 1,3
1956	7,0	7,2	+ 0,2
1957	3,1	0,8	— 2,3
1958	4,2	0,6	— 3,6
1959	3,4	1,2	— 2,2

Razmena je počela da se jače razvija posle regulisanja ugovornih odnosa 1950. Naglo povećanje razmene u 1954—1956 omogućeno je liberalizacijom trgovine, ukidanjem administrativnih ograničenja i kupovinom valuta preko deviznih berzi prema ponudi i potražnji. Povoljniju konkurentsku poziciju na tržištu stvarao je povoljan položaj

izvoznika klirinških partnera Brazilijske, uključujući i jugoslovenske, zbog kursa klirinškog dolara, koji se na berzama kotirao za 15% do 20% povoljnije od konvertibilnih valuta.

U 1956—1957 usled neugovornog stanja i izjednačenja kursa jugoslovenskog klirinškog dolara sa kursom dolara Haškog kluba, situacija se promenila i naglo je opao obim razmene. Promena koja je u pogledu kursa izvršena septembra 1959 pokazuje već rezultate u tendenciji laganog povećanja razmene.

Glavna stavka jugoslovenskog izvoza u Braziliju su hemiski (kaustična soda i amonijakna soda) i finalni proizvodi. U 1959 pojačana je stavka mašina zbog isporuke traktora, koja se nastavlja i u 1960 (tabela 6).

TABELA 6 — STRUKTURA IZVOZA U BRAZILIJU 1955—1959
(U % od ukupne vrednosti)

	1955	1956	1957	1958	1959
Prehrambeni proizvodi	14	6	5	42	5
Pića	1	2	—	16	4
Sirovine	1	3	1	—	4
Hemiski proizvodi	24	28	31	40	33
Finalni proizvodi	48	45	50	2	12
Mašine i transportni uređaji	11	15	10	—	42
Gotovi proizvodi	1	2	4	—	—

Aranžman od aprila 1960 o prodaji 2 putnička broda Braziliji dalje će poboljšati strukturu izvoza u smislu sve većeg učešća industrijskih proizvoda.

U strukturi uvoza naročito u poslednje dve godine, apsolutno dominiraju kafa i kakaovac, dok su ranije značajno mesto zauzimali i drugi proizvodi (tabela 7).

TABELA 7 — STRUKTURA UVOZA IZ BRAZILIJE 1955—1959
(U % od ukupne vrednosti)

	1955	1956	1957	1958	1959
Hrana	59	70	85	82	97
Sirovine	38	18	4	2	3
Finalni proizvodi	—	7	11	16	—
Ostalo	3	5	—	—	—

Povećanjem izvoza proširila bi se i uvozna struktura, što se pokazalo 1955/56, kada je razmena bila na najvišem nivou.

KULTURNA SARADNJA. Jugoslavija redovno učestvuje na velikoj izložbi likovne umetnosti u Sao Paulu (Biennale), koja se održava svake druge godine. Na Bienalu su izlagali istaknuti slikari Petar Lubarda, Marko Čelebonović, Krsto Hegedušić, Milan Konjović, Oton Gliha, Stane Kregar i dr. Na Bienalu u Sao Paulu uzelo je učešća i nekoliko grafičara, kao Riko Debenjak i Franc Mihelič. Gotovo na svim izložbama dato je veliko priznanje jugoslovenskim umetnicima, a neki od njih su i nagrađeni, kao: Petar Lubarda (III nagrada za slikarstvo na II Bienalu 1953), Krsto Hegedušić (otkupna nagrada za slikarstvo na III Bienalu 1955), Riko Debenjak (I nagrada za grafiku na V Bienalu 1959), Franc Mihelič (otkupna nagrada za grafiku na IV Bienalu 1957).

1954 organizovana je u Rio de Žaneiru, Sao Paulu i nekim drugim gradovima Brazilijske izložba moderne jugoslovenske grafike.

1955 gostovao je u Beogradu, Novom Sadu i Subotici brazilijanski violinista Oskar Bogart (Oscar Boghart), a u Zagrebu, Ljubljani, Beogradu i Sarajevu brazilijanski dirigent Eleazar de Carvalho (Carvalho).

1955 gostovala je u Rio de Žaneiru i Sao Paulu jugoslovenska pijanistkinja Melita Lorković.

1957 gostovao je u Sao Paulu tadašnji član zagrebačke opere Tomislav Neralić u operama »Lutajući Holandani« i »Fidelio«.

1958 Jugoslavija je učestvovala na izložbi Kluba žena Rio de Žaneira (narodna radinost, piće, lutke sa narodnim nošnjama, kopije fresaka, slike itd.).

Tokom 1959 u Jugoslaviji su boravili brazilijanski političari i publicisti Karlos (Carlos), Marija Martins, brazilijanska književnica i novinarka Žurema Finamur (Jurema Finamour), koji su stupili u kontakt sa nizom jugoslovenskih političkih rukovodilaca i književnicima i posetili veliki broj kulturnih ustanova i spomenika u zemlji.

1959 u svečanoj sali Univerziteta u Rio de Žaneiru, gde se nalaze likovi velikih naučnika, mislilaca i umetnika, postavljena je i bronzana ploča sa likom Njegoša.

1959, kao gost Komisije za kulturne veze sa inostranstvom, posetio je Jugoslaviju generalni sekretar Muzeja modernih umetnosti u Sao Paulu Profili Arturo. On je za vreme boravka vodio razgovore sa predstavnicima Komisije i nizom drugih kulturnih radnika o organizovanju Bienala u Sao Paulu i unapređenju kulturne saradnje. Iste godine boravila je u Jugoslaviji grupa od 19 studenata i 2 profesora Tehničkog fakulteta Univerziteta u Bahiji, koja je posetila Sloveniju i Dalmaciju.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Uspostavljeni su stalni kontakti između SSRNJ i Socijalističke partije Brazilijske, Saveza sindikata Jugoslavije i nekoliko sindikalnih organizacija, kao i između omladinskih organizacija dve zemlje.

Početkom 1959 preveden je na portugalski Program Saveza komunista Jugoslavije.

Maja 1954 posetio je Jugoslaviju generalni sekretar Socijalističke partije Brazilijske Domingo Velasco (Domingo Velasco). Isto tako augusta 1957 posetio je Jugoslaviju član Centralnog komiteta Socijalističke partije Brazilijske Febus Zikivate.

Na V Kongresu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije aprila 1960 prisustvovala su iz Brazilijske delegacije Radničke partije (Partido Trabalhista Brasileiro) i Socijalističke partije (Partido Socialista Brasileiro). Radničku partiju Brazilijske predstavljali su potpredsednik Saveznog izvršnog komiteta partije i narodni poslanik Leo de Almeida Neves (Leo de Almeida Neves) i član Izvršnog komiteta, profesor Alberto Gerero Ramos (Alberto Guerero Ramos), a Socijalističku partiju Brazilijske sekretar Pokrajinskog komiteta za Rio de Žaneiro Ildegarda Pires Campos (Hildegard Pires Campos).

1956 posetili su Braziliju profesor dr Borivoje Milojević i profesor Zagrebačkog sveučilišta Natko Katičić, koji su posle Međunarodnog kongresa geografa uspostavili kontakt sa profesorima Univerziteta u Rio de Žaneiru.

SPORTSKA SARADNJA. U Rio de Žaneiru, Sao Paulu i nekim drugim gradovima Brazilijske gostovali su jugoslovenski fudbalski klubovi: »Crvena zvezda« 1951, »Partizan« 1954 i »OFK« Beograd 1954, a brazilijanski fudbalski klubovi u Jugoslaviji. Jugoslovenski trkači (Mihalić 1952, 1953 i 1954, Ceraj 1952, Štrifot 1954, 1955 i 1958, Mušaga 1958 i Subotić 1959) učestvovali su na tradicionalnoj ponoćnoj trci »Sao Silvester« uoči Nove godine u Sao Paulu.

Na poziv Ministarstva prosvete Brazilijske jugoslovenski profesor za fiskulturu Ivan Varga održao je 1958 niz predavanja na gimnastičkom kursu u Braziliji.

ISELJENICI. U Braziliji živi oko 4 hiljade iseljenika jugoslovenskog porekla, od kojih su oko 3.000 iz Hrvatske (većinom sa Korčule), a ostali su Slovenci, Crnogorci, Makedonci i Srbi. Najviše ih živi u Sao Paulu, a manji broj u Rio de Žaneiru, Santosu i Porto Alegre. Iseljenici koji žive u Sao Paulu zaposleni su u raznim granama industrije ili kao zidarski preduzimaci.

U Sao Paulu je povodom 29. Novembra 1959 osnovano Društvo prijatelja Jugoslavije, sa ciljem da okuplja iseljenike i radi na jačanju prijateljskih i kulturnih veza između naroda Brazilijske i Jugoslavije. Pored toga, postoje slovenačko društvo »Naš dom« i Jugoslovenski komitet pomoći žrtvama rata, koji je deo brazilijanskog Crvenog krsta i u kome se, pored istaknutih iseljenika iz Jugoslavije, nalaze i građani Brazilijske. Ovo je društvo poslalo mnoge poklone deci palih boraca u Jugoslaviji.

ČILE

Republika Čile (Republica de Chile) ima površinu od 742.000 km², na kojoj je naseljeno 7.300.000 stanovnika. Čile je veoma bogat prirodnim bogatstvima, naročito bakrom i šalitrom. Bakar i nitrati predstavljaju 80% izvoza zemlje. Poljoprivreda je dosta zaostala, te nije u mogućnosti da pokrije unutrašnje potrebe zemlje. Zakonodavna vlast sastoji se od 2 doma: Skupštine i Senata.

Važnije političke partije su: Radikalna, Hrišćansko-demokratska, Front narodne akcije (koalicija partija socijalista, komunista, demokrata i nekih drugih manjih grupa), Konzervativna i Liberalna. Na izborima 1958 pobjedio je kandidat Konzervativne i Liberalne stranke Horhe Alesandri Rodrigues (Jorge Alessandri Rodriguez).

Čile je 1910 dobio nezavisnost. Ranije je bio španska kolonija.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Republike Čile obnovljeni su 16 novembra 1946. Međutim, 8 oktobra 1947 došlo je do prekida diplomatskih odnosa na inicijativu tadašnje čileanske vlade. Novembra 1950 odnosi su ponovo uspostavljeni, a 12 maja 1958 diplomatska predstavništva dve zemlje — u Beogradu i Santjagu — podignuta su na rang ambasada.

Na međunarodnom planu dve zemlje su sarađivale uglavnom u UN, i to u pitanju pomoći nerazvijenim zemljama.

Razvoju uzajamnih odnosa između Jugoslavije i Čilea doprinele su i posete istaknutih ličnosti javnog života i predstavnika parlamentarnih delegacija, privrednih, političkih i kulturnih organizacija i institucija.

U 1952 Jugoslaviju su posetili poznati književnik i kritičar Rikardo Latčan (Ricardo Latchan) i jedan od najpoznatijih čileanskih novinara-publicista Lenka Franulić, koju je primio i Predsednik Republike.

U dva maha, 1952 i 1955, Jugoslaviju je posetio bivši čileanski senator Radomiro Tomić, koga je takođe primio Predsednik Republike.

Početkom avgusta 1954 u Čileu je boravila jugoslovenska privredna delegacija, na čelu sa članom SIV-a Jakovom Blaževićem. Delegacija je 2 avgusta 1954 potpisala trgovinski i platni sporazum, koji su i danas na snazi. Delegacija je vodila i razgovore sa zvaničnim predstavnicima čileanske vlade o produbljivanju bilateralnih odnosa između dve zemlje i u drugim oblastima.

Jula 1957 Jugoslaviju je posetio bivši čileanski ministar zdravlja dr Huan Garafulić (Juan Garafulić), koji je vodio razgovore sa državnim sekretarom za inostrane poslove Kočom Popovićem i drugim jugoslovenskim rukovodiocima.

Avgusta 1958 jugoslovenska parlamentarna delegacija, na čelu sa predsednikom Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom, posetila je Čile i vodila razgovore o daljoj saradnji između Savezne narodne skupštine i čileanskog Parlamenta, kao i sa predstavnicima političkog, kulturnog i javnog života Čilea.

Na poziv Savezne narodne skupštine u Jugoslaviji je maja 1959 boravila parlamentarna delegacija Čilea, na čelu sa bivšim predsednikom Parlamenta Huan Luis Maurasom (Juan Luis Mauras). Osim Beograda, delegacija je posetila Hrvatsku i Sloveniju upoznajući se sa opštim razvojem u Jugoslaviji. Delegaciju je primio i predsednik Tito.

Marta 1960 u Jugoslaviji je boravio čileanski novinar i direktor lista »Ultima Hora« Arturo Mate Alesandri (Arturo Matte Alessandri).

EKONOMSKI ODNOSI. Ugovorni odnosi sa Čileom prvi put su regulisani 14 aprila 1954 razmenom nota, kojima se recipročno daje tretman najpovolšćenije nacije. Trgovinski i platni sporazum potpisan je 2 avgusta 1954. Trgovinski deo sadrži klauzulu najpovolšćenije nacije i robne liste od 4 miliona dolara u oba pravca, a platni deo klirinška plaćanja, izuzev jugoslovenskog uvoza čileanskog bakra i šalitre. Predviđen je manipulativni kredit od 300.000 dolara. Razmenom nota 19 maja 1958 ovaj sporazum je dopunjen. Manipulativni kredit je povećan na 600.000 dolara i omogućeno plaćanje uvoza čileanske šalitre preko klirinškog

računa, dok je za bakar ostalo na snazi plaćanje u konvertibilnim valutama. Ovi ugovorni instrumenti i danas su na snazi i do otkaza automatski se produžuju.

Trgovinska razmena. Robna razmena sa Čileom počela je tek 1954, kada su regulisani i ugovorni odnosi. Međutim, i pored toga, Čile zauzima u posleratnom jugoslovenskom izvozu u Latinsku Ameriku četvrto mesto sa 2,5% ukupne vrednosti izvoza u to područje i šesto mesto u jugoslovenskom uvozu iz Latinske Amerike sa 1,7% od ukupne vrednosti uvoza (tabela 8).

TABELA 8 — KRETANJE RAZMENE IZMEĐU JUGOSLAVIJE I ČILEA 1954—1959

(U milionima dolara)

Godina	Uvoz iz Latinske Amerike	Izvoz u Latinsku Ameriku	Trgovinski bilans
1954	0,6	0,2	— 0,4
1955	0,6	0,1	— 0,5
1956	1,3	1,2	— 0,1
1957	—	—	—
1958	—	0,4	0,4
1959	0,6	0,5	— 0,1

Prve tri godine razmene sa Čileom postojali su povoljniji uslovi za plasman jugoslovenskih proizvoda na bazi uvoznih dozvola koje su se izdavale po zemljama. Izmene u trgovinskom i deviznom režimu pogoršale su uslove za plasman, naročito industriskih proizvoda, jer čileanski uvoznici nisu više bili vezani uvoznim dozvolama, već su postali slobodni u izboru tržišta. Zato je u poslednje vreme došlo i do promene strukture jugoslovenskog izvoza (tabela 9).

TABELA 9 — STRUKTURA IZVOZA U ČILE 1955—1959*

(U % od ukupne vrednosti)

	1955	1956	1958	1959
Hemiski proizvodi	32	12	—	60
Sirovine	—	—	59	27
Finalni proizvodi	10	17	20	6
Mašine i transportni uređaji	58	70	14	7
Gotovi proizvodi	—	—	7	—
Razno	—	—	7	—

* U 1957 nije bilo razmene.

Promena uslova plasmana imala je za posledicu povećanje izvoza hemiskih proizvoda i sirovina i osetno smanjenje izvoza mašina i transportnih uređaja. Uvoz iz Čilea sastojao se iz šalitre.

Postoje povoljne perspektive za jačanje međusobne trgovinske razmene pod uslovom da se jugoslovenska preduzeća prethodno osposobe za konkurentsku borbu na čileanskom tržištu. Čile je pristupio programima industrijalizacije i uvozi veće količine opreme koje mu Jugoslavija može ponuditi, a Jugoslavija je zainteresovana za uvoz čileanskih izvoznih sirovina.

KULTURNA SARADNJA. Još pre rata jugoslovenski iseljenici u Antofagasti osnovali su osnovnu školu koja se zove »Kolehio Jugoslavo« (Colegio Jugoslavo). U školi se uči maternji jezik i istorija naroda Jugoslavije. Da bi pomogla u nastavi tih predmeta, Komisija za kulturne veze sa inostranstvom uputila je školi jednog učitelja.

U mestu Punta Arenas, gde živi veliki broj jugoslovenskih iseljenika, čileansko Ministarstvo prosvete je u znak priznanja dalo jednoj novoj školi ime »Jugoslavija«. Čileanske vlasti su takođe 29 Novembra 1959 dale jednoj školi u Santjagu ime »Republika Jugoslavija«. Te škole prilikom nacionalnog praznika Jugoslavije izvođe programe posvećene Jugoslaviji.

U toku 1955 u Santjagu je organizovana izložba jugoslovenske moderne grafike. Iste godine Jugoslaviju su posetili rektor Univerziteta u Santjagu de Čile Huan Gomes Miljas (Juan Gomez Millas) i poznati čileanski pijanista Klaudio Arau (Claudio Arau), koji je održao nekoliko koncerata.

1956 pri Univerzitetu u Santjagu osnovan je Čileansko-jugoslovenski institut za kulturu, koji ima naročito značajnu ulogu u razvijanju kulturne saradnje između dve zemlje. U poslednje vreme Institut redovno održava predavanja o Jugoslaviji i svakog dana daje radioemisiju posvećenu kulturnim dostignućima Jugoslavije.

Septembra 1957 Jugoslavija je učestvovala na Međunarodnoj izložbi dečjih crteža u Santjagu, a 1958 na Međunarodnoj izložbi grafike, takode u Santjagu.

1957 Univerzitet u Santjagu dodelio je Jugoslaviji jednu stipendiju za studiranje španskog jezika i književnosti.

Tokom marta 1958 boravio je u Jugoslaviji Univerzitetski hor iz Valparaísa, koji je priredio koncerte u Mariboru, Ljubljani, Rijeci, Puli i Zagrebu.

7 jula 1958 potpisana je u Santjagu Konvencija o kulturnoj saradnji između Jugoslavije i Čilea. Konvencija, između ostalog, predviđa da dve vlade posebno potiču i pomažu saradnju između ustanova koje se bave naučnim istraživanjem, stručnih udruženja i kulturno-prosvetnih organizacija; zatim uzajamno dostavljanje informacija i odgovarajućeg materijala o razvoju naučnog, kulturnog i prosvetnog delovanja i razmenu lica koja se bave tim delatnostima; organizovanje konferencija, razmenu, prevode, objavljivanje i izlaganje naučnih, stručnih, literarnih i umetničkih dela; razmenu filmova i organizovanje koncerata, pozorišnih, sportskih i drugih priredaba.

Februara 1959 u Jugoslaviji je boravio profesor Univerziteta iz Santjaga i sekretar Odeljenja za kulturne veze sa inostranstvom istog univerziteta prof. Luis Arenas Gomes (Luis Arenas Gomez), koji je posetio Beogradski univerzitet i vodio razgovore u cilju daljeg razvoja saradnje na kulturnom polju.

U isto vreme u Jugoslaviji je boravila i grupa od 20 studenata i 2 profesora Farmaceutskog fakulteta iz Santjago de Čile i Valparaísa. Grupa je obišla farmaceutske fakultete i fabrike u Beogradu i Zagrebu i vodila razgovore sa profesorima, studentima, predstavnicima Udruženja farmaceuta i omladinskih organizacija.

Komisija za kulturne veze sa inostranstvom dodelila je 1959 dve stipendije za specijalizaciju čileanskih studenata u Jugoslaviji.

Advokat Oskar Vajs (Oscar Weiss) objavio je u Čileu knjigu »Amanecer in Belgrado« (Svanuće u Beogradu), u kojoj je pozitivno izneo svoje utiske za vreme boravka u Jugoslaviji. Izdavačka kuća »Prensa Latino Americana« štampala na španskom govor Edvarda Kardelja u Oslu pod naslovom »Jugoslovenski socijalizam u praksi«. Početkom 1959 preveden je i Program SK Jugoslavije.

Početkom maja 1960 u Santjagu je održana Nedelja jugoslovenskog filma.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. SSRNJ održava i razvija veze sa Socijalističkom partijom Čilea (Partido Socialista de Chile). 1955 u Čileu je boravio predsednik Komisije za međunarodne veze SSRNJ Veljko Vlahović i, pored ostalog, vodio razgovore o produbljavanju veza i saradnje između SSRNJ i čileanskih socijalista. Iste godine jedna delegacija Socijalističke partije Čilea, na čelu sa tadašnjim generalnim sekretarom senatorom Anisetom Rodriguesom (Aniceto Rodriguez), boravila je u Jugoslaviji.

Kao gost SSRNJ boravio je u Jugoslaviji jula 1957 član CK Socijalističke partije Čilea senator Raul Ampuero (Raul Ampuero).

Na VII Kongresu Saveza komunista Jugoslavije, kao delegat Socijalističke partije Čilea, prisustvovao je generalni sekretar Salamon Korbalan (Salamon Corbalan).

Na II Kongresu Socijalističke partije Čilea (Partido Socialista di Chile), u Valparaísu oktobra 1959, kao delegati SSRNJ prisustvovali su član Pretsedništva Saveznog odbora SSRNJ Svetozar Vukmanović i sekretar Komisije za međunarodne veze Saveza sindikata Ašer Deleon.

Direktna veza i saradnja uspostavljena je takođe između Saveza sindikata Jugoslavije i Jedinstvenih sindikata Čilea (Central Unica de Trabajadores).

Kao gost Centralnog veća SSJ boravio je u Jugoslaviji novembra 1958 predsednik sindikalne podružnice najvećeg preduzeća elektroindustrije u Čileu »Mademsa« i član Izvršnog odbora Glavnog saveza metalaca Horhe Videla (Jorge Videla).

Na I Kongresu sindikalne omladine Čilea, početkom 1959, prisustvovao je predsednik Republičkog odbora Saveza sindikata Slovenije Stane Kavčič.

Na IV Kongresu Saveza sindikata, 1959, prisustvovao je predsednik sindikalne organizacije za pokrajinu Arauko (Arauco) Fermin Fiero (Fermin Fierro).

Na V Kongresu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, aprila 1960, prisustvovali su u ime Socijalističke partije Čilea zamenik generalnog sekretara partije Manuel Manduhano (Manuel Mandujano) i predsednik Komisije za međunarodne veze Klodomiro Almeida (Clodomiro Almeida).

ISELJENICI. U Čileu ima oko 20.000 jugoslovenskih iseljenika. Većina se doselila krajem XIX i početkom XX veka. Glavni centri u kojima žive su Punta Arenas, Santjago i Antofagasta. Manje grupe žive i u Tokopilja (Tocopilla), Ikike (Iquique), Kalama (Calama), Valparaíso itd.

Centralna organizacija u Santjagu je »Jugoslovenski dom u Čileu«. Sem toga, postoji dobrotvorno društvo »Jadranska vila«, tamburaški zbor »Dalmacija«, pevački zbor »Jadran«, zadužbina »Pasko Baburica«, sportsko društvo »Jadran« i dr. U Antofagasti, Ikike i Tokopilja glavna organizacija je Jugoslovensko dobrotvorno društvo. Pored toga, u Antofagasti i Ikike postoji jugoslovenska dobrovoljna vatrogasna četa, a u Antofagasti i sportsko društvo »Jugoslovenski sokol«.

Od iseljeničkih organizacija u Punta Arenasu postoji »Jugoslovenski klub«, kao centralna institucija, zatim sportsko društvo »Jugoslovenski sokol«, »Klub Dalmatinaca«, vatrogasno društvo i tamburaški zbor. U mestu Porveniru na Ognjenoj Zemlji postoji »Jugoslovenski dom«.

Januara 1959 jugoslovenska iseljenička kolonija osnovala je Čileansko-jugoslovensku banku (Banco Chileno Yugoslavo). Pored ostalog, banka ima za cilj i unapređenje ekonomske saradnje između dve zemlje.

E K V A D O R

Ekvador (Republica de Ecuador) ima površinu od 271.000 km², na kojoj su naseljena 4 miliona stanovnika. U celini zemlja je dosta zaostala. Glavni izvozni artikli su pirinač, kakao i kafa. Zaostala poljoprivreda ne može zadovoljiti unutrašnje potrebe, te se uvoze prilične količine pšenice.

Zakonodavnu vlast ima predstavničko telo sastavljeno od Senata i Skupštine. Izvršnu vlast vrše predsednik i potpredsednik, koji se biraju na 4 godine.

Važnije političke partije su: Konzervativna, Liberalna, Koncentracija narodnih snaga i Nacionalni demokratski front. Od 1956 na vlasti je Konzervativna partija.

Ekvador je 1822 dobio nezavisnost. Ranije je bio španska kolonija.

Diplomatski odnosi sa Ekvadorom uspostavljeni su 31 januara 1956. Jugoslavija nije otvarala stalno diplomatsko predstavništvo sa sedištem u Kitu (Quito) glavnom gradu Ekvadora, već je akreditovan jugoslovenski ambasador u Čileu u svojstvu izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra. U Kitu se, međutim, nalazi sedište jugoslovenskog počasnog konzula.

Posle uspostavljanja diplomatskih odnosa, Ekvador je 1956 otvorio poslanstvo sa sedištem u Beogradu, na čijem se čelu nalazio otpravnik poslova. Međutim, ovo je predstavništvo ubrzo zatvoreno, tako da danas Ekvador nema u Jugoslaviji svog akreditovanog predstavnika.

Odnosi između Jugoslavije i Ekvadora razvijaju se normalno, mada na bilateralnom planu nije bilo nekih značajnih manifestacija, izuzev delimično na ekonomskom polju.

Jugoslovenska delegacija koju je predvodio u svojstvu specijalnog ambasadora Dragutin Đurđević učestvovala je 1956 na svečanostima preuzimanja dužnosti novoizabranog predsjednika Republike.

Augusta 1959 posetila je Ekvador Misija dobre volje SIV-a, koja je u razgovorima sa ministrom inostranih poslova i drugim rukovodiocima zemlje razmatrala mogućnosti unapređenja međusobnih odnosa između dve zemlje posebno na ekonomskom polju.

EKONOMSKI ODNOSI. Prvi trgovinski sporazum sa Ekvadorom potpisan je 13 marta 1959. On sadrži klauzulu najvećeg povlašćenja, indikativne robne liste i predviđa plaćanje u slobodnim dolarima.

Izvoz u Ekvador vršen je tek poslednje tri godine (1957 — u iznosu od 68.000, 1958 — 53.000 i 1959 — 12.000 dolara, a uvoz iz Ekvadora od 1951 kretao se godišnje u proseku od oko 20.000 dolara). Jugoslavija je uvozila jedino kakaovac, a izvozila šibice i dr.

HONDURAS

Honduras (Republica de Honduras) ima površinu od 112.088 km², na kojoj je naseljeno 1.700.000 stanovnika (pretežno Indijanaca i meleza i oko 5% crnaca). Honduras je 1821 stekao nezavisnost. Do tada je bio španska kolonija.

Iako je bogat rudama i drugim sirovinama, Honduras je poljoprivredna zemlja sa vrlo nerazvijenom prerađivačkom industrijom. Glavni proizvodi su banane i nešto kafe, duvana, henekena a u veoma ograničenim količinama i neki metali (zlato, srebro, bakar, željezo i mangan).

Honduras je ustavna republika, sa ustavom iz 1936, koji daje velika ovlašćenja izvršnoj vlasti odnosno predsjedniku. Predstavničko telo sastoji se samo od jednog doma sa 58 poslanika. Predsednik se bira na 6 godina. Glavna karakteristika političkog života Hondurasa je neprekidna borba između liberala i konzervativaca. Na izborima septembra 1957 nadmoćno je pobedila Liberalna partija.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Hondurasa uspostavljeni su avgusta 1953. Jugoslovenski ambasador sa sedištem u Meksiku akreditovan je kao izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar u Hondurasu. Honduras nema svog predstavnika akreditovanog u Jugoslaviji.

Značajnijih političkih kontakata sa Hondurasom nije bilo. Decembra 1957 preuzimanju dužnosti sadašnjeg predsjednika Republike Viljeda Moralesa (Villeda Morales) prisustvovao je jugoslovenski ambasador u Braziliji Danilo Lekić kao ambasador u specijalnoj misiji.

Jula 1959 jugoslovenska Misija dobre volje boravila je u Hondurasu. Misiju je primio i Predsednik Republike. Tom prilikom vođeni su razgovori o mogućnostima uspostavljanja odnosa na ekonomskom i kulturnom polju.

Trgovinski sporazum ne postoji, niti je dosada bilo razmene.

KOLUMBIJA

Kolumbija (Republica de Colombia) ima površinu od 1.138.355 km², na kojoj je naseljeno 13,5 miliona stanovnika.

Kolumbija je bogata prirodnim bogatstvima, naročito ugljem, železom i naftom. Glavni izvozni artikl je kafa, a od ostalih poljoprivrednih proizvoda značajni su banane, duvan, pamuk, šećerna trska, kakao i žitarice. Industrija se poslednjih godina razvila brzim tempom. Najrazvijenije su prehrambena i tekstilna, a počinje i izgradnja teške industrije.

Zakonodavnu vlast vrši Kongres, sastavljen od Senata i Skupštine, a na čelu izvršne vlasti nalazi se predsednik Republike.

Glavne političke partije su: Konzervativna i Liberalna, među kojima su se ranije vodile oštre političke borbe. Decembra 1957, u cilju rušenja diktature Rohasa Pinilje (Rojas Pinilla), sklopljen je sporazum o »političkom miru« za 12 godina. Sporazumom je predviđena podela predsedničke i zakonodavne vlasti.

Kolumbija je 1819 stekla nezavisnost, a do tada je bila španska kolonija.

Sa Kolumbijom ne postoje diplomatski odnosi, a ni na drugim područjima nije bilo saradnje.

Misija dobre volje boravila u Kolumbiji od 26 do 29 jula 1959. Članove Misije primio je predsednik Republike Alberto Lleras Kamargo (Alberto Lleras Camargo). Članovi misije vodili su razgovore i sa ministrom inostranih poslova i drugim državnim i privrednim rukovodiocima.

Postignuta je saglasnost o otvaranju jugoslovenskog generalnog konzulata u Bogoti. Savezno izvršno veće je februara 1960 donelo odluku o otvaranju konzulata.

Na ekonomskom planu realizovan je 1956 uvoz šećera iz Kolumbije u vrednosti od 1,1 milion dolara.

KOSTARIKA

Kostarika (Republica de Costa Rica) ima površinu od 50.900 km², na kojoj je naseljen 1,1 milion stanovnika. Osnovu privrede čini proizvodnja kafe, kakaovca, banana i pamuka i stočarska proizvodnja.

Zakonodavnu vlast ima Parlament (Senat i Skupština). Na čelu izvršne vlasti je predsednik Republike.

Glavne političke partije su: Partija nacionalnog oslobođenja i Nacionalna unija. Na vlasti se nalazi Nacionalna unija, čiji je kandidat 1958 izabran za predsednika Republike.

Do 15 septembra 1821, kada je dobila nezavisnost, Kostarika je bila španska kolonija.

Od obnove diplomatskih odnosa, juna 1952, saradnja između Jugoslavije i Kostarike odvijala se bez teškoća ali i bez posebnog intenziteta.

U Kostariki je kao izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar akreditovan jugoslovenski ambasador u Meksiku. Od 1952 do januara 1954 Kostarika je u Jugoslaviji imala akreditovanog izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra sa sedištem u Rimu. Posle toga nije bio akreditovan njen predstavnik kod jugoslovenske vlade.

Ambasador FNRJ u Braziliji Danilo Lekić prisustvovao je 1958 proslavi preuzimanja predsedničke dužnosti u Kostariki.

Jugoslovenska Misija dobre volje boravila je u Kostariki jula 1959 i vodila razgovore sa državnim funkcionerima. Tom prilikom obostrano je istaknuta želja za proširenjem bilateralnih odnosa.

EKONOMSKI ODNOSI. Ugovorni odnosi sa Kostarikom regulisani su 1934 ugovorom o trgovini i plovidbi sa klauzulom najvećeg povlašćenja. Taj ugovor je još na snazi. S obzirom na izmenjene uslove u posleratnom razdoblju, Kostarika je predložila zaključenje novog ugovora o prijateljstvu, trgovini i plovidbi, o čemu se vode preliminarne pregovori i očekuje potpisivanje u toku 1960.

Trgovinska razmena je dosad bila minimalna. Izvozni artikli su emajlirano posuđe, metalna burad, ulje za loženje i neki prehrambeni proizvodi, a uvoz se svodi na manje količine kafe.

U poslednje vreme jugoslovenski proizvođači investicione opreme učestvuju na licitacijama za izgradnju hidrocentrala.

OSTALI ODNOSI. Uspostavljeni su odnosi između Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Partije nacionalnog oslobođenja Kostarike (Partido Nacional de Liberación). Partiju nacionalnog oslobođenja predstavljali su na V Kongresu SSRNJ u svojstvu posmatrača: generalni sekretar Hose Francisco Garvalja Hires (Jose Francisco Garvalja Gires) i organizacioni sekretar Rodolfo Solana (Rodolfo Solana).

KUBA

Kuba (Republica de Cuba), najveće ostrvo Zapadnih Inda, ima površinu od 114.524 km², na kojoj je naseljeno oko 6,5 miliona stanovnika (73% belaca, 15% meleza i 12% crnaca). 57% stanovništva živi u gradovima.

Baza kubanske privrede je šećerna trska. Godišnja proizvodnja šećera iznosi oko 6 miliona tona. Šećer i njegovi nuzproizvodi čine 90% izvoza zemlje.

Pokret »26 jul« na čelu sa Fidel Kastrom (Fidel Castro) decembra 1956 započeo je oružanu borbu protiv diktature Fulhensija Batiste (Fulgencio Batista). 1 januara 1959 srušena je diktatura Batiste.

Nakon pobeđe revolucije raspušten je parlament. Pretsednik Republike je Osvaldo Dortikos (Oswaldo Dorticos), a pretsednik vlade Fidel Kastro. Nova vlada sprovodi program dubokih političko-socijalnih promena. Donesen je Zakon o agrarnoj reformi, Zakon o konfiskaciji dobara Batiste i njegovih saradnika, Zakon o eksproprijaciji telefonske kompanije kao i neki drugi revolucionarni zakoni. Znaćni naponi se ulažu za industrijalizaciju zemlje i jačanje ekonomske nezavisnosti.

Pored pokreta »26 jul« u Kubi postoji još Narodna socijalistička partija Kube (Partido Socialista Popular de Cuba).

Do 1898, kada je stekla nezavisnost, Kuba je bila španska kolonija.

Pre rata Jugoslavija je održavala normalne diplomatske odnose sa Kubom. Posle rata, od 1945 do 1951 ni praktički ni formalno nisu postojali nikakvi odnosi. 1951 diplomatski odnosi su obnovljeni putem pretstavnštava dve zemlje u Rimu, ali nikad nije došlo do otvaranja pretstavnštava u Havani i Beogradu. Jugoslovenski ambasadori u Meksiku bili su akreditovani i na Kubi. Od 1953 nisu predata ni akreditivna pisma i odnosi su samo formalno postojali. U tom razdoblju nije dolazilo ni do kakvih kontakata ili saradnje, osim izvesne ekonomske razmene. Tek kada je oboren režim Batiste i vlast preuzeo revolucionarni Pokret »26 jul«, dolazi za relativno kratko vreme do uspostavljanja tešnijih odnosa i međusobnih manifestacija prijateljstva i do konkretnih i sadržajnijih oblika saradnje, čime se karakteriše i sadašnja faza odnosa.

Jugoslovenska vlada je još januara 1959, preko Stalne misije pri UN priznala novu kubansku vladu Fidela Kastru. Prvi direktan kontakt sa kubanskim revolucionarima uspostavila je jugoslovenska Misija dobre volje, koja je posetila Kubu od 12 do 17 jula 1959. Tom prilikom došlo je i do prvog međusobnog upoznavanja i utvrđivanja mogućnosti bliske saradnje na političkom i ekonomskom polju.³ Odmah posle toga Jugoslaviju je posetila kubanska Misija dobre volje, koju je predvodio komandant Ernesto Gevara (Ernesto Guevara). Misija se zadržala u Jugoslaviji kao gost Saveznog izvršnog veća od 12 do 22 avgusta 1959.⁴

Dalji razvoj odnosa bio je predmet razgovora između državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića i kubanskog ministra inostranih poslova Raul Roa Garsija, u septembru 1959 za vreme XIV Zasedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Posle tih razgovora, na poziv kubanske vlade, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, u pratnji stalnog delegata pri UN Dobrovoja Vidića, učinio je od 19 do 22 oktobra 1959 prijateljsku zvaničnu posetu Republici Kubi.⁵ Državni sekretar vodio je srdačne razgovore s pretsednikom Republike Kube dr Osvaldom Dortikosom, pretsednikom vlade Fidel Kastrom, ministrom inostranih poslova dr Raul Room i komandantom dr Ernestom Gevarom. U razgovoru je sa obe strane konstatovano da postoje mnogi zajednički interesi i široke mogućnosti za razvijanje plodne uzajamne saradnje na političkom, ekonomskom, kulturnom i drugim poljima. Tom prilikom postignuta je i saglasnost da se uspostave direktni diplomatski odnosi i otvore diplomatska pretstavnštava u Beogradu i Havani u rang ambasada.

Odmah posle toga, 24 novembra 1959, Savezno izvršno veće je donelo odluku o otvaranju pretstavnštava u Havani u rang ambasade.

Decembra 1959 u Havanu je doputovao privremeni otpravnik poslova a februara 1960 prvi ambasador Jugoslavije u Kubi predao je akreditivne pretsedniku Republike dr Osvaidu Dortikosu.

Prvi ambasador Kube predao je akreditivne pretsedniku Republike Josipu Brozu Titu marta 1960.

³ Vidi: »Poseta Jugoslovenske misije dobre volje nekim zemljama Latinske Amerike«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 364—365 (36—37).

⁴ Vidi: »Poseta kubanske misije dobre volje«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 365 (37).

⁵ Vidi: »Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića Republici Kubi«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 404 (42).

Dalji korak na produbljavanju međusobnih odnosa predstavljala je poseta koju je učinila Jugoslaviji kubanska vladina delegacija, na čelu sa ministrom inostranih poslova dr Raul Roa Garsijom od 17 do 20 januara 1960.⁶

EKONOMSKI ODNOSI. Vrednost razmene u posleratnom periodu iznosi 11 miliona dolara i odnosi se samo na uvoz šećera, dok izvoz u Kubu obuhvata cement isporučen u 1947 i ostale proizvode, kao sirkovu slamu, staklo, šperploče, riblje konzerve i alkohol.

Dosada nisu bili regulisani ugovorni odnosi. Na jugoslovenski izvoz u Kubu primenjavana je najviša carinska tarifa, koja je jugoslovenske izvoznike stavljala u nepovoljan položaj u odnosu na ostale zemlje. Po dolasku na vlast Pokreta »26 jul«, uporedo sa uspostavljanjem prijateljskih odnosa na političkom polju, prišlo se i uklanjanju prepreka za širu ekonomsku saradnju. Izmenom nota od 18 marta 1960 Kuba je odobrila Jugoslaviji tretman najpovoljnije nacije kao privremeno rešenje do prvog redovnog trgovinskog i platnog sporazuma, za čije se zaključenje vrše pripreme.

KULTURNA SARADNJA posle rata nije uopšte postojala. Po dolasku na vlast Fidel Kastru podvučena je obostrana želja da se uspostavi saradnja i na ovom području u skladu sa postojećim prijateljskim odnosima. Maja 1960 potpisana je u Havani kulturna konvencija koja predviđa širok program međusobnih kulturno-umetničkih manifestacija, naučne saradnje, razmene i stipendiranja profesora i studenata. U toku je izrada konkretnih planova u cilju realizacije odredaba konvencije. Početkom 1960 zaključen je sporazum o razmeni informacija i vesti između jugoslovenske novinske agencije Tanjug i kubanske agencije Prensa Latina. Na osnovu ovog aranžmana, već se obavlja svakodnevna razmena vesti putem radija, a štampa dve zemlje koristi sve češće ove izvore za svoje informacije čitaocima.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA manifestovali su se u davanju moralne podrške, koju su jugoslovenske društveno-političke organizacije, u nizu prilika, pružale Pokretu »26 jul« i njegovim akcijama usmerenim na obaranje diktatorskog režima, a za uspostavljanje demokratskog poretka i očuvanje nezavisnosti.

Sekretar Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije Ašer Deleon posetio je decembra 1959 Kubu, gde je uspostavio prve kontakte sa kubanskim sindikatima i vodio razgovore o izmeni iskustava i međusobnoj saradnji sindikalnih organizacija dve zemlje.

Prvi direktni kontakt između Pokreta »26 jul«, kao političkog pokreta, i SSRNJ uspostavljen je za vreme V Kongresa SSRNJ, aprila 1960. Pokret »26 jul« predstavljali su na Kongresu Fernando Lopes Muinjo (Fernando Lopez Muinjo), načelnik Ministarstva prosvete, Fernando Ruis Bravo (Fernando Ruiz Bravo), gradonačelnik u Santjago de Kuba i Manuel Susarte Pas (Manuel Suzarte Paz), vladin opunomoćenik za administraciju Kongresa. Delegacija je iskoristila boravak za razmenu mišljenja i iskustava sa predstavnicima SSRNJ.

MEKSIKO

Meksiko (Estados Unidos Mexicanos) ima površinu od 1,964.000 km², na kojoj je naseljen 31.000.000 stanovnika (30% Indijanaca, oko 60% meleza i 10% belaca). Po veličini je treća zemlja Latinske Amerike, a po broju stanovnika druga. Meksiko je stekao nezavisnost 1821. Do tada je bio španska kolonija.

Oko 65% stanovnika zaposleno je u poljoprivredi. Najvažnije poljoprivredne kulture su pamuk, kafa, duvan, kukuruz, pasulj, pšenica i šećer. Razvijeno je i povrtarstvo, voćarstvo i ribarstvo.

Rudna bogatstva Meksika su ogromna. Po proizvodnji srebra Meksiko je na prvom mestu u svetu. Značajna je proizvodnja olova, cinka, bakra, sumpora i železne rude. Ukupna proizvodnja čelika 1958 iznosila je 1.103.000 t. Meksiko je jedan od najvećih svetskih proizvođača nafte.

⁶ Vidi: »Poseta ministra inostranih poslova Kube Raul Roa Garsija«, »Jugoslovenski pregled«, 1960, str. 89 (15).

Meksiko je federativna država sastavljena od 30 država (uključujući i federalni distrikt) i jedne teritorije »Kintanar Ro« (Quintanar Roo). Izvršnu vlast vrši predsjednik izabran na 6 godina, koji ne može ponovo da bude biran. Kabinet koji pomaže predsjedniku u vršenju njegovih funkcija politički ne odgovara pred Kongresom.

Zakonodavnu vlast ima Kongres sastavljen od poslaničkog doma i Senata.

Vladajuća partija je Institucionalna revolucionarna partija (Partido Revolucionario Institucional). Ostale važnije partije su Nacionalna partija Meksika (Partido Nacionalista de Mexico) i Nacionalna partija akcije (Partido Accion Nacional).

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Meksika uspostavljeni su maja 1946 posredstvom pretstavništava dve zemlje u Varšavi. U početku jugoslovenski ambasador u SAD bio je akreditovan i u Meksiku, a meksikanski ambasador u Parizu akreditovan i u Jugoslaviji.

U toku 1948 bio je postavljen prvi jugoslovenski ambasador sa sedištem u Meksiku, a 1951 prvi meksikanski ambasador sa sedištem u Beogradu.

Odnosi između Jugoslavije i Meksika bili su uvek srdačni i prijateljski; naročito je poslednjih godina došlo do niza akcija koje su doprinele daljem učvršćenju odnosa.

Na međunarodnom planu u više mahova dolazilo je do sličnosti pogleda dve zemlje na pojedine međunarodne probleme, što je dovelo do zajedničkog istupanja u okviru UN o pitanjima razoružanja, starateljstva, ekonomske pomoći nerazvijenim zemljama, uzajamnih podržavanja u pojedinim organima UN itd.

Septembra 1958 boravio je u Jugoslaviji direktor meksikanske Agrarno-kreditne banke Moises T. de la Peña (Moises T. de la Peña). Njegova poseta imala je za cilj upoznavanje sa jugoslovenskim iskustvima na području agrarnih i zadružnih problema.

Bivši predsjednik Republike Meksika Portes Hil (Portez Gil) posetio je oktobra 1958 Jugoslaviju i vodio razgovore sa jugoslovenskim rukovodiocima o raznim bilateralnim i međunarodnim pitanjima. Portes Hila primio je i predsjednik Tito.

Novembra 1958 član Saveznog izvršnog veća Hasan Brkić učestvovao je kao predstavnik Jugoslavije na svečanostima prilikom preuzimanja predsedničke vlasti u Meksiku. Jugoslavija je pozvana na svečanosti povodom 150-godišnjice nezavisnosti Meksika, 100-godišnjice Huarosovih reformi i 50-godišnjice revolucije, koja će se održati septembra 1960. Poziv je prihvaćen.

Jula 1959 bila je u zvaničnoj poseti Meksiku jugoslovenska Misija dobre volje.

Februara 1960 boravila je u Jugoslaviji meksikanska parlamentarna delegacija sa senatorom Manuel Moreno Sančesom (Manuel Moreno Sanchez) na čelu. Delegaciju je primio i Predsednik Republike.

EKONOMSKI ODNOSI. Ugovorni odnosi sa Meksikom regulisani su 17 marta 1950 potpisivanjem trgovinske konvencije sa klauzulom najvećeg povlašćenja. Konvencija se automatski produžava i još je na snazi.

Robna razmena, koja se odvija na bazi slobodnog dolara, dostigla je u 1947—1959 ukupno 4,4 miliona dolara u oba pravca, od čega oko 100.000 dolara otpada na jugoslovenski izvoz u Meksiko, a sve ostalo na uvoz. Izvoz obuhvata živu, kožnu galanteriju i dr., a uvoz naftu, sisal i šećer.

Poslednjih godina ulažu se naponi da se jugoslovenska industrijska roba plasira na ovo tržište putem učešća na raznim licitacijama za uvoz investicione opreme.

KULTURNA SARADNJA. Septembra 1954 u Meksiku je osnovan Meksikansko-jugoslovenski institut za kulturne veze, koji je preuzeo patronat nad jednom školom u Meksiku, koja je dobila ime »Republika Jugoslavija«. Između beogradske škole »Veselin Masleša« i ove škole u Meksiku postoji stalna saradnja. Predsednik Tito poklonio je 1957 školi 500 dolara, a jugoslovenska Misija dobre volje gramofon, seriju jugoslovenskih gramofonskih ploča i 3.000 meksikanskih pesosa.

Avgusta 1954 u Meksiku je bila prikazana jugoslovenska izložba dečjih crteža, a jula 1955 izložba jugoslovenske grafike.

Početkom 1957 jugoslovenski dirigent Živojin Zdravković održao je u Meksiku 3 koncerta sa simfoniskim orkestrom univerziteta.

Na poziv Meksika, jugoslovenski umetnici učestvovali su maja 1959 na izložbi evropskog i američkog slikarstva u Meksiku. Na ovoj izložbi svaka zemlja je posebno prikazivala radove. Tom prilikom poznati meksikanski skulptor Alfredo Hust (Alfredo Just) održao je predavanje o jugoslovenskom slikarstvu. Jugoslovenska izložba, prikazivana je, osim toga, i u mestima Halapi i Toluca.

Maja 1959 u 9 većih gradova u Jugoslaviji prikazana je izložba meksikanske arhitekture.

Marta 1960 potpisana je između Jugoslavije i Meksika Konvencija o kulturnoj saradnji.

Komisija za kulturne veze dodelila je ove godine 2 stipendije za specijalizaciju meksikanskih studenata u Jugoslaviji.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. U poslednje vreme uspostavljene su veze između Saveza sindikata Jugoslavije i meksikanskih sindikalnih organizacija. Poseta sekretara Centralnog veća SSJ Ašera Deleona Meksiku novembra 1959 učvrstila je kontakte sa meksikanskim sindikatima, koji su pokazali veliko interesovanje za radničko i društveno samoupravljanje u Jugoslaviji.

Takođe su uspostavljeni i odnosi između Narodne omladine Jugoslavije i Nacionalnog instituta na omladinu (Instituto Nacional de la Juventud Mexicana).

ISELJENICI. U Meksiku živi oko 150 porodica jugoslovenskih iseljenika, uglavnom iz Dalmacije, zatim Slovenije i Crne Gore. Za vreme rata iseljenici su osnovali društvo »Slavenska akcija« (»Accion Eslava«), koje je uspešno organizovalo pomoć Jugoslaviji.

PANAMA

Panama (Republica de Panama) ima površinu od 74.470 km², na kojoj je naseljeno 886.000 stanovnika. Privreda Paname uglavnom zavisi od Panamskog Kanala. Direktno ili indirektno, od Kanala živi tri četvrtine stanovništva. Iako svega 14% aktivnog stanovništva radi u zoni Kanala, njihovi prihodi čine 40% nacionalnog dohotka. Od poljoprivrednih artikala najvažniji su banana, kakao, kukuruz, kafa, šećer i razno voće.

Panama je ustavna republika. Podeljena je na 9 provincija. Zona Panamskog Kanala nalazi se pod jurisdikcijom vlade SAD. Parlament ima samo jedan dom sa 51 poslanikom.

Važnije stranke su: Partija nacionalne unije (Partido Union Nacional), Treća Nacionalna partija (Tercero Partido Nacional) i Partija nacionalne patriotske koalicije (Coalicion Nacional Patriotica), koja je sada na vlasti.

8 januara 1960 održani su izbori za predsednika Republike ali rezultati još nisu utvrđeni.

Panama je dobila nezavisnost 1821, ali je odmah zatim postala deo Kolumbije i tek 1903 je proklamovana Republika Panama. Ranije je bila španska kolonija.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Paname uspostavljeni su marta 1953. Za prvog jugoslovenskog izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra u Panami imenovan je jugoslovenski ambasador u Meksiku.

Panama nije dosada imala nijednog svog diplomatskog predstavnika u Jugoslaviji.

Na poziv vlade Paname, novembra 1953, jugoslovenska delegacija, na čelu sa ambasadorom FNRJ u Meksiku Ljubom Ilićem, prisustvovala je svečanostima povodom 50-godišnjice nezavisnosti Paname.

Na ekonomskom polju nije bilo saradnje, niti ugovornih odnosa. Tek 1959 došlo je do jugoslovenskih isporuka brodova Panami u vrednosti od 2,7 miliona dolara.

PARAGVAJ

Paragvaj (Republika del Paraguay) ima površinu od 406.752 km², na kojoj je naseljeno 1.700.000 stanovnika. Privreda Paragvaja je veoma zaostala. Zakonodavnu vlast ima Kongres (Senat i Skupština), a na čelu izvršne vlasti je pretsednik Republike. Na vlasti se nalazi general Alfredo Stresner, koji je izabran za pretsednika Republike maja 1954 uz pomoć partije Kolorado. Glavna opoziciona partija zemlje su Febreristi, čija se većina rukovodilaca nalazi u izgnanstvu.

Paragvaj je dobio nezavisnost 1811, a dotad je bio španska kolonija.

Diplomatski odnosi sa Paragvajem uspostavljeni su 1950. Kod paragvajske vlade akreditovan je jugoslovenski ambasador u Argentini u svojstvu izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra. U glavnom gradu Asuncionu (Asuncion) postoji jugoslovenski počasni konzulat.

Paragvaj u Jugoslaviji nema akreditovanog predstavnika.

EKONOMSKI ODNOSI. Prvi trgovinski i platni sporazum sa Paragvajem je potpisan 17. januara 1950, sa indikativnim robnim listama i manipulativnim kreditom od 500.000 dolara. Sporazum se automatski produžavao sve dok Paragvaj, zbog devizne reforme, nije otkazao 1957 sve bilateralne klirinške sporazume.

Novi trgovinski sporazum, zaključen 20. aprila 1958, predviđa plaćanje u transferabilnim engleskim funtama, čime se ukidaju klirinški račun i robne liste. Ujedno je ukinut kurs klirinškog dolara koji je bio za oko 30%—70% povoljniji od kursa slobodnog dolara. To je smanjilo konkurentne uslove za plasman jugoslovenske robe na ovom tržištu.

Sporazum je i danas na snazi.

Iako relativno malo, paragvajsko tržište je za Jugoslaviju od interesa posebno zbog široke strukture izvoza koji uglavnom obuhvata finalne proizvode. Godišnji prosek izvoza u 1952—1959 iznosi oko 180.000 dolara, a uvoza oko 107.000 dolara. Od jugoslovenskog izvoza oko 45% otpada na finalne proizvode i mašine. Uvoz se svodi na kožu i kebračo (specijalna vrsta tanina).

PERU

Peru (Republika de Peru) ima površinu od 1.249.000 km², na kojoj je naseljeno oko 10 miliona stanovnika većinom Indijanaca, koji na jugu zemlje čak i ne govore španski.

U privredi značajno mesto imaju obojeni metali (bakar, olovo, cink), koji sačinjavaju važnu stavku izvoza. Pored toga, poljoprivredna proizvodnja pruža za izvoz izvesnu količinu pamuka, šećera i kafe. Uvoz skoro sve vrste industrijskih proizvoda.

Zakonodavnu vlast ima Kongres (Skupština i Senat), a na čelu izvršne vlasti je pretsednik Republike.

Jedina organizovana partija je Američki narodni revolucionarni savez (Alianza Popular Revolucionaria Americana — APRA). Na izborima 1956 uz podršku APRA došao je na vlast konzervativac Manuel Prado (Manuel Prado), čime je zbačena dugogodišnja vojna diktatura. Posle duge ilegalnosti i teških progona stranci APRA je tada dozvoljen legalan rad.

Peru je stekao nezavisnost 1821.

Diplomatski odnosi između Jugoslavije i Perua postojali su pre Drugog svetskog rata. Posle rata odnosi nisu normalizovani, iako zvanično nisu ni prekinuti. Takvo stanje je ometalo razvoj bilateralne saradnje između dve zemlje. Poslednjih godina došlo je, međutim, do prvih značajnijih kontakata i poseta.

Jula 1959 učinila je posetu Saveznoj narodnoj skupštini parlamentarna delegacija Perua, koju je predvodio poslanik Karlos Malpika (Carlos Malpica). U julu iste godine Jugoslaviju je posetio i poslanik peruanskog Kongresa dr Antonio Rodrigues del Valle (dr Antonio Rodriguez del Valle). Za vreme boravka oni su imali razgovore u Saveznoj narodnoj skupštini, kao i sa drugim jugoslovenskim rukovodiocima. Pošto su obišli neke krajeve Jugoslavije oni su imali prilike da se upoznaju sa mogućnostima za unapređenje bilateralne saradnje, naročito na ekonomskom polju.

U julu 1959 posetila je Peru jugoslovenska Misija dobre volje. Misija je vodila razgovore sa pretsednikom Republike generalom Manuel Pradom (Manuel Prado), ministrom inostranih poslova i drugim istaknutim ličnostima Perua. Konstatovana je mogućnost unapređenja odnosa između dve zemlje i izražena obostrana želja da se normalizuju diplomatski odnosi.

Aprila 1957 kao gost Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Jugoslaviju je posetio šef APRA Viktor Raul Aja de la Tore (Victor Raul Haya de la Torre). On je održao nekoliko predavanja o svojoj zemlji i nekim drugim opštim pitanjima iz života i razvoja Latinske Amerike. Aja de la Tore je vodio i razgovore sa pretsednicima SSRNJ, čime je uspostavljena i saradnja između Socijalističkog saveza i organizacije APRA.

EKONOMSKI ODNOSI. Sa Peruom je 26. jula 1950 potpisan prvi trgovinski sporazum sa indikativnim robnim listama i plaćanjem u slobodnim dolarima. Po isteku važnosti sporazuma 1952, sporazum nije produžen i danas nisu regulisani ugovorni odnosi. Jugoslovenski izvoz u 1953—1959 iznosio je prosečno godišnje 90.000 dolara, a uvoz 340.000 dolara. Izvoz je obuhvatao emajlirano posuđe, šibice, staklo, karbid i dr., a uvoz bakar i šećer.

URUGVAJ

Urugvaj (Republika Orijental del Uruguay) ima površinu od 186.926 km², na kojoj je naseljeno 2.525.000 stanovnika. To je uglavnom poljoprivredno-stočarska zemlja, glavni izvozni artikli su vuna i koža. Industrija je tek u razvoju. Posebno se potiče razvoj industrije za preradu kože i mesa.

Zakonodavnu vlast ima Kongres (Senat i Skupština). Na čelu izvršne vlasti je Nacionalni savet vlade (Consejo Nacional del Gobierno), koji ima 9 članova (6 su pripadnici vladajuće, a 3 najjače opozicione partije). Radom Saveta rukovodi pretsednik, koji se menja svake godine i to iz redova članova vladajuće partije.

Glavne političke partije su: Kolorado i Blankos. Pored njih, postoje i neke druge partije sa manjim uticajem kao: Socijalistička i Komunistička. Na vlasti je partija Blankos, koja je pobedila na izborima 1959, prvi put posle više od 90 godina.

Urugvaj je stekao nezavisnost 25. avgusta 1827.

Diplomatski odnosi sa Urugvajem obnovljeni su 1946. Urugvajska vlada izdala je 16. aprila 1946 dekret o priznanju FNRJ i nastavljanju diplomatskih odnosa. Jugoslavija je imala u Montevideu diplomatski konzulat (do januara 1955), kada je otvoreno poslanstvo, kojim je rukovodio privremeni otpravnik poslova, a kod urugvajske vlade bio je akreditovan kao izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar jugoslovenski ambasador u Argentini. Od aprila 1956 postoji stalni otpravnik poslova.

Urugvajska vlada otvorila je poslanstvo u Beogradu 1954 sa otpravnikom poslova na čelu.

U odnosima između dve zemlje manifestovala se obostrana želja za razvijanjem saradnje, naročito na ekonomskom polju. Istovremeno se sve više, posebno poslednjih godina, razvija saradnja i na drugim poljima međusobnih odnosa.

Posle rata Urugvaj je posetilo nekoliko jugoslovenskih privrednih delegacija, koje su vodile razgovore o unapređenju trgovinskih razmene između dve zemlje.

Urugvaj je posetila 1950 privredna delegacija na čelu sa pretsednikom Ministarstva za spoljnu trgovinu Nikolom Popovićem, 1954 privredna delegacija na čelu sa članom SIV-a i pretsednikom Izvršnog veća NR Hrvatske Jakovom Blaževićem i 1958 trgovinska delegacija na čelu sa sekretarom Savezne spoljnotrgovinske komore Ivanom Baralićem.

Avgusta 1958, na poziv urugvajskog Kongresa, Urugvaj je posetila parlamentarna delegacija na čelu sa pretsednikom Spoljnopolitičkog odbora Savezne narodne skupštine dr Alešom Beblerom. Za vreme boravka jugoslovenski parlamentarci vodili su razgovore s pretsednicima urugvajskog Kongresa o daljoj saradnji između dva parlamenta.

Oktoobra 1959, pri povratku iz Čilea, zadržao se nekoliko dana u Urugvaju član Pretsedništva Saveznog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Svetozar Vukmanović. On je za vreme boravka u Montevideu bio primljen kod tadašnjeg pretседnika Nacionalnog saveta vlade dr Martin Ečegojena (Martin Echegoyen). Tom prilikom su razmotrene mogućnosti daljeg proširenja bilateralne saradnje na svim poljima, a posebno na ekonomskom.

Jugoslaviju su posetili: 1956 narodni poslanik urugvajskog Kongresa i član Izvršnog odbora tada vladajuće partije Blancos, Hulo Pons (Julio Pons); 1958 delegacija predstavnik kulturnih ustanova Urugvaja na čelu sa pomoćnikom načelnika Kulturnog odeljenja Ministarstva inostranih poslova dr Huan Karlos Pedemonteom (Juan Carlos Pedemonte), kao gost Komisije za kulturne veze sa inostranstvom, zatim pomoćnik načelnika Ekonomskog odeljenja Ministarstva inostranih poslova Kristologo Brotos (Cristologo Brotos), pretседnik kontrolora za spoljnu trgovinu Kosta Valdes (Costa Valdes) i pretседnik vladine Komisije za spoljnu trgovinu Mario Mera (Mario Mera); 1959 kao gosti Sekretarijata SIV-a za informacije istaknuti urugvajski novinari i dopisnici lista »Debate« Karlos Berče (Carlos Berche) i Rodriges Vera (Rodriguez Vera).

Jugoslavija je uspostavila saradnju sa Urugvajem i u Ujedinjenim nacijama, gde je dolazilo do sličnih stavova po pojedinim pitanjima. Tu je često dolazilo do uzajamne podrške prilikom izbora predstavnika jedne ili druge zemlje u pojedine organe Ujedinjenih nacija.

EKONOMSKI ODNOSI. Ugovorni odnosi. Sa Urugvajem je 1948 potpisan međubankarski aranžman o plaćanju između Narodne banke FNRJ i Nacionalne banke Urugvaja. 4 januara 1950 zaključen je prvi trgovinski sporazum sa robnim listama koji Urugvaj, međutim, nije ratifikovao. Drugi trgovinski i platni sporazum potpisan je 20 maja 1955. Sporazumi predviđaju klauzulu najvećeg povlašćenja, klinički račun i manipulativni kredit od 2 miliona dolara. Pošto se automatski produžavaju ako ih jedna od ugovornih strana ne otkáže, ovi ugovorni instrumenti još su na snazi.

Trgovinska razmena. Iako pretstavlja relativno malo tržište, Urugvaj učestvuje sa 8% u ukupnoj vrednosti posleratne trgovinske razmene Jugoslavije sa Latinskom Amerikom i nalazi se na trećem mestu. Razmena je bila življa u prvim posleratnim godinama, pa je zatim posle prekida od nekoliko godina počela opet da se povoljno odvija, kako po obimu tako i po strukturi (tabela 10).

TABELA 10 — KRETANJE RAZMENE IZMEĐU JUGOSLAVIJE I URUGVAJA 1947—1959

(U milionima dolara)			
Godina	Uvoz	Izvoz	Trgovinski bilans
1947	2,8	—	— 2,8
1948	0,5	—	— 0,5
1949	1,9	0,5	— 1,4
1950	—	0,2	+ 0,2
1951	—	0,1	+ 0,1
1952	0,3	—	— 0,3
1953	0,2	—	— 0,2
1954	0,4	0,1	— 0,3
1955	3,2	0,3	— 2,9
1956	2,3	1,5	— 0,8
1957	1,7	0,3	— 1,4
1958	2,3	2,1	— 0,2
1959	4,0	1,1	— 2,9

Uvozne restrikcije posle korejskog sukoba i nepostojanje trgovinskog ugovora nisu dozvoljavali da se iskoriste postojeće mogućnosti, naročito u pogledu plasmana industrijskih proizvoda, sve do regulisanja ugovornih odnosa 1955, kada je zabeleženo naglo povećanje najpre jugoslovenskog uvoza, a zatim i izvoza u Urugvaj. Na tom nivou razmena se uglavnom odvijala do danas. Pored redovne razmene,

poslednjih godina izvršeno je sporazumno nekoliko obostrano korisnih triangularnih operacija sa naftom, šalitrom i celulozom za urugvajske proizvode.

Povoljna struktura jugoslovenskih proizvoda ogleda se u visokom učešću finalnih proizvoda, pored sirovina i hemijskih proizvoda (tabela 11).

TABELA 11 — STRUKTURA IZVOZA U URUGVAJ 1955—1959

(U % od ukupne vrednosti)					
	1955	1956	1957	1958	1959
Prehrambeni proizvodi	—	3	4	5	3
Sirovine	28	3	22	38	21
Hemiski proizvodi	5	8	1	12	22
Finalni proizvodi	65	76	68	45	54
Mašine i transportni uređaji	—	9	—	—	—
Razno	2	1	5	—	—

Jugoslavija iz Urugvaja uvozi gotovo isključivo vunu i kožu (99—100% u 1955—1959).

KULTURNA SARADNJA manifestovala se uglavnom u organizovanju izložbi i festivala.

1955 organizovana je u Montevideu izložba moderne jugoslovenske grafike, a 1959 u Beogradu izložba urugvajskog slikara Norberta Berdija.

Jugoslavija je takođe više puta učestvovala na Međunarodnom festivalu eksperimentalnog i dokumentarnog filma u Montevideu.

U 1957 Jugoslaviju je posetila grupa apsolutenata arhitekture Univerziteta u Montevideu, koja je i ranije imala kontakte sa jugoslovenskim omladinskim i studentskim organizacijama.

Komisija za kulturne veze sa inostranstvom dodelila je 1960 dve stipendije za specijalizaciju urugvajskih studenata u Jugoslaviju.

Početkom 1960 profesor Univerziteta u Montevideu, narodni poslanik i član Izvršnog odbora Socijalističke partije Urugvaja dr Erman D'Elja (dr Herman D'Elia), objavio je u Urugvaju knjigu »Jugoslovenska revolucija«, u kojoj objašnjava jugoslovenski put izgradnje socijalizma i prikazuje ulogu radničkih saveta, komunalnog sistema, Saveza komunista Jugoslavije, Saveza sindikata i Narodne omladine.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Uspostavljeni su neposredni kontakti između Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Socijalističke partije Urugvaja i između Saveza sindikata Jugoslavije i pojedinih sindikalnih organizacija Urugvaja. Pretседnik Republičkog veća Saveza sindikata Slovenije Stane Kavčič, pri povratku s kongresa sindikalne omladine Čilea, februara 1959, zadržao se u Montevideu i s rukovodstvom autonomnih i socijalističkih sindikata vodio razgovore o daljoj saradnji.

U toku IV Kongresa Saveza sindikata Jugoslavije 1959 boravili su u Jugoslaviji kao predstavnici urugvajskih sindikata Erman D'Elja i Ignasio Huget (Ignacio Huguet). D'Elja je tom prilikom, kao član Izvršnog odbora Socijalističke partije Urugvaja, imao takođe razgovore o daljoj saradnji između SSRNJ i Socijalističke partije Urugvaja.

1959 Urugvaj je posetio član Pretsedništva Saveznog odbora SSRNJ Svetozar Vukmanović i vodio razgovore s rukovodiocima Socijalističke partije Urugvaja.

Na V Kongresu SSRNJ 1960 Socijalističku partiju Urugvaja (Partido Socialista de Uruguay) zastupali su član Izvršnog odbora Erman D'Elja i aktivistkinja partije Gledis D'Elja (Gledis D'Elja).

ISELJENICI. U Urugvaju ima oko 5.000 jugoslovenskih iseljenika, najviše iz primorskog dela Slovenije i Hercegovine i u neznatnom broju iz Srbije, Makedonije i Crne Gore. Većina je naseljena u Montevideu i njegovoj okolini, dok manji broj živi u unutrašnjosti. Po zanimanju, oni su

zanatlije, građevinski i poljoprivredni radnici, radnici u industriji za prerađu mesa i drugim industrijskim preduzećima.

Društveni život jugoslovenskih iseljenika je veoma razvijen. U Montevideu postoje iseljenička društva: »Hrvatski dom«, »Slovenačko prekomorsko društvo«, jugoslovensko republikansko udruženje »Bratstvo« i folklorno-kulturna grupa »Naša tamburica«. Svojim radom na upoznavanju urugvajске javnosti sa zbivanjima u Jugoslaviji iseljenička kolonija u Urugvaju mnogo je učinila za unapređenje bilateralne saradnje između dve zemlje.

VENECUELA

Venecuela (Republika de Venezuela) ima površinu od 912.000 km², na kojoj je naseljeno 6.300.000 stanovnika. Glavna privredna grana je rudarstvo a naročito eksploatacija nafte i gvozdene rude. Venecuela je druga u svetu po proizvodnji, a prva po izvozu nafte. Izvozi se još i kafa, kakao i šećer. Najznačajnije mesto u uvozu zauzimaju razni industrijski proizvodi.

Zakonodavnu vlast ima Kongres (Senat i Skupština). Na čelu izvršne vlasti je predsednik Republike.

Najvažnije partije su: Demokratska akcija, Demokratsko-republikanska unija, Komunistička partija i Hrišćanski socijalisti. Na izborima 1958 izabran je za predsednika Republike Romulo Betankur (Romulo Betancourt), kandidat Demokratske akcije. Betankur je formirao koalicionu vladu, u cilju očuvanja jedinstva svih snaga koje su se borile protiv diktature Peres Himenesa (Perez Jimenes).

Venecuela je stekla nezavisnost 1821.

Diplomatski odnosi sa Venecucom uspostavljeni su 30 maja 1951. Jugoslovenski ambasador u Braziliji akreditovan je kao izvanredni poslanik u Venecueli, a ambasador Venecuele u Švajcarskoj akreditovan je u Jugoslaviji.

Posle formiranja nove vlade predsednika Romula Betankura, Savezno izvršno veće donelo je 6 februara 1959 odluku o otvaranju poslanstva FNRR u Venecueli, koje je počelo rad 3 juna 1959 dolaskom privremenog otpravnika poslova. Ministarstvo inostranih poslova Venecuele dalo je 26 februara 1960 agremen za prvog jugoslovenskog izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra u Venecueli. Prvi jugoslovenski izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar u Venecueli sa sedištem u Karakasu (Caracas) predao je akreditivna pisma predsedniku Betankuru 8 juna 1960.

Do 1959 saradnja između Jugoslavije i Venecuele bila je neznatna i na međunarodnom planu i u bilateralnim odnosima.

Jugoslovenski ambasador u Braziliji prisustvovao je 12 februara 1959 u svojstvu ambasadora u specijalnoj misiji na svečanostima prilikom preuzimanja dužnosti predsednika Republike Romula Betankura.

Od 29 aprila do 2 maja 1959 boravila je u Jugoslaviji, kao gost sekretara za industriju SIV-a Sergeja Krajgera, vladina delegacija Venecuele na čelu sa ministrom ruda i nafte dr Peres Alfonsom (dr Perez Alfonso). U delegaciji su bili i direktor plana dr Manuel Peres Gerero (dr Manuel Perez Guerrero) i narodni poslanik dr Gonsalo Garsija Bustillos (Gonzalo Garcia Bustillos). Delegacija je vodila razgovore sa potpredsednikom Saveznog izvršnog veća Mijalkom Todorovićem i drugim jugoslovenskim privrednim rukovodiocima. Delegacija je posetila neke privredne objekte u Beogradu i u unutrašnjosti interesujući se naročito za privredni sistem i metode planiranja.

Jugoslovenska Misija dobre volje posetila je Venecucom jula 1959. Misija je vodila razgovore sa predsednikom Republike Romulom Betankurom, ministrom inostranih poslova i drugim državnim i privrednim rukovodiocima. Poseta Misije predstavljala je značajan doprinos za međusobno upoznavanje i razvijanje dalje saradnje između dve zemlje.

U decembru 1959 učinio je posetu Venecueli generalni direktor Jugoslovenske banke za spoljnu trgovinu Tomo Granfil, koji je sa ministrom industrije i ruda i drugim odgovornim privrednim rukovodiocima Venecuele ispitivao

mogućnosti ekonomske saradnje dve zemlje. Razgovor je vođen o izgledima i uslovima za isporuku tankera, opreme za hidrocentrale, izgradnju brodogradilišta kao i geološka istraživanja. Posle ove posete predstavnici nekih jugoslovenskih privrednih preduzeća otputovali su u Venecucom u cilju zaključenja određenih konkretnih poslova.

EKONOMSKI ODNOSI. Pošto je Venecuela slobodno dolarsko tržište i dosad nije praktikovala zaključivanje trgovinskih ugovora, Jugoslavija nema s njom formalni trgovinski sporazum.

Od 1947 do 1959 obim međusobne razmene dostigao je vrednost od 5 miliona dolara u oba pravca. Od toga na izvoz otpada 2,7 miliona, a na uvoz 2,3 miliona dolara. U 1958—1959 vrednost izvoza se povećala na 1,5 miliona dolara. U prvim posleratnim godinama izvoz je obuhvatao uglavnom cement i drvo, a zatim kožnu galanteriju, emailirano posuđe, prehranbene artikle, hemiske proizvode itd. Do povećanja izvoza 1958—1959 došlo je prodajom bešavnih cevi. Uvoz se ograničavao na naftu (aviobenzin).

U Venecueli postoji interesovanje za jugoslovenske brodove, opremu za hidrocentrale i druge investicione objekte.

ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA. Generalni sekretar Konfederacije sindikata radnika Venecuele Avgusto Malave Viljalba (Avgusto Malave Villalba), sekretar Sindikata poljoprivrednih radnika i predsednik Sindikata građevinskih radnika Venecuele Huan Ferera (Juan Ferrera) posetili su decembra 1959 Jugoslaviju kao gosti Saveza sindikata Jugoslavije.

Novembra 1959 učinio je posetu sindikatima Venecuele sekretar Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije Ašer Deleon.

Predsednik Izvršnog veća Konfederacije sindikata radnika Venecuele Hose Gonsales Novaro (Jose Gonzales Navarro) boravio je u Jugoslaviji kao gost Saveza sindikata Jugoslavije od 20 februara do 2 marta 1960. On je proučavao rad jugoslovenskog sindikata i opšta iskustva pokazujući posebno interesovanje za radničko samoupravljanje. Novaro je održao predavanje o specifičnom položaju i savremenim problemima Venecuele i o radu i ulozi sindikata u njegovoj zemlji.

Demokratsku akciju Venecuele predstavljali su na V Kongresu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije u Beogradu u svojstvu delegata: član Nacionalne direkcije i narodni poslanik dr Ektor Vargas Akosta (dr Hector Vargas Acosta) i predsednik Sindikata grafičkih radnika dr Hose Hil Gutieres (dr Jose Gil Gutieres).

HAITI

Haiti (Republica de Haiti) ima površinu od 28.000 km², na kojoj je naseljeno 3.506.000 stanovnika, uglavnom crnaca, uz nešto mulata. 85% stanovništva je nepismeno i zemlja je krajnje zaostala. Na Haitimu nema industrije, a poljoprivreda je takođe zaostala. Najvažniji izvozni artikli su kafa, zatim banane, šećer, pamuk i kakao.

Zakonodavnu vlast ima Parlament, a na čelu izvršne vlasti je predsednik Republike.

Na Haitimu ne postoje tradicionalne političke partije. Sadašnji predsednik Republike dr Fransoa Divalie (dr Francois Duvalier) došao je na vlast 1957.

Haiti je stekao nezavisnost 1934.

Jugoslavija ne održava diplomatske odnose sa Haitima. Takođe nisu zaključeni nikakvi trgovinski sporazumi, niti je bilo razmene.

Prve direktne kontakte sa Haitima uspostavila je jugoslovenska Misija dobre volje, koja je boravila na Haitimu jula 1959. Misija je bila prijateljski primljena i vodila je razgovore sa predsednikom Republike i članovima vlade.

U toku razgovora, obe strane su izrazile spremnost za uspostavljenje diplomatskih odnosa.

OSTALE ZEMLJE LATINSKE AMERIKE. Sa četiri ostale zemlje Latinske Amerike: Salvadorom (Republica del Salvador), Gvatemalom (Republica de Guatemala), Nikaragvom (Republica de Nikaragua) i Dominikanskom Republikom (Republica Dominicana), Jugoslavija nema ni diplomatske odnose niti je dolazilo do saradnje na bilo kom drugom polju.

Sa ovim zemljama nije bilo ni trgovinske razmene, a ne postoje ni formalni privredni aranžmani.

IZVOR:

Opšti podaci o zemljama: »El Anuario Panamericano«, »Larousse« i dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove FNRJ.

Politički odnosi: Izveštaji Saveznog izvršnog veća za 1950—1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958 i 1959; dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove FNRJ; »Borba« od 19. jula 1954, 21. maja 1956,

14. jula 1957, 7. septembra 1958, 18. aprila 1959, 22. i 26. avgusta 1959, 24. oktobra 1959, 6. novembra 1959 i 20. januara 1960; »Komunist« od 27. avgusta 1959 i »Međunarodna politika« od 1. decembra 1957.

Ekonomski odnosi: Statistički godišnjak FNRJ za 1954, 1955, 1956, 1957 i 1958; Statistika spoljne trgovine FNRJ od 1947 do 1958; Službeni vesnik Prezidijske Savezne narodne skupštine br. 1/50; Zbirka međunarodnih ugovora br. 80/56, 63 i 64/57, 11/58, 1 i 7/59 i 1/60; dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove FNRJ; »Međunarodna politika«, od 1. jula 1956 i 1. juna 1958; »Borba« od 2. avgusta 1954, 1. juna 1958 i 11. oktobra 1959.

Kulturna saradnja: Dokumentacija Komisije za kulturne veze sa inostranstvom; »Borba« od 27. juna 1957 i »Politika« od 4. maja 1960.

Saradnja društvenopolitičkih organizacija: Dokumentacija Komisije za međunarodne veze Saveznog odbora SSRNJ, »Komunist« od 27. avgusta 1959; »Borba« od 29. jula 1954, 15. avgusta 1957, 21. januara 1959, 11. oktobra 1959, 26. oktobra 1959 i 6. novembra 1959.

M. M. — M. R. — A. M. — M. K.

POSETA DRŽAVNOG SEKRETARA ZA INOSTRANE POSLOVE KOČE POPOVIĆA NEKIM ZEMLJAMA AZIJE I AFRIKE

Državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović posetio je od 16. aprila do 8. maja 1960. Avganistan, Pakistan, Indiju i Ujedinjenu Arapsku Republiku na poziv vlada tih zemalja. U pratnji Koče Popovića nalazili su se pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Bogdan Crnobrnja, načelnik Odeljenja za Aziju i Daleki Istok u DSIP-u Lazar Latinović, načelnik Odeljenja za štampu i informacije u DSIP-u Drago Kunc i šef oteka u DSIP-u dr Dušan Milanković.

U odgovoru na neka pitanja spoljnopoličkog urednika Tanjuga, Koča Popović je pred svoj polazak izjavio da je uloga zemalja Azije i Afrike bila vrlo značajna u stvaranju povoljnije međunarodne situacije i da »sve govori za to da će ta uloga sada, kada se stvaraju perspektive za miroljubivo rešavanje najvažnijih međunarodnih problema, biti još veća i značajnija. Najvažniji problemi koji treba da se rešavaju, — rekao je Koča Popović, — ne tiču se samo oba bloka nego i drugih, ustvari čitavog sveta. Zbog toga treba očekivati da će u određenoj fazi pregovora koji su u toku i druge zemlje učestvovati u njima, posebno u rešavanju pitanja koja ih neposredno interesuju. Nema sumnje da tu mogu naročito da pomognu nezavisne zemlje van blokova. Sadašnja međunarodna situacija uopšte zahteva i omogućuje njihov u pojačanu aktivnost«. Govoreći o problemima koje će razmatrati sa državicima zemalja koje će posetiti, Koča Popović je, između ostalog, rekao da će s njima razmatrati »niz aktuelnih međunarodnih pitanja« i izrazio uverenje da će razgovori koje će imati »dovesti do još većeg uzajamnog razumevanja i daljeg učvršćenja međusobnih veza«. Koča Popović je zatim govorio o značajnim rezultatima koji su postignuti na svim poljima i bilateralnoj saradnji sa zemljama koje će posetiti.

Prolazeći kroz Iran, državni sekretar Koča Popović zadržao se jedan dan u Teheranu i sastao s ministrom inostranih poslova Irana Aramom i drugim iranskim ličnostima. Vođeni su korisni razgovori u kojima je izražena obostrana želja da u skoroj budućnosti dođe do zvaničnih međusobnih poseta na nivou ministara inostranih poslova. Takođe je izražena obostrana spremnost da se poslanstva dve zemlje podignu na rang ambasada.

AVGANISTAN

Poseta Avganistanu obavljena je od 18. do 22. aprila. Državni sekretar Koča Popović je time vratio posetu koju je Jugoslaviji učinio potpredsednik vlade i ministar inostranih poslova Avganistana Sardar Mohamad Naim oktobra 1959.¹ Državnog sekretara i njegove saradnike primio je kralj Avganistana Mohamed Zahir. Pored razgovora s kraljem Avganistana,

Koča Popović je vodio vrlo korisne i prijateljske razgovore sa vršiocem dužnosti predsednika vlade Ali Mohamedom i sa potpredsednikom vlade i ministrom inostranih poslova Naimom.

U zajedničkom kominikeu kaže se, između ostalog, da su »razgovori protekli u atmosferi srdačnog prijateljstva i iskrenosti. Obe strane su sa zadovoljstvom konstatovale sličnost gledišta dve zemlje po mnogim važnim međunarodnim pitanjima«.

Govoreći o poboljšanju međunarodne situacije u kominikeu se podvlači da je ono »rezultat sve šireg saznanja da mir i međunarodna saradnja svih zemalja i naroda predstavlja jedinu alternativu ratu koji bi, sa raznim oružjima koja danas stoje na raspoloženju, sigurno doveo do svetske katastrofe«.

Izražena je nada da će napore koji se čine »dovesti do efikasnog razoružanja i obustavljanja svih eksperimenata nuklearnim i termonuklearnim oružjem, kao i do rešenja drugih velikih međunarodnih problema i uspostavljanja trajnog mira u svetu«.

Istaknuto je uverenje »da će sastanak na najvišem nivou doneti dalje poboljšanje međunarodne atmosfere i voditi ka rešenju otvorenih problema. Naročito je naglašeno »da mora biti dosledno primenjen duh Povelje Ujedinjenih nacija u naporima za pravedno i sveobuhvatno rešenje problema sa kojima se sada suočava čovečanstvo, kako bi bila obezbeđena prava i interesi svih zemalja«.

Takođe je podržana borba zavisnih naroda i zemalja za njihovu punu nezavisnost, i obe strane su izjavile da su protiv svih oblika kolonijalizma. Naglašen je značaj ekonomske pomoći bez političkih uslova i na bazi pune ravnopravnosti za obezbeđenje progressa i stabilnosti u svetu.

U kominikeu je na kraju sa zadovoljstvom konstatovano da se odnosi između dve zemlje stalno razvijaju i da su ispunjene sve tačke iz prošlogodišnjeg kominikea prilikom posete potpredsednika Naima Jugoslaviji, a koji se odnose na bilateralnu saradnju. »U cilju proširenja uzajamnih veza, obe strane su izrazile spremnost da u bliskoj budućnosti zaključe sporazum o kulturnoj saradnji.«

Na kraju je istaknuto da će pretstojeća državna poseta avganistanskog kralja Jugoslaviji »znatno doprineti jačanju veza prijateljstva koje postoji između dve zemlje«.

PAKISTAN

Poseta Pakistanu obavljena je od 22. do 26. aprila. Na putu za Karači, Koča Popović se sa svojim saradnicima zadržao u Ravalpindiju, novom glavnom gradu, gde se sastao sa pakistanskim državicima. U Karačiju državnog sekretara Koču Popovića primio je predsednik Pakistana, Ajub Khan, kome je uručio zvaničan poziv predsednika Tita da poseti Jugoslaviju. Koča Popović je razgovarao i s ministrom inostranih poslova Manzurom Kadirom i drugim državicima.

U zvaničnom saopštenju za štampu o poseti rečeno je da su u srdačnoj atmosferi vođeni razgovori o pitanjima od zajedničkog interesa. Konstatovano je da je došlo do poboljšanja međunarodne situacije i pozdravljen je pretstojeći sastanak na vrhu. »Dva ministra su konstatovale sa zadovoljstvom da su

¹ Vidi: »Poseta potpredsednika vlade i ministra inostranih poslova Avganistana Sardara Mohamada Naima«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 404 (42).

odnosi između dve zemlje bili uvek prijateljski i podvukli potrebu daljeg razvoja novih odnosa, naročito na ekonomskom polju.«

Državni sekretar Koča Popović održao je u Karačiju 25 aprila konferenciju za štampu na kojoj je, između ostalog, izjavio da su poslednje nedavno zaključenog Trgovinskog sporazuma između Jugoslavije i Pakistana otvorene šire mogućnosti za razmenu dobara između dve zemlje. »Ovaj Sporazum predviđa izvoz iz Pakistana u Jugoslaviju ne samo tradicionalnih artikala kao što su juta i pamuk, već takođe i novih artikala, uključujući proizvode nove pakistanske industrije.«

Za vreme posete potpisan je 25 aprila jugoslovensko-pakistanski Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji.

Govoreći o pozivima upućenim predsedniku Ajub Khanu i ministru Manzur Kadiru da posete Jugoslaviju, državni sekretar je izjavio da će te posete »besumnje doprineti razvijanju i proširenju prijateljskih odnosa između Pakistana i Jugoslavije koji su doveli već do dobrih i značajnih rezultata naročito na ekonomskom polju.«

INDIJA

Državni sekretar Koča Popović učinio je zvaničnu posetu Indiji od 26 do 29 aprila 1960.² Državnog sekretara primili su predsednik Republike Radžendra Prasad i potpredsednik dr Radakrišnan. Pored razgovora sa predsednikom vlade Džavaharlalom Nehruom, Koča Popović je takođe vodio razgovore sa ministrima Morardži Desajjem, Krišnom Menonom i drugim državniciima.

Po dolasku u Nju Delhi Koča Popović je, u izjavi novinarima, izrazio svoju radost što mu se pružila prilika da drugi put poseti Indiju i rekao da je »dokazano da je politika koju su Jugoslavija i Indija primenjivale kroz posleratni period bila konstruktivna i plodonosna. Naponi koje ulažu naše dve zemlje, kao i druge vanblokove zemlje u okviru Ujedinjenih nacija i drugde, doprineli su, ubedeni sam, znatno stvaranju atmosfere za miroljubivo rešenje značajnih međunarodnih pitanja. Mi smo ubedeni da će takvi naponi igrati sve veću ulogu u periodu koji dolazi.«

Razgovori sa premijerom Nehruom vođeni su o najvažnijim pitanjima međunarodne saradnje. Posebno interesovanje je izraženo sa obe strane za ekonomski razvitak dve zemlje. Prijateljski odnosi između Jugoslavije i Indije našli su svoju potvrdu prilikom ovih razgovora i ponovo je istaknut obostrani interes za dalje jačanje već dosada vrlo razvijene međusobne saradnje.

U toku boravka u Nju Delhiju, Koča Popović je 28 aprila održao konferenciju za štampu. Tom prilikom je, govoreći o aktuelnim međunarodnim problemima, rekao da o njima »Jugoslavija i veliki broj drugih zemalja imaju bliska gledišta i da je ovo potvrđeno u razgovorima koje je imao za vreme svoje sadašnje posete... Na svom putovanju dosada, — nastavio je Koča Popović, — ja sam imao interesantne i veoma korisne razmene mišljenja o značajnim međunarodnim problemima i o daljem razvoju bilateralnih odnosa.«

»Ne odričući specijalnu odgovornost velikih sila, mi smo mišljenja da se najvažniji međunarodni problemi tiču svih zemalja, ustvari celog sveta. Prema tome treba očekivati, prvo, da će rešenje tih problema biti usklađeno sa akcijama koje se preduzimaju u okviru Ujedinjenih nacija koje su vrhovni organ svetske zajednice i, drugo, da će u određenom stadijumu diskusija o tim problemima ostale zemlje takođe uzeti učešća u rešavanju ovih problema koji se direktno njih tiču. Svet prolazi kroz duboku revoluciju bez presedana na ekonomskom polju, u državnom životu i nauci, a svedoci smo buđenja novih nacija. Neophodno je da svi narodi i zemlje uložie svoje napore kako bi uskladjili svoje koncepcije sa ovim tendencijama. Oni koji zaoznanu u ovom procesu, predstavljajući ne samo teškoću za dalje pozitivno kretanje, nego će nužno postajati sve više izolovani i imati sve manje i manje uticaja na događaje u svetu. To će se dogoditi i to se već događa onim snagama koje još uvek pribegavaju t. zv. politici sile.«

² Vidi: »Jugoslavija i Indija«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 275—278 (31—34); »Poseta predsednika Republike nekim zemljama Azije i Afrike i Grčkoj«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 113—117 (13—17).

Koča Popović je izjavio da je u Indiji »našao na atmosferu iskrenog prijateljstva koje postoji između dve zemlje«. Govoreći o bilateralnoj saradnji, on je istakao da se prijateljski odnosi proširuju na svim poljima i naveo kao primer nove sporazume o trgovini, plaćanju, naučno-tehničkoj saradnji i isporuci kapitalne opreme na kredit u vrednosti od 40 miliona američkih dolara, koji će omogućiti širu i dugoročnu ekonomsku saradnju. On je takođe istakao korisnu razmenu iskustava kao i korisnu razmenu poseta između dve prijateljske zemlje.

Za vreme boravka državnog sekretara u Nju Delhiju, održano je 29 i 30 aprila savetovanje sa šefovima diplomatskih misija FNRJ u tom delu sveta. Na savetovanju su učestvovali ambasadori FNRJ u Indiji i poslanik u Nepal Dušan Kveder, ambasadori u Indoneziji Stane Pavlič, u Pakistanu Gustav Vlahov, u Burmi, Kambodži i Tajlandu Iso Njegovan, u Japanu Franc Kos, na Cejlonu Ante Rukavina i u Avganistanu Petar Ivković.

UAR

Poseta Ujedinjenoj Arapskoj Republici učinjena je od 1 do 8 maja 1960.³ Državnog sekretara Koču Popovića i njegove saradnike primili su predsednik Republike Gamal Abdel Naser i potpredsednik, maršal Hakim Amer, dok je sa ministrom inostranih poslova dr Mahmudom Favzijem i njegovim saradnicima vodio iscrpne razgovore 2 i 3 maja.

»Odnosi između Jugoslavije i Ujedinjene Arapske Republike — rekao je Koča Popović, — uspešno se razvijaju i proširuju na svim poljima u atmosferi prijateljstva i razumevanja. Ja sam čvrsto ubeden da će ovi odnosi u budućnosti postati još plodonosniji.«

Razgovori između dva ministra inostranih poslova nastavljani su 6 i 7 maja na Crvenom Moru gde je državni sekretar Koča Popović boravio zajedno sa ministrom Mahmudom Favzijem.

Na kraju posete, 7 maja, izdato je zvanično saopštenje za štampu, u kome se ističe da su razgovori između dva ministra vođeni »u uobičajenoj atmosferi uzajamnog poverenja i razumevanja«. Ministri su »potvrdili sa zadovoljstvom identičnost njihovih gledišta o osnovnim pitanjima sadašnje međunarodne situacije i o daljem razvoju i jačanju odnosa međusobne saradnje na svim poljima.«

Prilikom boravka državnog sekretara Koče Popovića u Kairu, održano je 4 i 5 maja savetovanje sa šefovima diplomatskih misija FNRJ na Bliskom Istoku. Na savetovanju su uzeli učešća, pored državnog sekretara i njegovih saradnika, šefovi diplomatskih misija FNRJ — u UAR i Jemenu Rato Dugonjić, u Etiopiji Viktor Repić, u Sudanu Živadine Simić, u Iraku Nijaz Dizdarević, u Iranu Dušan Ristić, u Libanu Vlado Maleski, u Izraelu Dragoje Djurić i generalni konzul u Damasku Mithad Muratbegović.

Po povratku u Beograd, 8 maja 1960, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović izjavio je novinarima da je zadovoljan čitavim putovanjem i posetama i izrazio uverenje »da je ova poseta značila konstruktivan prilog daljem razvoju odnosa sa tim zemljama i boljem međusobnom upoznavanju da će doprineti još življem i boljem razvijanju veza između Jugoslavije i tih zemalja.«

Državni sekretar podneo je 13 maja 1960 Odboru za spoljne poslove Savezne narodne skupštine izveštaj o svojim posetama.

Osvrćući se pojedinačno na posete svakoj od ovih zemalja, državni sekretar je rekao da je u svim susretima konstatovao otvorenost u razmeni mišljenja i želju za što bolje međusobno upoznavanje i razumevanje. »Poznato je, — rekao je između ostalog Koča Popović, — da se naši odnosi sa zemljama koje smo posetili razvijaju po stepenu intenziteta i razvijenosti međusobnih veza. Isto tako su i razlike u gledanjima na neka pitanja međunarodnih odnosa između nas i naprimer Irana i Pakistana veće nego između nas i ostalih posećenih zemalja... Ali kod svih zemalja naišli smo na spremnost za širenje saradnje sa Jugoslavijom... Jedan od faktora koji su ovome doprineli svakako je... ugled koji Jugoslavija uživa u tim zemljama zahva-

³ Vidi: »Poseta predsednika UAR Naseru i trojni sastanak ministara inostranih poslova FNRJ, UAR i Grčke«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 331 (41); »Jugoslavija i UAR«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 35—37 (1—3); »Poseta predsednika Republike nekim zemljama Azije i Afrike i Grčkoj«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 113—117 (13—17).

ljujući svojoj spoljnoj politici ovakvoj kakva jeste i spremnosti Jugoslavije da razvija i unapređuje saradnju sa svim zemljama.«

Kako sve ove zemlje rade na svom ubrzanom razvoju, to je razumljivo da postoji veliko interesovanje za »metode i puteve jugoslovenskog društvenog i ekonomskog razvoja i za naš sistem komunalne samouprave, radničkog i društvenog samoupravljanja, za naš sistem planiranja, za naše uspehe u industriji i poljoprivredi i uopšte za principe i metode koje smo koristili u svom privrednom razvoju... To će interesovanje i dalje rasti, tako da nam to nameće i izvesne obaveze — organizacione, materijalne i kadrovske.«

»Iz domena bilateralnih odnosa, po pravilu, nema spornih pitanja između Jugoslavije i zemalja koje smo posetili«, — rekao je državni sekretar. »Bilateralna saradnja se tokom poslednjih godina, naročito u poslednje vreme, znatno proširila na svim područjima.« Zaključen je niz sporazuma koji predstavljaju osnovu te saradnje, ali »u svim razgovorima došli smo do zajedničkih zaključaka da sve mogućnosti saradnje

još ni izdaleka nisu iscrpene, nego da ekonomska, naučno-tehnička i kulturna saradnja uglavnom još uvek zaostaje za stepenom političkih odnosa između Jugoslavije i većine tih zemalja.«

Na planu međunarodnih odnosa potvrđeno je da su sve zemlje koje su posećene »bez obzira na njihove stavove i poglede na svetska politička zbivanja, i bez obzira na to da li pripadaju ili ne nekoj blokovskoj formaciji, duboko zainteresovane za učvršćenje mira u svetu, za ravnopravnu međunarodnu saradnju, za poštovanje nezavisnosti zemalja i naroda i za dalje popuštanje zategnutosti.«

Odbor za spoljne poslove Savezne narodne skupštine prihvatio je i odobrio izveštaj državnog sekretara za inostrane poslove.

IZVOR: »Borba« 17—27 april, 29 april, 4—9 maj i 14 maj 1960.

D. M.

POSETA MINISTRA INOSTRANIH POSLOVA BELGIJE

Na poziv vlade FNRJ, ministar inostranih poslova Kraljevine Belgije Pjer Vinji boravio je u zvaničnoj poseti Jugoslaviji od 23 do 26 maja 1960.

U toku boravka, ministra Vinjija primili su predsednik Republike Josip Broz Tito i potpredsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj.

Ministar Vinji i državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović vodili su 23 i 24 maja zvanične razgovore, koji su protekli u vrlo srdačnoj atmosferi. Izmenjena su mišljenja o pitanjima od opšteg interesa i o pitanjima iz oblasti uzajamnih odnosa.¹

U razgovorima su sa jugoslovenske strane, pored državnog sekretara Koče Popovića, učestvovali ambasador u Belgiji Vjekoslav Prpić, načelnik Političkog odeljenja DSIP-a Marijan Barišić i šef Kabineta državnog sekretara za inostrane poslove Momčilo Peleš, a sa belgiske strane, pored ministra Vinjija, ambasador u FNRJ Rober Rotšild i šef Kabineta ministra inostranih poslova Filip de Lanua.

U zajedničkom saopštenju, izdatom 25 maja u Beogradu, konstatuje se da obe vlade »na isti način ocenjuju nužnost učvršćenja mira, istrajnog delovanja u tom pravcu, podrške naporima za popuštanje međunarodne zategnutosti, produbljivanja poverenja i saradnje u međunarodnim odnosima uopšte a posebno u Evropi.«

¹ Vidi: »Jugoslavija i zemlje Beneluksa«, »Jugoslovenski pregled«, 1959, str. 441—449 (43—51).

»Naglašeno je da konstruktivna akcija u tom pravcu može biti od naročitog značaja i koristi danas kada su iskrsele nove teškoće u međunarodnim odnosima, za koje se obe strane nadaju da će biti prebrođene u dogledno vreme.«

Dva ministra su se složila da »bez obzira na prolazne neuspehe koji mogu da ometaju ostvarenje ovih ciljeva, treba tražiti nove puteve i osnove za šire i stabilnije međunarodno sporazumevanje, za jačanje međunarodne saradnje i trajno učvršćenje mira, jer to odgovara težnjama čitavog čovečanstva za mirom i miroljubivom međunarodnom saradnjom.«

Ministri inostranih poslova smatraju, s obzirom da sudbina svih zemalja, i velikih i malih, zavisi od miroljubivog rešenja ovih pitanja, »da su svi narodi i zemlje zainteresovani za ova pitanja i da bi zbog toga, ma koliko da razvoj događaja u sadašnjim prilikama zavisi u velikoj meri od politike velikih sila, trebalo da učestvuju u naporima za nalaženje novih rešenja. U tom pogledu poseta ministra inostranih poslova Belgije bila je vrlo korisna i plodna; ona je doprinela boljem međusobnom upoznavanju i razumevanju, a ujedno predstavljala i doprinos jačanju mira u svetu.«

Obe strane su sa zadovoljstvom konstatovale da se odnosi između dve zemlje povoljno razvijaju i izrazile želju da se oni još više prodube.

Ministar Vinji je uručio poziv državnom sekretaru Koči Popoviću da poseti Belgiju. Poziv je prihvaćen s tim da se datum posete naknadno utvrdi.

U toku boravka ministar Vinji je posetio Institut za nuklearne nauke »Boris Kidrič« u Vinči, Beogradski sajam i Novi Sad.

IZVOR: »Borba« 22—27 maj 1960 i »Politika«, 26 maj.

T. P.

SADRŽAJ 1960

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Akti republičkih izvršnih veća	4—10
Društveno upravljanje stanbenim zgradama	45—48
Žene u organima narodne vlasti i društvenog samoupravljanja	48—51
Opšta politika Saveznog izvršnog veća i njena ostvarenja u 1959 ..	93—107
Organizacija i rad Saveznog izvršnog veća u 1959	107—109
Republičke narodne skupštine 1—4; 52; 110—111;	194—196
Sednice Saveznog izvršnog veća 51; 111—112;	196—197
Spoljnotrgovinska arbitraža	189
Ocenjivanje javnih službenika	190—192
Matična služba	192—193
Sednice Savezne narodne skupštine	193—194
VII Godišnja skupština Stalne konferencije gradova	197—198

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije	53—58
Proslava 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a u jubilarnoj 1959 godini	59—62
Aktivnost Narodne omladine Jugoslavije	113—117
Jugoslovenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda	117—118
V Kongres Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije	141—162

PRIVREDA

Raspodela ukupnog prihoda privrednih organizacija	11—15
Vinogradarstvo	16—20
Ribarstvo	21—24

Privreda u 1959 godini	63—68
Privreda u prvom tromesečju 1960..	163—166
Proizvodnja drvnih ploča	166—168
Poljoprivredna proizvodnja poslednjih godina	199—206
Stočarstvo 1957—1959	206—210

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Služba inspekcije rada i zaštita rada	25—27
Jugoslavija i Svetska zdravstvena organizacija	27—18
Zdravstvena služba u 1959	69—70
Kadrovi službe socijalnog osiguranja	70—71
Suzbijanje endemskog sifilisa	71—72
Prava i zaštita bivših boraca	119—123
Zaštita dece i omladine	124
Savezni institut za rehabilitaciju	169—170

KULTURA

Radnički univerziteti 1957—1959..	29—32
Institut društvenih nauka	32—34
Ekonomski fakulteti	73—75
Strani studenti u Jugoslaviji	75—76
Učeničke zadruge u osnovnoj školi	125—128
Festival jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma	128
Poljoprivredni fakulteti	171—173
Slobodne aktivnosti učenika u osnovnoj školi	174—176
Gimnazija u novom školskom sistemu	211—213
Narodno pozorište u Beogradu	213—216
V Jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorište«	216

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Fudbal u Jugoslaviji	77—79
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1959	79—84
Državna prvenstva u 1959	129—132
Učešće jugoslovenskih sportista na olimpijskim igrama	217—220

SPOLJNA POLITIKA

Stavovi Jugoslavije o pitanju konferencije na vrhu	35—37
Učešće Jugoslavije na XIV Zasedanju Generalne skupštine UN	37—44
Jugoslavija i Organizacija UN za ishranu i poljoprivredu (FAO)	85—88
Poseta ministra inostranih poslova Kube Raula Roa Garsija	89
Diplomatsko-konzularna predstavništva	89—92
Bilateralni odnosi u 1959	133—134
Jugoslavija i Austrija	135—138
Poseta potpredsednika SIV-a Mijalka Todorovića Grčkoj	138—139
Poseta ministra inostranih poslova Republike Austrije dr Bruna Krajskog	139—140
Jugoslavija i zemlje Severne Afrike ..	177—180
Delatnost Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i regionalnim organizacijama UN	180—181
Jugoslavija i Organizacija Ujedinjenih nacija za prosvetu, nauku i kulturu (UNESCO)	182—188
Poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna	188
Jugoslavija i zemlje Latinske Amerike ..	221—236
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića nekim zemljama Azije i Afrike ..	236—238
Poseta ministra inostranih poslova Belgije	238

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim svekama.
Godišnja pretplata 6.000 dinara / Redakcija: Nemanjina 34 / tel. 27-190
Administracija: Ulica Kosmajaska 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd.

Tekući račun kod Narodne banke br. 101—14
2—645
Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

